

З.С. | Зовнішні справи

*Заснований у 1991 році
Випускається 6 разів на рік*

**Том 34, № 5
2024**

ISSN: 2663-2675
E-ISSN: 2663-2683

**Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації**
Серія: KB № 24816-14756 ПР від 31.03.2021 р.

Ідентифікатор медіа в Реєстрі суб'єктів у сфері медіа R30-04020
Рішення Національної ради України
з питань телебачення і радіомовлення
від 13 червня 2024 року № 2077

Журнал представлено
у таких наукометричних базах:
Google Scholar, НБУ ім. В. І. Вернадського,
Фахові видання України, Directory of Open Access Journals (DOAJ),
Polska Bibliografia Naukowa, Dimensions, Zeitschriften Datebank, Index Copernicus,
University of Hull Library, SOLO, European University Institute, Leipzig University Library,
Cambridge University Library, Worldcat, Asian Science Citation Index, OUCI

Зовнішні справи / Ред. кол.: Т. В. Сидорук та ін. – Київ: Громадська спілка «Редакція журналу «Зовнішні справи», 2024. – Том 34, № 5. – 132 с.

Засновник і видавець:
Громадська спілка «Редакція журналу «Зовнішні справи»
01001, пров. Рильський, 6, м. Київ, Україна
E-mail: info@uaforeignaffairs.com
<https://uaforeignaffairs.com/uk>

F.A. | **Foreign Affairs**

*Founded in 1991
Published six times per year*

**Volume 34, No. 5
2024**

ISSN: 2663-2675
E-ISSN: 2663-2683

**Certificate of state registration
of the print media**

Series: KV No. 24816-14756 PR dated 31.03.2021

Media identifier in the Register of Media Entities R30-04020
Decision of the National Council of Ukraine
on Television and Radio Broadcasting
of 13 June 2024 No. 2077

**Journal is presented
in the following scientometric databases:**

Google Scholar, VNLU, Professional publications of Ukraine,
Directory of Open Access Journals (DOAJ),
Polska Bibliografia Naukowa, Dimensions, Zeitschriften Datebank, Index Copernicus,
University of Hull Library, SOLO, European University Institute, Leipzig University Library,
Cambridge University Library, Worldcat, Asian Science Citation Index, OUCI

Foreign Affairs / Ed. col.: T. V. Sydoruk et al. – Kyiv: Public Union Editorial Board of the Journal
“Foreign Affairs”, 2024. – Volume 34, No. 5. – 132 p.

Founder and publisher:

Public Union Editorial Board of the Journal “Foreign Affairs”
01001, 6 Rylskyi Ln., Kyiv, Ukraine
E-mail: info@uaforeignaffairs.com
<https://uaforeignaffairs.com/en>

Редакційна колегія

Головний редактор

Тетяна Віталіївна Сидорук Доктор політичних наук, професор, Національний університет «Острозька академія», Україна

Національні члени редколегії

Валерій Власенко Кандидат історичних наук, доцент, Сумський державний університет, Україна

Валерій Грицюк Кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, Національний університет оборони України імені Івана Черняховського, Україна

Ірина Тимейчук Кандидат філологічних наук, доцент, Національний університет «Острозька академія», Україна

Володимир Трофимович Доктор політичних наук, професор, Національний університет «Острозька академія», Україна

Міжнародні члени редколегії

Канат Єнсенов Доктор історичних наук, доцент, Інститут історії держави Комітету науки МОН Республіки Казахстан, Республіка Казахстан

Автанділ Сілагадзе Доктор економічних наук, професор, Тбіліський державний університет ім. Івана Джавахішвілі, Грузія

Єрмек Бурібаєв Доктор юридичних наук, професор, Казахський Національний педагогічний університет ім. Абая, Республіка Казахстан

Жанна Хамзіна Доктор юридичних наук, професор, Казахський Національний педагогічний університет ім. Абая, Республіка Казахстан

Артур Атанесян Доктор політичних наук, професор, Єреванський державний університет, Республіки Армєнія

Наталія Чабан Доктор філософії, професор, Кентерберійський університет, Нова Зеландія

Нагіма Кала Доктор філософії, доцент, Євразійський національний університет імені Гумільова, Республіка Казахстан

Аліма Аунасова Доктор історичних наук, професор, Інститут історії держави Міністерства науки і вищої освіти Республіки Казахстан, Республіка Казахстан

Пауль Луїф Доктор політичних наук, лектор, Віденський університет, Австрія

Бойка Стефанова Доктор політичних наук, доцент, Техаський університет у Сан-Антоніо, США

Editorial Board**Editor-in-Chief**

Tetiana Sydoruk Doctor of Political Sciences, Professor, National University of Ostroh Academy, Ukraine

National Members of the Editorial Board

Valeriy Vlasenko PhD in Historical Sciences, Associate Professor, Sumy State University, Ukraine
Valerii Hrytsiuk PhD in Historical Sciences, Senior Researcher, National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskyi, Ukraine
Iryna Tymeichuk PhD in Philological Sciences, Associate Professor, National University of Ostroh Academy, Ukraine
Volodymyr Trofymovych Doctor of Political Sciences, Professor, National University of Ostroh Academy, Ukraine

International Members of the Editorial Board

Kanat Yensenov Doctor of Historical Sciences, Associate Professor, Institute of the State History Ministry of Education and Science of Kazakhstan, Republic of Kazakhstan
Avtandil Silagadze Doctor of Economic Sciences, Professor, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia
Yermek Buribayev Doctor of Law, Professor, Abai Kazakh National Pedagogical University, Republic of Kazakhstan
Zhanna Khamzina Doctor of Law, Professor, Abai Kazakh National Pedagogical University, Republic of Kazakhstan
Arthur Atanesyan Doctor of Political Sciences, Professor, Yerevan State University, Republic of Armenia
Natalia Chaban Doctor of Philosophy, Professor, University of Canterbury, New Zealand
Nagima Kala Doctor of Philosophy, Associate Professor, Gumilyov Eurasian National University, Republic of Kazakhstan
Alima Auanasova Doctor of Historical Sciences, Professor, Institute of State History of the Ministry of Science and Higher Education of the Republic of Kazakhstan, Republic of Kazakhstan
Paul Luif Doctor of Political Science, Lecturer, University of Vienna, Austria
Boyka Stefanova PhD in Political Science, Associate Professor, University of Texas at San Antonio, USA

ЗМІСТ/CONTENTS

Ю. Сергєєв

«Зłodий може вкрасти річ, але це не наділяє його правом власності на неї»:
фрагменти зі щоденника Постійного представника України при ООН
про дипломатичне протистояння російській агресії в 2014 році (частина 3-тя).....8

Yu. Sergeyev

“A thief can steal a thing, but this does not grant them ownership over it”:
Excerpts from the diary of the Permanent Representative of Ukraine to the UN
on the diplomatic confrontation with Russian aggression in 2014 (part 3).....16

В. Дудар

Праворадикальна візія багатопольярного світу:
специфіка антиглобалістичної риторики лідерів сучасних
правих політиків в ЄС та США24

V. Dudar

The right-wing radical vision of a multipolar world:
Specifics of anti-globalist rhetoric of leaders
of contemporary right-wing politicians in the EU and the United States35

А. Вельчев

Вплив країн Центрально-Східної Європи на зовнішню політику ЄС.....48

A. Velchev

Influence of Central and Eastern European countries on EU's foreign policy.....59

К. Кетнерс

Призупинення бюджетного фінансування окремих країн ЄС:
законність та перспективи поглиблення
організаційної дисципліни Союзу72

K. Ketners

Suspension of budgetary funding for certain EU countries:
Legality and prospects for improving
the Union's organisational discipline82

Е. Міллер

Зовнішньополітична ідентичність Сполученого королівства після Brexit.....92

A. D. Miller

Foreign policy identity of the United Kingdom after Brexit101

А. Вілкс

Рух Талібан як виклик безпеці та політичному порядку в Центральній Азії.....112

A. Vilks

The Taliban movement as a challenge to security and political order in Central Asia120

Doi: 10.46493/2663-2675.34(5).2024.16

Юрій Сергєєв

Кандидат філологічних наук, запрошений лектор

Постійний представник України при ООН (2007-2015 рр.)

Член Ради директорів Української асоціації зовнішньої політики

Інститут підготовки та досліджень ООН (ЮНІТАР)

NY 10017, Площа ООН, 760, м. Нью-Йорк, США

«Злодій може вкрати річ, але це не наділяє його правом власності на неї»: фрагменти зі щоденника Постійного представника України при ООН про дипломатичне протистояння російській агресії в 2014 році (частина 3-тя)

В ООН звучить не голос Росії, а голос Радянського Союзу: Засідання Ради Безпеки 15.03.2014. Момент істини наступив у суботу 15 березня. Скликане на прохання України засідання Ради Безпеки (РБ) ООН розглянуло документ S/2014/189 (2014), в якому міститься текст проєкту резолюції, внесеного США і підтриманого Україною та рядом інших країн:

«Рада Безпеки,

нагадуючи про зобов'язання всіх держав, передбачених статтею 2 UN Charter (1945), утримуватися у своїх міжнародних відносинах від загрози або застосування сили проти територіальної цілісності або політичної незалежності будь-якої держави і врегульовувати свої міжнародні суперечки мирними засобами,

нагадуючи про свою головну відповідальність за Статутом Організації Об'єднаних Націй за підтримання міжнародного миру і безпеки,

підтверджуючи, що жодне територіальне придбання, що виникає внаслідок загрози або застосування сили, не визнається законним,

нагадуючи Helsinki Final Act (1975), Конференцію з безпеки та співробітництва в Європі та Будапештського меморандуму (Memorandum on Security..., 1994),

підкреслюючи важливість збереження всеохоплюючого політичного діалогу в Україні, що відображає різноманітність його суспільства і включає представництво з усіх частин України,

вітаючи продовження зусиль Генерального секретаря, Організації з безпеки і співробітництва в Європі та інших міжнародних і регіональних організацій, для підтримки деескалації ситуації в Україні,

відзначаючи з побоюванням намір провести референдум про статус Криму 16 березня 2014 року,

1. Підтверджує свою прихильність суверенітету, незалежності, єдності та територіальної цілісності України в межах визнаних на міжнародному рівні кордонів;

2. Закликає всі сторони негайно добитися мирного врегулювання цього спору шляхом прямого політичного діалогу, стримання, утримання від односторонніх дій і запальної риторики, які можуть збільшити напруженість, та повною мірою залучити міжнародні посередницькі зусилля;

3. Закликає Україну продовжувати поважати і дотримуватися своїх зобов'язань за міжнародним правом і захищати права всіх осіб в Україні, включаючи права осіб, які належать до меншин, і в цьому зв'язку вітає заяви перехідного уряду в Україні, підтверджуючи свої зобов'язання підтримувати права всіх українців, у тому числі тих, хто належать до меншин, та інклюзивного національного політичного діалогу;

4. Відзначає, що Україна не санкціонувала проведення референдуму про статус Криму;

5. Заявляє, що цей референдум не може бути дійсним і не може стати основою для будь-якої зміни статусу Криму; і закликає всі держави, міжнародні організації та спеціалізовані установи не визнавати будь-яку зміну статусу Криму на підставі цього референдуму та утримуватися від будь-яких дій або дій, які можуть бути витлумачені як визнання такого зміненого статусу;

6. Вирішує продовжувати активно займатися цим питанням».

Голосування за резолюцію проводилось підняттям руки. Її підтримали Аргентина, Австралія, Чад, Чилі, Франція, Йорданія, Литва, Люксембург, Нігерія, Республіка Корея, Руанда, Сполучене Королівство

Отримано: 18.07.2024, Перевірено: 20.09.2024, Прийнято: 20.10.2024

Suggested Citation:

Sergeyev, Yu. (2024). "A thief may steal a thing, but that does not give him ownership of it": Excerpts from the diary of the Permanent Representative of Ukraine to the UN about the diplomatic confrontation with Russian aggression in 2014 (part 3). *Foreign Affairs*, 34(5), 16-23. doi: 10.46493/2663-2675.34(5).2024.16.

*Corresponding author



Великої Британії та Північної Ірландії і Сполучені Штати Америки (Meeting of United Nations of Security Council No. 7138, 2014). Як і передбачалося, утримався Китай, а Російська Федерація голосувала проти (рис. 1). Це і є, на жаль, її право – право вето. Це те, що робить Раду Безпеки ООН небезпечною в питаннях ліквідації загроз миру і безпеці.



Рисунок 1. Посол Росії в ООН Віталій Чуркін голосує проти проекту резолюції, яка оголошує, що запланований референдум щодо статусу українського Криму «не може мати законної сили» на Раді Безпеки ООН у Нью-Йорку, 15 березня 2014 року

Примітка: Цією рукою блокуватимуться резолюції про геноциду в Боснії і Герцеговині, щодо жакіть в Сирії та інших країнах

Джерела: REUTERS/Andrew Kelly

Першою після голосування взяла слово посол Саманта Паувер. Вона зазначила, що «Кожен раз, коли Рада Безпеки проводить засідання, ми постійно чуємо відгомін історії та історичні альянси. Ми, наприклад, дізналися про те, як мужні демократи Угорщини молили про допомогу в 1956 році, і про страх, який в 1968 році позбавив чехів усіх надій. У нас ще є час і колективна воля до того, щоб не допустити повторення минулого. Однак, історія викладає уроки тим з нас, хто готовий слухати. На жаль, сьогодні не всі готові слухати. Відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй Російська Федерація наділена правом накладати вето щодо будь-якого проекту резолюції Ради Безпеки. Однак, вона не має права вето щодо правди. Істина полягає в тому, що даний проект резолюції не повинен був викликати розбіжностей. Він спирається на принципи, які є основою міжнародної стабільності і права, статті 2 Charter of UN (1945), відмови від застосування сили для придбання території і поваги до суверенітету, незалежності, єдності і територіальної цілісності держав-членів. Це ті принципи, з якими Росія згодна і які вона рішуче відстоює у всьому світі, за винятком, схоже, тих випадків, коли мова йде про її інтереси.

Замість цього Росія відкинула проект резолюції, серцем якого було прагнення до миру, а живою кров'ю – закон. Росія, яка перебуває в ізоляції, приречена на самотність і вступила на хибний шлях, заблокувала прийняття проекту резолюції так само, як вона заблокувала українські кораблі і міжнародних спостерігачів. Росія поставила себе поза міжнародних норм, які ми з такими зусиллями створювали як непорушну основу мирних взаємовідносин між державами».

Посол Франції Жерар Аро заявив: «Ми зібралися тут сьогодні не без почуття потрясіння – потрясіння тією ситуацією, яку на наших очах створила Російська Федерація своєю рішучістю анексувати Крим. Своєю відмовою визнати анексію Криму переважна більшість держав-членів підтвердить розуміння того, що територіальна цілісність одного з них – це гарантія територіальної цілісності всіх. Меншини живуть по всьому світу. Що з нами буде, якщо вони стануть виправданням будь-яких авантур і амбіцій будь-якого підприємливого сусіда? І де буде наступний Крим? Ця анексія стосується не тільки України. Вона стосується нас усіх».

Посол Великобританії Сер Марк Лайалл Грант констатував, що результати голосування свідчать про ізоляцію Росії в Раді і в міжнародному співтоваристві. Лише одна Росія підтримує референдум: «Ми сподіваємося, що Росія зверне увагу на факт своєї ізоляції». Посол Литви Раймонда Мурмокайте закликала «...всі держави-члени і регіональні та міжнародні організації не визнавати результати референдуму в Криму і будь-яку зміну статусу Криму».

Важливим у цьому засіданні був голос посла Китаю Лю Цзеі, який заявив наступне: «Нинішня ситуація в Україні є надзвичайно складною і делікатною і тягне за собою регіональні та міжнародні наслідки. Китай завжди поважав суверенітет і територіальну цілісність всіх держав. Такі довгострокові і основні елементи зовнішньої політики Китаю. З цією метою ми хотіли б внести три пропозиції. Перше полягає в невідкладному створенні міжнародного координаційного механізму у складі всіх зацікавлених сторін для того, щоб знайти шляхи політичного врегулювання української кризи. По-друге, всі сторони повинні утримуватися від будь-яких дій, що можуть призвести до загрози подальшого ускладнення ситуації. По-третє, міжнародні фінансові інститути повинні почати вивчення питання про те, як допомогти в справі забезпечення економічної та фінансової стабільності України».

Підсумувала дискусію членів Ради Безпеки головуюча на засіданні посол Сильвія Лукас, зазначивши, що «проект резолюції дійсно був покликаний нагадати про цілі і принципи Організації Об'єднаних Націй, викладених, зокрема, в статті Charter of UN (1945) ... метою референдуму, який відбудеться завтра в Криму, є зміна статусу української території всупереч волі України. Якщо референдум відбудеться, це буде односторонній акт, який може дуже серйозно дестабілізувати ситуацію в Україні і в усьому регіоні. Запланований на 16 березня референдум – одна з ланок порочного кола. Рішення санкціонувати використання російських збройних сил на території України, прийняте 1 березня Радою Федерації Росії, і подальші дії являють собою грубе порушення норм міжнародного права».

Після виступів членів РБ, згідно регламенту цього органу ООН, слово було надано мені: «40 хвилин тому, коли ми обговорювали кризу в Криму на території України, мені надійшов телефонний дзвінок. Члени Ради помітили, що мені хтось подзвонив. Російські війська з півдня, з Криму, вторглися в континентальну частину нашої країни. У цей час ми маємо справу з новим поворотом у розвитку подій і повинні протистояти ще більш небезпечній позиції Російської Федерації».

Я закликаю всіх членів Ради вишукати можливості і заходи в рамках Ради Безпеки і Організації Об'єднаних Націй, а також на двосторонньому рівні, щоб зробити все можливе і зупинити агресора – присутню в цій залі російську делегацію. Представники Російської Федерації неодноразово в цій залі заявляли про те, що свого права вето вони домоглися кров'ю у Другій світовій війні. Я хочу нагадати, що це була колективна кров – українців, білорусів і грузин – і маніпулювати цією кров'ю їм ніхто тут не дозволить. Більш того, вони маніпулюють правом вето вже на новій крові, в якій у них руки, – грузинській а тепер української крові. Я думаю, що цьому неподобству буде колись покладено край».

«Ви знаєте, я сьогодні оптимістично дивлюся на все, що тут відбувається. Чому? Тому що я впевнений, що те, що сказала російська делегація, – це не голос Росії, це голос Радянського Союзу. Голос справжньої Росії сьогодні звучить на вулицях і площах Москви, Санкт-Петербурга, Самари і Єкатеринбурга, де тисячі і тисячі людей вийшли на захист України і її територіальної цілісності. У цьому майбутнє демократичної Росії, з цим майбутнім ми будемо будувати братні відносини».

Про референдум: «Злодій може вкрасти річ, але це не наділяє злодія правом власності на неї». Результати засідання 15 березня були передбачуваними і наша делегація з партнерами виносила свідомо на нього більш-менш компромісний проект, розуміючи, що і на нього Росія накладе вето. Але цей послідовний крок відкривав нам шлях до скликання Генеральної Асамблеї ООН, про що далі.

Після так званого референдуму 16 березня мені здавалося логічним просити про чергове засідання РБ для підведення певних підсумків і планування наступних кроків. Таке засідання відбулося 19 березня 2014 року о 15.00 за Нью-Йоркським часом.

Першим слово на засіданні взяв заступник Генерального Секретаря пан Еліассон. Він зробив кілька підсумкових заяв, а саме: «Кримська влада прийняли рішення провести 16 березня референдум з питання про статус Криму, а пізніше оголосили, що майже 97 відсотків його учасників проголосували за вихід Криму зі складу України. Генеральний секретар висловив глибоке розчарування і занепокоєння з приводу поспішного рішення провести референдум з питання, яке має далекосяжні наслідки для України, всього регіону... 17 березня Європейський союз і Сполучені Штати оголосили про адресні санкції відносно ряду російських і кримських посадовців. 18 березня президент Путін підписав договір, який підлягає ратифікації парламентом Російської Федерації і за яким Крим стає одним із суб'єктів Російської Федерації. Сьогодні надходять повідомлення про захоплення двох військово-морських баз України в Криму проросійськими силами і групами невстановлених осіб» (Meeting of United Nations of Security Council No. 7144, 2014).

На засідання був запрошений також помічник Генерального Секретаря ООН з питань прав людини Іван Шимонович (рис. 2), чия місія на чолі з ним щойно повернулася з України. Він поділився з членами РБ своїми думками щодо подій останніх двох місяців в Україні. Він почав з інформації про порушення прав людей у протестних акціях на Майдані у лютому 2014 року.

Цитую окремі частини коментаря Івана Шимоновича: «В контексті нещодавніх протестів в Києві і в інших містах я глибоко стурбований у зв'язку з передбачуваними серйозними порушеннями прав людини, включаючи надмірне застосування сили і вбивства, тортури, зникнення осіб та довільні арешти і затримання. Серйозну заклопотаність викликають, зокрема, дії снайперів на Майдані, і необхідно провести їх повне розслідування. Загинуло також понад 100 осіб, головним чином учасників протестів, але також і деяких співробітників сил безпеки, і безліч людей було поранено. Поспішна відміна парламентом закону про мови була помилкою. На щастя, рішення парламенту не було затверджено виконуючим обов'язки президента, тому старий закон і раніше залишається в силі, поки йде підготовка нового тексту. Цей процес повинен проводитися в рамках всебічних консультацій з усіма зацікавленими сторонами, які повинні брати участь у ньому на основі відкритості й інклюзивності. Я відчуваю серйозну заклопотаність у зв'язку зі сформованим в Криму становищем, яке залишається досить напруженим у сфері захисту прав людини. Я зустрічався з жертвами довільних арештів і затримань, тортур, жорстокого поводження та інших порушень прав людини. Я розмовляв з представниками переміщених осіб татарського походження. Ми отримали запит від виконуючого обов'язки міністра закордонних справ України про направлення спостерігачів з прав людини і негайно приступили до їх розгортання. Група складатиметься з 9 міжнародних і, приблизно, 25 національних співробітників. Глава місії зі спостереження за становищем у сфері прав людини прибув минулого тижня, і до нього поступово приєднуються інші. До п'ятниці спостерігачі будуть на місцях в Харкові і Донецьку. При розгортанні цієї місії ми маємо намір тісно взаємодіяти з Організацією з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), яка планує направити більш численну місію» (Meeting of United Nations of Security Council No. 7144, 2014).



Рисунок 2. Іван Шимонович (Хорватія)

Примітка: Цією рукою блокуватимуться резолюції про геноциду в Боснії і Герцеговині, щодо жакіть в Сирії та інших країнах

Джерела: архів ООН

Далі слово було надано мені. «Як ми і стверджували в своїх попередніх виступах, незаконний референдум з питання про анексію території Криму Російською Федерацією був прискорено проведений 16 березня. Відразу

ж після референдуму 18 березня президент Російської Федерації демонстративно підписав угоду про його приєднання до Російської Федерації, яке приблизно буде ратифіковано парламентом Російської Федерації 21 березня. Ми вважаємо, що всі ці акти є незаконними, і закликаємо весь цивілізований світ не визнавати незаконно проголошену незалежність Криму і його насильницьке відторгнення від території нашої країни.

Перш за все існують серйозні застереження щодо вільного вираження населенням цієї області України своєї волі, оскільки з 26 лютого Крим фактично окупований збройними силами Російської Федерації. У зв'язку з цим я стверджую, що, згідно з нормами звичайного міжнародного права, міжнародне співтовариство зобов'язане не визнавати Крим як суб'єкт міжнародного права, як і будь-яку ситуацію, будь-який договір або будь-яку угоду, які можуть стосуватися цієї території або бути нею досягнуті. Незалежність такого роду була проголошена незаконною владою на основі результатів антиконституційного референдуму, проведеного в умовах кричущих порушень демократичних норм. Визнання Росією самопроголошеної республіки Крим переслідує одну-єдину мету: створити псевдозаконні приводи для анексії частини території України та її включення до складу Російської Федерації» (Meeting of United Nations of Security Council No. 7144, 2014).

У своєму виступі посол Франції Ж. Аро наголосив, що «Незаконний акт відокремлення Криму, який готувався вже давно, проявився ще більш наочно. Незважаючи на представлену картину, обдурити нею нікого не вдалося, Крим був вчора анексований. Ця анексія, що супроводжувалася прапорами, барабаним боем і трубами, породжує наростаючу хвилю агресивного націоналізму, майбутні наслідки якого, як тільки він прокинеться, непередбачувані. Що стосується захисту російської мови та російськомовного населення в Україні, на яке Москва посилається для виправдання своєї інтервенції в Україну, то знову стає ясно, що ці твердження не відповідають реальному стану справ, так само як і не служать законним виправданням військової окупації території суверенної держави. У ще більшою мірою вони втрачають своє значення, коли використовуються як привід для розширення своїх власних кордонів. Але оскільки ми повинні також дивитися в майбутнє, ми звертаємося до Росії. У східних районах України вже діють агенти-provokatori; вони не повинні домогтися тих же результатів, що і в Криму; Росія повинна припинити свої погано завуальовані маневри» (Meeting of United Nations of Security Council No. 7144, 2014).

Далі з «тріумфальною» промовою виступив посол Чуркін. Цитую: «Вчора відбулася воістину історична подія – возз'єднання Росії та Криму, чого наші народи чекали цілих шість десятиліть. У суворій відповідності з міжнародним правом, демократичними процедурами, без зовнішнього впливу, шляхом проведення вільного референдуму народ Криму реалізував своє закріплене в Статуті Організації Об'єднаних Націй і численних основоположних міжнародно-правових актах право на самовизначення. Виправлена кричуща історична несправедливість, що виникла в результаті волюнтаристських дій тодішнього керівника СРСР Хрущова,

який одним розчерком пера передав в 1954 році, порушуючи діючі конституційні норми, російський регіон Крим і місто Севастополь до складу Української Радянської Соціалістичної Республіки» (Meeting of United Nations of Security Council No. 7144, 2014).

А на завершення зовсім цинічно посол Чуркін додав: «Формуванню багатостороннього механізму сприяння врегулюванню української кризи могла б сприяти передана нашим партнерам російська пропозиція про створення Групи підтримки для України. Чекаємо позитивного відгуку на наші конструктивні ініціативи».

У своєму виступі, як завжди, безкомпромісно посол США Саманта Паувер заявила, що «Представник Російської Федерації почав свою заяву з того, що став вихвалити так званий референдум, який нібито є втіленням демократичних процедур і який проведено без зовнішнього втручання. Росія відома своїми великими письменниками, і в тому, що Рада щойно почула від російського посла, більше творчої фантазії, ніж у Толстого або Чехова, Росія, схоже, вирішила переписати на карті свої кордони, але вона не може переписати факти. Два дні тому президент Обама та інші світові лідери ввели санкції у відповідь на кричуще ігнорування Росією думки світової громадськості і поправлення законних прав України. Ми готові вжити додаткових заходів в разі продовження російської агресії або провокацій. У цій самій залі, коли почалася криза, Російська Федерація представляла своє втручання в Криму як місію щодо захисту прав людини. В дійсності, якщо становить в галузі прав людини в Криму і викликало коли-небудь заклопотаність, так це саме зараз. Згідно з достовірними повідомленнями, мають місце випадки переслідування етнічних українців і татар з боку російських союзників. Сьогодні у Відні Росія знову була єдиною країною, яка заблокувала направлення місії спостерігачів Організації з Безпеки і Співпраці в Європі. Там Росія виявилася в значній меншості. Це був єдиний голос «проти» з 57 країн; 56 країн, судячи з усього, дотримувалися іншої думки. Ми хочемо подякувати членам Ради за те, що вони зайняли тверду позицію щодо вторгнення Росії в Україну і ясно дали зрозуміти, що Росія залишилася на самоті через свою невдалу, позбавлену будь-якої логіки позицію, і нечесної спроби виправдати дії, яким не може бути ніяких виправдань. Референдум відбувся, але національний і міжнародний правовий статус Криму не змінився. Злодій може вкрати річ, але це не наділяє злодія правом власності на неї» (Meeting of United Nations of Security Council No. 7144, 2014).

Посол Китаю Лю Цзеї у своєму виступі фактично повторив свої попередні пропозиції. Цитую: «З метою вивчення шляхів політичного врегулювання ситуації в Україні необхідно якомога швидше створити міжнародний координаційний механізм у складі всіх зацікавлених сторін» (Meeting of United Nations of Security Council No. 7144, 2014).

Категоричним був виступ посла Великобританії Сера Марка Гранта. Він сказав наступне: «Постійний представник Російської Федерації заявив про те, що йде процес, який відповідає нормам міжнародного права, здійснюється без втручання ззовні і має демократичний характер. Складно сказати, яке з цих трьох

заяв є найбільшою брехнею. Росія заявляє про те, що не зобов'язана виконувати взяті раніше зобов'язання щодо України, в тому числі положення Будапештського меморандуму 1994 року, на тій підставі, що вона не вважає новий уряд України легітимним. Однак договори і міжнародні угоди укладаються між державами, а не між урядами. Зміна уряду в Києві не звільняє Росію від її міжнародних зобов'язань» (Meeting of United Nations of Security Council No. 7144, 2014).

Представник Йорданії пан Омаїш запропонував наступне: «Цілком очевидно, що необхідно створити міжнародну контактну групу, яка б ...могла працювати з усіма сторонами на місцях і співпрацювати з різними групами спостерігачів, які можна було б розгорнути для моніторингу ситуації в усіх регіонах України, включно з Кримом» (Meeting of United Nations of Security Council No. 7144, 2014).

Посол Чуркін, який взяв слово в режимі «право на відповідь», у люті словесно накинувся на всіх виступаючих, особливо на Саманту Пауер: «Ми категорично не сприймаємо образливих висловлювань на адресу нашої країни. Якщо делегація Сполучених Штатів розраховує на наше співробітництво в Раді Безпеки з інших питань, то пані Пауер слід твердо це засвоїти» (Meeting of United Nations of Security Council No. 7144, 2014).

Взяв слово і я для реакції на деякі висловлювання посла Росії. Так, на його заяву про відсутність свободи слова та доступу до інформації в Україні я відреагував таким чином: «Знаєте, Віталію Івановичу, в чому різниця зі свободою слова і доступу до інформації в Україні і в Росії? Всі репортажі про засідання Ради Безпеки транслюються в Україні по різних каналах без купюр. Не все, що прозвучало сьогодні щодо України, є для нас приємним. Прозвучало дуже багато рекомендацій, деякі з яких були критичними, але ми, тим не менш, все це слухаємо. У Росії ж демонструють тільки Ваші виступи... Я вчора зустрівся з делегацією представниць жіночих неурядових організацій, які беруть участь в жіночому форумі Організації Об'єднаних Націй. Одна жінка з Одеси, інша з Донецька, третя з Чернігова. Всі вони російськомовні. І ось вони мене питають: як можна всьому світу по телевізору говорити таку неправду, як це звучить у багатьох виступах Російської Федерації? Що я можу їм відповісти? Мета виправдовує засоби, напевно» (Meeting of United Nations of Security Council No. 7144, 2014).

«Російський колега назвав блюзнірським вчорашнє рішення української влади дозволити нашим військовослужбовцям в Криму застосовувати зброю для самозахисту в зв'язку з тим, що вчора був убитий їх товариш (18-го – загинув прапорщик Сергій Кокурін, Валентин Федун отримав поранення). Сьогодні прозвучало, що це блюзнірство по відношенню до побратимів, проти яких піднімають зброю. Дивно. Таке враження, що це Україна напала на Росію і ввела свої війська, а не навпаки: Росія три тижні тому ввела свої війська на суверенну територію України. І це на початку православного посту. Це реакція на те, що ми побратими, одновірці? Мені здається, що тут надто багато цинізму і неправди» (Meeting of United Nations of Security Council No. 7144, 2014).

Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Територіальна цілісність України». Після засідання Ради Безпеки ООН 19 березня ми з колегами остаточно погодили з нашими партнерами в РБ, а також з нашими столицями скликання Генеральної Асамблеї (ГА) ООН та прийняття відповідної резолюції щодо Криму. Я домовився з Головою 68 Сесії Генеральної Асамблеї ООН, колишнім Постійним Представником Антігуа і Барбуда при ООН Паном Джоном Ешем, про скликання засідання ГА ООН 27 березня під пунктом 33 порядку денного сесії «Запобігання збройному конфлікту». Цікаво, що запропонована Головою дата збіглася (хоча, думаю, це було не співпадінням, а Божим проведінням) із запланованим на цей день вшануванням в ООН 200-ліття з дня народження Тараса Шевченка, з концертом на його честь та конференцією.

Міністр Андрій Дешиця схвалив план підготовки до засідання, до реалізації якого були задіяні всі дипломатичні установи України за кордоном. Нашій місії було доручено загальну координацію. Я постійно доповідав Арсенію Яценюку, який особисто керував спільними зусиллями з Києва. Мій заступник, талановитий юрист-міжнародник Олександр Павліченко, з колегами з партнерських місій-постійних членів РБ готував проєкт резолюції «Територіальна цілісність України». Надалі було проведено зустрічі з усіма колегами-постійними представниками їхніх країн в ООН, регіональними та субрегіональними групами (крім Росії та її відвертих сателітів). Колеги в Постпредстві працювали по своїх контактах. Російська делегація дихала в спину, обходячи іноземні місії, намагаючись шляхом відвертої неправди, нерідко шантажу і тиску (про що нас інформували колеги) зменшити рівень підтримки України.

Ситуація була непроста – 10 українських дипломатів проти 120 російських, але, тим не менш, напередодні засідання головного форуму ООН склалась впевненість, що підтримка буде суттєвою. Паралельно з підготовкою до засідання Генеральної Асамблеї 27 березня контактуємо з офісом Генерального Секретаря ООН, напередодні візиту Пан Гі Муна до Москви і в Україну 20 і 21-22 березня відповідно.

З повідомлень з Києва ми дізнались про зустріч 21 березня Пан Гі Муна з Виконуючим обов'язки Президента України Олександром Турчиновим. Прес-служба Генсека ООН інформувала, що в ході зустрічі Пан Гі Мун зазначив, що «нинішню кризу між Україною і Росією щодо Криму можна вирішити лише шляхом мирних дипломатичних рішень на основі принципів Статуту Організації Об'єднаних Націй, включаючи повагу до суверенітету, єдності та територіальної цілісності України, а також рішуче державницьке прагнення миру та безпеки». Наскільки Генеральний секретар помилявся щодо бажання Росії вирішувати проблеми з Україною мирним шляхом покажуть найближчі місяці.

Про суть перемовин очільника ООН у Москві та Києві ми дізнались за тиждень з його прес-конференції 28 березня після засідання Ради Безпеки, на якому Пан Гі Мун звітував про свої візити до Москви та Києва. З коментарів Генсека для преси після засідання стало зрозуміло, що головною метою його зустрічей з Путіним та лідерами України «...було знайти мирне

та дипломатичне вирішення кризи відповідно до основоположних принципів Статуту Організації Об'єднаних Націй».

«Я рішуче закликав лідерів Росії та України дее-скачувати ситуацію, уникати поспішних дій і негайно розпочати прямий і конструктивний діалог для вирішення всіх проблем. У цей час підвищеної напруги навіть невеликі іскри можуть призвести до більшого полум'я з небажаними наслідками», – заявив Генсек.

Він також висловив свою стурбованість тим, що «...розбіжності міжнародної спільноти щодо ситуації можуть зашкодити нашій здатності вирішувати інші нагальні проблеми, конфлікти та надзвичайні гуманітарні ситуації. Я стурбований тим, що світові лідери не приділяли належної уваги всім цим важливим питанням у багатьох питаннях регіональних криз, включаючи Україну, Сирію та Центральнафриканську Республіку» (Ki-Moon, 2014).

І ось наступило 27 березня. Президент Генеральної Асамблеї Джон Еш відкрив засідання. Джон Еш відразу надав слово Виконуючому обов'язки міністра закордонних справ України Андрію Дешиці, який спеціально прибув до Нью-Йорка. Ось деякі частини його виступу: «Протягом останнього місяця ми стали свідками найбільш кричущих порушень міжнародного права з моменту створення Організації Об'єднаних Націй. Після двотижневої військової окупації невід'ємна частина України була насильно анексована державою, яка раніше зобов'язалася гарантувати незалежність, суверенітет та територіальну цілісність моєї країни відповідно до Будапештського меморандуму, державою, яка виявилася постійним членом Ради Безпеки, якій країни-члени ООН довірили першочергову відповідальність – підтримку міжнародного миру та безпеки. Цей акт агресії був ретельно спланований, щоб завдати удару в той час, коли Україна формує інклюзивний уряд. Тепер, попри все, такий уряд працює. Цей акт був спрямований і досі спрямований на підірив президентських виборів у моїй країні. Дозвольте мені запевнити Генеральну Асамблею, що Україна сповнена рішучості провести вибори, як і було заплановано, 25 травня. Вісім раундів екстрених дискусій про російську військову інтервенцію в Україні, проведені Радою Безпеки, наочно продемонстрували, наскільки ізольована Росія в цьому питанні. Суміш неправдивих виправдань, напівправди, навмисних спотворень, образ і неприкритої брехні, запропонована російською стороною, не справила на Раду враження» (Plenary Meeting of UN General Assembly No. 80, 2014).

«...резолуція A/68/L.39 (2014), що розглядається сьогодні на Асамблеї, була розроблена з єдиною і чіткою метою – дотримання принципів Статуту Організації Об'єднаних Націй. Метою проєкту резолюції є посилення основних принципів Організації Об'єднаних Націй у момент, коли вона зазнає серйозних проблем. У тексті йдеться про повагу до територіальної цілісності та незастосування сили для вирішення суперечок. Один місяць нам дорого обійшовся. Більше бездіяльності може коштувати дорого самій Організації. Голосуючи за проєкт резолюції, Генеральна Асамблея проголосує за Статут Організації Об'єднаних Націй; голосування проти або утримання під час голосування

рівнозначно підризу Charter of UN (1945)» (Plenary Meeting of UN General Assembly No. 80, 2014).

В ході обговорення проєкту резолюції виступило багато прихильників України, окремих сателітів Росії і тих, чиї столиці з тих чи інших причин вирішили утриматися. Так, слово було надано послу Росії Віталію Чуркіну. Нічого нового в типово радянському по стилі й імперському за змістом його виступі не з'явилося. Натомість він, не маючи права вето в Генеральній Асамблеї, майже у відчаї заявив, що «Росія виступає проти проєкту резолюції A/68/L.39 (2014). Вона має конфронтаційний характер і прагне поставити під сумнів сенс референдуму, що відбувся в Криму, і вже зіграв ключову історичну роль», – заявив Чуркін (Plenary Meeting of UN General Assembly No. 80, 2014).

У своєму виступі Посол США Саманта Пауер наголосила: «Ми збираємося сьогодні, щоб висловити наше колективне судження щодо законності військового втручання Російської Федерації та окупації українського Криму. Проєкт резолюції, який ми розглядаємо (A/68/L.39), стосується лише одного питання – підтвердження нашої відданості суверенітету, політичній незалежності, єдності та територіальній цілісності України. Через це ми чітко висловлюємо нашу постійну підтримку фундаментальній ідеї про те, що кордони – це не просто пропозиції. Водночас цей проєкт резолюції висловлює бажання міжнародної спільноти побачити мирний результат суперечки між Україною та Росією та наголошує на важливості підтримання інклюзивного політичного діалогу, який відображає кожен сегмент українського суспільства» (Plenary Meeting of UN General Assembly No. 80, 2014).

Далі Постпред США зазначає, що «Україна вчинила мудро, виклавши свої проблеми перед Генеральною Асамблеєю. Розумно шукати нашої підтримки для збереження своїх прав, які також є правами всіх нас на повагу до нашої території та незалежності. Україна має право шукати наші голоси для підтвердження та захисту своїх кордонів. Виправдано просити нас не визнавати новий статус-кво, який Російська Федерація намагалася створити своїми військовими. Україна заслуговує на нашу подяку за стриманість, яку вона продемонструвала, і позитивні кроки, які вона зробила для запобігання подальшій ескаляції кризи, і заслуговує на нашу повну підтримку в спробі переконати Росію припинити свою ізоляцію та відійти від політики односторонньої конфронтації та агресії. Україна діє відповідно до добросовісних дипломатичних зусиль, які базуються на фактах, сприяють діалогу та ґрунтуються на законі» (Plenary Meeting of UN General Assembly No. 80, 2014).

Із зустрічей перед засіданням Генасамблеї з послом Китаю Лю Цзеї я знав, що його делегація утримується під час голосування, але було дуже важливо почути його заяву, чи буде він настільки ж послідовним, як був на засіданнях Ради Безпеки. Я не помилюся в своїх прогнозах – Китай не став підігравати Росії. Ось деякі фрагменти виступу китайського посла: «Китай завжди виступав проти втручання у внутрішні справи інших країн і завжди поважав незалежність, суверенітет і територіальну цілісність усіх країн. Китай дотримується послідовного, виваженого та неупередженого підходу

до питання України. Китай запропонував ініціативу, яка містить три принципові пункти політичного врегулювання кризи в Україні. Китай закликає до якнайшвидшого створення та впровадження міжнародного координаційного механізму за участю всіх зацікавлених сторін для вивчення та розгляду ідей, концепцій та пропозицій щодо політичного врегулювання. Найактуальнішим зараз є визначення цих ідей, концепцій і пропозицій, щоб не допустити подальшої ескалації напруги. Китай продовжуватиме робити все можливе для сприяння підтримці миру та діалогу та відіграватиме більш конструктивну роль у досягненні політичного врегулювання української кризи» (Plenary Meeting of UN General Assembly No. 80, 2014).

Виділяю також серед інших виступ Посла Ліхтенштейну Крістіана Венавезера: «Останні події та поточна ситуація в Україні є серйозним викликом для верховенства права. Усі члени Організації зобов'язані утримуватися від загрози силою або її застосування проти територіальної цілісності будь-якої держави. Таким чином, анексія Криму та Севастополя є дуже серйозним порушенням міжнародного права та викликає серйозне занепокоєння уряду Ліхтенштейну. Ми вважаємо цю дію недійсною та не визнаємо її чи її наслідки. Анексії передувало нелегітимне проголошення незалежності на основі референдуму, проведеного з порушенням Конституції України та основних положень міжнародного права, зокрема пункту 4 статті 2 Charter of UN (1945). Події також яскраво ілюструють актуальність узгодженого на міжнародному рівні визначення агресії. Таке визначення було узгоджено консенсусом на Конференції з перегляду Римського Rome Statute on the International Criminal Court (2010) в Кампалі 2010 року. Ми сподіваємося, що держави продовжать оперативно ратифікувати поправки до Римського статуту щодо злочину агресії. UN Charter (1945) зобов'язує нас дотримуватися як принципу територіальної цілісності, так і права всіх народів на самовизначення. Обидва вони розроблені так, щоб бути сумісними, і зв'язок між ними було детально розроблено в наступних текстах. Прийнявши Декларацію про дружні відносини в 1970 році, Асамблея досягла ретельного балансу між правом на самовизначення та принципом територіальної цілісності» (Plenary Meeting of UN General Assembly No. 80, 2014).

«Невдале ухвалення проєкту резолюції в Раді Безпеки на початку цього місяця піднімає важливі питання щодо управління Організацією. Нещодавно спостерігалось тривожне збільшення використання права вето та загрози його застосування, іноді таким чином, що заважало Організації Об'єднаних Націй виконувати свої основні функції. Але голосування в Раді 15 березня (Meeting of United Nations of Security Council No. 7138, 2014) викликало додаткове занепокоєння, яке потребує подальшого розгляду» (Plenary Meeting of UN General Assembly No. 80, 2014).

І ось важливе нагадування посла Ліхтенштейну: «Відповідно до пункту 3 статті 27 UN Charter (1945), члени Ради, які є сторонами в суперечці (конфлікті), повинні утримуватися від голосування щодо рішень відповідно до глави VI UN Charter (1945). Нам здається, що це положення мало бути застосоване – уявлення,

яке лише посилилося подіями, що відбулися. Важливо, щоб це питання привернуло увагу ширшого кола членів разом із іншими невідкладними питаннями щодо застосування права вето».

Прибічники Москви – КНДР, Нікарагуа, Венесуела, Болівія, Зімбабве та інші в своїх виступах фактично дублювали постулати російського посла про те, що до кризи в Україні привели західні держави на чолі зі США, які незаконно втрутилися у внутрішні справи України і сприяли державному перевороту. Президент Генасамблеї поставив на голосування проєкт резолюції No. 68/262 (2014) під назвою «Територіальна цілісність України»:

«Генеральна Асамблея

підтверджує свою прихильність суверенітету, політичної незалежності, єдності і територіальної цілісності України в її міжнародно визнаних кордонах;

закликає всі держави відмовитися і утримуватися від дій, спрямованих на часткове або повне порушення національної єдності і територіальної цілісності України, в тому числі будь-яких спроб змінити кордони України за допомогою загрози силою або її застосування або інших незаконних засобів;

підкреслює, що референдум, проведений в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі 16 березня 2014 року, не маючи законної сили, не може бути основою для будь-якої зміни статусу Автономної Республіки Крим або міста Севастополя;

закликає всі держави, міжнародні організації та спеціалізовані установи не визнавати будь-які зміни статусу Автономної Республіки Крим та міста Севастополь на основі вищезазначеного референдуму і утримуватися від будь-яких дій або кроків, які можна було б витлумачити як визнання будь-якого такого зміненого статусу».

Співавторами проєкту резолюції стали Албанія, Австралія, Австрія, Бельгія, Болгарія, Хорватія, Кіпр, Чеська Республіка, Данія, Естонія, Фінляндія, Франція, Грузія, Греція, Угорщина, Ісландія, Ірландія, Італія, Японія, Латвія, Ліхтенштейн, Люксембург, Мальта, Маршаллові острови, Чорногорія, Нідерланди, Нова Зеландія, Норвегія, Палау, Панама, Португалія, Румунія, Сан-Марино, Словаччина, Словенія, Сомалі, Іспанія, Швеція, Туреччина, Сполучене Королівство Великобританії, Сполучені Штати. Результат голосування – 100 країн підтримали резолюцію, 58 утрималися, 24 не голосували. Проти резолюції виступили лише 11 «великих демократій» – Вірменія, Білорусь, Болівія, Куба, Корейська Народно-Демократична Республіка, Нікарагуа, Російська Федерація, Судан, Сирійська Арабська Республіка, Венесуела, Зімбабве (рис. 3). Важливо, що ця резолюція стала системоутворюючою. Всі установи, афілійовані з ООН, одна за одною ухвалили рішення про невизнання окупаційної влади в Криму в відповідних сферах – Міжнародна морська Організація, Міжнародна організація цивільної авіації, Міжнародна туристична організація, Міжнародний поштовий союз та інші. Пан Гі Мун, відповідаючи на запитання журналістів 29 березня, заявив, що у питанні Криму Об'єднані Нації керуються ухваленною 27 березня Resolution Adopted by the General Assembly No. 68/262 (2014).



Country	Vote
Albania	Yes
Algeria	Yes
Argentina	Yes
Australia	Yes
Austria	Yes
Bahamas	Yes
Bangladesh	Yes
Barbados	Yes
Belize	Yes
Bhutan	Yes
Bolivia	Yes
Bosnia and Herzegovina	Yes
Brazil	Yes
Bulgaria	Yes
Cameroon	Yes
Canada	Yes
Chad	Yes
Colombia	Yes
Costa Rica	Yes
Croatia	Yes
Cuba	No
Cyprus	Yes
Czechia	Yes
Dominican Republic	Yes
Ecuador	Yes
Egypt	Yes
El Salvador	Yes
Equatorial Guinea	Yes
Eritrea	Yes
Estonia	Yes
Fiji	Yes
Finland	Yes
France	Yes
Ghana	Yes
Greece	Yes
Guatemala	Yes
Honduras	Yes
Hungary	Yes
Iceland	Yes
India	Yes
Indonesia	Yes
Israel	Yes
Italy	Yes
Jamaica	Yes
Japan	Yes
Jordan	Yes
Kazakhstan	Yes
Kenya	Yes
Kiribati	Yes
Korea, Republic of	Yes
Kuwait	Yes
Kyrgyzstan	Yes
Laos	Yes
Latvia	Yes
Lebanon	Yes
Lesotho	Yes
Lithuania	Yes
Luxembourg	Yes
Macao	Yes
Madagascar	Yes
Malawi	Yes
Malaysia	Yes
Maldives	Yes
Mali	Yes
Malta	Yes
Mexico	Yes
Moldova	Yes
Morocco	Yes
Mozambique	Yes
Nicaragua	Yes
Niger	Yes
Nigeria	Yes
North Macedonia	Yes
Oman	Yes
Pakistan	Yes
Panama	Yes
Papua New Guinea	Yes
Paraguay	Yes
Peru	Yes
Philippines	Yes
Poland	Yes
Portugal	Yes
Romania	Yes
Russia	No
Rwanda	Yes
Saudi Arabia	Yes
Senegal	Yes
Serbia	Yes
Seychelles	Yes
Slovakia	Yes
Slovenia	Yes
South Africa	Yes
South Korea	Yes
Spain	Yes
Sri Lanka	Yes
Sudan	Yes
Suriname	Yes
Swaziland	Yes
Sweden	Yes
Switzerland	Yes
Taiwan	Yes
Tanzania	Yes
Togo	Yes
Tonga	Yes
Tunisia	Yes
Turkey	Yes
Turkmenistan	Yes
Uganda	Yes
Ukraine	Yes
United Kingdom	Yes
United States	Yes
Uruguay	Yes
Uzbekistan	Yes
Venezuela	Yes
Zambia	Yes
Zimbabwe	Yes

Рисунок 3. Табло з результатами голосування
Джерела: архів автора

Вшанування Великого кобзаря в ООН. О 13.00 Джон Еш оголосив засідання Генасамблеї завершеним, і ми з Андрієм Дещицею швидко перейшли в іншу залу, де зібралися учасники ювілейного засідання з нагоди 200-ліття народження Тараса Шевченка під назвою: «Тарас Шевченко: борець за українську мову, самовизначення народів, людські права та соціальну справедливість». Серед більш ніж півтисячі гостей були представники уряду та організацій США, делегати країн-членів ООН, науковці, діячі культури, лідери української громади США. Ця подія стала символічним підсумком щойно для завершеної перемоги демократичних країн в Генасамблеї ООН. Про це я заявив в своєму привітанні до шановного зібрання, на цьому наголосив і Андрій Дещиця у своєму виступі (рис. 4). Вітальне слово від імені президента 68 Генеральної Асамблеї Джона Еша на початку програми виголосив посол Ноель Сінклер. Магер Нассер привітав присутніх від імені Генерального Секретаря ООН Пан Гі Муна. Головну доповідь виголосив професор Торонтонського університету доктор Максим Тарнавський. Перед присутніми виступила голова Світової федерації українських жіночих організацій Оріся Сушко. Звернення

президента Світового Конгресу Українців Євгена Чолія зачитала Голова Українського Конгресового Комітету Америки Тамара Олексій.



Рисунок 4. Виступ Андрія Дещиці на Шевченківському заході в ООН
Джерела: архів автора

Мистецька програма заходу включала виступ чоловічого хору «Прометей» з міста Філадельфії, дует «Лісова Пісня», виступ братів Добрянських та декламування творів Шевченка у виконанні Софійки Зелик і Ксені Ференцевич. Ведучим урочистої імпрези був Петро Фединський – автор нещодавно виданого повного перекладу Шевченкового «Кобзаря». Українська преса Америки тоді відзначала, що «чудове, історичне свято видалося інформативним та величним, одночасно наголошуючи на актуальності творчої спадщини Шевченка для сьогодення не лише для українства, але і для світової спільноти».

День 27 березня 2014 року дійсно став Днем України й її друзів в ООН. Але попереду на нас чекатимуть нові виклики, нові випробування і чергове протистояння в Раді Безпеки ООН, неспроможність якої зупинити агресора все більше робить її небезпечною для збереження миру.

Doi: 10.46493/2663-2675.34(5).2024.16

Yuriy Sergeyev*

PhD in Philology, Guest Lecturer

Permanent Representative of Ukraine to the United Nations (2007-2015)

Member of the Board of Directors of Ukrainian Association of Foreign Policy

United Nations Institute for Training and Research (UNITAR)

NY 10017, 760 UN Square, New York, USA

“A thief may steal a thing, but that does not give him ownership of it”: Excerpts from the diary of the Permanent Representative of Ukraine to the UN about the diplomatic confrontation with Russian aggression in 2014 (part 3)

The voice heard in the UN is not that of Russia but of the Soviet Union: The Security Council Meeting on 15 March 2014. The moment of truth arrived on Saturday, 15 March. Convened at Ukraine's request, the UN Security Council (UNSC) meeting reviewed document S/2014/189 (2014), which contained the text of a draft resolution submitted by the USA and supported by Ukraine and several other countries:

“The Security Council,

Recalling the obligation of all States under Article 2 of the UN Charter (1945) to refrain in their international relations from the threat or use of force against the territorial integrity or political independence of any state, and to settle their international disputes by peaceful means,

Recalling its primary responsibility under the United Nations Charter for the maintenance of international peace and security,

Reaffirming that no territorial acquisition resulting from the threat or use of force shall be recognized as legal,

Recalling the Helsinki Final Act (1975) of the Conference on Security and Co-operation in Europe, and the Budapest Memorandum (Memorandum on Security..., 1994),

Stressing the importance of maintaining an inclusive political dialogue in Ukraine that reflects the diversity of its society and includes representation from all parts of Ukraine,

Welcoming the continued efforts by the Secretary-General, the Organization for Security and Cooperation in Europe, and other international and regional organizations, to support de-escalation of the situation in Ukraine,

Noting with concern the intention to hold a referendum on the status of Crimea on 16 March 2014,

1. Reaffirms its commitment to the sovereignty, independence, unity and territorial integrity of Ukraine within its internationally recognized borders;

2. Urges all parties to pursue immediately the peaceful resolution of this dispute through direct political dialogue, to exercise restraint, to refrain from unilateral actions and inflammatory rhetoric that may increase tensions, and to engage fully with international mediation efforts;

3. Calls on Ukraine to continue to respect and uphold its obligations under international law and to protect the rights of all persons in Ukraine, including the rights of persons belonging to minorities, and in this regard, welcomes the statements by the transitional government in Ukraine affirming its commitments to uphold the rights of all Ukrainians, including those belonging to minorities, and to an inclusive national political dialogue;

4. Notes that Ukraine has not authorized the referendum on the status of Crimea;

5. Declares that this referendum can have no validity, and cannot form the basis for any alteration of the status of Crimea; and calls upon all States, international organizations and specialized agencies not to recognize any alteration of the status of Crimea on the basis of this referendum and to refrain from any action or dealing that might be interpreted as recognizing any such altered status;

6. Decides to remain actively seized of the matter”.

Voting on the resolution was conducted by a show of hands. The resolution was supported by Argentina, Australia, Chad, Chile, France, Jordan, Lithuania, Luxembourg, Nigeria, the Republic of Korea, Rwanda, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, and the United States of America (Meeting of the United Nations Security Council No. 7138, 2014). As anticipated, China abstained,

Received: 18.07.2024, Revised: 20.09.2024, Accepted: 20.10.2024

Suggested Citation:

Sergeyev, Yu. (2024). “A thief may steal a thing, but that does not give him ownership of it”: Excerpts from the diary of the Permanent Representative of Ukraine to the UN about the diplomatic confrontation with Russian aggression in 2014 (part 3). *Foreign Affairs*, 34(5), 16-23. doi: 10.46493/2663-2675.34(5).2024.16.

*Corresponding author



Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

while the Russian Federation voted against (Fig. 1). Unfortunately, this was its prerogative – the power of veto. This power renders the UN Security Council perilously ineffective in addressing threats to peace and security.



Figure 1. Russian Ambassador to the UN, Vitaly Churkin, votes against the draft resolution declaring that the planned referendum on the status of Ukraine's Crimea "cannot have legal validity" at the UN Security Council in New York, 15 March 2014

Notes: This hand will go on to block resolutions on the genocide in Bosnia and Herzegovina, the horrors in Syria, and other countries

Sources: REUTERS/Andrew Kelly

The first to speak after the vote was Ambassador Samantha Power. She noted "We have heard a lot, each time that the Security Council has met, about the echoes and relevance of history. We have heard, for example, about the pleas of the brave democrats of Hungary in 1956 and about the dark chill that dashed the dreams of Czechs in 1968. We still have the time and the collective power to ensure that the past does not become prologue. But history has lessons, for those of us who are willing to listen. Unfortunately, not everyone was willing to listen today. Under the Charter of the United Nations, the Russian Federation has the power to veto a Security Council draft resolution. But it does not have the power to veto the truth. The truth is that the draft resolution should not have been controversial. It was grounded in principles that provide the foundation for international stability and law, Article 2 of the Charter of UN (1945), the prohibition of the use of force to acquire territory and respect for the sovereignty, independence, unity and territorial integrity of Member States. Those are principles that Russia agrees with and defends vigorously, all around the world; except, it seems, in circumstances that involve Russia.

Instead, Russia has rejected a draft resolution that had peace at its heart and law flowing through its veins. Russia – isolated, alone and wrong – blocked the draft resolution's adoption, just as it has blocked Ukrainian ships and international observers. Russia put itself outside the international norms that we have painstakingly developed to serve as the bedrock foundation for peaceful relations between States".

French Ambassador Gérard Araud stated, "It is with a sense of disbelief that we find ourselves here today – disbelief at the situation that developed before our eyes with the Russian Federation's determination to annex Crimea. The vast majority of Member States will prove, by their

refusal to recognize the annexation of the Crimea, that they know that the territorial integrity of one of them is the guarantor of the territorial integrity of all. There are minorities all over the world. What would become of us if they became the pretext for any kind of adventure to be undertaken by an ambitious and enterprising neighbour? What will be the next Crimea? The annexation goes beyond Ukraine. It affects us all".

Sir Mark Lyall Grant, the United Kingdom Ambassador, observed that the voting results reflect Russia's isolation within the Council and the international community. Only Russia alone backs the referendum: "We trust that Russia will take notice of its isolation". Lithuanian Ambassador Raimonda Murmokaitė called on "...all Member States and regional and international organizations not to recognize the results of the referendum in Crimea and not to recognize any alteration of the status of Crimea..."

A crucial voice at the meeting was that of Chinese Ambassador Liu Jieyi, who stated, "The current situation in Ukraine is highly complex and sensitive and has regional and international repercussions. China always respects the sovereignty and territorial integrity of all States. Those are long-standing and fundamental elements of China's foreign policy. To that end, we would like to make three proposals. The first proposal is the establishment as soon as possible of an international coordination mechanism, comprising all the parties concerned, in order to explore means for the political settlement of the Ukrainian crisis. Secondly, in the meanwhile, all parties should refrain from taking any action that may further escalate the situation. Thirdly, international financial institutions should start to examine how to help to maintain the economic and financial stability of Ukraine".

The discussion among the Security Council members was summarised by the presiding Ambassador, Sylvie Lucas, who noted that "the draft resolution was intended to recall the purposes and principles of the United Nations, as set out in particular in Article 2 of the Charter of UN (1945)... the referendum organized for tomorrow in Crimea is intended to change the status of the Ukrainian territory against the will of Ukraine. If the referendum were to take place, it would constitute a unilateral act that could very seriously destabilize Ukraine and the entire the region. The referendum of 16 March is part of a vicious cycle. The decision taken on 1 March by the Council of the Russian Federation to authorize the use of the Russian armed forces on Ukrainian territory, and the subsequent actions undertaken, constitute a flagrant violation of international law".

After the statements by the members of the SC, following the rules of this UN body, I was given the floor: "I received a call 40 minutes ago as we were discussing the crisis in Crimea, Ukraine. Members noticed that somebody called me. Russian troops entered the mainland from the south, from Crimea. Now we are facing a new development and we are to face an even more dangerous stance of the Russian Federation. I appeal to all Council members to find the means and measures in the Security Council and the United Nations, as well as at the bilateral level, to do the utmost possible to stop the aggressor, the Russian delegation, present in the Chamber. The representative of the Russian Federation has stated many times in

this Chamber that Russia's right of the veto was gained through the blood of the Second World War. I would like to recall that it was the collective bloodshed of Ukrainians, Belarusians and Georgians. To manipulate the issue of the bloodshed is absolutely unacceptable. I believe that such chaos should end now".

"Today I take an optimistic view of the situation. Why so? Because I am convinced that the statement made by the Russian representative expressed not the voice of the Russian Federation, but rather the voice of the Soviet Union. The genuine voice of Russia today can be heard on the streets and squares of Moscow, St. Petersburg, Samara and Yekaterinburg, where thousands and thousands of people have gone to express their support and desire to protect Ukraine and its territorial integrity. That represents the democratic future of Russia and the basis on which we will build our fraternal ties".

Regarding the referendum: "A thief may steal a thing, but that does not give him ownership of it". The outcomes of the 15 March meeting were predictable, and our delegation, along with our partners, intentionally brought forth a somewhat compromise resolution, fully aware that Russia would veto it. Yet, this step paved the way for convening the UN General Assembly, as will be discussed further.

Following the so-called referendum on 16 March, it seemed logical to request another SC meeting to assess the situation and plan subsequent steps. This meeting took place on 19 March 2014, at 15:00 New York time.

The first to speak was Deputy Secretary-General Mr Eliasson, who made several concluding statements, including: "The Crimean authorities decided to hold a referendum on Crimea's status on 16 March, after which they announced that close to 97 per cent of those who voted did so in favour of Crimea's secession from Ukraine. The Secretary-General expressed his deep disappointment and concern over the hasty decision to proceed with a referendum with regard to an issue of such far-reaching consequences for Ukraine, the region and beyond... On 17 March, the European Union and the United States proceeded to apply targeted sanctions against Russian and Crimean officials. On 18 March, President Putin signed a treaty, which the Parliament of the Russian Federation is expected to begin ratifying, in order to make Crimea part of the Russian Federation. Today, reports are emerging that two Ukrainian naval bases in Crimea have been taken over by pro-Russian forces or unidentified groups" (Meeting of United Nations of Security Council No. 7144, 2014).

Also invited to the meeting was Assistant Secretary-General for Human Rights Ivan Šimonović (Fig. 2), who had just returned from a mission to Ukraine. He shared with the Security Council his observations on recent events in Ukraine, beginning with reports of human rights abuses during the February 2014 protests in Maidan. I quote parts of Mr Šimonović's remarks: "In the context of the recent protests in Kyiv and elsewhere, I am deeply concerned about alleged gross human rights violations, including the excessive use of force and extrajudicial killings, torture, disappearances and arbitrary arrests and detentions. The actions of snipers on the Maidan are of particularly grave concern and need to be fully investigated. More than 100 people, mostly protesters, but also some

members of the security forces, have also lost their lives and many more were injured. The hasty repeal of the law on languages by Parliament was a mistake. The decision of Parliament was fortunately not approved by the acting President, so that the old law will continue to be in force while a new text is prepared. That process should be done in full consultation with all concerned and be fully participatory, transparent and inclusive. I have serious concerns about the situation in Crimea, which remains tense with respect to the protection of human rights. I have met with victims of arbitrary arrest and detention, torture and ill-treatment and other human rights violations. I spoke to representatives of displaced Tatar persons. We have received a request from the acting Minister of Foreign Affairs of Ukraine to dispatch human rights monitors, and we have immediately begun their deployment. The team will be composed of 9 international and approximately 25 national staff. The head of the human rights monitoring mission arrived last week, and others are gradually joining him. By Friday, monitors will be in place in Kharkiv and in Donetsk. In the roll-out of that mission, we will work very closely with the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE), which has plans for a larger monitoring mission" (Meeting of United Nations of Security Council No. 7144, 2014).



Figure 2. Ivan Šimonović (Croatia)

Sources: UN archives

Then I was given the floor. "As we have envisaged in other previous statements, the illegitimate referendum on the issue of the annexation of the territory of Crimea to the Russian Federation was conducted in an expedited manner on 16 March. Following immediately after the referendum, on 18 March, the President of the Russian Federation defiantly signed the agreement on its accession to the Russian Federation, which is supposed to be ratified by the Parliament of the Russian Federation on 21 March. We consider all those acts to be illegitimate and we call upon the entire civilized world not to recognize the illegitimately declared independence of Crimea and its violent dismembering from the territory of the country.

First of all, there are serious reservations about the expressed free will of the population of that region of Ukraine, because since 26 February, the armed forces of the Russian Federation have, de facto, occupied Crimea. Accordingly, I assert that, on the basis of customary norms and international law, the international community is obliged not to recognize Crimea as a subject of international law, or any situation, treaty or agreement that may

arise or be achieved by that territory. The independence of that formation was declared by an illegitimate authority based on the results of the anti-constitutional referendum held under outrageous violations of the democratic standards. Russia's recognition of the self-proclaimed republic of Crimea has one single goal: to create pseudo-legitimate reasons for the annexation of the territory of Ukraine and its incorporation into the Russian Federation" (Meeting of United Nations of Security Council No. 7144, 2014).

In his statement, French Ambassador Gérard Araud emphasised that "the illegal act of separating Crimea, which had been in preparation since a long time, appeared all the more blatant. Yesterday Crimea was annexed by Russia, despite the picture painted that has fooled no one. The annexation was accompanied by flags, drums and trumpets forming a gathering wave of aggressive nationalism, the future consequences of which, once it is awoken, are unknown. In terms of the protection of Russian and Russian language populations in Ukraine invoked by Moscow to justify its intervention in Ukraine – it is again clear that it does not correspond to the reality of the situation, nor is it a legal justification of the military occupation of a territory of a sovereign State and it becomes even less relevant when used as a pretext to extend its own borders. But we must also look to the future, with a double call on Russia. Agents provocateurs are already at work in eastern Ukraine; let them not play the same game as in Crimea; let Russia cease its thinly veiled manoeuvres" (Meeting of United Nations of Security Council No. 7144, 2014).

Then Ambassador Churkin delivered a "triumphant" speech. I quote: "Yesterday, a truly historic event took place – the reunification of Russia and Crimea, which our peoples have awaited for six decades. In strict compliance with international law and democratic procedure, without outside interference and through a free referendum, the people of Crimea have fulfilled what is enshrined in the Charter of the United Nations and a great number of fundamental international legal documents – their right to self-determination. A historic injustice has been righted. It resulted from the arbitrary actions of the leader of the Union of Soviet Socialist Republics at the time, Nikita Khrushchev, who, with the stroke of a pen in 1954, in violation of constitutional norms, transferred the Russian region of Crimea and the city of Sevastopol to the Ukrainian Soviet Socialist Republic, which was then part of the same State" (Meeting of United Nations of Security Council No. 7144, 2014).

And at the very end, Ambassador Churkin cynically added: "Establishing a multilateral mechanism for the settlement of the Ukrainian crisis could be promoted with out partners through our proposal to create an assistance group for Ukraine. We await responses to our constructive initiative".

In her speech, as always uncompromisingly, US Ambassador Samantha Power stated "The representative of the Russian Federation began his statement extolling the so-called referendum as embodying democratic procedures and having been conducted without outside interference. Russia is known for its literary greatness, and what the Council just heard from the Russian Ambassador showed more imagination than Tolstoy or Chekhov. Russia has decided, it seems, to rewrite its borders, but it cannot rewrite the facts. Two days ago, President Obama and

other world leaders put in place sanctions in response to Russia's blatant disregard for global opinion and the legal rights of Ukraine. We are prepared to take additional steps if Russian aggression or Russian provocations continue. In this Chamber, when the crisis began, the Russian Federation described its intervention into Crimea as a human rights protection mission. Indeed, if there was ever a time to be concerned about human rights in Crimea, it is now. Credible reports indicate that cases of harassment have been directed by Russian allies against ethnic Ukrainians and Tatars. Again today in Vienna, Russia was the lone country to block an Organization for Security and Cooperation in Europe monitoring mission. There, Russia was dramatically outnumbered. It was the lone dissenting voice out of 57 countries; 56, it seemed, had a different view. We want to thank members of the Council for taking a strong stance on Russia's intervention in Ukraine and for making it clear that Russia stands alone in its failed, illogical and mendacious attempt to justify actions that cannot be justified. Now the referendum has taken place, but the national and international legal status of Crimea has not changed. A thief can steal property, but that does not confer the right of ownership on the thief" (Meeting of United Nations of Security Council No. 7144, 2014).

Chinese Ambassador Liu Jieyi, in his speech, essentially repeated his previous proposals. I quote: "An international coordinating mechanism comprising all parties concerned should be established as soon as possible in order to explore political ways to address the situation in Ukraine" (Meeting of United Nations of Security Council No. 7144, 2014).

The statement by United Kingdom Ambassador Sir Mark Grant was unequivocal. He said, "The Permanent Representative of Russia spoke about that process being in compliance with international law, without outside interference and through a democratic process. It is hard to know which of those three assertions is the biggest lie. Russia claims not to be bound by any of its previous obligations and commitments in respect of Ukraine, including the 1994 Budapest Memorandum, on the grounds that it does not regard the new Government in Ukraine as legitimate. However, treaties and international agreements are between States, not Governments. A change in Government in Kyiv does not absolve Russia from its international obligations and commitments" (Meeting of United Nations of Security Council No. 7144, 2014).

The representative of Jordan, Mr Omaish, proposed the following: "Clearly, the time has come to set up an international contact group to achieve that objective, to work with all parties on the ground and to cooperate with the various monitoring and observation groups, which could be deployed to verify the situation throughout all regions in Ukraine, including Crimea" (Meeting of United Nations of Security Council No. 7144, 2014).

Taking the floor under "right of reply", Ambassador Churkin launched a furious verbal attack on all preceding speakers, especially targeting Samantha Power, asserting: "It is simply unacceptable to listen to such insults addressed to our country. If the delegation of the United States of America expects our cooperation in the Security Council on other issues, Ms. Powers must understand that quite clearly" (Meeting of United Nations of Security Council No. 7144, 2014).

I also took the floor to react to some of the statements made by the Russian ambassador. Thus, in response to his statement about the lack of freedom of speech and access to information in Ukraine, I responded as follows: “Does know the difference between freedom of expression and access to information in Ukraine and in Russia? All the webcasts of the Security Council are broadcast in Ukraine on all channels, without editing. Not everything that was heard here today will sound pleasant to the ears of Ukrainians. There were a great many recommendations made here today that contain elements critical of Ukraine, but we are ready to listen to all of that. The only things that are heard in the Russian media are Russian statements... Yesterday, I met with a women’s non-governmental organization that participated in the Women’s Forum at the United Nations. One of the women was from Odesa, another from Donetsk and the third was from Chernihiv. All were Russian speakers. They turned to me and asked: “How can the whole world, watching on television, be told such lies as are heard in many of the statements made by representatives of the Russian Federation?” How could I answer them?” (Meeting of United Nations of Security Council No. 7144, 2014).

“My Russian colleague characterized as blasphemy the decision of the Ukrainian authorities yesterday to allow our military in Crimea to use weapons in self-defence, following the death of their fellow soldier (on the 18th, warrant officer Serhiy Kokurin was killed and Valentyn Fedun was injured). Today, we have heard that it is blasphemy because they are raising their weapons against their fellow countrymen. This is odd. The feeling one is left with is that it is Ukraine that has launched an attack by bringing its forces in, as opposed to the truth, which is that Russia three weeks ago deployed its forces throughout the sovereign territory of Ukraine — and this at the beginning of the Orthodox Easter, at the time when believers were to gather. I believe that there is an excess of cynicism and untruth here” (Meeting of United Nations of Security Council No. 7144, 2014).

UN General Assembly Resolution on “Territorial integrity of Ukraine”. Following the UN Security Council meeting on 19 March, colleagues and I coordinated with partners within the Security Council and other capital cities to convene a session of the United Nations General Assembly (UNGA) to pass a resolution regarding Crimea. Arrangements were made with the President of the 68th Session of the UNGA, the former Permanent Representative of Antigua and Barbuda, Mr John Ashe, to hold the session on 27 March under item 33 of the agenda, titled “Prevention of armed conflict”. Interestingly, the date proposed by the President coincided (although I think it was not a coincidence, but rather divine providence) with the planned commemoration at the UN of the 200th anniversary of Taras Shevchenko’s birth, with a concert in his honour and a conference.

Minister Andriy Deshchytsia approved the preparatory plan for the session, which involved all Ukrainian diplomatic missions abroad, with our mission leading overall coordination. Continuous updates were provided to Arseniy Yatsenyuk, who personally directed the joint efforts from Kyiv. My deputy, the adept international lawyer Oleksandr Pavlichenko, worked with colleagues from partner

missions – permanent members of the Security Council – to draft the resolution “Territorial Integrity of Ukraine”. Subsequently, meetings were held with permanent representatives from various UN member states and regional groups (except for Russia and its satellites). Colleagues at the Permanent Mission worked on their contacts. The Russian delegation was breathing down our necks, bypassing foreign missions, and trying to reduce the level of support for Ukraine through outright lies, often blackmail and pressure (as our colleagues informed us).

The situation was challenging, with ten Ukrainian diplomats against 120 Russians. Nevertheless, on the eve of the main UN forum, there was confidence that the support would be significant. In parallel with preparations for the General Assembly session on 27 March, we were in contact with the UN Secretary-General’s office, ahead of Ban Ki-moon’s visits to Moscow and Ukraine on 20 and 21-22 March, respectively.

Reports from Kyiv revealed that, during a 21 March meeting, Ban Ki-moon told Acting President of Ukraine Oleksandr Turchynov that “the current crisis between Ukraine and Russia regarding Crimea can only be resolved through peaceful diplomatic solutions based on the principles of the United Nations Charter, including respect for the sovereignty, unity, and territorial integrity of Ukraine, along with a resolute commitment to peace and security”. How mistaken the Secretary-General was regarding Russia’s willingness to pursue peaceful resolutions would soon become apparent.

Details of the Secretary-General’s discussions in Moscow and Kyiv emerged a week later in his press conference on 28 March, following a Security Council meeting in which Ban Ki-moon reported on his visits to the two capitals. From his comments, it was clear that his primary aim in meeting with Putin and Ukrainian leaders was “...to seek a peaceful and diplomatic solution to the crisis in keeping with the fundamental principles of the United Nations Charter”.

“I strongly urged the Russian and Ukrainian leaders to de-escalate the situation, avoid hasty actions and immediately engage in direct and constructive dialogue to resolve all the problems. At this time of heightened tensions, even small sparks can ignite larger flames of unintended consequences,” the Secretary-General said.

He also expressed his concern that “...the international community over the situation could harm our ability to address other pressing concerns, conflicts and humanitarian emergencies. I am concerned that all these important issues have not been given much attention by world leaders over many regional crises issues, including Ukraine and Syria and the Central African Republic” (Ki-Moon, 2014).

And so, 27 March arrived. President of the General Assembly John Ashe opened the session. John Ashe immediately gave the floor to Acting Foreign Minister of Ukraine Andriy Deshchytsia, who had specially arrived in New York. Here are some excerpts from his speech: “Over the past month, we have witnessed the most flagrant violations of international law since the inception of the United Nations. After two weeks of military occupation, an integral part of Ukraine was forcibly annexed by a State that had previously committed itself to guaranteeing the independence, sovereignty and territorial integrity of my country in accordance with the Budapest Memorandum,

by a State that happens to be one of the permanent members of the Security Council, entrusted by the membership of the United Nations with the primary responsibility for maintaining international peace and security. That act of aggression was meticulously calibrated to strike at a time when Ukraine was forming an inclusive Government. Now, despite all odds, such a Government is up and running. The act was aimed at – and continues to be aimed at – undermining the presidential elections in my country. Let me assure the General Assembly that Ukraine is determined to carry out its elections as scheduled on 25 May. Eight rounds of urgent discussions on the Russian military intervention in Ukraine held by the Security Council clearly demonstrated how isolated Russia is on the issue. The mixture of false justifications, halftruths, deliberate distortions, insults and naked lies offered by the Russian side have failed to impress the Council” (Plenary Meeting of UN General Assembly No. 80, 2014).

“...draft resolution A/68/L.39, before the Assembly today, was drafted with the sole and strict goal of upholding the principles of the Charter of the United Nations. The purpose of the draft resolution is to reinforce core United Nations principles at a moment when they are experiencing a major challenge. The text addresses respect for territorial integrity and the non-use of force to settle disputes. One month has cost us dearly. More inaction may cost us the Organization itself. By voting in favour of the draft resolution, the General Assembly will vote in favour of the United Nations Charter; a vote against it or abstention in the voting is tantamount to undermining the Charter of UN (1945)” (Plenary Meeting of UN General Assembly No. 80, 2014).

During the discussion of the draft resolution, many supporters of Ukraine spoke, as well as some satellites of Russia and those whose capitals, for various reasons, decided to abstain. Russia’s Ambassador Vitaly Churkin also spoke, delivering a predictably Soviet-style speech with imperialist undertones. Lacking veto power in the General Assembly, he asserted in frustration that “Russia is against the draft resolution A/68/L.39. It is confrontational in nature and seeks to put into question the meaning of the referendum that took place in Crimea, which has already played a key historical role,” Churkin said (Plenary Meeting of UN General Assembly No. 80, 2014).

In her speech, US Ambassador Samantha Power emphasised: “We meet today to express our collective judgement on the legality of the Russian Federation’s military intervention in, and occupation of, Ukraine’s Crimea region. The draft resolution before us (A/68/L.39) is about one issue and one issue only – affirming our commitment to the sovereignty, political independence, unity and territorial integrity of Ukraine. Through it, we make clear our ongoing support for the fundamental idea that borders are not mere suggestions. At the same time, this draft resolution expresses the desire of the international community to see a peaceful outcome to the dispute between Ukraine and Russia and stresses the importance of maintaining an inclusive political dialogue that reflects every segment of Ukrainian society” (Plenary Meeting of UN General Assembly No. 80, 2014).

The US Permanent Representative further noted that “Ukraine was wise to bring its concerns before the General Assembly. It is wise to seek our backing for the preservation of its rights, which are also the rights of all

of us to have our territory and independence respected. Ukraine is justified in seeking our votes in reaffirming and protecting its borders. It is justified in asking us not to recognize the new status quo that the Russian Federation has tried to create with its military. Ukraine merits our commendations for the restraint it has shown and the positive steps it has taken to prevent a further escalation of the crisis and deserves our full support in trying to persuade Russia to end its isolation and to move from a policy of unilateral confrontation and aggressive acts to a good faith diplomatic effort informed by facts, facilitated by dialogue and based on law” (Plenary Meeting of UN General Assembly No. 80, 2014).

From meetings with Chinese Ambassador Liu Jieyi before the General Assembly session, I knew that his delegation would abstain during the vote, but it was very important to hear his statement and see if he would be as consistent as he had been in the Security Council meetings. I was not mistaken in my predictions – China did not play along with Russia. Here are some excerpts from the Chinese ambassador’s speech: “China has always been opposed to intervention in the internal affairs of other countries and has always respected the independence, sovereignty and territorial integrity of all countries. China has adopted a consistent, balanced and impartial approach to the question of Ukraine. China has proposed an initiative comprising three principled points for the political settlement of the crisis in Ukraine. China calls for the early establishment and implementation of an international coordination mechanism, with the participation of all parties concerned, in order to explore and consider the ideas, concepts and proposals for a political settlement. The most pressing matter now is to identify those ideas, concepts and proposals so as to prevent further escalation of tension. China will continue to do its utmost to promote the maintenance of peace and dialogue and to play a more constructive role in achieving a political settlement of the Ukrainian crisis” (Plenary Meeting of UN General Assembly No. 80, 2014).

I also highlight the speech of Ambassador Christian Wenaweser of Liechtenstein: “The recent events and the current situation in Ukraine are a major challenge to the rule of law. All members of the Organization are bound by the obligation to refrain from the threat or use of force against the territorial integrity of any State. The annexation of Crimea and Sevastopol is therefore a very serious violation of international law and of grave concern to the Government of Liechtenstein. We consider that action null and void and will not recognize it or its consequences. The annexation was preceded by an illegitimate declaration of independence based on a referendum held in violation of the Constitution of Ukraine and of basic tenets of international law, including paragraph 4 of Article 2 of the Charter of UN (1945). The events also starkly illustrate the continued relevance of an internationally agreed definition of aggression. Such a definition was agreed on by consensus at the Review Conference of the Rome Statute on the International Criminal Court (2010) in Kampala. We hope that States will continue to expeditiously ratify the amendments to the Rome Statute on the crime of aggression. The UN Charter (1945) commits us to both the principle of territorial integrity and the right of all peoples

to self-determination. The two are designed to be compatible, and the relationship between them was further elaborated in subsequent texts. In adopting the Declaration on Friendly Relations in 1970, the Assembly struck a careful balance between the right of self-determination and the principle of territorial integrity” (Plenary Meeting of UN General Assembly No. 80, 2014).

“The failed adoption of the draft resolution in the Security Council earlier this month raises important governance questions for the Organization. There has been a worrisome increase in the use of the veto and the threat thereof in the recent past, sometimes in a manner that prevented the United Nations from fulfilling its core functions. But the vote in the Council on 15 March (Meeting of United Nations of Security Council No. 7138, 2014) gave rise to an additional concern that requires further consideration” (Plenary Meeting of UN General Assembly No. 80, 2014).

And here is an important reminder from the Ambassador of Liechtenstein: “According to paragraph 3 of Article 27 of the UN Charter (1945), Council members that are parties to a dispute shall abstain from voting on decisions under Chapter VI UN Charter (1945). It seems to us that this provision should have been applied – a perception that has been only strengthened by the events since. It is important that the question finds the attention of the wider membership, together with other urgent issues concerning the use of the veto”.

Moscow’s supporters – North Korea, Nicaragua, Venezuela, Bolivia, Zimbabwe, and others – in their speeches essentially repeated the postulates of the Russian ambassador that the crisis in Ukraine was caused by Western states led by the USA, which illegally interfered in Ukraine’s internal affairs and contributed to a coup d’état. The President of the General Assembly put to a vote draft resolution No. 68/262 (2014) entitled “Territorial integrity of Ukraine”:

“The General Assembly,

Affirms its commitment to the sovereignty, political independence, unity and territorial integrity of Ukraine within its internationally recognized borders;

Calls upon all States to desist and refrain from actions aimed at the partial or total disruption of the national unity and territorial integrity of Ukraine, including any attempts to modify Ukraine’s borders through the threat or use of force or other unlawful means;

Underscores that the referendum held in the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol on 16 March 2014, having no validity, cannot form the basis for any alteration of the status of the Autonomous Republic of Crimea or of the city of Sevastopol;

Calls upon all States, international organizations and specialized agencies not to recognize any alteration of the status of the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol on the basis of the above-mentioned referendum and to refrain from any action or dealing that might be interpreted as recognizing any such altered status”.

The President of the General Assembly then called the vote on Draft Resolution No. 68/262 (2014), titled “Territorial integrity of Ukraine”. Co-sponsors included Albania, Australia, Austria, Belgium, Bulgaria, Croatia, Cyprus, Czech Republic, Denmark, Estonia, Finland, France, Georgia, Greece, Hungary, Iceland, Ireland, Italy, Japan, Latvia, Liechtenstein, Luxembourg, Malta,

Marshall Islands, Montenegro, Netherlands, New Zealand, Norway, Palau, Panama, Portugal, Romania, San Marino, Slovakia, Slovenia, Somalia, Spain, Sweden, Turkey, the United Kingdom, and the United States. The final count was 100 nations in favour, 58 abstentions, and 24 non-votes. Only 11 states – Armenia, Belarus, Bolivia, Cuba, North Korea, Nicaragua, Russia, Sudan, Syria, Venezuela, and Zimbabwe – voted against (Fig. 3).



Figure 3. Voting results displayed on the board
Sources: author’s archive

Importantly, this resolution became system-forming. All UN-affiliated institutions, one after another, adopted decisions not to recognize the occupation authorities in Crimea in their respective areas – the International Maritime Organization, the International Civil Aviation Organization, the World Tourism Organization, the Universal Postal Union, and others. Ban Ki-moon, responding to journalists’ questions on 29 March, stated that in the matter of Crimea, the United Nations is guided by Resolution Adopted by the General Assembly No. 68/262 (2014), adopted on 27 March.

Honouring the Great Kobzar at the UN. At 1:00 pm, John Ashe announced the adjournment of the General Assembly session, after which Andrii Deshchytsia and I quickly moved to another hall, where attendees gathered for the bicentennial event commemorating the birth of Taras Shevchenko. The event was titled: “Taras Shevchenko: Champion of the Ukrainian language, self-determination of peoples, human rights and social justice”. Among the more than five hundred guests were representatives of the US government and organisations, delegates from UN member states, academics, cultural figures, and leaders of the Ukrainian American community. This gathering served as a symbolic capstone to the recent triumph of democratic nations in the UN General Assembly. I stated this in my greeting to the distinguished gathering, and Andriy Deshchytsia emphasised this in his speech (Fig. 4). A welcoming speech on behalf of the President of the 68th General Assembly, John Ashe, was delivered by Ambassador Noel Sinclair. Maher Nasser greeted the attendees on behalf of UN Secretary-General Ban Ki-moon. The keynote address was delivered by Professor Maxim Tarnawsky of the University of Toronto. Orysia Sushko, the head of the World Federation of Ukrainian Women’s Organizations, addressed the audience. The address of the President of the World Congress of Ukrainians, Eugene Czolij, was read by Tamara Gallo, Chair of the Ukrainian Congress Committee of America.



Figure 4. Andrii Deshchytsia's address at the Shevchenko commemoration at the UN

Sources: author's archive

The artistic program of the event included a performance by the male choir "Prometheus" from Philadelphia,

the duet "Lisova Pisnia", a performance by the Dobriansky Brothers, and recitations of Shevchenko's works by Sofika Zielyk and Xenia Ferencevych. The master of ceremonies was Peter Fedynsky, the author of a recently published complete translation of Shevchenko's "Kobzar". The Ukrainian press in America noted at the time that "the wonderful, historic celebration was informative and magnificent, simultaneously emphasising the relevance of Shevchenko's creative legacy for the present day not only for Ukrainians but for the global community".

Indeed, 27 March 2014 became a day for Ukraine and its friends at the UN. However, new challenges and further confrontations in the UN Security Council lie ahead, with the Council's inability to restrain aggressors increasingly threatening peace and security.

References

- [1] Charter of UN. (1945, June). Retrieved from https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf.
- [2] Draft Resolution of Albania, Australia, Austria, Belgium, Bulgaria, Canada, Croatia, Cyprus, Czech Republic, Denmark, Estonia, Finland, France, Georgia, Germany, Greece, Hungary, Iceland, Ireland, Italy, Japan, Latvia, Liechtenstein, Lithuania, Luxembourg, Malta, Montenegro, Netherlands, New Zealand, Norway, Poland, Portugal, Republic of Moldova, Romania, Slovakia, Slovenia, Spain, Sweden, Turkey, Ukraine, United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and United States of America No. S/2014/189. (2014, March). Retrieved from https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2014_189.pdf.
- [3] Helsinki Final Act. (1975, August). Retrieved from <https://www.osce.org/files/f/documents/5/c/39501.pdf>.
- [4] Ki-Moon, B. (2014). *Press Encounter after briefing the Security Council in closed consultations*. Retrieved from <https://www.un.org/sg/en/content/sg/press-encounter/2014-03-28/press-encounter-after-briefing-the-security-council-closed-consultations>.
- [5] Meeting of United Nations of Security Council No. 7138. (2014, March). Retrieved from https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_pv_7138.pdf.
- [6] Meeting of United Nations of Security Council No. 7144. (2014, March). Retrieved from https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_pv_7144.pdf.
- [7] Memorandum on Security Assurances in Connection with Ukraine's Accession to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons. (1994, December). Retrieved from <https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=0800000280401fbb>.
- [8] Plenary Meeting of United Nations General Assembly No. 80. (2014, March). Retrieved from <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n14/278/68/pdf/n1427868.pdf>.
- [9] Resolution Adopted by the General Assembly No. 68/262 "On the Territorial Integrity of Ukraine". (2014, April). Retrieved from <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n13/455/17/pdf/n1345517.pdf>.
- [10] Resolution of the UN General Assembly No. A/68/L.39 "On the Territorial Integrity of Ukraine". (2014, March). Retrieved from https://rusaggression.gov.ua/files/program/2538705813443184210_file/file592991bc16eeba272d29fc250b5907ac.pdf.
- [11] Rome Statute on the International Criminal Court. (2010, May). Retrieved from <https://www.refworld.org/legal/constinstr/unga/1998/en/64553>.

УДК: 329(4/7)
Doi: 10.46493/2663-2675.34(5).2024.35

Василь Дудар

Кандидат історичних наук, доцент

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

08401, вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-6064-9408>

Праворадикальна візія багатопольярного світу: специфіка антиглобалістичної риторики лідерів сучасних правих політиків в ЄС та США

Анотація. Дослідження було присвячене аналізу специфіки антиглобалістичної риторики лідерів сучасних правих політиків в Європейському Союзі та США в контексті їхньої візії багатопольярного світу. Метою роботи було виявлення ключових елементів та особливостей антиглобалістичного дискурсу правих політичних сил, а також його впливу на формування альтернативного бачення світового порядку. Основні результати дослідження показали, що антиглобалістична риторика правих політиків характеризується комплексним поєднанням економічних, політичних та культурних аспектів. Виявлено, що ключовими елементами цієї риторики виступають критика міжнародних торговельних угод, опозиція до імміграції, євроскептицизм та заклики до захисту національного суверенітету. Встановлено, що візія багатопольярного світу в дискурсі правих політиків представляється як альтернатива глобальному лібералізму та американській гегемонії, акцентуючи увагу на принципах національного суверенітету та балансу сил. Аналіз продемонстрував значні відмінності у підходах до антиглобалістичної аргументації між політиками різних країн, що зумовлено специфікою національних політичних культур та історичного контексту. Зокрема, у Франції антиглобалістична риторика тісно пов'язана з ідеєю захисту національної ідентичності, в Італії фокусується на критиці фіскальних правил ЄС, а в США набула форми «економічного націоналізму». Дослідження виявило, що антиглобалістична риторика правих політиків має значний мобілізаційний потенціал, резонуючи з почуттями невдоволення та невпевненості певних верств населення. Водночас встановлено, що ця риторика часто ігнорує позитивні аспекти глобалізації та може суперечити міжнародним зобов'язанням країн. Результати дослідження дозволили глибше зрозуміти механізми формування та поширення антиглобалістичних настроїв, а також їхній вплив на політичні процеси в ЄС та США.

Ключові слова: економічний націоналізм; суверенітет; популізм; ідентичність; євроскептицизм; міграційна політика; протекціонізм

Вступ

У сучасному політичному ландшафті Європейського Союзу та Сполучених Штатів Америки спостерігається значне посилення впливу правих та праворадикальних політичних сил. Це явище викликає особливий інтерес у контексті глобалізаційних процесів та їхнього впливу на формування нового світового порядку. Зростання електоральної підтримки правих партій та рухів у різних країнах світу свідчить про глибинні трансформації у суспільно-політичному житті та вимагає ґрунтовного аналізу. Феномен «Нових правих», що сформувався у другій половині XX століття, набув

нового значення в умовах сучасних геополітичних викликів. Ідеологічна платформа цих політичних сил, яка поєднує елементи традиціоналізму, націоналізму та євроскептицизму, знаходить відгук серед значної частини електорату в країнах ЄС та США. Це зумовлює необхідність дослідження специфіки їхньої риторики, зокрема в контексті антиглобалістичних настроїв. Антиглобалізм як явище постає не лише як реакція на економічні та культурні наслідки глобалізації, але й як складний комплекс ідей, що охоплює питання національної ідентичності, суверенітету та альтернативних

Отримано: 28.07.2024, Перевірено: 20.09.2024, Прийнято: 20.10.2024

Suggested Citation:

Dudar, V. (2024). The right-wing radical vision of a multipolar world: Specifics of anti-globalist rhetoric of leaders of contemporary right-wing politicians in the EU and the United States. *Foreign Affairs*, 34(5), 35-47. doi: 10.46493/2663-2675.34(5).2024.35.

*Corresponding author



Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

моделей світового устрою. У цьому контексті особливої уваги заслуговує концепція багатопольярного світу, яка активно просувається лідерами сучасних правих політичних сил. Отже, постає необхідність комплексного аналізу антиглобалістичної риторики правих політиків в ЄС та США, виявленні спільних рис та особливостей їхнього бачення багатопольярного світу.

Аналіз наукової літератури за темою дослідження виявляє значний інтерес академічної спільноти до цієї проблематики. Втім, огляд наявних публікацій демонструє, що ця тема залишається недостатньо вивченою та потребує подальшого комплексного дослідження. У контексті вивчення впливу антиглобалізаційних процесів на освіту та політику варто звернути увагу на роботу F. Rizvi (2022). Автор досліджує складні взаємозв'язки між глобалізацією, освітою та політичними процесами, наголошуючи на необхідності переосмислення ролі освіти в умовах зростання антиглобалістських настроїв. Ця праця закладає важливе підґрунтя для розуміння ширшого контексту, в якому формується праворадикальна риторика. Розвиваючи тему викликів глобалізації, M.A. Khan *et al.* (2021) аналізують вплив антиглобалістських тенденцій на міжнародний ліберальний порядок. Їхнє дослідження підкреслює зростаючу напругу між глобалізаційними процесами та націоналістичними рухами, що є ключовим аспектом для розуміння риторики правих політиків.

Важливий внесок у розуміння зв'язку між геополітикою та крайньою правою ідеологією зробив A.R. Ross (2024). Її робота розкриває, як геополітичні фактори впливають на формування та поширення праворадикальних ідей, що є критичним для аналізу візії багатопольярного світу, яку пропонують сучасні праві політики. У цьому контексті особливої уваги заслуговує дослідження F.A. Agwu (2021), яке розглядає парадокс глобалізованого світу в умовах зростання популізму та націоналізму. Автор аналізує складні взаємозв'язки між глобальними процесами та локальними реакціями на них, що дозволяє краще зрозуміти підґрунтя антиглобалістичної риторики правих політиків.

Цікавий кейс-стаді представлено у роботі E. Diodato (2023), який досліджує еволюцію зовнішньополітичного порядку денного популістського руху «П'ять зірок» в Італії. Це дослідження демонструє, як популістські рухи адаптують свою риторику та політику відповідно до національного контексту, що є важливим аспектом для розуміння специфіки правої риторики в різних країнах ЄС. S.H. Hosseini *et al.* (2022) наголошують на необхідності інтегративної теорії для аналізу правого популізму в глобальній перспективі. Їхня робота підкреслює важливість врахування різноманітних факторів при дослідженні праворадикальних рухів та їхньої риторики.

Важливий внесок у розуміння світогляду радикальних правих зробили R. Abrahamsen *et al.* (2024). Їхнє дослідження розкриває ключові аспекти ідеології та світогляду правих радикалів, що є критичним для аналізу їхньої візії багатопольярного світу. У контексті історичного розвитку праворадикальних ідей варто звернути увагу на роботу M. Rose (2021). Авторка аналізує вплив п'яти ключових мислителів на формування

сучасної радикальної правої ідеології, що дозволяє краще зрозуміти інтелектуальні корені сучасної правої риторики. Нарешті, дослідження S. Destradi (2023) пропонує концептуальні та регіональні перспективи глобального відродження правих сил. Ця робота надає важливий теоретичний фреймворк для аналізу праворадикальних рухів у різних регіонах світу.

Проведений огляд літератури демонструє, що існує значний корпус досліджень, присвячених різним аспектам праворадикальної ідеології, антиглобалізму та концепції багатопольярного світу. Втім, більшість з цих робіт фокусуються на окремих аспектах проблеми, не надаючи комплексного аналізу взаємозв'язку між праворадикальною візією багатопольярного світу та специфікою антиглобалістичної риторики сучасних правих політиків в ЄС та США.

Метою дослідження було проведення комплексного аналізу специфіки антиглобалістичної риторики лідерів сучасних правих політиків в ЄС та США в контексті їхньої візії багатопольярного світу. Для досягнення цієї мети були поставлені наступні завдання:

- 1) проаналізували історію становлення «Нових правих» та дослідили електоральну підтримку сучасних правих політичних сил у різних країнах ЄС та США;
- 2) розглянули антиглобалізм як соціально-політичне явище та його вплив на формування політичного дискурсу;
- 3) виявили спільні риси та особливості антиглобалістичної риторики сучасних правих політиків в ЄС та США в контексті їхнього бачення багатопольярного світу.

Матеріали та методи

Дослідження специфіки антиглобалістичної риторики лідерів сучасних правих політиків в ЄС та США базувалося на комплексному аналізі широкого спектру джерел та застосуванні низки взаємодоповнюючих методів наукового пізнання. Основу джерельної бази склали офіційні документи, публічні виступи та заяви правих політиків ЄС та США за період 2015–2024 років. Зокрема, було проаналізовано передвиборчі програми та маніфести таких партій як «Національне об'єднання» у Франції, «Альтернатива для Німеччини», італійська «Ліга» та «Брати Італії», а також Республіканської партії США. Особливу увагу було приділено вивченню публічних виступів ключових фігур правого руху, включаючи Марін Ле Пен, Маттео Сальвіні, лідерів AfD та Дональда Трампа.

Для розуміння контексту формування антиглобалістичної риторики було досліджено міжнародні угоди та документи, які часто ставали об'єктом критики правих політиків. Серед них – North American Free Trade Agreement (1992) або NAFTA, Paris Agreement (2015), United States-Mexico-Canada Agreement (2020) або USMCA. Також було проаналізовано національне законодавство країн ЄС та США у сфері імміграційної політики, включаючи програму Deferred Action for Childhood Arrivals (2023) в США та Title 42 (2020). Важливим джерелом інформації стали звіти та аналітичні матеріали міжнародних організацій, зокрема Світового банку, щодо впливу глобалізації на економічний розвиток та рівень бідності (Trade Has Been..., 2023). Ці дані дозволили співставити риторику правих політиків з

об'єктивними показниками впливу глобалізації на різні аспекти суспільного життя. Для відстеження динаміки електоральної підтримки правих сил було використано офіційні результати виборів у досліджуваних країнах, включаючи президентські та парламентські вибори у Франції, Італії, Німеччині та США.

У процесі дослідження було проаналізовано та порівняно основні теми антиглобалістичної риторики правих політиків у різних країнах, включаючи критику торговельних угод, імміграційної політики, наднаціональних інституцій та візію світового порядку. Особливу увагу було приділено виявленню спільних рис та національних особливостей у підходах до антиглобалістичної аргументації. Для розуміння впливу антиглобалістичної риторики на формування конкретних політичних рішень було досліджено ряд кейсів, включаючи вихід США з кліматичної угоди (Pompeo, 2019) та подальше повернення до неї (Blinken, 2021), а також зміни в імміграційній політиці США за часів адміністрації Д. Трампа.

Важливим аспектом дослідження стало вивчення взаємозв'язку між економічними трансформаціями, викликаними глобалізацією, та зростанням підтримки правих популістських партій. Для цього було проаналізовано економічні показники регіонів, які найбільше постраждали від деіндустріалізації та економічної реструктуризації, та співставлено їх з результатами виборів. Зокрема, було проаналізовано вплив таких факторів як міграційна криза 2015 року в Європі, президентство Д. Трампа в США, пандемія COVID-19 та російське вторгнення в Україну на формування антиглобалістичного дискурсу.

Для більш наочного представлення результатів дослідження було розроблено порівняльну таблицю, яка узагальнює ключові аспекти антиглобалістичної риторики правих політиків у США, Франції, Італії та Німеччині. Ця таблиця дозволила візуалізувати спільні риси та відмінності в підходах до критики глобалізації та міжнародних інституцій у різних національних контекстах. Важливо зазначити, що дослідження враховувало складність та мінливість антиглобалістської риторики, яка може змінюватися залежно від конкретного політичного контексту та подій. Тому результати аналізу представляють загальні тенденції, але не претендують на вичерпне відображення всієї різноманітності антиглобалістських аргументів у кожній країні.

Результати

Становлення та розвиток «Нових правих» у ЄС та США. Рух «Нових правих» почав формуватися у другій половині XX століття як реакція на глибинні соціокультурні та політико-економічні трансформації, що відбувалися в західних суспільствах. Вітоки цього руху можна простежити до 1960-х років, коли в Європі та США відбувалися масштабні соціальні та культурні зрушення, що призвели до переосмислення традиційних цінностей та ідеологій. R.E. Klatch (2023) зазначає: «1960-ті роки стали періодом глибокого розколу в американському суспільстві, коли зіткнення між ліберальними та консервативними цінностями досягло свого апогею, створивши підґрунтя для формування нових політичних рухів, включаючи «Нових правих».

Становлення руху «Нових правих» було результатом складного переплетіння соціальних, економічних та культурних процесів, що розгорталися протягом кількох десятиліть після Другої світової війни. Цей процес можна розглядати як ланцюгову реакцію на глибинні трансформації західного суспільства. Початковим імпульсом стало зростання впливу лівих ідей у післявоєнний період (1945-1970-ті роки), особливо в академічному та культурному середовищі. Це призвело до поступового розмивання традиційних консервативних цінностей, які раніше домінували в суспільному дискурсі. У відповідь на це почала формуватися нова консервативна ідеологія, яка прагнула адаптуватися до змінених умов. Паралельно з цим, стрімка модернізація суспільства в 1960-1970-х роках поглибила кризу традиційних консервативних цінностей. Сексуальна революція, рух за громадянські права, антивоєнні протести – всі ці явища кидали виклик усталеним нормам і створювали відчуття дезорієнтації серед консервативно налаштованих верств населення. На цьому тлі розгорнулися масштабні економічні трансформації 1970-1990-х років, пов'язані з деіндустріалізацією та переходом до постіндустріального суспільства. Ці процеси призвели до значних змін на ринку праці, зростання безробіття в традиційних промислових регіонах та посилення соціальної нерівності. Це створило сприятливий ґрунт для поширення нових правих ідей серед тих соціальних груп, які відчували себе «програвшими» від економічних змін. Посилення глобалізаційних процесів у 1970-1980-х роках, що призвело до розмивання національних кордонів та ідентичностей, стало каталізатором для консолідації руху «Нових правих». Відчуття загрози національній ідентичності та суверенітету мобілізувало консервативні сили навколо ідей захисту традиційних цінностей та протидії глобалізації.

Таким чином, рух «Нових правих» сформувався як реакція на комплекс взаємопов'язаних процесів: від культурних змін та лівого впливу до економічних трансформацій та глобалізації. Ця ідеологія запропонувала нове бачення консерватизму, адаптоване до викликів постіндустріальної епохи, що дозволило їй здобути значну підтримку серед різних верств населення, незадоволених наслідками модернізації та глобалізації. H.V. Milner (2021) підкреслює: «Економічні трансформації, пов'язані з глобалізацією та технологічними змінами, створили сприятливий ґрунт для зростання популярності правих ідей, особливо серед тих соціальних груп, які відчули себе програвшими від цих процесів».

Важливо відзначити, що формування руху «Нових правих» відбувалося в контексті загального зсуву політичного спектру вправо, який спостерігався в багатьох західних країнах з кінця 1970-х років. Цей процес був пов'язаний з економічною кризою 1970-х років та розчаруванням у кейнсіанській економічній політиці, що призвело до зростання популярності неоліберальних ідей.

Перехід від кейнсіанської моделі до неоліберальної в 1980-х роках створив парадоксальну ситуацію, коли економічний лібералізм поєднувався з культурним консерватизмом, формуючи ідеологічну базу для «Нових правих» (Fraser, 2023). У Європі додатковим

фактором, що сприяв розвитку руху «Нових правих», стала інтенсифікація процесів європейської інтеграції в 1990–2000-х роках. Це викликало занепокоєння щодо збереження національного суверенітету та культурної ідентичності, що стало одним з ключових елементів риторики правих політичних сил.

Ідеологія «Нових правих» сформувалася як комплексна відповідь на виклики глобалізації та модернізації, що постали перед західними суспільствами наприкінці XX – на початку XXI століття. В основі цієї ідеології лежить прагнення зберегти національну ідентичність та традиційні цінності в умовах стрімких соціокультурних змін. Центральним елементом ідеології «Нових правих» стала концепція етнокультурної ідентичності. Вони розглядають її як фундаментальну основу суспільного устрою, що забезпечує соціальну згуртованість та стабільність. Це безпосередньо призводить до критики мультикультуралізму та масової міграції, які, на думку «Нових правих», загрожують розмиванням національної ідентичності. Як наслідок, вони виступають за обмеження імміграції та наполягають на асиміляції іммігрантів у домінуючу культуру.

Прагнення зберегти національну самобутність також проявляється у євроскептицизмі та критиці наднаціональних інституцій. «Нові праві» розглядають процеси європейської інтеграції як загрозу національному суверенітету, що може призвести до втрати контролю над ключовими аспектами національної політики.

У економічній сфері це виражається у підтримці протекціоністських заходів. На відміну від класичних лібералів, «Нові праві» виступають за активне втручання держави в економіку з метою захисту національних виробників та робочих місць. Це є прямим наслідком їхньої антиглобалістської позиції та критики негативних наслідків глобалізації для національних економік.

Важливим аспектом ідеології «Нових правих» є акцент на традиційних цінностях та консервативній соціальній політиці. Це проявляється у підтримці традиційної сім'ї, противленні легалізації абортів та одностатевих шлюбів, а також підкресленні ролі релігії в суспільному житті. Такі погляди формуються як реакція на ліберальні соціальні тенденції, які, на думку «Нових правих», підривають традиційні основи суспільства. Акцент на безпеці та правопорядку є логічним продовженням їхньої занепокоєності щодо збереження національної ідентичності та соціальної стабільності. В умовах зростання терористичних загроз та злочинності, часто асоційованих з міграційними процесами, «Нові праві» виступають за посилення заходів безпеки та жорсткішу правоохоронну політику.

Ідеологія «Нових правих» являє собою цілісну систему поглядів, де кожен елемент логічно пов'язаний з іншими. Від центральної ідеї збереження етнокультурної ідентичності випливають критика мультикультуралізму, євроскептицизм, економічний протекціонізм, консервативна соціальна політика та акцент на безпеці. Всі ці елементи формують комплексну відповідь на виклики глобалізації та модернізації, пропонуючи альтернативне бачення суспільного розвитку, орієнтоване на збереження національної самобутності та традиційних цінностей.

R.E.Klatch (2023) підкреслює: «Ідеологія 'Нових правих' формувалася як реакція на культурну революцію 1960-х років, прагнучи відновити традиційні цінності та національну ідентичність в умовах глобалізованого світу». Важливо відзначити, що ідеологія «Нових правих» не є монолітною і може мати різні прояви в різних національних контекстах. Наприклад, у США «Нові праві» більше акцентують увагу на економічному лібералізмі та релігійному консерватизмі, тоді як у Європі більший наголос робиться на питаннях національної ідентичності та критиці європейської інтеграції. Ідеологія сучасних правих рухів є результатом складної взаємодії між традиційним консерватизмом, неолібералізмом та популізмом, що призводить до формування нових політичних конфігурацій, які кидають виклик усталеним ідеологічним категоріям (Fraser, 2023).

Протягом періоду 2013–2023 років спостерігалось значне зростання електоральної підтримки правих політичних сил у багатьох країнах ЄС та США. Це явище є результатом складної взаємодії різноманітних факторів, включаючи економічні трансформації, міграційну кризу, зростання соціальної нерівності та розчарування в традиційних політичних елітах. Зростання підтримки правих сил у Європі тісно пов'язане з економічними трансформаціями, викликаними глобалізацією та технологічними змінами. Регіони, які найбільше постраждали від деіндустріалізації та економічної реструктуризації, демонструють вищий рівень підтримки правих популістських партій (Milner, 2021).

Аналіз електоральних тенденцій у ключових країнах ЄС та США за останні роки демонструє складну і динамічну картину зростання впливу правих та крайніх правих сил, хоча цей процес не є лінійним і зустрічає значний опір. У Франції спостерігається поступове, але стійке зростання підтримки крайніх правих сил. Національне об'єднання під керівництвом Марін Ле Пен продемонструвало значний прогрес, отримавши 23,3% голосів на виборах до Європарламенту 2019 року та 41,5% у другому турі президентських виборів 2022 року. Однак результати законодавчих виборів 2024 року показали, що французькі виборці все ще надають перевагу більш поміркованим силам. Широка ліва коаліція отримала найбільшу кількість місць у парламенті, тоді як Національне об'єднання, хоча і значно збільшило своє представництво до понад 140 місць, залишилося на третьому місці (2024 French legislative..., 2024).

В Італії правий поворот був більш різким. На виборах до Європарламенту 2019 року Ліга Півночі здобула 34,3% голосів, а на парламентських виборах 2022 року коаліція правих сил, включаючи «Братів Італії», «Лігу» та «Вперед, Італіє», отримала більшість у парламенті. Це призвело до формування найправішого уряду в післявоєнній історії Італії (Italy: PM Meloni established..., 2024).

У Німеччині зростання підтримки крайніх правих сил викликає особливе занепокоєння, враховуючи історичний контекст країни. Альтернатива для Німеччини (АдН) отримала 11% голосів на федеральних виборах 2021 року, ставши третьою за величиною фракцією в Бундестазі. Результати земельних виборів у жовтні 2023 року в Гессені та Баварії показали подальше зростання підтримки АдН, яка отримала понад 18% у Гессені та понад 14% у Баварії. Це свідчить про

те, що партія закріпилася як політична сила по всій Німеччині, а не лише у східних землях (Sudha, 2023). У Швеції також спостерігається зростання впливу правих сил. Шведські демократи отримали 20,5% голосів на парламентських виборах 2022 року, ставши другою за величиною партією в парламенті. Це відображає загальноєвропейську тенденцію посилення правих настроїв на тлі міграційної кризи та економічних проблем (Polk, 2022).

У США ситуація дещо відрізняється, але також демонструє зсув вправо. Республіканська партія під впливом Д. Трампа значно радикалізувалася. Хоча Д. Трамп програв вибори 2020 року, він отримав 74 мільйони голосів, що свідчить про значну підтримку його політики. На проміжних виборах 2022 року республіканці здобули більшість у Палаті представників, що ускладнило реалізацію порядку денного адміністрації Джо Байдена (Knowles *et al.*, 2022).

Загальною тенденцією у всіх цих країнах є зростання підтримки правих та крайніх правих сил на тлі невдоволення виборців традиційними партіями, економічними проблемами, міграційною кризою та глобалізаційними процесами. Однак варто зазначити, що це зростання не є безперешкодним і зустрічає значний опір з боку інших політичних сил та громадянського суспільства. Результати виборів у Франції 2024 року та реакція на зростання АдН у Німеччині демонструють, що значна частина електорату все ще підтримує більш помірковані сили.

Ця динаміка створює складну політичну ситуацію в багатьох країнах, де традиційні партії змушені адаптувати свої позиції, щоб протидіяти зростанню крайніх правих, одночасно намагаючись вирішувати реальні проблеми, які турбують виборців. Подальший розвиток цих тенденцій буде значною мірою залежати від здатності урядів ефективно вирішувати економічні та соціальні проблеми, а також від здатності суспільства протистояти популістській риториці та захищати демократичні цінності.

M.W. Svolik *et al.* (2023) підкреслюють: «Електоральні успіхи правих сил у Європі створюють серйозні виклики для ліберальної демократії. Спостерігається тенденція до ерозії демократичних інститутів та норм, особливо в країнах, де праві популісти здобули владу». Важливо відзначити, що електоральні успіхи правих сил призвели до значних змін у політичному ландшафті багатьох країн. Зокрема, це виразилося у: (1) зсуві політичного дискурсу вправо, особливо в питаннях імміграції та національної ідентичності; (2) посиленні євроскептичних настроїв та критики європейської інтеграції; (3) зростанні популярності протекціоністських економічних ідей; (4) посиленні уваги до питань безпеки та боротьби з тероризмом.

Електоральні успіхи правих сил є симптомом глибокої кризи неоліберальної моделі глобалізації. Вони відображають прагнення значної частини суспільства до відновлення відчуття контролю над своїм життям та майбутнім в умовах глобальної невизначеності. Підсумовуючи, можна констатувати, що становлення та розвиток «Нових правих» у ЄС та США є складним та багатовимірним процесом, який відображає глибинні трансформації у суспільно-політичному житті західних демократій. Цей рух виник як реакція на виклики глобалізації, культурної модернізації та кризи традиційних ідеологій, запропонувавши альтернативне бачення суспільного розвитку, яке поєднує елементи традиціоналізму з адаптацією до нових реалій.

Для кращого розуміння динаміки розвитку правих рухів у ключових країнах ЄС та США протягом останнього десятиліття, доцільно представити порівняльний аналіз у вигляді структурованої таблиці (Табл. 1). Яка узагальнює основні характеристики провідних правих партій, їхніх лідерів, ключові ідеологічні засади, електоральні успіхи та вплив на політичний дискурс у відповідних країнах. Ця інформація дозволяє прослідкувати як спільні тенденції, так і національні особливості розвитку правих рухів у західних демократіях.

Таблиця 1. Порівняльний аналіз розвитку правих рухів у ключових країнах ЄС та США (2013-2024 рр.)

Критерій	Франція	Італія	Німеччина	США
Провідна права партія	НО	БІ / Lira	АдН	РП
Ключові лідери	Марін Ле Пен	Джорджа Мелоні, Маттео Сальвіні	Аліс Вайдель, Тіно Хрупалла	Дональд Трамп
Основні ідеологічні засади	Антиімміграційна політика, євроскептицизм, економічний протекціонізм	Антиімміграційна політика, євроскептицизм, економічний націоналізм	Критика імміграційної політики, євроскептицизм, консервативні цінності	Економічний націоналізм, обмеження імміграції, консервативні соціальні цінності
Електоральні успіхи	41.5% у другому турі президентських виборів 2022; >140 місць у парламенті 2024	Коаліція правих сил сформувала уряд у 2022	>18% у Гессені та >14% у Баварії на земельних виборах 2023	74 млн голосів на президентських виборах 2020; більшість у Палаті представників 2022
Вплив на політичний дискурс	Зсув дискурсу вправо в питаннях імміграції та національної ідентичності	Посилення євроскептичних настроїв, акцент на «італійських цінностях»	Нормалізація радикальних правих ідей в публічному дискурсі	Поляризація суспільства, посилення антиімміграційної риторики
Основні виклики для демократії	Розмивання «республіканського фронту» проти крайніх правих	Спроби обмеження незалежності судової влади та ЗМІ	Зростання підтримки в західних землях	Підірив довіри до демократичних інститутів, поширення теорій змови

Примітка: НО – Національне об'єднання, БІ – Брати Італії, АдН – Альтернатива для Німеччини, РП – Республіканська партія, ЄС – Європейський Союз, США – Сполучені Штати Америки.

Джерело: створено автором

Електоральні успіхи правих сил у багатьох країнах ЄС та США свідчать про значний резонанс їхніх ідей серед широких верств населення, особливо тих соціальних груп, які відчують себе програвшими від процесів глобалізації та економічної реструктуризації. Водночас, зростання впливу правих сил створює серйозні виклики для ліберальної демократії та встановленого політичного порядку, що вимагає глибокого переосмислення традиційних підходів до політики та суспільного розвитку.

Антиглобалізм як соціально-політичне явище. Наприкінці XX – на початку XXI століття, у відповідь на посилення процесів глобалізації та їх негативні наслідки, сформувався новий соціально-політичний феномен – антиглобалізм. Це явище стало реакцією суспільства на інтенсифікацію глобальних економічних, політичних та культурних трансформацій, відображаючи зростаюче занепокоєння щодо їх впливу на різні аспекти життя людей та функціонування держав. A. Azedi & E. Schofer (2023) визначають антиглобалізм як «комплекс ідей та практик, спрямованих на протидію негативним наслідкам глобалізації та захист національних інтересів». Важливо зазначити, що антиглобалізм не є монолітним рухом, а скоріше об'єднує різноманітні ідеологічні течії та соціальні групи, які критично ставляться до процесів глобалізації.

Антиглобалізм слід розглядати не просто як реакційний рух, а як «складний феномен, що відображає глибинні соціально-економічні та культурні трансформації, пов'язані з глобалізацією» (Walter, 2021). Ця позиція дозволяє краще зрозуміти причини виникнення та поширення антиглобалістських настроїв у різних країнах світу. Концептуалізація антиглобалізму розкривається через взаємопов'язану систему ключових аспектів, які формують цілісне бачення цього соціально-політичного феномену. В основі антиглобалістського руху лежить критика неоліберальної моделі глобалізації, яка, на думку його прихильників, призводить до неконтрольованої лібералізації міжнародної торгівлі та фінансових ринків. Ця критика безпосередньо пов'язана з наступним аспектом – захистом національного суверенітету, оскільки посилення глобальних економічних процесів розглядається як загроза політичній та економічній автономії національних держав.

Екологічний аспект антиглобалізму виникає як реакція на негативні наслідки глобального економічного зростання для навколишнього середовища. Антиглобалісти вказують на те, що гонитва за прибутками в глобальному масштабі часто призводить до нехтування екологічними нормами та виснаження природних ресурсів. Культурний аспект антиглобалізму тісно пов'язаний з попередніми, оскільки економічна та політична глобалізація супроводжується культурною уніфікацією. Антиглобалісти виступають проти цього процесу, наголошуючи на важливості збереження національної ідентичності та культурного різноманіття.

Вимога соціальної справедливості постає як логічний наслідок критики неоліберальної глобалізації. Антиглобалісти стверджують, що сurrent модель глобалізації призводить до нерівномірного розподілу її благ, збагачуючи вузьку еліту за рахунок більшості населення. Тому вони наполягають на необхідності більш

справедливого розподілу переваг глобальної економічної інтеграції. Таким чином, ці п'ять аспектів – економічний, політичний, екологічний, культурний та соціальний – формують взаємопов'язану систему поглядів, яка лежить в основі антиглобалістського руху, відображаючи його комплексний підхід до критики сучасних глобалізаційних процесів.

V. Gautam (2021) зазначає, що «антиглобалізм не слід розглядати як повне заперечення глобалізації, а скоріше як вимогу її реформування та гуманізації». Це важливе уточнення допомагає зрозуміти, що багато антиглобалістських рухів прагнуть не ізоляції, а альтернативних моделей глобальної інтеграції. Критика глобалізації антиглобалістськими рухами представляє собою складну, багатовимірну систему аргументів, які охоплюють різні аспекти суспільного життя. Ця критика розгортається за п'ятьма основними напрямками: економічним, політичним, екологічним, культурним та соціальним, які тісно взаємопов'язані та підсилюють один одного.

Економічна критика є фундаментальною і часто слугує відправною точкою для інших напрямів. Вона зосереджується на зростанні нерівності як між країнами, так і всередині них. A. Dür *et al.* (2020) підкреслюють, що глобалізація призвела до концентрації економічних вигод у руках невеликої кількості транснаціональних корпорацій та фінансових еліт, тоді як значна частина населення відчуває негативні наслідки. Ця нерівність посилюється нестабільністю національних економік через їх залежність від глобальних фінансових ринків. Фінансова глобалізація збільшила вразливість національних економік до зовнішніх шоків (Walter, 2021). Крім того, втрата робочих місць у розвинених країнах через перенесення виробництва в країни з дешевою робочою силою стає джерелом соціальної напруги. O. Butzbach *et al.* (2020) вказують, що стратегії трудового арбітражу, які часто застосовують транснаціональні корпорації, призводять до деіндустріалізації та втрати робочих місць у розвинених країнах.

Економічні проблеми, у свою чергу, призводять до політичних наслідків. Політична критика глобалізації фокусується на ослабленні національного суверенітету та демократичних інститутів. V. Gautam (2021) відзначає зростаючий вплив міжнародних організацій та транснаціональних корпорацій на формування національної політики, що підриває демократичну легітимність. Це посилюється нерівномірним розподілом влади в глобальних інституціях. Структура та процеси прийняття рішень у таких організаціях як СОТ (Світова організація торгівлі), МВФ (Міжнародний валютний фонд) та Світовий банк часто критикуються за недостатню представленість інтересів країн, що розвиваються (Azedi & Schofer, 2023).

Економічна та політична глобалізація мають прямий вплив на екологічну ситуацію. Екологічна критика зосереджується на негативному впливі економічного зростання на навколишнє середовище. Інтенсифікація глобальної торгівлі та виробництва призводить до збільшення викидів парникових газів та виснаження природних ресурсів (Walter, 2021). Крім того, виникає проблема «екологічного демпінгу», коли виробництво переноситься в країни з менш жорсткими

екологічними стандартами, що призводить до загального погіршення екологічної ситуації у світі.

Культурна критика глобалізації є реакцією на процеси, запущені економічною та політичною глобалізацією. Вона зосереджується на загрозі культурній різноманітності та національній ідентичності. V. Gautam (2021) підкреслює занепокоєння багатьох суспільств щодо втрати традиційних цінностей та культурних особливостей під впливом глобальної масової культури. Комерціалізація культури та її підпорядкування логіці ринку розглядаються як негативні наслідки глобалізації, що призводять до втрати культурної автентичності.

Соціальна критика глобалізації виступає кульмінацією всіх попередніх аспектів, акумулюючи їх наслідки та відображаючи їх вплив на повсякденне життя людей. Ця критика зосереджується на погіршенні умов праці та ерозії соціальних гарантій, що є прямим результатом глобальної економічної конкуренції. У гонитві за підвищенням конкурентоспроможності компанії часто вдаються до зниження витрат на робочу силу, що призводить до стагнації заробітних плат, скорочення соціальних пакетів та посилення трудової експлуатації. Особливо гостро ця проблема відчувається у розвинених країнах, де високі соціальні стандарти, сформовані протягом десятиліть, опиняються під загрозою.

Зростання соціальної нестабільності та незахищеності стає неминучим наслідком цих процесів. Працівники стикаються з постійною загрозою втрати роботи через аутсорсинг або автоматизацію, що посилює відчуття економічної невизначеності (Herrigel, 2020). Це, у свою чергу, призводить до психологічного стресу, зниження якості життя та підриває соціальну згуртованість суспільства.

Ця соціальна критика глобалізації є найбільш відчутною для пересічних громадян і тому має найбільший потенціал для мобілізації антиглобалістських настроїв. Вона торкається безпосередньо життєвих інтересів людей і тому здатна викликати найсильнішу емоційну реакцію. Водночас, важливо зазначити, що ця критика часто ігнорує потенційні переваги глобалізації, такі як створення нових робочих місць у країнах, що розвиваються, та загальне зниження рівня бідності у світовому масштабі. Тому для об'єктивного аналізу необхідно враховувати як негативні, так і позитивні аспекти глобалізаційних процесів.

Таким чином, критика глобалізації антиглобалістськими рухами представляє собою комплексний, взаємопов'язаний дискурс, де економічні, політичні, екологічні, культурні та соціальні аспекти тісно переплітаються, формуючи цілісну картину негативних наслідків глобалізаційних процесів. Ця багатовимірна критика відображає складність та всеосяжність впливу глобалізації на різні сфери суспільного життя.

Антиглобалістичні ідеї, набуваючи все більшого резонансу з початку XXI століття, здійснили глибокий і багатогранний вплив на формування політичного дискурсу в багатьох країнах світу. Цей вплив проявляється через низку взаємопов'язаних процесів, які демонструють причинно-наслідковий зв'язок між поширенням антиглобалістських настроїв та трансформацією політичного ландшафту.

Першим і найбільш очевидним наслідком стала зміна риторики традиційних політичних партій. Зіткнувшись із зростаючим невдоволенням виборців щодо негативних аспектів глобалізації, ці партії були змушені адаптувати свої програми та дискурс. Це призвело до посилення протекціоністських та націоналістичних елементів у їхніх політичних платформах, що раніше були характерні лише для маргінальних політичних сил. Паралельно з цим процесом відбулося зростання популярності популістських рухів. Ці рухи, як правого, так і лівого спектру, ефективно використали антиглобалістські настрої для мобілізації електорату. Вони запропонували простіші та радикальніші відповіді на складні виклики глобалізації, що резонувало з почуттями розчарування та невпевненості багатьох виборців.

Зміна політичного дискурсу призвела до переосмислення економічної політики. Зростаючий скептицизм щодо безумовних переваг вільної торгівлі спонукав до перегляду міжнародних торговельних угод з урахуванням національних інтересів. Це, у свою чергу, посилює протекціоністські тенденції в економічній політиці багатьох країн, що стало відходом від домінуючої неоліберальної парадигми попередніх десятиліть. Одночасно з цим відбулося посилення уваги до соціальних наслідків глобалізації. Політичні дебати все частіше фокусувалися на необхідності компенсації негативних наслідків глобалізації для окремих груп населення. Це призвело до розробки нових програм соціального захисту та перекваліфікації працівників, спрямованих на пом'якшення негативних ефектів глобальної економічної конкуренції. Критика глобальних інституцій в рамках антиглобалістського дискурсу спричинила зміну підходів до міжнародної співпраці. Виникла необхідність переосмислення форматів міжнародної взаємодії та реформування таких організацій як СОТ, МВФ та Світовий банк. Це відобразило зростаюче прагнення до більш справедливого та збалансованого глобального управління. Антиглобалістські настрої також посилювали увагу до питань національної ідентичності та культури. Культурні аспекти глобалізації стали важливим елементом політичних дебатів, особливо в контексті міграційної політики. Це призвело до посилення дискусій про збереження національних культур та ідентичностей в умовах глобальної культурної гомогенізації. Нарешті, антиглобалістська критика сприяла зростанню значення екологічної проблематики в політичному дискурсі. Інтеграція екологічних питань у *mainstream* політичні дебати стала відповіддю на критику негативних наслідків глобалізації для навколишнього середовища. Це призвело до посилення уваги до питань сталого розвитку та екологічної відповідальності на національному та міжнародному рівнях.

Важливо зазначити, що вплив антиглобалістичних ідей на політичний дискурс не є однорідним і варіюється залежно від конкретного національного контексту. Інституційні особливості різних типів капіталізму впливають на сприйняття та політичну артикуляцію антиглобалістських настроїв. Це призводить до різноманітності форм і інтенсивності прояву антиглобалістських тенденцій у різних країнах.

Таким чином, поширення антиглобалістських ідей спричинило комплексну трансформацію політичного дискурсу, яка охопила широкий спектр питань – від економічної політики до культурної ідентичності та екології. Ця трансформація демонструє глибокий вплив антиглобалістського руху на формування сучасної політичної реальності та окреслює нові виклики для глобального управління у XXI столітті.

Специфіка антиглобалістичної риторики сучасних правих політиків. Антиглобалістична риторика правих політиків у ЄС та США в період 2015-2024 років демонструє ряд спільних рис, які відображають загальні тенденції в розвитку правого популізму в західних демократіях. Ця риторика формувалася як реакція на виклики глобалізації та зростаюче невдоволення певних верств населення її наслідками. Одним з ключових елементів цієї риторики є критика міжнародних торговельних угод. Наприклад, у США Дональд Трамп під час своєї президентської кампанії 2016 року та подальшого президентства активно критикував NAFTA (1992), називаючи її «можливо, найгіршою торговельною угодою, коли-небудь підписаною будь-де у світі» (NAFTA may be..., 2017). Ця риторика призвела до перегляду угоди та підписання нової – USMCA (2020).

У Європейському Союзі схожу риторику можна спостерігати у висловлюваннях лідерів правих партій щодо торговельних відносин ЄС. Наприклад, Марін Ле Пен, лідерка французького «Національного об'єднання», неодноразово критикувала торговельну політику ЄС, заявляючи, що вона руйнує французьку промисловість та сільське господарство (French farmers..., 2017). Іншим спільним елементом є критика імміграційної політики. У США це проявилось у риторичі Д. Трампа щодо будівництва стіни на кордоні з Мексикою та обмеження імміграції з мусульманських країн. В ЄС подібні заяви можна почути від лідерів таких партій як «Альтернатива для Німеччини» та італійська «Ліга». Ці політики часто посилаються на статистику злочинності серед іммігрантів, такі заяви часто є перебільшеними або маніпулятивними (Díaz, 2019; Fact check: False..., 2024).

Важливим аспектом антиглобалістичної риторики є також критика наднаціональних інституцій. У контексті ЄС це проявляється у євроскептицизмі та критиці Брюсселя. У США ця риторика спрямована проти таких організацій як ООН, СОТ та МВФ. Наприклад, у своїй промові на Генеральній Асамблеї ООН у 2019 році Д. Трамп заявив: «Майбутнє не належить глобалістам. Майбутнє належить патріотам» (Watson, 2019). Незважаючи на спільні риси, антиглобалістична риторика правих політиків має свої особливості в різних країнах, що зумовлено специфікою національних політичних культур та історичного контексту.

У Франції, наприклад, антиглобалістична риторика тісно пов'язана з ідеєю захисту національного суверенітету та культурної винятковості. Марін Ле Пен часто апелює до концепції «Frexit» – виходу Франції з ЄС, аргументуючи це необхідністю захисту національних інтересів. Вона також критикує культурні аспекти глобалізації, зокрема, вплив англійської мови на французьку культуру (Seitz, 2020). В Італії антиглобалістична риторика правих політиків, таких як Маттео

Сальвіні, часто фокусується на економічних аспектах, зокрема, критиці фіскальних правил ЄС. Сальвіні неодноразово заявляв про необхідність перегляду Маастрихтських критеріїв, які обмежують дефіцит бюджету та державний борг країн-членів ЄС (Macchiarelli *et al.*, 2020). У Німеччині антиглобалістична риторика «Альтернативи для Німеччини» часто пов'язана з критикою політики ЄС щодо біженців. Партія активно виступала проти квот на розподіл біженців, запроваджених ЄС у 2015 році, аргументуючи це загрозою національній безпеці та ідентичності (Havela, 2022).

У США антиглобалістична риторика Республіканської партії під впливом Д. Трампа набула особливо гострого характеру. Вона включала не лише критику міжнародних угод та організацій, але й заклики до «економічного націоналізму» та політики «Америка передусім». Ця риторика призвела до конкретних політичних дій, таких як вихід США з Paris Agreement (2015) (Pompeo, 2019) (пізніше країна повернулася до угоди у 2021 році під керівництвом адміністрації Дж. Байдена).

Крім того, антиглобалістична політика Д. Трампа мала значний вплив на імміграційну систему США. Як зазначає N. Licata (2023), адміністрація Д. Трампа запровадила ряд жорстких заходів, спрямованих на обмеження імміграції, включаючи заборону на в'їзд громадян з кількох переважно мусульманських країн, скорочення програм для біженців та шукачів притулку, а також спроби скасувати програму DACA (2023).

Хоча адміністрація Дж. Байдена прийшла до влади з обіцянками скасувати багато з цих політик, вона зіткнулася з серйозними викликами у спробах реформувати імміграційну систему. Зокрема, рекордна кількість мігрантів на південному кордоні США змусила адміністрацію Дж. Байдена частково зберегти деякі обмежувальні заходи епохи Д. Трампа, такі як Title 42 (Title 42, 2020), що дозволяє швидко депортувати мігрантів з міркувань громадського здоров'я. Ця ситуація демонструє складність відмови від антиглобалістичних політик, навіть коли нова адміністрація має намір це зробити. Імміграційна криза стала серйозним політичним викликом для Дж. Байдена, змушуючи його балансувати між обіцянками більш гуманного підходу до імміграції та необхідністю контролювати ситуацію на кордоні.

Важливим аспектом антиглобалістичної риторики правих політиків є їхнє бачення світового порядку. Багато з них виступають за багатопольярний світ, протиставляючи його ідеї глобального лібералізму та американської гегемонії. У Європі ця візія часто проявляється у прагненні до більшої автономії ЄС від США та НАТО. Наприклад, Віктор Орбан, прем'єр-міністр Угорщини, неодноразово заявляв про необхідність «сильної Європи» та критикував надмірну залежність від США у питаннях безпеки (Durakçay, 2023).

У США ця риторика проявлялася у заявах Д. Трампа про необхідність перегляду ролі США у світі. Він критикував «нескінченні війни» та закликав до скорочення американської військової присутності за кордоном. Ця позиція відображена в National Security Strategy of the United States of America (2017), яка підкреслювала принцип «America first».

Ідея багатопольярного світу також включає прагнення до більш тісних відносин з Росією. Багато правих політиків у ЄС, включаючи Марін Ле Пен та Маттео Сальвіні, виступали за нормалізацію відносин з Росією та критикували санкції ЄС, введені після анексії Криму у 2014 році. Однак, російське вторгнення в Україну у 2022 році значно ускладнило цю позицію (Coticchia & Verbeek, 2023). Важливо зазначити, що візія багатопольярного світу в дискурсі правих політиків часто суперечить принципам міжнародного права та існуючим міжнародним зобов'язанням їхніх країн. Наприклад, заклики до виходу з ЄС суперечать Лісабонському договору, який визначає процедуру виходу країни-члена з ЄС (стаття 50) (Article 50..., 2017). Ця риторика також часто ігнорує економічні реалії глобалізованого світу. Наприклад, дослідження Світового банку показують,

що глобальна торгівля сприяла значному зниженню рівня бідності у світі (Trade Has Been..., 2023). Однак, ці факти рідко згадуються в антиглобалістичній риторикі правих політиків. Для більш наочного представлення специфіки антиглобалістичної риторики правих політиків у ключових країнах ЄС та США протягом 2015-2024 років, доцільно звернутися до порівняльного аналізу. Такий аналіз дозволяє виявити як спільні риси, так і національні особливості в підходах до критики глобалізації та міжнародних інституцій, а також простежити вплив цієї риторики на внутрішньополітичні процеси. Нижче представлена таблиця, яка узагальнює ключові аспекти антиглобалістичної риторики правих політиків у США, Франції, Італії та Німеччині, демонструючи різноманітність підходів та їх наслідків у різних національних контекстах (Табл. 2).

Таблиця 2. Порівняльний аналіз антиглобалістичної риторики правих політиків у ключових країнах ЄС та США (2015-2024 рр.)

Критерій	США	Франція	Італія	Німеччина
Ключові політичні фігури	Дональд Трамп	Марін Ле Пен	Маттео Сальвіні	Лідери АдН
Основні теми антиглобалістичної риторики	Критика торговельних угод, імміграції, міжнародних організацій	Євроскептицизм, захист національного суверенітету, критика імміграції	Критика фінансальних правил ЄС, євроскептицизм, антиімміграційна риторика	Критика політики ЄС щодо біженців, захист національної ідентичності
Ставлення до ЄС	Критика, заклики до більшої автономії європейських союзників	Заклики до «Frexit»	Критика, але без прямих закликів до виходу	Критика, заклики до реформування ЄС
Ставлення до міжнародних організацій	Критика ООН, СОТ, НАТО	Критика ЄС, більш позитивне ставлення до ООН	Критика ЄС та його інституцій	Критика ЄС, більш нейтральне ставлення до інших організацій
Візія світового порядку	«Америка передусім», критика глобалізму	Багатопольярний світ, більша автономія Європи	Багатопольярний світ, критика американської гегемонії	Збереження національного суверенітету в рамках реформованого ЄС
Ключові політичні дії	Вихід з Паризької кліматичної угоди, перегляд NAFTA	Участь у виборах з євроскептичною програмою	Протидія фінансальним правилам ЄС під час перебування в уряді	Опозиція до політики відкритих дверей щодо біженців
Вплив на національну політику	Значний вплив на Республіканську партію та її політику	Зростання підтримки, але без перемоги на національних виборах	Періодична участь в урядових коаліціях	Зростання представництва в парламенті, вплив на дебати про імміграцію

Джерело: створено автором

Підсумовуючи, можна сказати, що антиглобалістична риторика сучасних правих політиків у ЄС та США демонструє як спільні риси, так і національні особливості. Вона відображає зростаюче невдоволення певних верств населення наслідками глобалізації та прагнення до більшого національного контролю над економічними та політичними процесами. Водночас, ця риторика часто суперечить міжнародним зобов'язанням країн та ігнорує позитивні аспекти глобалізації.

Обговорення

Результати аналізу демонструють, що антиглобалістична риторика сучасних правих політиків у ЄС та США характеризується комплексним поєднанням економічних, політичних та культурних аспектів. Ключовими елементами цієї риторики виступають критика міжнародних торговельних угод, опозиція до імміграції, євроскептицизм та заклики до захисту

національного суверенітету. При цьому спостерігаються певні національні особливості у підходах правих політиків різних країн до антиглобалістичної аргументації.

Аналізуючи економічні аспекти антиглобалістичної риторики, варто звернути увагу на дослідження I. Colantone *et al.* (2021), які розглядають феномен «відкату» проти глобалізації. Їхні висновки щодо зв'язку між економічними наслідками глобалізації та зростанням підтримки популістських партій корелюють з результатами проведеного аналізу. Зокрема, виявлений зв'язок між деіндустріалізацією та посиленням антиглобалістичних настроїв підтверджується аналізом електоральних тенденцій у регіонах, що найбільше постраждали від глобальної економічної конкуренції. Однак, можна посперечатися з підходом I. Colantone *et al.* (2021) фокусуються, переважно, на економічних факторах. Проведений аналіз демонструє, що антиглобалістична риторика правих політиків має більш

комплексний характер, включаючи також культурні та політичні аспекти, що дозволяє глибше зрозуміти мотивацію виборців.

Розглядаючи політичні аспекти антиглобалістичної риторики, доцільно порівняти отримані результати з висновками K. Freistein *et al.* (2020). Їхнє дослідження мовних стратегій Дональда Трампа та Маттео Сальвіні виявляє схожі патерни у використанні антиглобалістичних метафор, що підтверджується і проведеним аналізом. Зокрема, виявлена тенденція до персоніфікації глобалізації як «ворога» національних інтересів простежується в риториці багатьох правих політиків ЄС та США. Проте, можна розширити перспективу K. Freistein *et al.* (2020), які зосереджуються на лінгвістичному аналізі. Проведене дослідження розглядає вплив цієї риторики на формування конкретних політичних рішень та трансформацію політичного ландшафту, що дозволяє оцінити реальні наслідки використання таких мовних стратегій.

Аналіз культурних аспектів антиглобалістичної риторики правих політиків виявляє цікаві паралелі з дослідженням A. Graff & E. Korolczuk (2024). Їхній аналіз гендерного аспекту правої критики глобалізації резонує з виявленими тенденціями до апеляції до традиційних цінностей та національної ідентичності. Можна погодитися з важливістю гендерного виміру, який підкреслюють A. Graff & E. Korolczuk (2024), але водночас варто зауважити, що культурна критика глобалізації правими політиками має більш широкий спектр, включаючи питання мови, релігії та національних традицій. Це розширення фокусу дозволяє краще зрозуміти комплексність культурного аспекту антиглобалістичної риторики.

Важливим аспектом антиглобалістичної риторики правих політиків є їхнє бачення світового порядку. У цьому контексті варто звернути увагу на роботу D. Tu & L. Zamecki (2022), які аналізують підходи європейських правопопулістських партій до відносин з Китаєм. Їхні висновки щодо прагнення правих політиків до диверсифікації міжнародних партнерств як альтернативи глобалізації підтверджуються проведеним аналізом. Зокрема, виявлена тенденція до підтримки ідеї багатопольярного світу серед правих політиків ЄС корелює з аналізом авторів. Проте, можна розширити їхній підхід, зосереджений на відносинах з Китаєм. Проведений аналіз демонструє, що візія багатопольярного світу в риториці правих політиків має більш широкий контекст, включаючи критику американської гегемонії та прагнення до більшої автономії Європи.

Аналізуючи специфіку антиглобалістичної риторики в США, доцільно розглянути отримані результати поряд з дослідженням G. Campani *et al.* (2022). Їхній аналіз підйому правого популізму Дональда Трампа та його антиімміграційного дискурсу значною мірою підтверджується проведеним дослідженням. Зокрема, виявлений зв'язок між економічним незадоволенням середнього класу та підтримкою антиглобалістичної риторики корелює з висновками G. Campani *et al.* (2022) щодо «радикалізму середньої Америки». Однак, можна доповнити їхній підхід, зосереджений на внутрішніх факторах. Проведений аналіз демонструє, що антиглобалістична риторика Д. Трампа мала

значний вплив і на зовнішню політику США, зокрема на відносини з міжнародними організаціями та торговельними партнерами, що розширює розуміння наслідків цієї риторики.

Розглядаючи психологічні аспекти антиглобалістичної риторики, варто звернути увагу на дослідження R. Samuels (2023). Його психоаналітичний підхід до розуміння правого відкидання глобалізації пропонує цікаву перспективу, яка доповнює результати проведеного аналізу. Зокрема, виявлена R. Samuels тенденція до проєкції внутрішніх страхів та невпевненості на зовнішні загрози корелює з аналізом риторичних стратегій правих політиків. Можна погодитися з важливістю психологічних механізмів, які підкреслює R. Samuels, але водночас варто зауважити, що проведений аналіз демонструє, як ці механізми трансформуються в політичні стратегії та впливають на формування суспільної думки, що дозволяє краще зрозуміти практичні наслідки цих психологічних процесів.

Аналіз мобілізаційного потенціалу антиглобалістичної риторики, представлений у дослідженні, знаходить паралелі з роботою C. Unrau (2023). Його аналіз мобілізації обурення в альтер- та антиглобалістських рухах резонує з виявленими тенденціями до емоційної апеляції в риториці правих політиків. Однак, можна розширити перспективу C. Unrau (2023), який фокусується на низових рухах. Проведений аналіз демонструє, як подібні стратегії мобілізації обурення використовуються на рівні високої політики, формуючи електоральні стратегії та впливаючи на прийняття політичних рішень. Це дозволяє краще зрозуміти взаємозв'язок між низовими рухами та політичними елітами у формуванні антиглобалістичного дискурсу.

Розглядаючи вплив антиглобалістичної риторики на зовнішню політику, варто порівняти отримані результати з дослідженням A. Hamdy (2023). Його аналіз впливу правого популізму на політику зовнішньої допомоги в США за часів Трампа корелює з виявленими тенденціями до переосмислення ролі США у світі. Проте, можна доповнити підхід A. Hamdy (2023), зосереджений на зовнішній допомозі. Проведений аналіз демонструє, що вплив антиглобалістичної риторики на зовнішню політику має більш широкий спектр, включаючи питання торгівлі, безпеки та міжнародних інституцій, що дозволяє оцінити комплексний вплив цієї риторики на міжнародні відносини.

Аналізуючи роль антиглобалістичної риторики у формуванні нових підходів до міжнародного порядку, доцільно звернутися до роботи J.C. Morse (2023). Його концепція «правила та опору в епоху антиглобалізації» суголосна з виявленими тенденціями до критики існуючих міжнародних інституцій та пошуку альтернативних моделей глобального управління. Можна погодитися з важливістю теоретичного осмислення цих процесів, яке пропонує J.C. Morse (2023), але водночас варто зауважити, що проведений аналіз демонструє, як ці ідеї трансформуються в конкретні політичні стратегії та риторичні прийоми правих політиків. Це дозволяє краще зрозуміти практичні наслідки теоретичних концепцій у реальному політичному процесі.

Підсумовуючи, можна констатувати, що результати проведеного аналізу значною мірою корелюють

з висновками інших дослідників щодо природи та впливу антиглобалістичної риторики правих політиків. Водночас, проведене дослідження пропонує більш комплексний погляд на проблему, об'єднуючи економічні, політичні, культурні та психологічні аспекти антиглобалізму в єдину аналітичну рамку. Це дозволяє краще зрозуміти механізми формування та поширення антиглобалістичних настроїв, а також їхній вплив на політичні процеси в ЄС та США.

Висновки

Проведене дослідження дозволяє зробити ряд важливих висновків щодо специфіки антиглобалістичної риторики лідерів сучасних правих політиків в ЄС та США в контексті їхньої візії багатополярного світу. Аналіз історії становлення «Нових правих» показав, що цей рух сформувався як реакція на глибинні соціокультурні та політико-економічні трансформації у західних суспільствах другої половини XX століття. Ідеологія «Нових правих» постала як комплексна відповідь на виклики глобалізації та модернізації, пропонує альтернативне бачення суспільного розвитку, орієнтоване на збереження національної самобутності та традиційних цінностей.

Дослідження електоральної підтримки сучасних правих політичних сил у різних країнах ЄС та США виявило значне зростання їхнього впливу протягом останнього десятиліття. Це зростання є результатом складної взаємодії економічних, соціальних та культурних факторів, включаючи наслідки економічної кризи, міграційні процеси та розчарування в традиційних політичних елітах. Розгляд антиглобалізму як соціально-політичного явища продемонстрував його комплексний характер, що охоплює економічні, політичні, екологічні, культурні та соціальні аспекти. Антиглобалістичні ідеї здійснили глибокий вплив на формування політичного дискурсу, призвівши до переосмислення економічної політики, посилення уваги до соціальних наслідків глобалізації та зміни підходів

до міжнародної співпраці. Аналіз антиглобалістичної риторики сучасних правих політиків в ЄС та США виявив ряд спільних рис, включаючи критику міжнародних торговельних угод, опозицію до імміграції, євроскептицизм та заклики до захисту національного суверенітету. Водночас, спостерігаються певні національні особливості у підходах правих політиків різних країн до антиглобалістичної аргументації. Важливим аспектом антиглобалістичної риторики правих політиків є їхнє бачення багатополярного світового порядку. Це бачення протиставляється ідеям глобального лібералізму та американської гегемонії, пропонує альтернативну модель міжнародних відносин, засновану на принципах національного суверенітету та балансу сил. Дослідження показало, що антиглобалістична риторика правих політиків має значний мобілізаційний потенціал, резонуючи з почуттями невдоволення та невпевненості певних верств населення. Водночас, ця риторика часто ігнорує позитивні аспекти глобалізації та може суперечити міжнародним зобов'язанням країн.

Обмеженням дослідження є його фокус на обрахунок країн ЄС та США, що не дозволяє повною мірою охопити глобальний контекст антиглобалістичних тенденцій. Перспективи подальших досліджень включають аналіз впливу антиглобалістичної риторики на конкретні політичні рішення та міжнародні відносини, а також вивчення взаємодії між правими та лівими антиглобалістськими рухами. Крім того, важливим напрямком майбутніх досліджень є аналіз впливу глобальних криз, таких як пандемія COVID-19, на еволюцію антиглобалістичної риторики та візії багатополярного світу.

Подяки

Немає.

Конфлікт інтересів

Немає.

UDC: 329(4/7)
Doi: 10.46493/2663-2675.34(5).2024.35

Vasyl Dudar*

*PhD in Historical Sciences, Associate Professor
Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav
08401, 30 Sukhomlynskyi Str., Pereiaslav, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-6064-9408>*

The right-wing radical vision of a multipolar world: Specifics of anti-globalist rhetoric of leaders of contemporary right-wing politicians in the EU and the United States

Abstract. The study was devoted to the analysis of the specifics of the anti-globalist rhetoric of contemporary right-wing politicians in the European Union and the United States in the context of their vision of a multipolar world. The purpose of the study was to identify key elements and features of the anti-globalist discourse of right-wing political forces, and its influence on the development of an alternative vision of the world order. The main findings showed that the anti-globalist rhetoric of right-wing politicians is characterised by a complex combination of economic, political, and cultural aspects. It was revealed that the key elements of this rhetoric are criticism of international trade agreements, opposition to immigration, Euroscepticism, and calls for the protection of national sovereignty. It was established that the vision of a multipolar world in the discourse of right-wing politicians is presented as an alternative to global liberalism and American hegemony, focusing on the principles of national sovereignty and balance of power. The analysis showed significant differences in approaches to anti-globalist argumentation between politicians of different countries, due to the specifics of national political cultures and historical context. In particular, in France, anti-globalist rhetoric is closely linked to the idea of protecting national identity, in Italy it focuses on criticising EU fiscal rules, and in the United States it has taken the form of "economic nationalism". The study found that the anti-globalist rhetoric of right-wing politicians has significant mobilisation potential, resonating with feelings of discontent and uncertainty in certain segments of the population. However, it was established that this rhetoric often ignores the positive aspects of globalisation and may contradict the international obligations of countries. The results helped to better understand the mechanisms of development and spread of anti-globalist sentiments, and their impact on political processes in the EU and the United States

Keywords: economic nationalism; sovereignty; populism; identity; Euroscepticism; migration policy; protectionism

Introduction

In the current political landscape of the European Union and the United States of America, there is a significant increase in the influence of right-wing and right-wing radical political forces. This phenomenon is of particular interest in the context of globalisation processes and their impact on the establishment of a new world order. The growth of electoral support for right-wing parties and movements in different countries of the world indicates profound transformations in socio-political life and requires a thorough analysis. The phenomenon of the "New Right", which was formed in the second half of the 20th century, has acquired a new meaning in the context of modern geopolitical challenges. The ideological platform

of these political forces, which combines elements of traditionalism, nationalism, and Euroscepticism, resonates with a significant part of the electorate in the EU and the United States. This necessitates the study of the specifics of their rhetoric, in particular, in the context of anti-globalist sentiments. Anti-globalism as a phenomenon appears not only as a reaction to the economic and cultural consequences of globalisation, but also as a complex set of ideas covering issues of national identity, sovereignty, and alternative models of the world order. In this context, the concept of a multipolar world, which is actively promoted by the leaders of modern right-wing political forces, deserves special attention. Consequently, there is a need

Received: 28.07.2024, Revised: 20.09.2024, Accepted: 20.10.2024

Suggested Citation:

Dudar, V. (2024). The right-wing radical vision of a multipolar world: Specifics of anti-globalist rhetoric of leaders of contemporary right-wing politicians in the EU and the United States. *Foreign Affairs*, 34(5), 35-47. doi: 10.46493/2663-2675.34(5).2024.35.

*Corresponding author



Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

for a comprehensive analysis of the anti-globalist rhetoric of right-wing politicians in the EU and the United States, identifying common features and features of their vision of a multipolar world.

The analysis of the scientific literature on the research topic reveals a significant interest of the academic community in this issue. However, a review of available research papers shows that this topic remains insufficiently studied and requires further comprehensive research. In the context of investigating the impact of anti-globalisation processes on education and policy, it is worth paying attention to the paper by F. Rizvi (2022). The researcher explores the complex relationships between globalisation, education, and political processes, emphasising the need to rethink the role of education in the context of growing anti-globalist sentiments. This study provides an important foundation for understanding the broader context in which right-wing radical rhetoric is formed. Developing the topic of the challenges of globalisation, M.A. Khan *et al.* (2021) analyses the impact of anti-globalist tendencies on the international liberal order. Their study highlights the growing tension between globalisation processes and nationalist movements, which is a key aspect for understanding the rhetoric of right-wing politicians.

An important contribution to understanding the relationship between geopolitics and far-right ideology was made by A.R. Ross (2024). His study reveals how geopolitical factors influence the development and dissemination of right-wing radical ideas, which is crucial for analysing the vision of a multipolar world offered by modern right-wing politicians. In this context, the study of by F.A. Agwu (2021) deserves special attention, examining the paradox of a globalised world in the face of growing populism and nationalism. The researcher analyses the complex relationships between global processes and local reactions to them, which helps to better understand the background of the anti-globalist rhetoric of right-wing politicians.

An interesting case study is presented by E. Diodato (2023), exploring the evolution of the foreign policy agenda of the populist Five Star Movement in Italy. This study demonstrates how populist movements adapt their rhetoric and policies to suit the national context, which is an important aspect for understanding the specifics of right-wing rhetoric in different EU countries. S.H. Hosseini *et al.* (2022) emphasise the need for integrative theory to analyse right-wing populism from a global perspective. Their paper highlights the importance of considering various factors when studying right-wing radical movements and their rhetoric.

An important contribution to understanding the worldview of the radical right was made by R. Abrahamson *et al.* (2024). Their research reveals key aspects of the ideology and worldview of right-wing radicals, which is crucial for analysing their vision of a multipolar world. In the context of the historical development of right-wing radical ideas, it is worth paying attention to the study by M. Rose (2021). The researcher analyses the influence of five key thinkers on the establishment of modern radical right-wing ideology, which helps to better understand the intellectual roots of contemporary right-wing rhetoric. Ultimately, S. Destradi (2023) offers conceptual and regional perspectives for the global resurgence of right-wing forces.

This paper provides an important theoretical framework for analysing right-wing radical movements in various regions of the world.

The literature review shows that there is a significant body of research devoted to various aspects of right-wing radical ideology, anti-globalism, and the concept of a multipolar world. However, most of these studies focus on certain aspects of the problem, without providing a comprehensive analysis of the relationship between the right-wing radical vision of a multipolar world and the specifics of the anti-globalist rhetoric of modern right-wing politicians in the EU and the United States.

The purpose of the study was to comprehensively analyse the specifics of the anti-globalist rhetoric of the leaders of contemporary right-wing politicians in the EU and the United States in the context of their vision of a multipolar world. To achieve this goal, the following tasks were set:

1) to analyse the history of the establishment of the "New Right" and to investigate the electoral support of modern right-wing political forces in various EU and US countries;

2) to consider anti-globalism as a socio-political phenomenon and its influence on the political discourse;

3) to identify common features and specifics of the anti-globalist rhetoric of modern right-wing politicians in the EU and the United States in the context of their vision of a multipolar world.

Materials and Methods

The study of the specifics of the anti-globalist rhetoric of the leaders of modern right-wing politicians in the EU and the USA was based on a comprehensive analysis of a wide range of sources and the use of a number of complementary methods of scientific knowledge. The source database is based on official documents, public speeches and statements by right-wing EU and US politicians for the period 2015-2024. In particular, the election programmes and manifestos of such parties as the National Rally in France, Alternative for Germany, the Italian Lega and the Brothers of Italy, and the Republican Party of the United States were analysed. Special attention was paid to investigating the public speeches of key figures of the right-wing movement, including Marine Le Pen, Matteo Salvini, AfD leaders, and Donald Trump.

To understand the context of the development of anti-globalist rhetoric, international agreements and documents were studied, which often became the object of criticism of right-wing politicians. These include the North American Free Trade Agreement (1992) or NAFTA, the Paris Agreement (2015), the United States-Mexico-Canada Agreement (2020), or the USMCA. The national legislation of the EU and the USA in the field of immigration policy was also analysed, including the Deferred Action for Childhood Arrivals (2023) programme in the USA and Title 42 (2020). An important source of information was the reports and analytical materials of international organisations, in particular the World Bank, on the impact of globalisation on economic development and poverty (Trade has Been..., 2023). These data helped to compare the rhetoric of right-wing politicians with objective indicators of the impact of globalisation on various aspects of public life. Official election results in the studied

countries, including presidential and parliamentary elections in France, Italy, Germany, and the USA, were used to track the dynamics of electoral support for right-wing forces.

The study analysed and compared the main topics of anti-globalist rhetoric of right-wing politicians in different countries, including criticism of trade agreements, immigration policies, supranational institutions, and the vision of the world order. Special attention was paid to identifying common features and national characteristics in approaches to anti-globalist argumentation. To understand the impact of anti-globalist rhetoric on the development of specific policy decisions, a number of cases were examined, including the US withdrawal from the climate agreement (Pompeo, 2019) and subsequent return to it (Blinken, 2021), and changes in US immigration policy during the Trump administration.

An important aspect of the study was the relationship between the economic transformations caused by globalisation and the growing support for right-wing populist parties. For this purpose, the economic indicators of the regions most affected by deindustrialisation and economic restructuring were analysed and compared with the election results. In particular, the influence of such factors as the migration crisis of 2015 in Europe, the presidency of D. Trump in the US, the COVID-19 pandemic, and the Russian invasion of Ukraine on shaping an anti-globalist discourse was analysed.

For a more visual presentation of the results of the study, a comparative table was developed that summarises key aspects of the anti-globalist rhetoric of right-wing politicians in the United States, France, Italy, and Germany. This table visualised common features and differences in approaches to criticism of globalisation and international institutions in different national contexts. It is important to note that the study considered the complexity and variability of anti-globalist rhetoric, which can vary depending on the specific political context and events. Therefore, the results of the analysis represented general trends, but did not claim to fully reflect the full variety of anti-globalist arguments in each country.

Results

Establishment and development of the “New Right” in the EU and the USA. The “New Right” movement began to form in the second half of the 20th century as a reaction to the deep socio-cultural and political-economic transformations that took place in Western societies. The origins of this movement can be traced back to the 1960s, when large-scale social and cultural shifts were taking place in Europe and the United States, leading to a rethinking of traditional values and ideologies. R.E. Klatch (2023) notes: “the 1960s were a period of deep division in American society, when the clash between liberal and conservative values reached its peak, setting the stage for the development of new political movements, including the “New Right”.

The establishment of the “New Right” movement was the result of a complex interweaving of social, economic, and cultural processes that unfolded over several decades after the Second World War. This process can be considered as a chain reaction to the profound transformations of Western society. The initial impulse was the growing influence of left-wing ideas in the post-war

period (1945-1970s), especially in the academic and cultural environment. This has led to a gradual erosion of traditional conservative values that previously dominated public discourse. In response, a new conservative ideology began to form, which sought to adapt to the changed conditions. The rapid modernisation of society in the 1960s and 1970s deepened the crisis of traditional conservative values. The sexual revolution, the civil rights movement, anti-war protests – all of these phenomena challenged established norms and created a sense of disorientation among conservative segments of the population. Against this background, large-scale economic transformations of the 1970s and 1990s unfolded, associated with deindustrialisation and the transition to a post-industrial society. These processes have led to significant changes in the labour market, increased unemployment in traditional industrial regions, and increased social inequality. This created a favourable ground for the spread of new right-wing ideas among those social groups that felt “lost” to economic change. The intensification of globalisation processes in the 1970s and 1980s, which led to the erosion of national borders and identities, was a catalyst for the consolidation of the “New Right” movement. A sense of threat to national identity and sovereignty has mobilised conservative forces around the ideas of protecting traditional values and countering globalisation.

Thus, the movement of the “New Right” was established as a reaction to a complex of interrelated processes: from cultural changes and left influence to economic transformations and globalisation. This ideology offered a new vision of conservatism adapted to the challenges of the post-industrial era, which allowed it to gain significant support among various segments of the population dissatisfied with the consequences of modernisation and globalisation. H.V. Milner (2021) emphasises: “the economic transformations associated with globalisation and technological change have created a favourable ground for the growing popularity of right-wing ideas, especially among those social groups that felt lost from these processes”.

It is important to note that the establishment of the “New Right” movement took place in the context of the general shift of the political spectrum to the right, which has been observed in many Western countries since the late 1970s. This process was associated with the economic crisis of the 1970s and disillusionment with Keynesian economic policies, which led to the growing popularity of neoliberal ideas.

The transition from the Keynesian model to the neoliberal one in the 1980s created a paradoxical situation where economic liberalism combined with cultural conservatism established the ideological basis for the “New Right” (Fraser, 2023). In Europe, an additional factor contributing to the development of the “New Right” movement was the intensification of European integration processes in the 1990s and 2000s. This raised concerns about the preservation of national sovereignty and cultural identity, which has become one of the key elements of the rhetoric of right-wing political forces.

The ideology of the “New Right” was established as a comprehensive response to the challenges of globalisation and modernisation that Western societies faced in the late 20th – early 21st centuries. This ideology is based on the

desire to preserve national identity and traditional values in the face of rapid socio-cultural changes. The central element of the ideology of the “New Right” was the concept of ethno-cultural identity. They consider it as the fundamental basis of the social structure that ensures social cohesion and stability. This directly leads to criticism of multiculturalism and mass migration, which, according to the “New Right”, threaten to destroy national identity. As a result, they advocate restricting immigration and insist on the assimilation of immigrants into the dominant culture.

The desire to preserve national identity is also manifested in Euroscepticism and criticism of supranational institutions. The “New Right” sees the processes of European integration as a threat to national sovereignty, which can lead to loss of control over key aspects of national policy. In the economic sphere, this is expressed in support for protectionist measures. Unlike classical liberals, the “New Right” advocates active state intervention in the economy to protect national producers and jobs. This is a direct consequence of their anti-globalist stance and criticism of the negative effects of globalisation on national economies.

An important aspect of the ideology of the “New Right” is the emphasis on traditional values and conservative social policies. This is reflected in supporting the traditional family, opposing the legalisation of abortion and same-sex marriage, and emphasising the role of religion in public life. Such views are developed as a reaction to liberal social trends that, according to the “New Right”, undermine the traditional foundations of society. The emphasis on security and the rule of law is a logical continuation of their concerns about preserving national identity and social stability. In the face of growing terrorist threats and crime, often associated with migration processes, the “New Right” is in favour of tougher security measures and tougher law enforcement policies.

The ideology of the “New Right” is an integral system of views, where each element is logically connected with the others. Criticism of multiculturalism, Euroscepticism, economic protectionism, conservative social policies, and an emphasis on security stem from the central idea of preserving ethno-cultural identity. All these elements form a comprehensive response to the challenges of globalisation and modernisation, offering an alternative vision of social development focused on preserving national identity and traditional values.

R.E. Klatch (2023) emphasises: “the ideology of the “New Right” appeared as a reaction to the Cultural Revolution of the 1960s, seeking to restore traditional values and national identity in a globalised world”. It is important to note that the ideology of the “New Right” is not monolithic and can have different manifestations in different national contexts. For example, in the USA, the “New Right” focuses more on economic liberalism and religious conservatism, while in Europe, more attention is paid to issues of national identity and criticism of European integration. The ideology of modern right-wing movements is the result of a complex interaction between traditional conservatism, neoliberalism, and populism, leading to the development of new political configurations that challenge established ideological categories (Fraser, 2023).

During the period 2013–2023, there was a significant increase in electoral support for right-wing political

forces in many EU and US countries. This phenomenon is the result of a complex interaction of various factors, including economic transformation, the migration crisis, growing social inequality, and disillusionment with traditional political elites. Growing support for right-wing forces in Europe is closely linked to the economic transformations caused by globalisation and technological change. The regions most affected by deindustrialisation and economic restructuring show higher levels of support for right-wing populist parties (Milner, 2021).

The analysis of electoral trends in key EU and US countries in recent years shows a complex and dynamic picture of the growing influence of right and extreme right forces, although this process is not linear and meets significant resistance. In France, there is a gradual but steady increase in support for extreme right-wing forces. The National Rally led by Marine Le Pen has made significant progress, receiving 23.3% of the vote in the 2019 European parliament elections and 41.5% in the second round of the 2022 presidential election. However, the results of the 2024 legislative elections showed that French voters still prefer more moderate forces. The broad left-wing coalition won the largest number of seats in parliament, while the National Rally, although significantly increased its representation to more than 140 seats, remained in third place (2024 French legislative era, 2024).

In Italy, the right turn was sharper. In the 2019 European Parliament elections, the Lega Nord won 34.3% of the vote, and in the 2022 parliamentary elections, a coalition of right-wing forces, including the Brothers of Italy, the Lega, and Forza Italia, won a majority in Parliament. This led to the establishment of the most right-wing government in the post-war history of Italy (Italy: PM Meloni established..., 2024).

In Germany, the growing support for far-right forces is of particular concern, given the country’s historical context. Alternative for Germany (AfD) won 11% of the vote in the 2021 federal election, becoming the third-largest faction in the Bundestag. The results of the October 2023 land elections in Hesse and Bavaria showed a further increase in support for the AfD, which received more than 18% in Hesse and more than 14% in Bavaria. This shows that the party has established itself as a political force throughout Germany, not just in the eastern lands (Sudha, 2023). Sweden is also experiencing an increase in the influence of right-wing forces. The Swedish Democrats won 20.5% of the vote in the 2022 parliamentary elections, becoming the second-largest party in Parliament. This reflects the pan-European trend of increasing right-wing sentiment amid the migration crisis and economic problems (Polk, 2022).

In the US, the situation is slightly different, but it also shows a shift to the right. The Republican Party under the influence of D. Trump has become significantly radicalised. However, D. Trump lost the 2020 election, receiving 74 million votes, indicating significant support for his policies. In the 2022 midterm elections, Republicans won a majority in the House of Representatives, making it difficult to implement the Joe Biden administration’s agenda (Knowles *et al.*, 2022).

A common trend in all these countries is the growing support for right-wing and far-right forces against the background of voter dissatisfaction with traditional parties, economic problems, the migration crisis, and

globalisation processes. However, it is worth noting that this growth is not unhindered and meets significant resistance from other political forces and civil society. The results of the 2024 French election and the reaction to the growth of the AfD in Germany show that a significant part of the electorate still supports more moderate forces.

This dynamic creates a complex political situation in many countries, where traditional parties are forced to adapt their positions to counteract the growth of the extreme right, while at the same time trying to solve real problems that concern voters. The further development of these trends will depend to a large extent on the ability of governments to effectively address economic and social problems, and on the ability of society to resist populist rhetoric and defend democratic values.

M.W. Svolik *et al.* (2023) emphasise: “Electoral success of right-wing forces in Europe poses serious challenges to liberal democracy. There is a tendency to erode democratic institutions and norms, especially in countries where right-wing populists have gained power”. It is important to note that the electoral success of right-wing forces has led to significant changes in the political landscape of many countries. In particular, this was reflected in: (1) the shift of political discourse to the right, especially in matters of Immigration and national identity; (2) the strengthening of Eurosceptic sentiments and criticism of European

integration; (3) the growing popularity of protectionist economic ideas; (4) increased attention to security issues and the fight against terrorism.

The electoral success of right-wing forces is a symptom of the deep crisis of the neoliberal model of globalisation. They reflect the desire of a significant part of society to regain a sense of control over their lives and future in the face of global uncertainty. Summing up, it can be stated that the development of the “New Right” in the EU and the USA is a complex and multidimensional process that reflects deep transformations in the socio-political life of Western democracies. This movement emerged as a response to the challenges of globalisation, cultural modernisation and the crisis of traditional ideologies, offering an alternative vision of social development that combines elements of traditionalism with adaptation to new realities.

To better understand the dynamics of right-wing movements in key EU and US countries over the past decade, it is advisable to present a comparative analysis in the form of a structured table (Table 1). The table summarises the main characteristics of the leading right-wing parties, their leaders, key ideological foundations, electoral success and influence on the political discourse in the respective countries. This information allows tracing both general trends and national features of the development of right-wing movements in Western democracies.

Table 1. Comparative analysis of the development of right-wing movements in key EU and US countries (2013-2024)

Criteria	France	Italy	Germany	USA
Leading right-wing party	NR	BI/Lega	AfD	RP
Key leaders	Marine Le Pen	Giorgia Meloni, Matteo Salvini	Alice Weidel, Tino Chrupalla	Donald Trump
Basic ideological foundations	Anti-immigration policy, Euroscepticism, economic protectionism	Anti-immigration policy, Euroscepticism, economic nationalism	Criticism of immigration policy, Euroscepticism, conservative values	Economic nationalism, immigration restrictions, conservative social values
Electoral success	41.5% in the second round of the 2022 presidential election; >140 seats in parliament in 2024	Right-wing coalition forms government in 2022	>18% in Hesse and >14% in Bavaria in the 2023 land elections	74 million votes in the 2020 presidential election; majority in the House of Representatives in 2022
Influence on political discourse	Shifting discourse to the right on immigration and national identity issues	Strengthening Eurosceptic sentiments, emphasis on “Italian values”	Normalisation of radical right-wing ideas in public discourse	Polarisation of society, strengthening of anti-immigration rhetoric
Key challenges for democracy	Erosion of the “Republican front” against the far right	Attempts to restrict the independence of the judiciary and the media	Growing support in the western lands	Undermining trust in democratic institutions, spreading conspiracy theories

Source: compiled by the author

The electoral success of right-wing forces in many EU and US countries indicates a significant resonance of their ideas among the general population, especially those social groups that feel lost from the processes of globalisation and economic restructuring. However, the growing influence of right-wing forces creates serious challenges for liberal democracy and the established political order, which requires a deep rethinking of traditional approaches to politics and social development.

Anti-globalism as a socio-political phenomenon. At the end of the 20th – beginning of the 21st century, in

response to the strengthening of globalisation processes and their negative consequences, a new socio-political phenomenon was formed – anti-globalism. This phenomenon has become a public response to the intensification of global economic, political, and cultural transformations, reflecting growing concerns about their impact on various aspects of people’s lives and the functioning of states. A. Azedi & E. Schofer (2023) defines anti-globalism as “a set of ideas and practices aimed at counteracting the negative consequences of globalisation and protecting national interests”. It is important to note that

anti-globalism is not a monolithic movement, but rather unites various ideological trends and social groups that are critical of the processes of globalisation.

Anti-globalism should be seen not simply as a reactionary movement, but as “a complex phenomenon reflecting the profound socio-economic and cultural transformations associated with globalisation” (Walter, 2021). This position helps to better understand the causes of the emergence and spread of anti-globalist sentiments in different countries of the world. The conceptualisation of anti-globalism is revealed through an interconnected system of key aspects that form a holistic vision of this socio-political phenomenon. The anti-globalist movement is based on criticism of the neoliberal model of globalisation, which, according to its supporters, leads to uncontrolled liberalisation of international trade and financial markets. This criticism is directly related to the next aspect – the protection of national sovereignty, since the strengthening of global economic processes is seen as a threat to the political and economic autonomy of national states.

The environmental aspect of anti-globalism arises as a reaction to the negative impact of global economic growth on the environment. Anti-globalists point out that the pursuit of profit on a global scale often leads to disregard for environmental regulations and depletion of natural resources. The cultural aspect of anti-globalism is closely related to the previous ones, since economic and political globalisation is accompanied by cultural unification. Anti-globalists oppose this process, emphasising the importance of preserving national identity and cultural diversity.

The demand for social justice appears as a logical consequence of criticism of neoliberal globalisation. Anti-globalists argue that the current model of globalisation leads to an uneven distribution of its benefits, enriching the narrow elite at the expense of the majority of the population. They therefore insist on the need for a more equitable distribution of the benefits of global economic integration. Thus, these five aspects – economic, political, environmental, cultural, and social – form the interconnected system of views that underlies the anti-globalist movement, reflecting its comprehensive approach to criticism of modern globalisation processes.

V. Gautam (2021) notes that “anti-globalism should not be seen as a complete denial of globalisation, but rather as a demand for its reform and humanisation”. This important clarification helps to understand that many anti-globalist movements do not seek isolation, but alternative models of global integration. The criticism of globalisation by anti-globalist movements is a complex, multidimensional system of arguments that cover various aspects of public life. This criticism unfolds in five main areas: economic, political, environmental, cultural, and social, which are closely interrelated and reinforce each other.

Economic criticism is fundamental and often serves as a starting point for other areas. It focuses on growing inequality both between and within countries. A. Dür *et al.* (2020) emphasise that globalisation has led to the concentration of economic benefits in the hands of a small number of multinational corporations and financial elites, while a significant part of the population is experiencing negative consequences. This inequality is compounded by

the instability of national economies due to their dependence on global financial markets. Financial globalisation has increased the vulnerability of national economies to external shocks (Walter, 2021). In addition, the loss of jobs in developed countries due to the transfer of production to countries with cheaper labour is becoming a source of social tension. O. Butzbach *et al.* (2020) point out that labour arbitration strategies often used by multinational corporations lead to deindustrialisation and job losses in developed countries.

Economic problems, in turn, lead to political consequences. Political criticism of globalisation focuses on the weakening of national sovereignty and democratic institutions. V. Gautam (2021) notes the growing influence of international organisations and multinational corporations on shaping national policies that undermine democratic legitimacy. This is compounded by the uneven distribution of power in global institutions. The structure and decision-making processes in organisations such as the WTO (World Trade Organisation), the IMF (International Monetary Fund), and the World Bank are often criticised for underrepresenting the interests of developing countries (Azedi & Schofer, 2023).

Economic and political globalisation have a direct impact on the environmental situation. Environmental criticism focuses on the negative impact of economic growth on the environment. The intensification of global trade and production leads to increased greenhouse gas emissions and depletion of natural resources (Walter, 2021). In addition, there is a problem of “environmental dumping”, when production is transferred to countries with less stringent environmental standards, which leads to a general deterioration of the environmental situation in the world.

Cultural criticism of globalisation is a reaction to the processes launched by economic and political globalisation. It focuses on the threat to cultural diversity and national identity. V. Gautam (2021) highlights the concern of many societies about the loss of traditional values and cultural characteristics under the influence of global mass culture. Commercialisation of culture and its subordination to market logic are considered as negative consequences of globalisation, leading to the loss of cultural authenticity.

The social critique of globalisation is the culmination of all previous aspects, accumulating their consequences and reflecting their impact on people’s daily lives. This criticism focuses on the deterioration of working conditions and the erosion of social guarantees, which is a direct result of global economic competition. In the pursuit of increased competitiveness, companies often resort to lower labour costs, which leads to stagnant wages, reduced social packages, and increased labour exploitation. This problem is particularly acute in developed countries, where high social standards formed over decades are under threat.

The growth of social instability and insecurity is becoming an inevitable consequence of these processes. Employees face the constant threat of losing their jobs due to outsourcing or automation, which increases the sense of economic uncertainty (Herrigel, 2020). This, in turn, leads to psychological stress, a decrease in the quality of life and undermines the social cohesion of society. This social criticism of globalisation is most palpable for ordinary

citizens and therefore has the greatest potential to mobilise anti-globalist sentiments. It directly affects the vital interests of people and therefore can cause the strongest emotional reaction. However, it is important to note that this criticism often ignores the potential benefits of globalisation, such as job creation in developing countries and overall global poverty reduction. Therefore, for an objective analysis, it is necessary to consider both negative and positive aspects of globalisation processes.

Thus, the criticism of globalisation by anti-globalist movements is a complex, interconnected discourse, where economic, political, environmental, cultural and social aspects are closely intertwined, forming a complete picture of the negative consequences of globalisation processes. This multidimensional criticism reflects the complexity and inclusiveness of the impact of globalisation on various spheres of public life.

Anti-globalist ideas, gaining more and more resonance since the beginning of the 21st century, have had a deep and multifaceted impact on the development of political discourse in many countries of the world. This influence manifests itself through a number of interrelated processes that demonstrate a causal relationship between the spread of anti-globalist sentiments and the transformation of the political landscape.

The first and most obvious consequence was a change in the rhetoric of traditional political parties. Faced with growing voter discontent with the negative aspects of globalisation, these parties were forced to adapt their programmes and discourse. This has led to the strengthening of protectionist and nationalist elements in their political platforms, which were previously typical only for marginal political forces. In parallel with this process, there was an increase in the popularity of populist movements. These movements, both on the right and on the left, have effectively used anti-globalist sentiments to mobilise the electorate. They offered simpler and more radical responses to the complex challenges of globalisation, which resonated with the feelings of frustration and uncertainty of many voters.

The change in political discourse has led to a rethinking of economic policy. Growing scepticism about the absolute benefits of free trade has prompted a revision of international trade agreements that consider national interests. This, in turn, reinforced protectionist trends in the economic policies of many countries, which was a departure from the dominant neoliberal paradigm of previous decades. At the same time, there has been increased attention to the social consequences of globalisation. Political debates have increasingly focused on the need to compensate for the negative effects of globalisation on individual populations. This has led to the development of new social protection and retraining programmes aimed at mitigating the negative effects of global economic competition. Criticism of global institutions within the framework of anti-globalist discourse has led to a change in approaches to international cooperation. There was a need to rethink the formats of international cooperation and reform such organisations as the WTO, the IMF, and the World Bank. This reflects a growing desire for fairer and more balanced global governance. Anti-globalist sentiments have also increased attention to issues of national identity and culture. The cultural aspects of globalisation

have become an important element of political debate, especially in the context of migration policy. This has led to increased discussions about the preservation of national cultures and identities in the context of global cultural homogenisation. Ultimately, anti-globalist criticism has contributed to the growing importance of environmental issues in political discourse. The integration of environmental issues into *mainstream* political debate has been a response to criticism of the negative environmental impacts of globalisation. This has led to increased attention to sustainable development and environmental responsibility at the national and international levels.

It is important to note that the impact of anti-globalist ideas on political discourse is not uniform and varies depending on the specific national context. The institutional characteristics of different types of capitalism influence the perception and political articulation of anti-globalist sentiments. This leads to a variety of forms and intensities of anti-globalist tendencies in different countries.

Thus, the spread of anti-globalist ideas led to a complex transformation of political discourse, which covered a wide range of issues – from economic policy to cultural identity and ecology. This transformation demonstrates the profound impact of the anti-globalist movement on shaping modern political reality and outlines new challenges for global governance in the 21st century.

Specifics of anti-globalist rhetoric of contemporary right-wing politicians. The anti-globalist rhetoric of right-wing politicians in the EU and the US in the period 2015–2024 demonstrates a number of common features that reflect common trends in the development of right-wing populism in Western democracies. This rhetoric was formed as a response to the challenges of globalisation and the growing discontent of certain segments of the population with its consequences. One of the key elements of this rhetoric is criticism of international trade agreements. In the United States, for example, during his 2016 presidential campaign and subsequent presidency, Donald Trump actively criticised NAFTA (1992), calling it “arguably the worst trade deal ever signed anywhere in the world” (NAFTA may be..., 2017). This rhetoric led to the revision of the agreement and the signing of a new one – the USMCA (2020).

In the European Union, similar rhetoric can be seen in the statements of leaders of right-wing parties regarding EU trade relations. For example, Marine Le Pen, the leader of the French National Rally, has repeatedly criticised the EU’s trade policy, saying that it destroys French industry and agriculture (French farmers..., 2017). Another common element is criticism of immigration policy. In the United States, this was reflected in the rhetoric of D. Trump on building a wall on the border with Mexico and restricting immigration from Muslim countries. In the EU, similar statements can be heard from the leaders of such parties as Alternative for Germany, and the Lega in Italy. These politicians often refer to immigrant crime statistics, and such statements are often exaggerated or manipulative (Diaz, 2019; Fact check: False..., 2024).

Criticism of supranational institutions is also an important aspect of anti-globalist rhetoric. In the context of the EU, this is reflected in Euroscepticism and criticism of Brussels. In the US, this rhetoric is directed against

organisations such as the UN, WTO, and IMF. For example, in his speech at the UN General Assembly in 2019, D. Trump said: “The future does not belong to globalists. The future belongs to the patriots” (Watson, 2019). Despite the common features, the anti-globalist rhetoric of right-wing politicians has its own characteristics in different countries, which is conditioned by the specifics of national political cultures and historical context.

In France, for example, anti-globalist rhetoric is closely linked to the idea of protecting national sovereignty and cultural exclusivity. Marine Le Pen often appeals to the concept of “Frexit” – France’s exit from the EU, arguing that it is necessary to protect national interests. She also criticises the cultural aspects of globalisation, particularly the impact of English on French culture (Seitz, 2020). In Italy, the anti-globalist rhetoric of right-wing politicians such as Matteo Salvini often focuses on economic aspects, particularly criticism of EU fiscal rules. Salvini has repeatedly stated the need to revise the Maastricht criteria that limit the budget deficit and public debt of EU member states (Macchiarelli *et al.*, 2020) in Germany, the anti-globalist rhetoric of Alternative for Germany is often associated with criticism of the EU’s refugee policy. The party actively opposed the refugee distribution quotas introduced by the EU in 2015, arguing that they were a threat to national security and identity (Havela, 2022).

In the USA, the Republican Party’s anti-globalist rhetoric influenced by D. Trump has become particularly acute. It included not only criticism of international agreements and organisations, but also calls for “economic nationalism” and “America First” policies. This rhetoric has led to concrete political actions, such as the US withdrawal from the Paris Agreement (2015) (Pompeo, 2019) (the country later re-joined the agreement in 2021 under the Biden administration).

In addition, the anti-globalist policy of D. Trump has had a significant impact on the US immigration system. As noted by N. Licata (2023), the Trump administration has introduced a number of tough measures to restrict immigration, including a ban on entry from citizens from several predominantly Muslim countries, cuts to programmes for refugees and asylum seekers, and attempts to repeal the DACA (2023) programme.

Although the administration of J. Biden came to power with promises to repeal many of these policies, it faced serious challenges in trying to reform the immigration system. In particular, the record number of migrants on the southern border of the United States forced the Biden administration to partially retain some restrictive measures from the era of D. Trump, such as Title 42 (Title 42, 2020), which allows quickly deporting migrants for public health reasons. This situation demonstrates the difficulty of rejecting anti-globalist policies, even when

the new administration intends to do so. The immigration crisis has become a serious political challenge for J. Biden, forcing him to balance the promise of a more humane approach to immigration with the need to control the situation at the border.

An important aspect of the anti-globalist rhetoric of right-wing politicians is their vision of the world order. Many of them advocate a multipolar world, opposing its ideas of global liberalism and American hegemony. In Europe, this vision often manifests itself in the desire for greater EU autonomy from the United States and NATO. For example, Viktor Orban, the Prime Minister of Hungary, has repeatedly stated the need for a “strong Europe” and criticised the over-reliance on the United States for security (Durakçay, 2023).

In the USA, this rhetoric was manifested in the statements of D. Trump on the need to reconsider the role of the United States in the world. He criticised “endless wars” and called for a reduction in the US military presence abroad. This position is reflected in the National Security Strategy of the United States of America (2017), which emphasised the “America First” principle.

The idea of a multipolar world also includes a desire for closer relations with Russia. Many right-wing politicians in the EU, including Marine Le Pen and Matteo Salvini, have advocated normalising relations with Russia and criticised EU sanctions imposed after the annexation of Crimea in 2014. However, the Russian invasion of Ukraine in 2022 significantly complicated this position (Coticchia & Verbeek, 2023). It is important to note that the vision of a multipolar world in the discourse of right-wing politicians often contradicts the principles of international law and the existing international obligations of their countries. For example, calls to leave the EU contradict the Lisbon Treaty, which defines the procedure for a member state to leave the EU (Article 50..., 2017). This rhetoric also often ignores the economic realities of a globalised world. For example, World Bank research shows that global trade has contributed to a significant reduction in global poverty (Trade Has Been..., 2023). However, these facts are rarely mentioned in the anti-globalist rhetoric of right-wing politicians.

For a more visual representation of the specifics of the anti-globalist rhetoric of right-wing politicians in key EU and US countries during 2015-2024, it is advisable to refer to a comparative analysis. Such an analysis helps to identify both common features and national specifics in approaches to criticism of globalisation and international institutions, and to trace the impact of this rhetoric on domestic political processes. Below is a table summarising key aspects of the anti-globalist rhetoric of right-wing politicians in the United States, France, Italy, and Germany, demonstrating the diversity of approaches and their implications in different national contexts (Table 2).

Table 2. Comparative analysis of anti-globalist rhetoric of right-wing politicians in key EU and US countries (2015-2024)

Criteria	USA	France	Italy	Germany
Key political figures	Donald Trump	Marine Le Pen	Matteo Salvini	AfD leaders
Main topics of anti-globalist rhetoric	Criticism of trade agreements, immigration, and international organisations	Euroscepticism, defence of national sovereignty, criticism of immigration	Criticism of EU fiscal rules, Euroscepticism, anti-immigration rhetoric	Criticism of EU refugee policy, protection of national identity

Table 2. Continued

Criteria	USA	France	Italy	Germany
Key political figures	Donald Trump	Marine Le Pen	Matteo Salvini	AfD leaders
Attitude towards the EU	Criticism, calls for greater autonomy of European allies	Calls for "Frexit"	Criticism, but without direct calls for an exit	Criticism, calls for EU reform
Attitude to international organisations	Criticism of the UN, WTO, and NATO	Criticism of the EU, a more positive attitude towards the UN	Criticism of the EU and its institutions	Criticism of the EU, a more neutral attitude towards other organisations
Vision of world order	"America First", critique of globalism	Multipolar world, greater autonomy of Europe	Multipolar world, a critique of American hegemony	Preservation of national sovereignty within the reformed EU
Key policy actions	Withdrawal from the Paris Climate Agreement, NAFTA review	Participation in elections with a Eurosceptic programme	Counteraction of EU fiscal rules while in government	Opposition to the open door policy on refugees
Impact on national policy	Significant influence on the Republican Party and its policies	Growing support, but without winning national elections	Periodic participation in government coalitions	Increased representation in parliament, impact on the immigration debate

Source: compiled by the author

Summing up, it can be stated that the anti-globalist rhetoric of modern right-wing politicians in the EU and the United States demonstrates both common features and national characteristics. It reflects the growing discontent of certain segments of the population with the consequences of globalisation and the desire for greater national control over economic and political processes. However, this rhetoric often contradicts the international obligations of countries and ignores the positive aspects of globalisation.

Discussion

The results of the analysis show that the anti-globalist rhetoric of contemporary right-wing politicians in the EU and the USA is characterised by a complex combination of economic, political, and cultural aspects. Key elements of this rhetoric are criticism of international trade agreements, opposition to immigration, Euroscepticism, and calls for the protection of national sovereignty. However, there are certain national specifics in the approaches of right-wing politicians of different countries to anti-globalist argumentation.

Analysing the economic aspects of anti-globalist rhetoric, it is worth paying attention to research by I. Colantone *et al.* (2021), who consider the phenomenon of "rollback" against globalisation. Their conclusions about the relationship between the economic consequences of globalisation and the growing support for populist parties correlate with the results of the analysis. In particular, the identified link between deindustrialisation and increased anti-globalist sentiment is confirmed by an analysis of electoral trends in the regions most affected by global economic competition. However, one can argue with approach of I. Colantone *et al.* (2021), who focus mainly on economic factors. The analysis shows that the anti-globalist rhetoric of right-wing politicians is more complex, including cultural and political aspects, which allows for a deeper understanding of the motivation of voters.

Considering the political aspects of anti-globalist rhetoric, it is advisable to compare the results obtained

with the conclusions of K. Freistein *et al.* (2020). Their study of the language strategies of Donald Trump and Matteo Salvini reveals similar patterns in the use of anti-globalist metaphors, which is also confirmed by the analysis. In particular, the revealed tendency to personify globalisation as an "enemy" of national interests can be traced in the rhetoric of many right-wing politicians in the EU and the USA. However, it is possible to extend the perspective of K. Freistein *et al.* (2020), who focus on linguistic analysis. The study examines the impact of this rhetoric on the development of specific political decisions and the transformation of the political landscape, which allows assessing the real consequences of using such language strategies.

An analysis of the cultural aspects of the anti-globalist rhetoric of right-wing politicians reveals interesting parallels with research by A. Graff & E. Korolczuk (2024). Their analysis of the gender dimension of right-wing criticism of globalisation resonates with the identified tendencies to appeal to traditional values and national identity. One can agree on the importance of the gender dimension, which is emphasised by A. Graff & E. Korolczuk (2024), however, cultural criticism of globalisation by right-wing politicians has a broader spectrum, including issues of language, religion and national traditions. This expansion of focus helps to better understand the complexity of the cultural aspect of anti-globalist rhetoric.

An important aspect of the anti-globalist rhetoric of right-wing politicians is their vision of the world order. In this context, it is worth paying attention to the study by D. Tu & L. Zamecki (2022), which analyses the approaches of European right-wing populist parties to relations with China. Their conclusions about the desire of right-wing politicians to diversify international partnerships as an alternative to globalisation are confirmed by their analysis. In particular, the identified tendency to support the idea of a multipolar world among right-wing EU politicians correlates with the authors' analysis. However, it is possible to expand their approach to relations with China. The analysis shows that the vision of a multipolar world in the

rhetoric of right-wing politicians has a broader context, including criticism of American hegemony and the desire for greater autonomy in Europe.

Analysing the specifics of anti-globalist rhetoric in the United States, it is advisable to consider the results obtained along with the study by G. Campani *et al.* (2022). Their analysis of the rise of Donald Trump's right-wing populism and his anti-immigration discourse is largely supported by the study. In particular, the identified link between middle-class economic dissatisfaction and support for anti-globalist rhetoric correlates with the conclusions of G. Campani *et al.* (2022) on "radicalism in middle America". However, their approach focused on internal factors can be supplemented. The analysis shows that the anti-globalist rhetoric of D. Trump has also had a significant impact on US foreign policy, in particular on relations with international organisations and trading partners, which expands the understanding of the consequences of this rhetoric.

Considering the psychological aspects of anti-globalist rhetoric, it is worth paying attention to the research by R. Samuels (2023). His psychoanalytic approach to understanding the right-wing rejection of globalisation offers an interesting perspective that complements the results of the analysis. In particular, R. Samuels detected the tendency to project internal fears and insecurities onto external threats correlates with an analysis of the rhetorical strategies of right-wing politicians. The importance of the psychological mechanisms emphasised by R. Samuels can be agreed upon, but at the same time it is worth noting that the analysis shows how these mechanisms are transformed into political strategies and influence the development of public opinion, which helps to better understand the practical consequences of these psychological processes.

The analysis of the mobilisation potential of anti-globalist rhetoric presented in this paper finds parallels with the study by C. Unrau (2023). His analysis of the mobilisation of resentment in alter- and anti-globalist movements resonates with the identified tendencies of emotional appeal in the rhetoric of right-wing politicians. However, it is possible to extend the perspective of C. Unrau (2023), who focuses on grassroots movements. The analysis shows how such strategies for mobilising resentment are used at the high political level, shaping electoral strategies and influencing political decision-making. This helps to better understand the relationship between grassroots movements and political elites in shaping anti-globalist discourse.

Considering the impact of anti-globalist rhetoric on foreign policy, it is worth comparing the results obtained with the study by A. Hamdy (2023). The analysis of the influence of right-wing populism on US foreign aid policy during the Trump era correlates with the identified trends towards rethinking the US role in the world. However, it is possible to supplement the approach by A. Hamdy (2023), focused on external assistance. The analysis shows that the impact of anti-globalist rhetoric on foreign policy has a broader spectrum, including issues of trade, security, and international institutions, which allows assessing the complex impact of this rhetoric on international relations.

Analysing the role of anti-globalist rhetoric in the development of new approaches to the international order, it is advisable to refer to the study by J.C. Morse (2023). His

concept of "rules and resistance in the era of anti-globalisation" is consistent with the identified tendencies to criticise existing international institutions and search for alternative models of global governance. One can agree with the importance of a theoretical understanding of these processes, as proposed by J.C. Morse (2023), but the analysis shows how these ideas are transformed into specific political strategies and rhetorical techniques of right-wing politicians. This helps to better understand the practical implications of theoretical concepts in the real political process.

Thus, it can be stated that the results of the analysis largely correlate with the conclusions of other researchers regarding the nature and influence of anti-globalist rhetoric of right-wing politicians. The study offers a more comprehensive view of the problem, combining the economic, political, cultural, and psychological aspects of anti-globalism in a single analytical framework. This allows us to better understand the mechanisms of development and spread of anti-globalist sentiments, and their impact on political processes in the EU and the United States.

Conclusions

The study draws a number of important conclusions about the specifics of the anti-globalist rhetoric of the leaders of modern right-wing politicians in the EU and the USA in the context of their vision of a multipolar world. Analysis of the history of the establishment of the "New Right" showed that this movement was formed as a reaction to deep socio-cultural and political-economic transformations in Western societies of the second half of the 20th century. The ideology of the "New Right" has emerged as a comprehensive response to the challenges of globalisation and modernisation, offering an alternative vision of social development focused on preserving national identity and traditional values.

A study of electoral support for modern right-wing political forces in various EU and US countries has revealed a significant increase in their influence over the past decade. This growth is the result of a complex interplay of economic, social, and cultural factors, including the effects of the economic crisis, migration processes, and disillusionment with traditional political elites. Consideration of anti-globalism as a socio-political phenomenon has demonstrated its complex nature, covering economic, political, environmental, cultural, and social aspects. Anti-globalist ideas have had a profound impact on the development of political discourse, leading to a rethinking of economic policies, increased attention to the social consequences of globalisation, and changing approaches to international cooperation. An analysis of the anti-globalist rhetoric of modern right-wing politicians in the EU and the USA revealed a number of common features, including criticism of international trade agreements, opposition to immigration, Euroscepticism, and calls for the protection of national sovereignty. There are certain national specifics in the approaches of right-wing politicians of different countries to anti-globalist argumentation. An important aspect of the anti-globalist rhetoric of right-wing politicians is their vision of a multipolar world order. This vision contrasts with the ideas of global liberalism and American hegemony, offering an alternative model of international relations based on the principles of national sovereignty

and balance of power. The study showed that the anti-globalist rhetoric of right-wing politicians has significant mobilisation potential, resonating with feelings of discontent and uncertainty in certain segments of the population. However, this rhetoric often ignores the positive aspects of globalisation and may run counter to the international obligations of countries.

A limitation of the study is its focus on selected EU countries and the USA, which does not allow it to fully cover the global context of anti-globalist trends. Prospects for further research include analysing the impact of anti-globalist rhetoric on specific political decisions and

international relations, and studying the interaction between right-wing and left-wing anti-globalist movements. In addition, an important area of future research is to analyse the impact of global crises, such as the COVID-19 pandemic, on the evolution of anti-globalist rhetoric and the vision of a multipolar world.

Acknowledgements

None.

Conflict of Interest

None.

References

- [1] 2024 French legislative elections: Results of the second round. (2024). Retrieved from <https://www.france24.com/en/france/20240704-2024-french-legislative-elections-results-of-the-second-round>.
- [2] Abrahamsen, R., Adler-Bell, S., Vucetic, S., & Williams, M.C. (2024). *The world of the radical right*. *Dissent*, 71(2), 38-47. <https://muse.jhu.edu/pub/56/article/929035/summary>.
- [3] Agarwal, A. (2022). Populism in contemporary politics: A comprehensive review. In *Radical democracy and populism: A thin red line?* (pp. 245-288). Singapore: Springer. doi: 10.1007/978-3-030-84969-6_9.
- [4] Agwu, F.A. (2021). *Introduction: The paradox of a globalised, populist and nationalist world*. In *Foreign policy in the age of globalization, populism and nationalism: A new geopolitical landscape* (pp. 1-56). Singapore: Springer.
- [5] Article 50 of the Treaty on European Union – Q&A. (2017). Retrieved from https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_17_648.
- [6] Azedi, A., & Schofer, E. (2023). Assessing the anti-globalization movement: Protest against the WTO, IMF, and World Bank in cross-national perspective. *The Sociological Quarterly*, 64(3), 445-470 doi: 10.1080/00380253.2023.2167672.
- [7] Blinken, A.J. (2021). *The United States officially rejoins the Paris Agreement*. Retrieved from <https://www.state.gov/the-united-states-officially-rejoins-the-paris-agreement/>.
- [8] Butzbach, O., Fuller, D.B., & Schnyder, G. (2020). Manufacturing discontent: National institutions, multinational firm strategies, and anti-globalization backlash in advanced economies. *Global Strategy Journal*, 10(1), 67-93. doi: 10.1002/gsj.1369.
- [9] Campani, G., Fabelo Concepción, S., Rodriguez Soler, A., & Sánchez Savín, C. (2022). The rise of Donald Trump right-wing populism in the United States: Middle American radicalism and anti-immigration discourse. *Societies*, 12(6), article number 154. doi: 10.3390/soc12060154.
- [10] Colantone, I., Ottaviano, G., & Stanig, P. (2021). *The backlash against globalization*. In G. Gopinath, E. Helpman & K. Rogoff (Eds.), *Handbook of international economics* (pp. 1-98). Amsterdam: Elsevier.
- [11] Coticchia, F., & Verbeek, B. (2023). When populist friends abroad hurt you at home: How populist leaders in Italy and the Netherlands coped with the Russian-Ukrainian war. In *Political communication and performative leadership: Populism in international politics* (pp. 125-145). Cham: Springer International Publishing. doi: 10.1007/978-3-031-41640-8_7.
- [12] Deferred Action for Childhood Arrivals. (2023). Retrieved from <https://www.usa.gov/daca>.
- [13] Destradi, S. (2023). Global resurgence of the right: Conceptual and regional perspectives. *International Affairs*, 9(3), 1322-1324. doi: 10.1093/ia/iia070.
- [14] Diaz, R.A. (2019). "Savages", "animals" and "criminals": Capitalism, racial threat and the US long war on immigration. Retrieved from <https://encompass.eku.edu/etd/620/>.
- [15] Diodato, E. (2023). The UE turn of a populist movement: At the roots of the Five-star Movement's foreign-policy agenda. *Contemporary Italian Politics*, 15(1), 60-74. doi: 10.1080/23248823.2022.2059900.
- [16] Dür, A., Eckhardt, J., & Poletti, A. (2020). Global value chains, the anti-globalization backlash, and EU trade policy: A research agenda. *Journal of European Public Policy*, 27(6), 944-956. doi: 10.1080/13501763.2019.1619802.
- [17] Durakçay, F.A. (2023). *Hungary's position on the Russia-Ukraine war and its implications for cooperation in the Visegrad group*. *Eurasian Research Journal*, 5(4), 7-26.
- [18] Fact check: False and misleading claims by AfD's Alice Weidel in German TV interview. (2024). Retrieved from <https://www.infomigrants.net/fr/post/58420/fact-check-false-and-misleading-claims-by-afds-alice-weidel-in-german-tv-interview>.
- [19] Fraser, N. (2023). From progressive neoliberalism to Trump—and beyond. In M.G. Leger (Ed.), *Identity trumps socialism* (pp. 99-113). New York: Routledge. doi: 10.4324/9781003320890.
- [20] Freistein, K., Gadinger, F., & Unrau, C. (2020). From the global to the everyday: Anti-globalization metaphors in Trump's and Salvini's political language. *Global Cooperation Research Papers*, 24. doi: 10.14282/2198-0411-GCRP-24.
- [21] French farmers flock to Le Pen – and hope for the best. (2017). Retrieved from <https://www.politico.eu/article/french-farmers-flock-to-marine-le-pen-hope-for-the-best-agricultural-policy/>.
- [22] Gautam, V. (2021). *Contemporary issues in globalization*. New Delhi: KK Publications.

- [23] Graff, A., & Korolczuk, E. (2024). "The west is trying too hard": Gender and the right-wing critique of globalization. *Critical Sociology*, 0(ahead of print). doi: [10.1177/08969205241260001](https://doi.org/10.1177/08969205241260001).
- [24] Hamdy, A. (2023). *The rise of right-wing populism and foreign aid in electoral democracies: The case of US Trump*. (Master's thesis, American University in Cairo, New Cairo, Egypt).
- [25] Havela, J. (2022). *"We do not want 2015 to happen again": Parliamentary conceptions on asylum policy in the rhetoric of Bundestag during the German government crisis of 2018*. (Master's thesis, University of Jyväskylä, Finland).
- [26] Herrigel, G. (2020). Industrial possibilities and false necessity: Rethinking production, employment and labor dynamics in the global economy. *Socio-Economic Review*, 18(2), 599-624. doi: [10.1093/ser/mwaa023](https://doi.org/10.1093/ser/mwaa023).
- [27] Hosseini, S.H., Saha, L.J., & Adamczyk, E. (2022). *Right-wing populism in a global perspective: The necessity for an integrative theory*. In R. Baikady, S.M. Sajid, V. Nadesan, J. Przeperski, M. Rezaul Islam & J. Gao (Eds.), *The Palgrave handbook of global social change* (pp. 1-24). Cham: Palgrave Macmillan.
- [28] Italy: PM Meloni established as kingmaker as party secures win in elections. (2024). Retrieved from <https://www.euronews.com/my-europe/2024/06/10/italy-pm-meloni-established-as-kingmaker-as-party-secures-win-in-elections>.
- [29] Khan, M.A., Naazer, M.A., & Mahmood, A. (2021). Challenges to globalization and its impact on prevailing international liberal order. *Liberal Arts and Social Sciences International Journal (LASSIJ)*, 5(1), 372-385. doi: [10.47264/idea.lassij/5.1.24](https://doi.org/10.47264/idea.lassij/5.1.24).
- [30] Klatch, R.E. (2023). *A generation divided: The new left, the new right, and the 1960s*. Oakland: University of California Press.
- [31] Knowles, H., Sotomayor, M., & Itkowitz, C. (2022). *Republicans narrowly win House, ending full democratic control of Congress*. Retrieved from <https://www.washingtonpost.com/politics/2022/11/16/republicans-win-house-majority/>.
- [32] Licata, N. (2023). How Biden can resolve America's immigration crisis. *CounterPunch*. Retrieved from <https://www.counterpunch.org/2023/01/10/how-biden-can-resolve-americas-immigration-crisis/>.
- [33] Macchiarelli, C., Monti, M., Wiesner, C., & Diessner, S. (2020). *The European Central Bank between the financial crisis and populisms*. Cham: Palgrave Macmillan. doi: [10.1007/978-3-030-44348-1_1](https://doi.org/10.1007/978-3-030-44348-1_1).
- [34] Milner, H.V. (2021). Voting for populism in Europe: Globalization, technological change, and the extreme right. *Comparative Political Studies*, 54(13), 2286-2320. doi: [10.1177/0010414021997175](https://doi.org/10.1177/0010414021997175).
- [35] Morse, J.C. (2023). *10 Rule and resistance in the anti-globalization era*. In *Rule in international politics* (pp. 242-275). Cambridge: Cambridge University Press.
- [36] NAFTA may be the worst trade agreement ever signed anywhere in the world. (2017). <https://www.politico.com/magazine/story/2017/03/trump-tpp-free-trade-deal-obama-renegotiate-nafta-214874/>.
- [37] National Security Strategy of the United States of America. (2017, December). Retrieved from <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>.
- [38] North American Free Trade Agreement. (1992, January). Retrieved from <https://www.cbp.gov/trade/north-american-free-trade-agreement>.
- [39] Paris Agreement. (2015, December). Retrieved from <https://www.un.org/en/climatechange/paris-agreement>.
- [40] Polk, J. (2022). *Sweden's general election: Winners, losers, and what happens next*. Retrieved from <https://blogs.lse.ac.uk/euorpblog/2022/09/15/swedens-general-election-winners-losers-and-what-happens-next/>.
- [41] Pompeo, R. (2019). *On the U.S. withdrawal from the Paris Agreement*. Retrieved from <https://2017-2021.state.gov/on-the-u-s-withdrawal-from-the-paris-agreement/>.
- [42] Rizvi, F. (2022). *Education and the politics of anti-globalization*. In F. Rizvi, B. Lingard & R. Rinne (Eds.), *Reimagining globalization and education* (pp. 214-227). New York: Routledge.
- [43] Rose, M. (2021). *A world after liberalism: Five thinkers who inspired the radical right*. New Haven: Yale University Press.
- [44] Ross, A.R. (2024). Geopolitics and far-right ideology. In *The Palgrave handbook of contemporary geopolitics* (pp. 1-29). Cham: Springer Nature Switzerland. doi: [10.1007/978-3-031-25399-7_70-1](https://doi.org/10.1007/978-3-031-25399-7_70-1).
- [45] Samuels, R. (2023). Psychoanalyzing the right's rejection of globalization. In *Psychoanalysis and the future of global politics: Overcoming climate change, pandemics, war, and poverty* (pp. 51-71). Cham: Springer Nature Switzerland. doi: [10.1007/978-3-031-41166-3_4](https://doi.org/10.1007/978-3-031-41166-3_4).
- [46] Seitz, L. (2020). *"France deserves to be free": Constituting Frenchness in Marine Le Pen's National Front/National Rally*. (Master's thesis, Colorado State University, USA).
- [47] Sudha, D.W. (2023). *The real winner in Germany's state elections*. Retrieved from <https://www.gmfus.org/news/real-winner-germanys-state-elections>.
- [48] Svulik, M.W., Avramovska, E., Lutz, J., & Milačić, F. (2023). In Europe, democracy erodes from the right. *Journal of Democracy*, 34(1), 5-20. doi: [10.1353/jod.2023.0000](https://doi.org/10.1353/jod.2023.0000).
- [49] Title 42. (2020). Retrieved from <https://www.cbp.gov/document/foia-record/title-42>.
- [50] Trade has been a powerful driver of economic development and poverty reduction. (2023). Retrieved from <https://www.worldbank.org/en/topic/trade/brief/trade-has-been-a-powerful-driver-of-economic-development-and-poverty-reduction>.
- [51] Tu, D., & Zamecki, L. (2022). European right-wing populist parties' approach toward China: Between anti-globalization and appeal for diversified international partnerships. *Canadian Journal of European and Russian Studies*, 15(2), 1-24. doi: [10.22215/cjers.v15i2.3330](https://doi.org/10.22215/cjers.v15i2.3330).

- [52] United States-Mexico-Canada Agreement. (2020, March). Retrieved from <https://ustr.gov/trade-agreements/free-trade-agreements/united-states-mexico-canada-agreement>.
- [53] Unrau, C. (2023). *Indignants of the world, unite? Mobilizations of indignation in alter-and anti-globalism*. *Subversive Semantics in Political and Cultural Discourse: The Production of Popular Knowledge*, 130, 123-165.
- [54] Walter, S. (2021). The backlash against globalization. *Annual Review of Political Science*, 24(1), 421-442. doi: 10.1146/annurev-polisci-041719-102405.
- [55] Watson, K. (2019). *Trump says future belongs to "patriots", not "globalists" in U.N. General Assembly speech*. Retrieved from <https://www.cbsnews.com/live-news/trump-un-speech-future-belongs-to-patriots-not-globalists-united-nations-general-assembly-today/>.

Андрій Вельчев*Доктор політичних наук**Пловдивський університет імені Паїсія Хілендарського**4000, вул. Царя Асена, 24, Пловдив, Болгарія*

Вплив країн Центрально-Східної Європи на зовнішню політику ЄС

Анотація. Дослідження мало на меті визначити характер та масштаб впливу держав Центрально-Східної Європи на процеси формування і втілення зовнішньополітичного курсу Європейського Союзу з огляду на актуальні міжнародні виклики та кризи. У роботі проведено порівняльний аналіз позицій країн Центрально-Східної Європи щодо ключових зовнішньополітичних питань Європейського Союзу, здійснено аналіз офіційних документів та заяв, а також проаналізовано case studies основних криз ЄС останніх років для оцінки впливу цих країн на формування спільної позиції Союзу. Було встановлено, що країни Центральної та Східної Європи мають значний, але неоднорідний вплив на зовнішню політику ЄС. Аналіз позицій країн ЦСЄ під час пандемії COVID-19, міграційної кризи, війни в Україні та протестів у Грузії виявив розбіжності в їхніх підходах та певну дивергенцію з позиціями «старих» членів Європейського Союзу. Зокрема, країни Вишеградської групи продемонстрували жорстку позицію щодо міграційної політики, тоді як балтійські держави зайняли більш помірковану позицію. Водночас, у питаннях відносин з Росією та підтримки України спостерігалася більша єдність, за винятком позиції Угорщини. Дослідження виявило, що ефективність впливу країн ЦСЄ обмежується внутрішніми проблемами, зокрема питаннями верховенства права та економічної конвергенції. Незважаючи на це, ці країни досягли значних успіхів у просуванні своїх інтересів у сферах енергетичної безпеки та політики сусідства, зокрема через ініціативу Східного партнерства. Було встановлено, що для посилення своєї ролі у формуванні зовнішньої політики ЄС країнам ЦСЄ необхідно зосередитися на посиленні регіональної співпраці, розвитку експертизи з ключових питань та активному використанні інструментів ЄС, зокрема механізму посиленої співпраці. Результати дослідження демонструють, що вплив країн ЦСЄ на зовнішню політику ЄС є значним, але неоднозначним фактором, який потребує подальшого вивчення, особливо в контексті внутрішньополітичних процесів та економічних інтересів цих країн

Ключові слова: дипломатія; міжнародні відносини; верховенство права; економічна конвергенція; популізм

Вступ

Проблематика дослідження полягає у визначенні та аналізі конкретних механізмів впливу країн ЦСЄ на формування та реалізацію зовнішньої політики ЄС, особливо в контексті сучасних криз та викликів. Зокрема, важливо зрозуміти, як представники цих країн позиціонують себе в Брюсселі під час таких критичних ситуацій, як пандемія COVID-19, міграційна криза, війна в Україні та протести в Грузії. Крім того, існує потреба в глибокому аналізі проблем, пов'язаних з членством цих країн в ЄС, включаючи питання верховенства права, демократичних стандартів та економічної конвергенції.

Події у Грузії навесні 2024 року, пов'язані з прийняттям закону про «прозорість іноземного впливу», демонструють складність взаємодії між ЄС та країнами Східного партнерства. R.E. Hamilton *et al.* (2024) детально аналізують протести, що виникли внаслідок

прийняття закону про іноземних агентів у Грузії. Це дослідження підкреслює важливість розуміння внутрішньополітичних процесів у країнах-партнерах ЄС для формування ефективної зовнішньої політики. Водночас, воно порушує питання про роль країн ЦСЄ як посередників між ЄС та його східними сусідами.

Для комплексного розуміння зовнішньої політики Європейського Союзу необхідно звернутися до фундаментальних праць у цій галузі. S. Keukeleire & T. Delreux (2022) пропонують всебічний огляд зовнішньополітичних механізмів ЄС, розкриваючи складну систему прийняття рішень та взаємодії між різними інституціями. Їхнє дослідження дозволяє краще зрозуміти, як країни ЦСЄ можуть впливати на формування спільної зовнішньої політики через існуючі структури ЄС.

Історичний контекст формування зовнішньої політики ЄС розкривається у роботі F. Bindi (2022). Авторка

Отримано: 27.06.2024, Перевірено: 22.09.2024, Прийнято: 20.10.2024

Suggested Citation:

Velchev, A. (2024). Influence of Central and Eastern European countries on EU's foreign policy. *Foreign Affairs*, 34(5), 59-71. doi: 10.46493/2663-2675.34(5).2024.59.

*Corresponding author



простежує еволюцію зовнішньополітичних підходів ЄС, що дозволяє оцінити, як вступ країн ЦСЄ вплинув на традиційні напрямки європейської дипломатії. Це дослідження підкреслює необхідність врахування історичного досвіду нових членів ЄС при формуванні сучасної зовнішньої політики. J. Zielonka (2023) звертає увагу на парадокси європейської зовнішньої політики, які стали особливо помітними після розширення ЄС на схід. Автор аналізує, як різні підходи та інтереси країн-членів можуть призводити до суперечливих рішень та дій на міжнародній арені. Це дослідження є особливо цінним для розуміння складнощів, з якими стикається ЄС при формуванні єдиної зовнішньополітичної позиції в умовах зростаючого впливу країн ЦСЄ.

Важливим аспектом впливу країн ЦСЄ на зовнішню політику ЄС є феномен популізму. S. Destradi *et al.* (2021) пропонують дослідницьку програму для вивчення взаємозв'язку між популізмом та зовнішньою політикою. Їхня робота окреслює потенційні напрямки для подальших досліджень, які могли б пролити світло на те, як популістські тенденції в країнах ЦСЄ впливають на формування спільної європейської зовнішньої політики. Для глибшого розуміння специфіки зовнішньополітичних підходів окремих країн ЦСЄ варто звернутися до конкретних національних досліджень. R. Zięba (2020) детально аналізує зовнішню та безпекову політику Польщі, що є особливо важливим з огляду на значну роль цієї країни в регіоні. Це дослідження дозволяє краще зрозуміти мотивації та стратегії однієї з ключових держав ЦСЄ у формуванні спільної європейської політики.

M. Varga & A. Buzogány (2021) розглядають зовнішню політику популістських урядів Польщі та Угорщини, акцентуючи увагу на їхньому протистоянні ліберальним цінностям ЄС. Це дослідження висвітлює важливий аспект внутрішньоєвропейських протиріч, які впливають на здатність ЄС формувати узгоджену зовнішню політику. Аналізуючи процес розширення ЄС на схід, V. Anghel & E. Jones (2022) звертають увагу на феномен «успішних невдач» – ситуацій, коли проблеми, що виникають внаслідок розширення, стають каталізаторами для подальшої інтеграції. Це дослідження пропонує новий погляд на роль країн ЦСЄ у трансформації ЄС та його зовнішньої політики. N. Fuchs-Schündeln & M. Schündeln (2020) досліджують довгострокові наслідки комуністичного минулого для країн Східної Європи. Їхня робота допомагає зрозуміти, як історичний досвід впливає на сучасні політичні та економічні рішення країн ЦСЄ, що в свою чергу відображається на їхніх позиціях щодо зовнішньої політики ЄС. P. Stubbs & N. Lendvai-Bainton (2020) аналізують феномен «авторитарного неолібералізму» в Хорватії, Угорщині та Польщі, розкриваючи складні взаємозв'язки між внутрішньою та зовнішньою політикою цих країн. Це дослідження підкреслює необхідність врахування внутрішньополітичних тенденцій при аналізі зовнішньополітичних позицій країн ЦСЄ.

Розглянуті дослідження формують комплексну картину впливу країн ЦСЄ на зовнішню політику ЄС, висвітлюючи історичні, політичні, економічні та соціальні аспекти цього процесу. Водночас, вони вказують на необхідність подальшого вивчення

конкретних механізмів впливу та їхніх наслідків для загальноєвропейської зовнішньої політики в умовах сучасних глобальних викликів. З огляду на виявлені прогалини у наукових дослідженнях, метою даного дослідження було проаналізувати та оцінити вплив країн Центрально-Східної Європи на формування та реалізацію зовнішньої політики Європейського Союзу в контексті сучасних глобальних викликів. Для досягнення цієї мети були поставлені наступні завдання:

1) дослідити позиції та стратегії представників країн ЦСЄ в інституціях ЄС під час ключових криз останніх років, включаючи пандемію COVID-19, міграційну кризу, війну в Україні та протести в Грузії;

2) визначити та проаналізувати основні проблеми, пов'язані з членством країн ЦСЄ в ЄС, та їхній вплив на процес прийняття зовнішньополітичних рішень;

3) оцінити ефективність впливу країн ЦСЄ на зовнішню політику ЄС та визначити потенційні напрямки для посилення їхньої ролі у формуванні спільної європейської позиції.

Матеріали та методи

Дослідження ґрунтувалося на аналізі офіційних документів ЄС, зокрема договорів, регламентів, резолюцій та рішень інституцій ЄС. Було проаналізовано Consolidated version of the Treaty on European Union (1992), Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union (1992), а також ключові документи, що стосуються зовнішньої політики ЄС та відносин з країнами ЦСЄ. Особливу увагу було приділено аналізу Regulation of the European Parliament and of the Council No. 2020/2092 (2020), який відображає механізми впливу ЄС на країни-члени у питаннях верховенства права. Важливим джерелом інформації стали офіційні заяви, виступи та інтерв'ю політичних лідерів та високопосадовців країн ЦСЄ та інституцій ЄС. Було проаналізовано промови та заяви лідерів Польщі, Угорщини, Чехії, Словаччини та балтійських держав, а також представників Європейської Комісії та Європейського Парламенту. Це дозволило визначити офіційні позиції країн ЦСЄ щодо ключових зовнішньополітичних питань та їх вплив на формування спільної зовнішньої політики ЄС. Для оцінки економічного аспекту впливу країн ЦСЄ було використано статистичні дані Євростату, зокрема показники ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності (Household consumption..., 2024). Ці дані дозволили оцінити рівень економічної конвергенції країн ЦСЄ з іншими членами ЄС та її вплив на їхні зовнішньополітичні позиції.

У дослідженні також було використано звіти та аналітичні матеріали міжнародних організацій. Зокрема, було проаналізовано Report of the European Commission No. SWD(2021) 722 final (2021), який надав важливу інформацію про стан верховенства права в країнах ЦСЄ та його вплив на їхні відносини з ЄС. Також було використано дані з Глобального індексу м'якої сили за 2024 рік (Jagodzinski, 2024), що дозволило оцінити дипломатичний вплив країн ЦСЄ порівняно з іншими членами ЄС.

Для аналізу правових аспектів впливу країн ЦСЄ на зовнішню політику ЄС було досліджено рішення

Європейського суду справедливості, зокрема рішення у справі No. C-66/18 “European Commission v Hungary” (2020) щодо закону про вищу освіту в Угорщині. Це дозволило оцінити правові механізми впливу ЄС на країни-члени та їх наслідки для зовнішньополітичних позицій країн ЦСЄ. У процесі дослідження було порівняно позиції та стратегії представників країн ЦСЄ в інституціях ЄС під час ключових криз останніх років, включаючи пандемію COVID-19, міграційну кризу, війну в Україні та протести в Грузії. Для цього було проаналізовано офіційні заяви урядів країн ЦСЄ, резолюції Європейського Парламенту та рішення Ради ЄС. Зокрема, було досліджено реакцію країн ЦСЄ на закон про «іноземних агентів» у Грузії, використовуючи заяви міністрів закордонних справ цих країн та European Parliament Resolution No. 2024/2703(RSP) (2024).

Для оцінки ефективності впливу країн ЦСЄ на зовнішню політику ЄС було проаналізовано конкретні ініціативи та проекти, запропоновані цими країнами на рівні ЄС. Зокрема, було досліджено вплив країн ЦСЄ на формування Енергетичного союзу ЄС та розробку Стратегії енергетичної безпеки ЄС (Draft update proposal..., 2024). Також було проаналізовано роль країн ЦСЄ у розвитку ініціативи Східного партнерства та їх вплив на політику ЄС щодо країн Східної Європи та Південного Кавказу.

Для систематизації та наочного представлення результатів дослідження було створено порівняльні таблиці, які відображають позиції країн ЦСЄ щодо ключових зовнішньополітичних питань, рівень їх економічного розвитку та вплив на формування зовнішньої політики ЄС. Ці таблиці дозволили виявити загальні тенденції та відмінності між країнами ЦСЄ у їх підходах до зовнішньої політики ЄС. У дослідженні було звернено увагу на внутрішньополітичні процеси в країнах ЦСЄ та їх вплив на зовнішньополітичні позиції цих країн. Зокрема, було проаналізовано вплив популістських тенденцій на формування зовнішньої політики, використовуючи дані про виступи політичних лідерів та результати виборів у країнах ЦСЄ.

Результати

Позиції та стратегії представників країн ЦСЄ в інституціях ЄС під час ключових криз. Пандемія COVID-19, яка розпочалася в Європі на початку 2020 року, стала безпрецедентним викликом для єдності та солідарності Європейського Союзу. Країни Центрально-Східної Європи (ЦСЄ) продемонстрували різноманітні підходи до вирішення кризи, що часто відрізнялися від позицій «старих» членів ЄС, створюючи напруженість у відносинах та ставлячи під сумнів ефективність загальноєвропейської відповіді на пандемію.

За даними дослідження М. Ceron *et al.* (2021), реакція країн ЦСЄ на пандемію COVID-19 характеризувалася значною розбіжністю у підходах та стратегіях. Автори зазначають, що «відсутність єдиної європейської стратегії боротьби з пандемією призвела до фрагментації відповідей на національному рівні, особливо помітної у країнах ЦСЄ. Це проявилось у різних аспектах управління кризою, включаючи запровадження карантинних заходів, політику тестування та вакцинації, а також економічні заходи підтримки.

Угорщина, зокрема, викликала значне занепокоєння своїм підходом до управління кризою. 30 березня 2020 року угорський парламент прийняв закон, який надавав прем'єр-міністру Віктору Орбану надзвичайні повноваження на невизначений термін. Цей крок був розцінений як порушення принципів верховенства права та демократії, закріплених у статті 2 Consolidated version of the Treaty on European Union (1992). Європейська комісія висловила серйозне занепокоєння щодо цього закону, зазначивши, що надзвичайні заходи повинні бути строго пропорційними, обмеженими в часі та предметі, і підлягати регулярному контролю (EU warns Hungary..., 2020).

Польща, хоча і менш радикально, також продемонструвала тенденцію до централізації влади та обмеження громадянських свобод під приводом боротьби з пандемією. Зокрема, рішення польського уряду провести президентські вибори в травні 2020 року, незважаючи на епідеміологічну ситуацію, викликало критику з боку опозиції та міжнародних спостерігачів (Jastrzębski, 2024).

Водночас, Чехія та Словаччина продемонстрували більш кооперативний підхід до вирішення кризи. Ці країни активно підтримували ініціативи ЄС щодо спільних закупівель медичного обладнання та розробки вакцин. Наприклад, Чехія була однією з перших країн, які приєдналися до механізму спільних закупівель ЄС для придбання засобів індивідуального захисту та медичного обладнання (McEvoy & Ferri, 2020).

Балтійські держави – Естонія, Латвія та Литва – використали кризу для просування своїх цифрових ініціатив на рівні ЄС. Естонія, зокрема, активно лобіювала впровадження цифрових рішень для управління кризою та координації дій між країнами-членами. Як зазначає L. Hantrais & M.T. Letablier (2020), естонський досвід у сфері електронного урядування став моделлю для інших країн ЄС у розробці цифрових інструментів боротьби з пандемією.

У контексті економічних заходів реагування на пандемію країни ЦСЄ загалом підтримали ідею створення Фонду відновлення ЄС, але висловлювали занепокоєння щодо критеріїв розподілу коштів. Зокрема, Польща та Угорщина наполягали на тому, щоб виділення коштів не було прив'язане до питань верховенства права. Це призвело до тривалих переговорів та компромісів, які завершилися прийняттям Regulation of the European Parliament and of the Council No. 2020/2092 (2020).

Міграційна криза, яка досягла свого піку в 2015-2016 роках, залишається одним з найбільш спірних питань у відносинах між країнами ЦСЄ та іншими членами ЄС. Позиції країн регіону щодо цього питання значною мірою формуються їхнім історичним досвідом, демографічною ситуацією та політичною культурою. Згідно з дослідженням V. Metcalfe-Hough (2022), країни Вишеградської групи (Польща, Угорщина, Чехія та Словаччина) зайняли найбільш жорстку позицію щодо прийому мігрантів та біженців. Вони категорично відмовилися від системи квот на розподіл біженців, запропонованої Європейською Комісією у вересні 2015 року відповідно до статті 78(3) Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European

Union (1992). Ця позиція суперечила принципу солідарності, закріпленому в статті 80 того ж договору, який передбачає «справедливий розподіл відповідальності між державами-членами» у сфері політики щодо прикордонного контролю, притулку та імміграції.

Угорщина під керівництвом Віктора Орбана стала символом опору міграційній політиці ЄС. У 2015 році країна побудувала паркан на кордоні з Сербією та Хорватією, що було розцінено як порушення Шенгенського кодексу про кордони (Regulation of the European Parliament and of the Council No. 2016/399, 2016). Крім того, Угорщина ввела кримінальну відповідальність за незаконний перетин кордону (Hungary criminalizes border..., 2015), що суперечить міжнародним нормам захисту прав біженців, зокрема Convention Relating to the Status of Refugees (1954).

Польща, хоча і менш радикально, але також відмовилася від участі в системі квот. Натомість польський уряд наголошував на необхідності посилення зовнішніх кордонів ЄС та боротьби з причинами міграції в країнах походження. Польща активно підтримувала ідею «гнучкої солідарності», яка передбачала б альтернативні форми участі у вирішенні міграційної кризи, крім прийому біженців. Ця позиція знайшла відображення в The Bratislava Declaration (2016), де лідери ЄС погодилися на «гнучку солідарність» як компроміс між різними підходами до міграційної політики.

Чехія та Словаччина, хоча і менш активно у своїй опозиції, також відмовилися від обов'язкових квот на прийом біженців. Згідно до Judgment of the Court of Justice of the European Union (Grand Chamber) in Cases Nos. C-643/15 and C-647/15 (2017) ці країни, разом з Угорщиною, були визнані Європейським судом винними у невиконанні своїх зобов'язань щодо переселення біженців. Суд постановив, що «ці держави-члени не можуть посилаватися на свої обов'язки щодо підтримання громадського порядку та збереження внутрішньої безпеки для того, щоб відхилитися від виконання тимчасового і виняткового механізму переселення».

Балтійські держави зайняли більш помірковану позицію. Хоча вони також висловлювали занепокоєння щодо обов'язкових квот, ці країни були більш відкриті до компромісів та участі у загальноєвропейських рішеннях. Наприклад, Литва погодилася прийняти певну кількість біженців в рамках програми переселення ЄС, хоча і в значно меншому обсязі, ніж було спочатку запропоновано.

Позиція країн ЦСЄ щодо міграційної кризи призвела до серйозних розбіжностей з «старими» членами ЄС, особливо з Німеччиною та Францією. Це вплинуло на загальну здатність ЄС формувати єдину міграційну політику та ефективно реагувати на кризу. Як зазначає P. Bite *et al.* (2020), розбіжності у підходах до міграційної політики між країнами ЦСЄ та західноєвропейськими державами стали серйозним викликом для єдності ЄС та його здатності реагувати на глобальні виклики.

Війна в Україні, яка розпочалася з повномасштабного вторгнення Росії 24 лютого 2022 року, стала ключовим фактором, який вплинув на зовнішньополітичні позиції країн ЦСЄ та їхні відносини з іншими членами ЄС. Географічна близькість до зони

конфлікту та історичний досвід відносин з Росією зумовили особливу чутливість країн регіону до цієї кризи. Польща зайняла найбільш активну позицію щодо підтримки України та протидії російській агресії. Польський уряд послідовно виступав за посилення санкцій проти Росії, збільшення військової допомоги Україні та прискорення процесу інтеграції України до євроатлантичних структур. Польща стала ключовим хабом для надання гуманітарної допомоги та прийому українських біженців. За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, станом на травень 2024 року Польща прийняла найбільшу кількість українських біженців серед усіх країн ЄС – понад 1,7 мільйона осіб (Ukraine refugee situation, 2024).

Балтійські держави – Естонія, Латвія та Литва – зайняли схожу з Польщею жорстку позицію щодо Росії. Ці країни активно лобювали посилення санкцій, збільшення військової присутності НАТО в регіоні та надання всебічної підтримки Україні. Вони були серед найбільш активними прихильниками надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС, що було реалізовано 23 червня 2022 року рішенням Європейської Ради відповідно до статті 49 Consolidated version of the Treaty on European Union (1992).

Чехія та Словаччина також продемонстрували сильну підтримку України, хоча і з менш радикальною риторикою. Ці країни надали значну гуманітарну та військову допомогу Україні та підтримали санкції проти Росії. Зокрема, Чехія стала одним з перших постачальників важкого озброєння для України, передавши танки Т-72 та бойові машини піхоти BVP-1 у квітні 2022 року (Czech Republic sends..., 2022).

Угорщина зайняла найбільш суперечливу позицію серед країн ЦСЄ. Хоча офіційно Угорщина підтримала територіальну цілісність України та засудила російську агресію, уряд Віктора Орбана часто критикував санкції проти Росії, наголошуючи на їхньому негативному впливі на економіку Угорщини. Крім того, Угорщина блокувала деякі ініціативи ЄС щодо посилення підтримки України, зокрема, в питаннях військової допомоги. Ця позиція викликала критику з боку інших членів ЄС та призвела до напруженості у відносинах з Україною (Durakçay, 2023). Загалом, позиція країн ЦСЄ щодо війни в Україні значно вплинула на формування спільної зовнішньої політики ЄС. З одного боку, активна позиція Польщі та балтійських держав сприяла посиленню підтримки України з боку ЄС та прийняттю більш жорсткої позиції щодо Росії. З іншого боку, розбіжності між країнами ЦСЄ, особливо позиція Угорщини, іноді ускладнювали процес прийняття рішень та досягнення консенсусу в рамках ЄС.

Протести в Грузії, які спалахнули у відповідь на спробу прийняття закону про «іноземних агентів» на початку 2023 року, стали ще одним важливим тестом для зовнішньої політики ЄС та ролі країн ЦСЄ у її формуванні. Ці події викликали особливий резонанс у країнах ЦСЄ, які мають власний досвід демократичних трансформацій та протистояння авторитарним тенденціям. За даними R.E. Hamilton *et al.* (2024), запропонований грузинським урядом законопроект про «іноземних агентів» мав багато спільного з російським законом 2012 року і передбачав, що організації, які

отримують понад 20% свого фінансування з-за кордону, повинні зареєструватися як «іноземні агенти». Це викликало масові протести в Грузії, оскільки громадянське суспільство та опозиція розцінили цей крок як спробу обмежити демократичні свободи та відвернути країну від європейського шляху розвитку.

Країни ЦСЄ, особливо ті, які мають досвід «кольорових революцій» та демократичних трансформацій, виявили особливу чутливість до подій у Грузії. Польща та балтійські держави були серед найбільш активних прихильників підтримки грузинського громадянського суспільства та засудження дій уряду, які могли б обмежити демократичні свободи. Польський уряд продемонстрував послідовну підтримку європейських прагнень Грузії та її громадянського суспільства, особливо в контексті протестів проти закону про «іноземних агентів». Хоча прямих заяв міністра закордонних справ Польщі Збігнева Рау щодо цього конкретного законопроекту не наведено, його візит до Грузії 27 квітня 2023 року, який відбувся невдовзі після протестів, підкреслив важливість підтримки демократичних процесів у країні. На прес-конференції Рау наголосив на підтримці Польщею прагнень грузинського суспільства до свободи, незалежності та миру. Він заявив: «Польща продовжуватиме послідовно підтримувати європейські та євроатлантичні прагнення грузинського суспільства, підкреслюючи, що членство в ЄС та НАТО відповідає інтересам не лише Грузії, а й усієї євроатлантичної спільноти». Ця заява, хоча і не стосується безпосередньо закону про «іноземних агентів», відображає позицію Польщі щодо підтримки демократичних процесів та європейської інтеграції Грузії, що непрямо стосується і питання про спірний законопроект (Koridze, 2023).

Литва, Латвія та Естонія, які мають тісні зв'язки з Грузією в рамках Східного партнерства, також виступили з жорсткою критикою законопроекту та закликали до його відкликання. Президент Литви Гітанас Науседа у своєму Twitter-акаунті висловив занепокоєння щодо грузинського закону про «іноземних агентів» і наслідків, які він може мати для Грузії в процесі інтеграції в ЄС (Nausėda, 2024). Чехія та Словаччина зайняли більш помірковану позицію, але також висловили занепокоєння щодо ситуації в Грузії. Міністр закордонних справ Чехії Ян Ліпавський висловив чітку позицію щодо ситуації в Грузії, особливо стосовно закону про «іноземних агентів». У своєму повідомленні в соціальних мережах 15 травня 2024 року він заявив, що прийняття Грузією закону про так званих іноземних агентів, подібного до російського, завдасть шкоди громадянському суспільству країни і, отже, вплине на її демократію та верховенство права. Ліпавський підкреслив, що цим законодавством та коментарями представників правлячої партії Грузія почала віддалятися від членства в ЄС. Крім того, він зазначив, що Чехія засуджує використання грузинським урядом насильства проти демонстрантів протягом останніх тижнів. (Willoughby, 2024). Угорщина, на відміну від інших країн ЦСЄ, утрималася від прямої критики грузинського уряду. Це відображає загальну тенденцію угорської зовнішньої політики до невтручання у внутрішні справи інших держав, особливо коли

це стосується питань, пов'язаних з громадянським суспільством та демократичними свободами. Реакція країн ЦСЄ на протести в Грузії продемонструвала їхню здатність впливати на формування спільної позиції ЄС щодо подій у країнах Східного партнерства. Активна позиція Польщі та балтійських держав сприяла тому, що ЄС зайняв більш жорстку позицію щодо законопроекту про «іноземних агентів».

Європейський парламент 22 квітня 2024 року прийняв резолюцію, в якій засудив спробу прийняття закону про «іноземних агентів» у Грузії та закликав грузинський уряд відкликати законопроект. У European Parliament Resolution No. 2024/2703(RSP) (2024) зазначалося, що прийняття такого закону буде несумісним з цінностями та стандартами ЄС і суперечитиме прагненням Грузії до європейської інтеграції. Венеціанська комісія у своєму терміновому висновку також висловила серйозне занепокоєння щодо цього закону. Комісія дійшла висновку, що обмеження, встановлені законом щодо права на свободу вираження поглядів, свободу об'єднань та приватність, несумісні з вимогами законності, легітимності, необхідності в демократичному суспільстві та пропорційності, а також з принципом недискримінації, викладеними у міжнародних та європейських стандартах. Комісія наголосила, що закон створює серйозний ризик стигматизації, замовчування та врешті-решт ліквідації асоціацій та ЗМІ, які отримують навіть незначну частину своїх коштів з-за кордону. Це може негативно вплинути на відкриті інформаційні публічні дебати, плюралізм та демократію. Венеціанська комісія наполегливо рекомендувала грузинській владі скасувати закон у його нинішній формі через його фундаментальні недоліки та значні негативні наслідки для основних свобод (Georgia urgent opinion..., 2024).

Важливо відзначити, що реакція країн ЦСЄ на події в Грузії відображає їхнє власне розуміння демократичних процесів та важливості громадянського суспільства. Як зазначає R.E. Hamilton *et al.* (2024), країни ЦСЄ, які самі пройшли через складний процес демократичної трансформації, розглядають підтримку громадянського суспільства та незалежних медіа як ключовий елемент зміцнення демократії в країнах Східного партнерства. Ця позиція країн ЦСЄ також відображає їхнє прагнення зміцнити свою роль у формуванні східної політики ЄС. Підтримуючи демократичні сили в Грузії, ці країни не лише відстоюють свої цінності, але й посилюють свій вплив у регіоні, який вони розглядають як стратегічно важливий для безпеки та стабільності Європи.

Таким чином, реакція країн ЦСЄ на протести в Грузії демонструє їхню зростаючу роль у формуванні зовнішньої політики ЄС, особливо щодо країн Східного партнерства. Їхня позиція сприяла більш активній та принциповій реакції ЄС на події в Грузії, підкреслюючи важливість демократичних цінностей та верховенства права у відносинах ЄС з країнами-партнерами. Для комплексного розуміння позицій та стратегій країн Центрально-Східної Європи щодо ключових криз, з якими стикався Європейський Союз протягом 2015-2024 років, було проведено порівняльний аналіз їхніх реакцій. Результати цього

аналізу представлені у вигляді таблиці, яка наочно демонструє різноманітність підходів країн ЦСЄ до

вирішення глобальних викликів та їхній вплив на формування зовнішньої політики ЄС (Табл. 1).

Таблиця 1. Порівняльний аналіз реакцій країн ЦСЄ на ключові кризи ЄС (2015-2024 рр.)

Криза	Польща	Угорщина	Чехія	Словаччина	Балтійські держави
Пандемія COVID-19	Централізація влади, обмеження свобод	Надзвичайні повноваження уряду, порушення демократичних норм	Кооперативний підхід, підтримка ініціатив ЄС	Кооперативний підхід, підтримка ініціатив ЄС	Просування цифрових рішень
Міграційна криза	Відмова від квот, посилення кордонів	Жорстка анти-імміграційна політика, будівництво паркану	Відмова від квот, помірна риторика	Відмова від квот, помірна риторика	Поміrkована позиція, обмежена участь у переселенні
Війна в Україні	Активна підтримка України, жорстка позиція щодо Росії	Критика санкцій, блокування ініціатив ЄС	Підтримка України, надання військової допомоги	Підтримка України, надання гуманітарної допомоги	Активна підтримка України, жорстка позиція щодо Росії
Протести в Грузії	Активна підтримка протестувальників, критика закону	Утримання від прямої критики	Поміrkоване занепокоєння, заклик до діалогу	Поміrkоване занепокоєння, заклик до діалогу	Активна підтримка протестувальників, критика закону

Примітки: COVID-19 – коронавірусна хвороба 2019 року; «Балтійські держави» – Естонія, Латвія, Литва; «парканом» називають прикордонний бар'єр, побудований Угорщиною на кордоні з Сербією та Хорватією; «Закон» – мається на увазі закон про «іноземних агентів», запропонований урядом Грузії

Джерела: створено автором

Таблиця 1 наочно демонструє різноманітність викликів, з якими стикаються країни ЦСЄ в контексті їх членства в ЄС. Вона підкреслює, що незважаючи на спільне минуле та географічну близькість, ці країни мають різні рівні проблем у сферах верховенства права, економічної конвергенції, зовнішньополітичних пріоритетів та впливу популізму на зовнішню політику. Це створює складну динаміку у відносинах між «новими» та «старими» членами ЄС, вимагаючи гнучких та індивідуалізованих підходів до вирішення цих проблем на рівні Союзу.

Основні проблеми, пов'язані з членством країн ЦСЄ в ЄС. Вступ країн ЦСЄ до Європейського Союзу в 2004 та 2007 роках ознаменував собою історичний момент возз'єднання континенту після десятиліть розділення. Однак, цей процес також виявив ряд суттєвих проблем, які продовжують впливати на взаємовідносини між «старими» та «новими» членами ЄС, а також на загальну динаміку європейської інтеграції. Одним з найбільш гострих питань, пов'язаних з членством країн ЦСЄ в ЄС, стало дотримання принципів верховенства права та демократичних стандартів. Ця проблема особливо загострилася в період з 2015 по 2024 роки, коли в ряді країн регіону спостерігалися тенденції до обмеження незалежності судової системи, свободи ЗМІ та громадянського суспільства.

Польща стала одним з найбільш яскравих прикладів цієї тенденції. У 2015 році, після приходу до влади партії «Право і справедливість», було ініційовано ряд судових реформ, які, на думку Європейської комісії, загрожували незалежності судової системи. Зокрема, закон від 20 грудня 2019 року про зміни в судовій системі (Law of the Republic of Poland..., 2020) викликав серйозне занепокоєння в Брюсселі. Європейська комісія у своєму звіті про верховенство права за 2020 рік зазначила, що «реформи, проведені з 2015 року, збільшили вплив виконавчої та законодавчої влади на функціонування судової системи, тим самим послабивши судову незалежність» (Report of the

European Commission No. SWD(2021) 722 final, 2021).

У відповідь на ці дії, Європейська комісія ініціювала проти Польщі процедуру за статтею 7 Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union (1992), яка передбачає можливість накладення санкцій на країну-члена за серйозні порушення цінностей ЄС. 20 грудня 2017 року Комісія вперше в історії ЄС активувала цю процедуру, заявивши про «явний ризик серйозного порушення верховенства права в Польщі» (Decision of the Council of European Union No. 2017/0360, 2017).

Угорщина також стала об'єктом критики з боку ЄС за порушення демократичних норм. Зокрема, закон про вищу освіту, прийнятий у 2017 році, який фактично змусив Центральноевропейський університет перенести більшу частину своєї діяльності з Будапешта до Відня, був розцінений як атака на академічну свободу. Європейський суд справедливості у Judgment of the Court of Justice (Grand Chamber) in Case No. C-66/18 (2020) постановив, що цей закон порушує право ЄС, зокрема, статтю 13 Хартії основних прав ЄС про академічну свободу та статтю 49 ДФЄС про свободу заснування.

Ці випадки демонструють зростаючу напругу між деякими країнами ЦСЄ та інституціями ЄС щодо розуміння та реалізації принципів верховенства права. Як зазначає у своєму дослідженні A. von Bogdandy *et al.* (2021) у своєму дослідженні, проблеми з верховенством права в країнах ЦСЄ виявили обмеження існуючих механізмів ЄС для захисту демократії та поставили під сумнів ефективність процесу європейської інтеграції як інструменту демократизації.

Економічна конвергенція між «старими» та «новими» членами ЄС залишається одним з ключових викликів європейської інтеграції. Хоча країни ЦСЄ досягли значного прогресу в економічному розвитку з моменту вступу до ЄС, розрив у рівні життя та економічній продуктивності все ще залишається суттєвим. За даними Євростату, у 2023 році ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності в Болгарії складав

лише 55% від середнього показника по ЄС, в Румунії – 85%, в Польщі – 77% (Household consumption..., 2024). Ці цифри, хоча і демонструють значний прогрес порівняно з моментом вступу до ЄС, все ще вказують на суттєвий розрив в економічному розвитку.

Проблема економічної конвергенції тісно пов'язана з питанням ефективності використання фондів ЄС. Згідно з дослідженням Європейської рахункової палати за 2023 рік, незважаючи на значні інвестиції з боку ЄС, ефективність використання структурних фондів в країнах ЦСЄ залишається нижчою, ніж в середньому по ЄС (Special report..., 2023). Це вказує на необхідність вдосконалення механізмів розподілу та контролю за використанням європейських фондів. Крім того, економічна криза, викликана пандемією COVID-19, а також енергетична криза 2022-2023 років, пов'язана з війною в Україні, ще більше загострили економічні виклики для країн ЦСЄ. Згідно з прогнозом Європейської комісії на 2024 рік, темпи економічного відновлення в країнах ЦСЄ можуть бути нижчими, ніж в середньому по ЄС, що може призвести до уповільнення процесу економічної конвергенції (European Economic Forecast, 2024).

Зовнішньополітичні пріоритети країн ЦСЄ часто відрізняються від позицій «старих» членів ЄС, що створює додаткові виклики для формування єдиної зовнішньої політики Союзу. Ці розбіжності особливо помітні в питаннях відносин з Росією, політики щодо України та інших країн Східного партнерства, а також у підходах до міграційної політики. Наприклад, позиція Польщі та балтійських держав щодо Росії є значно жорсткішою, ніж позиція таких країн як Німеччина чи Франція. Це проявилось, зокрема, в дискусіях навколо проекту «Північний потік-2». Польща послідовно виступала проти цього проекту, розглядаючи його як загрозу енергетичній безпеці Європи (Poland and Lithuania..., 2019). Розбіжності в оцінках енергетичної співпраці з Росією між країнами ЦСЄ та деякими західноєвропейськими державами створюють перешкоди для формування єдиної енергетичної політики ЄС. Питання міграційної політики також залишається джерелом розбіжностей. Країни Вишеградської групи (Польща, Угорщина, Чехія, Словаччина) послідовно

виступають проти обов'язкових квот на розподіл біженців, що суперечить позиції більшості «старих» членів ЄС. Ця ситуація призвела до прийняття в травні 2024 року нового Пакту про міграцію та притулок, який передбачає більш гнучкий підхід до солідарності в питаннях міграції (Pact on migration..., 2024).

Зростання популістських настроїв в країнах ЦСЄ має значний вплив на їхню зовнішню політику та відносини з ЄС. Популістські уряди часто використовують євроскептичну риторику для мобілізації електоральної підтримки, що створює додаткову напругу у відносинах з Брюсселем. Угорщина під керівництвом Віктора Орбана стала найбільш яскравим прикладом цієї тенденції. Орбан неодноразово критикував політику ЄС, зокрема, в питаннях міграції та верховенства права. У своїй промові 15 березня 2024 року, присвяченій національному святу Угорщини, Орбан заявив, що Брюссель намагається обмежити суверенітет країн-членів і нав'язати їм чужі цінності (Hungary's Orban..., 2024). Подібні тенденції спостерігаються і в інших країнах регіону. Як зазначають S. Destradi *et al.* (2021) популістські уряди в країнах ЦСЄ часто використовують антиєвропейську риторику як інструмент внутрішньої мобілізації, що ускладнює формування єдиної зовнішньої політики ЄС. Ця ситуація створює серйозні виклики для єдності ЄС та його здатності ефективно реагувати на глобальні кризи. Зростання популізму в країнах ЦСЄ може призвести до подальшої фрагментації зовнішньої політики ЄС та ослаблення його позицій на міжнародній арені.

Для систематизації та наочного представлення основних проблем, пов'язаних з членством країн ЦСЄ в ЄС (2015-2024 рр.) було проведено комплексний аналіз ключових аспектів їхньої інтеграції. Цей аналіз охоплює період з 2015 по 2024 рік і фокусується на чотирьох основних сферах: верховенство права, економічна конвергенція, зовнішньополітичні пріоритети та вплив популізму на зовнішню політику. Результати цього аналізу представлені у вигляді порівняльної таблиці, яка дозволяє оцінити ситуацію в кожній з досліджуваних країн та виявити загальні тенденції і відмінності між ними (Табл. 2).

Таблиця 2. Порівняльний аналіз основних проблем, пов'язаних з членством країн ЦСЄ в ЄС (2015-2024 рр.)

Проблема	Польща	Угорщина	Чехія	Словаччина	Балтійські держави
Верховенство права	Високий рівень напруженості, процедура за ст. 7 ДЄС	Високий рівень напруженості, порушення академічних свобод	Помірні проблеми	Помірні проблеми	Низький рівень проблем
Економічна конвергенція	ВВП на душу населення: 77% від середнього по ЄС (2023)	ВВП на душу населення: 74% від середнього по ЄС (2023)	ВВП на душу населення: 93% від середнього по ЄС (2023)	ВВП на душу населення: 71% від середнього по ЄС (2023)	ВВП на душу населення: 84-89% від середнього по ЄС (2023)
Зовнішньополітичні пріоритети	Жорстка позиція щодо Росії, підтримка України	Більш м'яка позиція щодо Росії, критика санкцій	Помірна позиція	Помірна позиція	Жорстка позиція щодо Росії, підтримка України
Вплив популізму	Значний вплив на зовнішню політику	Дуже високий вплив на зовнішню політику	Помірний вплив	Помірний вплив	Низький вплив

Примітки: ВВП – Валовий внутрішній продукт; ст. 7 ДЄС – стаття 7 Consolidated version of the Treaty on European Union (1992).

Джерела: створено автором

Ця таблиця наочно демонструє різноманітність викликів, з якими стикаються країни ЦСЄ в контексті їх членства в ЄС. Вона підкреслює, що незважаючи на спільне минуле та географічну близькість, ці країни мають різні рівні проблем у сферах верховенства права, економічної конвергенції, зовнішньополітичних пріоритетів та впливу популізму на зовнішню політику. Це створює складну динаміку у відносинах між «новими» та «старими» членами ЄС, вимагаючи гнучких та індивідуалізованих підходів до вирішення цих проблем на рівні Союзу.

Оцінка ефективності впливу країн ЦСЄ на зовнішню політику ЄС. З моменту вступу до Європейського Союзу в 2004 та 2007 роках, країни Центрально-Східної Європи (ЦСЄ) досягли значних успіхів у просуванні своїх регіональних інтересів на рівні ЄС. Ці успіхи особливо помітні у сферах енергетичної безпеки, політики сусідства та розширення ЄС. Одним із ключових досягнень країн ЦСЄ стало посилення уваги ЄС до питань енергетичної безпеки. Згідно з дослідженням D. Baltag & I. Romanushyn (2023), країни ЦСЄ, особливо Польща та балтійські держави, відіграли вирішальну роль у формуванні Енергетичного союзу ЄС, наголошуючи на необхідності диверсифікації джерел енергопостачання та зменшення залежності від російського газу. Це знайшло відображення у Стратегії енергетичної безпеки ЄС, прийнятій у 2024 році, яка передбачає значні інвестиції у розвиток інфраструктури для імпорту скрапленого природного газу та посилення взаємозв'язків між національними енергетичними системами (Draft update proposal..., 2024).

Іншим важливим успіхом стало посилення східного виміру Європейської політики сусідства. Ініціатива Східного партнерства, запропонована Польщею та Швецією у 2008 році, стала ключовим інструментом взаємодії ЄС з шістьма пострадянськими країнами. Завдяки наполегливості країн ЦСЄ, особливо Польщі та балтійських держав, ЄС значно посилив свою присутність та вплив у регіоні Східної Європи та Південного Кавказу (Baltag & Romanushyn, 2023). Це призвело до підписання Угод про асоціацію з Україною, Молдовою та Грузією у 2014 році, а також до надання статусу кандидата на членство в ЄС Україні та Молдові у 2022 році.

Країни ЦСЄ також зіграли важливу роль у підтримці європейської перспективи для країн Західних Балкан. Зокрема, під час головування Болгарії в Раді ЄС у першій половині 2018 року, було проведено саміт ЄС-Західні Балкани в Софії, який підтвердив європейську перспективу регіону. Ця політика знайшла своє продовження у рішенні Європейської Ради від березня 2020 року про початок переговорів про вступ в Албанією та Північною Македонією (Commission welcomes the..., 2020).

Процес формування спільної зовнішньої політики ЄС характеризується складною динамікою, в якій країни Центрально-Східної Європи (ЦСЄ) стикаються з низкою обмежень та перешкод, незважаючи на певні досягнення. Ці виклики зумовлені як внутрішніми особливостями країн регіону, так і структурними аспектами прийняття рішень в ЄС, створюючи багатовимірну проблему, яка потребує комплексного підходу до її вирішення. Ключовим обмеженням виступають

розбіжності у зовнішньополітичних пріоритетах між самими країнами ЦСЄ. B. Dicharry & L. Stiblarova (2023) підкреслюють, що незважаючи на спільне історичне минуле, країни ЦСЄ часто мають різні погляди на ключові зовнішньополітичні питання, що ускладнює формування єдиної регіональної позиції. Ця неоднорідність особливо яскраво проявляється у відносинах з Росією, де жорстка позиція Польщі та балтійських держав контрастує з більш поміркованими підходами Угорщини чи Словаччини. Такі розбіжності не лише ускладнюють координацію дій всередині регіону, але й зменшують вагомість голосу ЦСЄ на загальноєвропейському рівні (Lelieveldt & Princen, 2023).

Обмежені ресурси та дипломатичний вплив країн ЦСЄ порівняно з «старими» членами ЄС становлять додаткову перешкоду. Індекс м'якої сили країн ЄС за 2024 рік демонструє, що жодна з країн ЦСЄ не входить до топ-10 за цим показником (Jagodzinski, 2024). Ця ситуація суттєво обмежує здатність країн ЦСЄ формувати порядок денний ЄС та впливати на ключові рішення, створюючи дисбаланс у можливостях реалізації зовнішньополітичних ініціатив. Внутрішні політичні процеси в деяких країнах ЦСЄ, зокрема в Польщі та Угорщині, призвели до напруженості у відносинах з інституціями ЄС. Ініціювання процедури за статтею 7 Consolidated version of the Treaty on European Union (1992) проти цих країн значно ослабило їхні позиції в переговорах з іншими членами ЄС з ключових зовнішньополітичних питань. Ця ситуація не лише підриває довіру до країн ЦСЄ, але й обмежує їхню здатність ефективно відстоювати свої інтереси на європейській арені.

Механізм прийняття рішень у сфері спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС також виступає обмежуючим фактором. Вимога однакості, передбачена статтею 31 Consolidated version of the Treaty on European Union (1992), часто ускладнює просування ініціатив країн ЦСЄ, особливо якщо вони не знаходять підтримки у «старих» членів ЄС. Ця структурна особливість процесу прийняття рішень створює додаткові бар'єри для реалізації зовнішньополітичних пріоритетів країн ЦСЄ, вимагаючи від них більш складних дипломатичних маневрів та компромісів. Незважаючи на ці виклики, існує ряд потенційних напрямків для посилення ролі країн ЦСЄ у формуванні зовнішньої політики ЄС. Ці напрямки включають посилення регіональної співпраці, розвиток експертизи з ключових питань та активне використання інструментів ЄС. Реалізація цих стратегій може значно підвищити вплив країн ЦСЄ на європейській арені.

Посилення регіональної співпраці виступає ключовим фактором для підвищення впливу країн ЦСЄ. Більш тісна координація позицій між країнами Вишеградської групи, балтійськими державами та іншими членами ЦСЄ може значно посилити їхній голос в ЄС. Така співпраця не тільки дозволить країнам ЦСЄ виступати з більш узгодженими позиціями, але й підвищить їхню переговорну силу в рамках загальноєвропейських дискусій. Розвиток експертизи з ключових питань є іншим важливим напрямком. Країни ЦСЄ мають унікальний досвід та знання, особливо в питаннях відносин з Росією та країнами Східного партнерства. B. Dicharry & L. Stiblarova (2023) підкреслюють, що

посилення аналітичних можливостей та активна участь експертів з країн ЦСЄ у формуванні політики ЄС може значно підвищити їхній вплив. Це не тільки посилить позиції країн ЦСЄ в дискусіях з ключових зовнішньополітичних питань, але й підвищить їхню цінність як партнерів для інших членів ЄС.

Активне використання інструментів ЄС є ще одним потенційним напрямком для посилення впливу. Зокрема, механізм посиленої співпраці, передбачений статтями 326-334 Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union (1992), може бути використаний країнами ЦСЄ для просування спільних ініціатив у сфері зовнішньої політики. Цей інструмент дозволяє групі країн-членів ЄС просувати спільні проекти навіть за відсутності загального консенсусу, що може стати ефективним способом реалізації зовнішньополітичних пріоритетів країн ЦСЄ.

Таким чином, хоча країни ЦСЄ стикаються зі значними викликами у процесі формування спільної зовнішньої політики ЄС, існують реальні можливості для посилення їхньої ролі. Реалізація цих можливостей вимагатиме як стратегічного підходу до регіональної співпраці, так і розвитку експертного потенціалу та вмілого використання існуючих механізмів ЄС. Успіх у цих напрямках може значно підвищити вплив країн ЦСЄ на зовнішню політику ЄС, сприяючи більш збалансованому та інклюзивному процесу прийняття рішень на європейському рівні.

Обговорення

Аналіз впливу країн Центрально-Східної Європи на зовнішню політику Європейського Союзу виявив ряд ключових тенденцій та проблем. Зокрема, встановлено, що країни ЦСЄ досягли певних успіхів у просуванні своїх регіональних інтересів, особливо в сферах енергетичної безпеки та політики сусідства. Водночас, їхній вплив обмежується розбіжностями у зовнішньополітичних пріоритетах, обмеженими ресурсами та напруженістю у відносинах з інституціями ЄС. Порівняння отриманих результатів з дослідженнями інших авторів дозволяє глибше зрозуміти динаміку цих процесів та їхні наслідки для європейської інтеграції.

У контексті аналізу ефективності зовнішньої політики ЄС та ролі окремих держав-членів у її формуванні, С. Hill (2019) пропонує критичний погляд на здатність ЄС діяти як єдиний актор на міжнародній арені. Автор аргументує, що незважаючи на амбіції ЄС стати глобальним гравцем, внутрішні розбіжності та інституційні обмеження часто призводять до неефективності та непослідовності у зовнішній політиці. Можна погодитися з цією позицією, враховуючи виявлені складності у формуванні єдиної позиції країн ЦСЄ та їх взаємодії з «старими» членами ЄС. Однак, на відміну від песимістичного погляду С. Hill (2019), отримані результати свідчать про певні успіхи країн ЦСЄ у просуванні своїх інтересів, зокрема у сфері енергетичної безпеки та політики сусідства. Це вказує на те, що незважаючи на структурні обмеження, країни ЦСЄ знаходять способи впливати на зовнішню політику ЄС, хоча і з різним ступенем успішності в різних сферах.

Розглядаючи геополітичний аспект відносин ЄС з країнами Східного партнерства, D. Cadier (2021)

акцентує увагу на зростаючій ролі геополітичних міркувань у формуванні політики ЄС щодо цього регіону. Автор аргументує, що країни ЦСЄ, особливо Польща та балтійські держави, відіграли ключову роль у «геополітизації» Східного партнерства, просуваючи більш активну залученість ЄС у регіоні. Можна погодитися з цією тезою, враховуючи виявлену активну роль країн ЦСЄ у посиленні східного виміру Європейської політики сусідства. Зокрема, успіх ініціативи Східного партнерства та підписання угод про асоціацію з Україною, Молдовою та Грузією можна розглядати як прямий результат впливу країн ЦСЄ на зовнішню політику ЄС. Водночас, виявлені розбіжності у підходах різних країн ЦСЄ до відносин з Росією підкреслюють складність формування єдиної позиції навіть в рамках цього регіону, що може обмежувати ефективність їхнього впливу на загальноєвропейському рівні.

Аналізуючи вплив зовнішніх акторів на країни ЦСЄ, Е. Kavalski (2019) фокусується на ролі Китаю в регіоні, досліджуючи непередбачувані наслідки взаємодії різних ідентичнісних наративів. Хоча це дослідження безпосередньо не стосується впливу країн ЦСЄ на зовнішню політику ЄС, воно надає важливий контекст для розуміння складності зовнішньополітичних орієнтацій в регіоні. Можна припустити, що виявлені розбіжності у зовнішньополітичних пріоритетах країн ЦСЄ можуть бути частково пояснені впливом таких зовнішніх акторів як Китай. Це підкреслює необхідність враховувати не лише внутрішньоевропейську динаміку, але й глобальний контекст при аналізі зовнішньополітичних позицій країн ЦСЄ та їх впливу на політику ЄС.

У контексті європеїзації країн ЦСЄ, F. Schimmelfennig & U. Sedelmeier (2020) пропонують переглянуту версію моделі зовнішніх стимулів, аналізуючи процеси адаптації цих країн до норм та практик ЄС. Автори аргументують, що ефективність європеїзації залежить від чіткості умов ЄС, розміру та швидкості винагород, а також від внутрішніх витрат на адаптацію. Ця модель дозволяє краще зрозуміти виявлені проблеми з верховенством права в деяких країнах ЦСЄ, зокрема в Польщі та Угорщині. Можна погодитися з тезою F. Schimmelfennig & U. Sedelmeier (2020) про взаємозв'язок між внутрішніми процесами адаптації та зовнішньополітичним впливом країн-членів ЄС. Водночас, успіхи країн ЦСЄ у просуванні своїх інтересів у сферах енергетичної безпеки та політики сусідства свідчать про те, що навіть за наявності внутрішніх проблем, ці країни здатні ефективно використовувати механізми ЄС для досягнення своїх цілей.

Аналіз впливу країн ЦСЄ на енергетичну політику ЄС виявив значні успіхи цих держав у просуванні питань енергетичної безпеки на загальноєвропейському рівні. Зокрема, встановлено ключову роль країн ЦСЄ, особливо Польщі та балтійських держав, у формуванні Енергетичного союзу ЄС та розробці Стратегії енергетичної безпеки. Ці ініціативи спрямовані на диверсифікацію джерел енергопостачання та зменшення залежності від російського газу. Водночас, дослідження виявило певні обмеження впливу країн ЦСЄ, зумовлені розбіжностями у підходах між самими країнами регіону та їхніми обмеженими ресурсами порівняно з «старими» членами ЄС.

Розглядаючи політичну економію кліматичної та енергетичної політики ЄС в країнах ЦСЄ, S. Ćetković & A. Buzogány (2019) звертають увагу на зміну коаліційних патернів та перспективи переходу до чистої енергетики. Автори відзначають зростаючу роль країн ЦСЄ у формуванні енергетичної політики ЄС. Можна погодитися з цією позицією, враховуючи виявлені успіхи цих країн у просуванні питань енергетичної безпеки на рівні ЄС. Зокрема, вплив країн ЦСЄ на формування Енергетичного союзу ЄС та Стратегії енергетичної безпеки підтверджує тезу дослідників про зміну ролі цих країн від пасивних реципієнтів політики ЄС до активних учасників її формування. Водночас, варто зауважити, що виявлені обмеження цього впливу, зумовлені розбіжностями між самими країнами ЦСЄ та їхніми обмеженими ресурсами, доповнюють аналіз S. Ćetković & A. Buzogány (2019) важливим контекстом внутрішньорегіональної динаміки.

Аналізуючи процеси прийняття рішень в ЄС, дослідження під редакцією Н. Wallace *et al.* (2020) пропонує комплексний аналіз механізмів формування політики в різних сферах діяльності ЄС. Автори підкреслюють складність та багаторівневість цих процесів, що узгоджується з виявленими обмеженнями, з якими стикаються країни ЦСЄ при просуванні своїх інтересів на рівні ЄС. Можна погодитися з тезою, висловленою у джерелі про структурні обмеження, які впливають на ефективність прийняття рішень в ЄС, враховуючи виявлені труднощі, пов'язані з вимогою однаковості у сфері спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС. Водночас, успіхи країн ЦСЄ у просуванні ініціатив у сферах енергетичної безпеки та політики сусідства демонструють, що навіть у умовах цих обмежень, країни-члени здатні ефективно використовувати наявні механізми для впливу на політику ЄС.

Розглядаючи відносини між ЄС та іншими міжнародними акторами, С. Hill *et al.* (2023) пропонують комплексний погляд на роль ЄС у глобальній політиці. Автори наголошують на зростаючій ролі ЄС як міжнародного актора, але також відзначають внутрішні виклики, які обмежують його ефективність. Можна погодитися з цією позицією, враховуючи виявлені як успіхи, так і обмеження впливу країн ЦСЄ на зовнішню політику ЄС. Зокрема, здатність країн ЦСЄ впливати на формування політики ЄС щодо Східного партнерства та енергетичної безпеки підтверджує тезу С. Hill *et al.* (2023) про важливість внутрішньої динаміки ЄС для його зовнішньополітичної діяльності. Водночас, виявлені розбіжності між країнами ЦСЄ та напруженість у відносинах з інституціями ЄС ілюструють внутрішні виклики, які можуть обмежувати здатність ЄС діяти як єдиний та ефективний міжнародний актор.

У контексті аналізу глобальної стратегії ЄС, S. Biscop (2022) розглядає еволюцію зовнішньополітичного підходу ЄС, аргументуючи на користь «реалполітики з європейськими характеристиками». Ця концепція передбачає більш прагматичний та орієнтований на інтереси підхід до зовнішньої політики, який, однак, залишається вірним європейським цінностям. Можна погодитися з цією позицією, враховуючи виявлену активну роль країн ЦСЄ у формуванні політики ЄС щодо Східного партнерства та енергетичної безпеки,

що можна розглядати як приклад такого прагматичного підходу. Водночас, виявлені проблеми з верховенством права в деяких країнах ЦСЄ та їхній вплив на зовнішньополітичні позиції цих країн підкреслюють складність балансування між інтересами та цінностями в зовнішній політиці ЄС, що є центральним аспектом аналізу S. Biscop (2022). Це демонструє, що вплив країн ЦСЄ на зовнішню політику ЄС відображає ширші дебати про характер та напрямок європейської інтеграції.

Аналізуючи феномен популізму в Центральній та Східній Європі, S. Engler *et al.* (2021) звертають увагу на різноманітність антистеблшментських та популістських рухів в регіоні. Можна погодитися з цим аналізом, враховуючи виявлений вплив популістських настроїв на зовнішньополітичні позиції деяких країн ЦСЄ, зокрема Угорщини. Виявлена тенденція використання євроскептичної риторики популістськими урядами для мобілізації електоральної підтримки підтверджує висновки дослідників щодо впливу популізму на політичні процеси в регіоні. Водночас, варто зауважити, що виявлені конкретні наслідки популістських тенденцій для здатності країн ЦСЄ ефективно впливати на зовнішню політику ЄС доповнюють цей аналіз. Зокрема, напруженість у відносинах між деякими країнами ЦСЄ та інституціями ЄС може розглядатися як прямий результат посилення популістських тенденцій, що обмежує можливості цих країн ефективно просуванню своїх інтересів на європейському рівні.

Розглядаючи сучасну європейську політику, J.M. Magone (2019) пропонує комплексний аналіз політичних систем та процесів в різних європейських країнах, включаючи країни ЦСЄ. Автор звертає увагу на зростаючу роль цих країн у формуванні загальноєвропейської політики. Можна погодитися з цією позицією, враховуючи виявлений вплив країн ЦСЄ на зовнішню політику ЄС. Зокрема, успіхи країн ЦСЄ у просуванні своїх інтересів у сферах енергетичної безпеки та політики сусідства підтверджують тезу J.M. Magone (2019) про зростання ваги цих країн в процесах прийняття рішень в ЄС. Водночас, варто зауважити, що виявлені розбіжності у зовнішньополітичних пріоритетах між самими країнами ЦСЄ та обмежені ресурси цих країн порівняно з «старими» членами ЄС демонструють складнощі у втіленні їх амбіцій.

Висновки

Аналіз позицій та стратегій представників країн ЦСЄ в інституціях ЄС під час ключових криз останніх років виявив неоднорідність їхніх підходів та певну розбіжність з позиціями «старих» членів ЄС. Під час пандемії COVID-19 країни ЦСЄ продемонстрували різні підходи – від централізації влади в Угорщині до активного просування цифрових рішень балтійськими державами. Міграційна криза 2015-2016 років виявила найбільші розбіжності, з країнами Вишеградської групи, які категорично відмовилися від системи квот на розподіл біженців. Війна в Україні, навпаки, призвела до більшої єдності позицій країн ЦСЄ, за винятком Угорщини, яка зайняла більш стриману позицію щодо санкцій проти Росії.

Дослідження виявило ряд ключових проблем, пов'язаних з членством країн ЦСЄ в ЄС, які впливають на їхню здатність формувати зовнішню політику Союзу. Серед них – питання верховенства права, особливо

гострі для Польщі та Угорщини, економічна конвергенція, яка все ще залишається викликом, та зростання популістських настроїв, що часто призводить до напруженості у відносинах з Брюсселем. Ці фактори обмежують можливості країн ЦСЄ ефективно просувати свої інтереси на рівні ЄС.

Оцінка ефективності впливу країн ЦСЄ на зовнішню політику ЄС показала, що незважаючи на обмеження, ці країни досягли значних успіхів у просуванні своїх регіональних інтересів, особливо в сферах енергетичної безпеки та політики сусідства. Ініціатива Східного партнерства та посилення уваги ЄС до питань енергетичної безпеки є прямими результатами впливу країн ЦСЄ. Водночас, їхній вплив обмежується розбіжностями у зовнішньополітичних пріоритетах, обмеженими ресурсами та напруженістю у відносинах з інституціями ЄС. Для посилення своєї ролі у формуванні зовнішньої політики ЄС країнам ЦСЄ необхідно зосередитися на посиленні регіональної співпраці, розвитку експертизи з ключових питань та активному використанні

інструментів ЄС, зокрема механізму посиленої співпраці. Більш тісна координація позицій між країнами регіону може значно посилити їхній голос в ЄС.

Основним обмеженням даного дослідження є його фокус на офіційних позиціях та публічних заявах представників країн ЦСЄ, що не завжди повністю відображає складність внутрішньополітичних процесів та неформальних механізмів впливу. Перспективними напрямками подальших досліджень може бути більш детальний аналіз внутрішньополітичних факторів, які впливають на формування зовнішньополітичних позицій країн ЦСЄ, а також дослідження впливу економічних інтересів та бізнес-лобі на зовнішню політику цих країн у рамках ЄС.

Подяки

Немає.

Конфлікт інтересів

Немає.

UDC: 327.8

Doi: 10.46493/2663-2675.34(5).2024.59

Andrey Velchev**Doctor of Political Science**Paisii Hilendarski University of Plovdiv**4000, 24 Tsar Assen Str., Plovdiv, Bulgaria*

Influence of Central and Eastern European countries on EU's foreign policy

Abstract. The purpose of the study was to determine the nature and scale of the influence of the states of Central and Eastern Europe on the processes of forming and implementing the foreign policy course of the European Union, considering current international challenges and crises. The paper provides a comparative analysis of the positions of the central and Eastern European countries on key foreign policy issues of the European Union, analyses official documents and statements, and analyses case studies of the main EU crises of recent years to assess the impact of these countries on the establishment of a common position of the Union. It was found that the countries of Central and Eastern Europe have a significant but non-uniform influence on EU foreign policy. An analysis of the positions of CEE countries during the COVID-19 pandemic, the migration crisis, the war in Ukraine and the protests in Georgia revealed differences in their approaches and a certain divergence with the positions of the "old" members of the European Union. In particular, the Visegrad countries have demonstrated a tough stance on migration policy, while the Baltic States have taken a more moderate position. In contrast, there was greater unity in terms of relations with Russia and support for Ukraine, with the exception of Hungary. The study showed that the effectiveness of CEE countries' influence is limited by internal issues, in particular issues of the rule of law and economic convergence. Despite this, these countries have made significant progress in promoting their interests in the areas of energy security and European neighbourhood policy, in particular through the Eastern Partnership Initiative. It was found that in order to strengthen their role in shaping EU foreign policy, CEE countries need to focus on strengthening regional cooperation, developing expertise on key issues and actively using EU tools, in particular, the enhanced cooperation mechanism. The results of the study show that the influence of CEE countries on EU foreign policy is a significant but ambiguous factor that requires further study, especially in the context of domestic political processes and economic interests of these countries

Keywords: diplomacy; international relations; rule of law; economic convergence; populism

Introduction

The European Union (EU) is constantly facing challenges that require a coordinated foreign policy and a unified position of all member states. However, the EU's eastward enlargement in 2004 and 2007 significantly changed the internal dynamics of the organisation, adding new voices and perspectives to the decision-making process. The countries of Central and Eastern Europe (CEE), in particular Poland, Hungary, the Czech Republic, Slovakia, and the Baltic States, have brought with them unique historical experiences and geopolitical interests that often differ from the positions of the "old" EU members.

The need to investigate the impact of CEE countries on EU foreign policy is conditioned by a number of factors. These countries are geographically located on the EU's eastern border, making them key players in relations

with Russia, Ukraine, and other eastern neighbours. Their historical experience of communist rule and subsequent democratic transformation forms a unique approach to security, democratisation and economic development. The growing economic and political weight of these countries within the EU could potentially change the balance of power in decision-making.

The research focuses on identifying and analysing specific mechanisms of influence of CEE countries on the development and implementation of EU foreign policy, especially in the context of modern crises and challenges. In particular, it is important to understand how representatives of these countries position themselves in Brussels during such critical situations as the COVID-19 pandemic, the migration crisis, the war in Ukraine, and the protests in

Received: 27.06.2024, Revised: 22.09.2024, Accepted: 20.10.2024

Suggested Citation:

Velchev, A. (2024). Influence of Central and Eastern European countries on EU's foreign policy. *Foreign Affairs*, 34(5), 59-71. doi: 10.46493/2663-2675.34(5).2024.59.

*Corresponding author



Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Georgia. In addition, there is a need for an in-depth analysis of the issues related to these countries' membership in the EU, including issues of the rule of law, democratic standards and economic convergence.

The events in Georgia in the spring of 2024 related to the adoption of the law on "transparency of foreign influence" demonstrate the complexity of cooperation between the EU and the Eastern Partnership countries. R.E. Hamilton *et al.* (2024) analyse in detail the protests that have arisen as a result of the adoption of the law on foreign agents in Georgia. This study highlights the importance of understanding domestic political processes in EU partner countries in shaping an effective foreign policy. However, it raises the question of the role of CEE countries as mediators between the EU and its eastern neighbours.

For a comprehensive understanding of the European Union's foreign policy, it is necessary to refer to fundamental studies in this area. S. Keukeleire & T. Delreux (2022) offer a comprehensive overview of the EU's foreign policy mechanisms, revealing the complex system of decision-making and interaction between different institutions. Their research provides a better understanding of how CEE countries can influence the development of a common foreign policy through existing EU structures.

The historical context of the development of the EU's foreign policy is revealed in the paper by F. Bindi (2022). The researcher traces the evolution of EU foreign policy approaches, which helps to assess how the accession of CEE countries has affected the traditional course of European diplomacy. This study highlights the need to consider the historical experience of new EU members in shaping modern foreign policy. J. Zielonka (2023) draws attention to the paradoxes of European foreign policy, which became especially noticeable after the EU's expansion to the east. The researcher analyses how different approaches and interests of member countries can lead to contradictory decisions and actions in the international arena. This study is particularly valuable for understanding the difficulties that the EU faces in developing a unified foreign policy position in the context of the growing influence of CEE countries.

An important aspect of the influence of CEE countries on EU foreign policy is the phenomenon of populism. S. Destradi *et al.* (2021) propose a research programme to investigate the relationship between populism and foreign policy. Their paper outlines potential areas for further research that could shed light on how populist trends in CEE countries affect the development of a common European foreign policy. For a deeper understanding of the specific features of the foreign policy approaches of individual CEE countries, it is worth turning to specific national studies. R. Zięba (2020) analyses in detail the foreign and security policy of Poland, which is especially important given the significant role of this country in the region. This study provides a better understanding of the motivations and strategies of one of the key CEE states in shaping a common European policy.

M. Varga & A. Buzogány (2021) examines the foreign policy of the populist governments of Poland and Hungary, focusing on their opposition to EU liberal values. This study highlights an important aspect of intra-European contradictions that affect the EU's ability to shape a

coherent foreign policy. Analysing the process of EU expansion to the east, V. Anghel & E. Jones (2022) draws attention to the phenomenon of "successful failures" – situations in which problems resulting from expansion become catalysts for further integration. This study offers a new perspective on the role of CEE countries in the transformation of the EU and its foreign policy. N. Fuchs-Schündeln & M. Schündeln (2020) examines the long-term effects of the communist past on Eastern European countries. Their study helps to understand how historical experience influences modern political and economic decisions of CEE countries, which is reflected in their positions on EU foreign policy. P. Stubbs & N. Lendvai-Bainton (2020) analyses the phenomenon of "authoritarian neoliberalism" in Croatia, Hungary, and Poland, revealing the complex relationships between the domestic and foreign policies of these countries. This study highlights the need to consider domestic political trends when analysing the foreign policy positions of CEE countries.

These studies form a comprehensive picture of the impact of CEE countries on EU foreign policy, highlighting the historical, political, economic, and social aspects of this process. They point out the need to further investigate specific mechanisms of influence and their consequences for pan-European foreign policy in the context of modern global challenges. Considering the identified gaps in scientific research, the purpose of this study was to analyse and assess the impact of Central and Eastern European countries on the development and implementation of the European Union's foreign policy in the context of modern global challenges. To achieve this goal, the following tasks were set:

1) to explore the positions and strategies of CEE representatives in EU institutions during key crises of recent years, including the COVID-19 pandemic, the migration crisis, the war in Ukraine, and the protests in Georgia;

2) to identify and analyse the main problems related to CEE membership in the EU and their impact on the foreign policy decision-making process;

3) to assess the effectiveness of the CEE countries' influence on EU foreign policy and identify potential areas for strengthening their role in shaping a common European position.

Materials and Methods

The study was based on an analysis of official EU documents, in particular treaties, regulations, resolutions, and decisions of EU institutions. The Consolidated version of the Treaty on the European Union (1992), the Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union (1992), and key documents related to EU foreign policy and relations with CEE countries were analysed. Special attention was paid to the analysis of Regulation of the European Parliament and of the Council No. 2020/2092 (2020), which reflects the mechanisms of the EU's influence on member states in matters of the rule of law. Official statements, speeches and interviews of political leaders and high-ranking officials of CEE countries and EU institutions have become an important source of information. The speeches and statements of the leaders of Poland, Hungary, the Czech Republic, Slovakia, and the Baltic States, and representatives of the European

Commission and the European Parliament were analysed. This helped to determine the official positions of the CEE countries on key foreign policy issues and their impact on the development of the EU's common foreign policy. Eurostat statistics, in particular GDP per capita at purchasing power parity, were used to assess the economic impact of CEE countries (Household consumption..., 2024). These data helped to assess the level of economic convergence of CEE countries with other EU members and its impact on their foreign policy positions.

The study also used reports and analytical materials from international organisations. In particular, the Report of the European Commission No. SWD (2021) 722 final (2021) was analysed, which provided important information on the state of the rule of law in CEE countries and its impact on their relations with the EU. Data from the Global Soft Power Index for 2024 (Jagodzinski, 2024) was also used to assess the diplomatic influence of CEE countries in comparison to other EU members.

To analyse the legal aspects of the CEE countries' influence on the EU's foreign policy, the author examined the judgments of the European Court of Justice, in particular, the decision in Case No. C-66/18 "European Commission v Hungary" (2020) concerning the law on higher education in Hungary. This enabled an assessment of the legal mechanisms of the EU's influence on its member states and their implications for the foreign policy positions of CEE countries. The study compared the positions and strategies of CEE representatives in EU institutions during key crises of recent years, including the COVID-19 pandemic, the migration crisis, the war in Ukraine, and the protests in Georgia. For this purpose, official statements of the CEE governments, resolutions of the European Parliament and decisions of the EU Council were analysed. In particular, the reaction of CEE countries to the law on "foreign agents" in Georgia was studied using statements by the foreign ministers of these countries and the European Parliament Resolution No. 2024/2703 (RSP) (2024).

To assess the effectiveness of the CEE countries' impact on EU foreign policy, specific initiatives and projects proposed by these countries at the EU level were analysed. In particular, the influence of CEE countries on the EU Energy Union and the development of the EU Energy Security Strategy (Draft update proposal..., 2024) was investigated. The role of CEE countries in the development of the Eastern Partnership Initiative and their impact on EU policy towards Eastern Europe and the South Caucasus were also analysed.

To systematise and visually present the results of the study, comparative tables were created that reflect the positions of CEE countries on key foreign policy issues, the level of their economic development, and the impact on the development of EU foreign policy. These tables revealed general trends and differences between CEE countries in their approaches to EU foreign policy. The study drew attention to the domestic political processes in the CEE countries and their impact on the foreign policy positions of these countries. In particular, the influence of populist trends on the development of foreign policy was analysed, using data on the speeches of political leaders and election results in CEE countries.

Results

Positions and strategies of CEE representatives in EU institutions during major crises. The COVID-19 pandemic, which began in Europe in early 2020, has become an unprecedented challenge to the unity and solidarity of the European Union. The countries of Central and Eastern Europe (CEE) have demonstrated different approaches to the crisis, often differing from the positions of the "old" EU members, creating tensions in relations and calling into question the effectiveness of the pan-European response to the pandemic.

According to M. Ceron *et al.* (2021), the response of CEE countries to the COVID-19 pandemic was characterised by a significant discrepancy in approaches and strategies. The researchers note that the lack of a unified European strategy to combat the pandemic has led to fragmentation of responses at the national level, especially noticeable in CEE countries. This has been reflected in various aspects of crisis management, including the introduction of quarantine measures, testing and vaccination policies, and economic support measures.

Hungary, in particular, has caused considerable concern with its approach to crisis management. On March 30, 2020, the Hungarian parliament passed a law granting Prime Minister Viktor Orban emergency powers for an indefinite period. This move was seen as a violation of the principles of the rule of law and democracy enshrined in Article 2 of the Consolidated version of the Treaty on European Union (1992). The European Commission has expressed serious concern about this law, noting that emergency measures must be strictly proportionate, limited in time and subject matter, and subject to regular monitoring (EU warns Hungary..., 2020).

Poland, although less radical, has also shown a tendency to centralise power and restrict civil liberties under the pretext of fighting the pandemic. In particular, the Polish government's decision to hold presidential elections in May 2020, despite the epidemiological situation, has drawn criticism from the opposition and international observers (Jastrzębski, 2024).

The Czech Republic and Slovakia have demonstrated a more cooperative approach to resolving the crisis. These countries actively supported EU initiatives to jointly purchase medical equipment and develop vaccines. For example, the Czech Republic was one of the first countries to join the EU joint procurement mechanism for the purchase of personal protective equipment and medical equipment (McEvoy & Ferri, 2020).

The Baltic States – Estonia, Latvia and Lithuania – have used the crisis to promote their digital initiatives at the EU level. Estonia, in particular, actively lobbied for the introduction of digital solutions for crisis management and coordination between member countries. As noted by L. Hantrais & M.T. Letablier (2020), Estonian experience in e-governance has become a model for other EU countries in developing digital tools to combat the pandemic.

In the context of the economic response to the pandemic, CEE countries generally supported the idea of creating an EU Recovery Fund, but expressed concern about the criteria for allocating funds. In particular, Poland and Hungary insisted that the allocation of funds should not be tied to issues of the rule of law. This led to lengthy

negotiations and compromises that culminated in the adoption of the Regulation of the European Parliament and of the Council No. 2020/2092 (2020).

The migration crisis, which peaked in 2015-2016, remains one of the most controversial issues in relations between CEE countries and other EU members. The positions of the countries of the region on this issue are largely determined by their historical experience, demographic situation and political culture. According to V. Metcalfe-Hough (2022), the Visegrad Group countries (Poland, Hungary, Czech Republic, and Slovakia) have taken the toughest stance on accepting migrants and refugees. They categorically rejected the quota system for the distribution of refugees proposed by the European Commission in September 2015 under Article 78(3) Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union (1992). This position was contrary to the principle of solidarity consolidated in Article 80 of the same Treaty, which provides for a “fair distribution of responsibility among member states” in the area of border control, asylum, and immigration policies.

Hungary, under the leadership of Viktor Orban, has become a symbol of resistance to EU migration policy. In 2015, the country built a fence on the border with Serbia and Croatia, which was regarded as a violation of the Schengen border code (Regulation of the European Parliament and of the Council No. 2016/399, 2016). In addition, Hungary introduced criminal liability for illegal border crossing (Hungary criminalizes border..., 2015), which contradicts international norms for the protection of refugee rights, in particular the Convention Relating to the Status of Refugees (1954).

Poland, although less radically, also refused to participate in the quota system. The Polish government stressed the need to strengthen the EU’s external borders and combat the causes of migration in the countries of origin. Poland actively supported the idea of “flexible solidarity”, which would provide for alternative forms of participation in resolving the migration crisis, in addition to accepting refugees. This position is reflected in the Bratislava Declaration (2016), where EU leaders agreed to “flexible solidarity” as a compromise between different approaches to migration policy.

The Czech Republic and Slovakia, although less active in their opposition, also abandoned mandatory quotas for accepting refugees. According to the Judgment of the Court of Justice of the European Union (Grand Chamber) in Cases No. C-643/15 and C-647/15 (2017) these countries, together with Hungary, were found guilty by the European Court of Justice of failing to fulfil their obligations to resettle refugees. The court held that “these member states cannot invoke their duties to maintain public order and maintain internal security to deviate from the implementation of the temporary and exclusive resettlement mechanism”.

The Baltic States took a more moderate position. While they also expressed concerns about mandatory quotas, these countries were more open to compromise and participation in pan-European solutions. For example, Lithuania has agreed to accept a certain number of refugees under the EU resettlement programme, albeit in a much smaller volume than originally proposed.

The position of CEE countries on the migration crisis has led to serious disagreements with the “old” EU members, especially with Germany and France. This has affected the overall ability of the EU to form a unified migration policy and respond effectively to the crisis. As noted by P. Bite *et al.* (2020), differences in migration policy approaches between CEE countries and Western European states have become a major challenge to the EU’s unity and ability to respond to global challenges.

The war in Ukraine, which began with a full-scale Russian invasion on February 24, 2022, was a key factor that affected the foreign policy positions of CEE countries and their relations with other EU members. The geographical proximity to the conflict zone and the historical experience of relations with Russia have led to the special sensitivity of the countries of the region to this crisis. Poland has taken the most active position in supporting Ukraine and countering Russian aggression. The Polish government has consistently advocated tougher sanctions against Russia, increased military assistance to Ukraine, and accelerated the process of Ukraine’s integration into Euro-Atlantic structures. Poland has become a key hub for providing humanitarian aid and receiving Ukrainian refugees. According to the Office of the United Nations High Commissioner for refugees, as of May 2024, Poland received the largest number of Ukrainian refugees among all EU countries – more than 1.7 million people (Ukraine refugee situation, 2024).

The Baltic States – Estonia, Latvia, and Lithuania – have taken a tough stance similar to Poland against Russia. These countries actively lobbied for tougher sanctions, an increase in NATO’s military presence in the region, and comprehensive support for Ukraine. They were among the most active supporters of granting Ukraine the status of a candidate for EU membership, which was implemented on June 23, 2022 by the decision of the European Council in accordance with Article 49 Consolidated version of the Treaty on European Union (1992).

The Czech Republic and Slovakia have also shown strong support for Ukraine, albeit with less radical rhetoric. These countries have provided significant humanitarian and military assistance to Ukraine and supported sanctions against Russia. In particular, the Czech Republic became one of the first suppliers of heavy weapons to Ukraine, transferring T-72 tanks and BVP-1 infantry fighting vehicles in April 2022 (Czech Republic sends..., 2022).

Hungary has taken the most controversial position among the CEE countries. Although Hungary has officially supported Ukraine’s territorial integrity and condemned Russian aggression, Viktor Orban’s government has often criticised sanctions against Russia, emphasising their negative impact on the Hungarian economy. In addition, Hungary has blocked some EU initiatives to strengthen support for Ukraine, in particular, in matters of military assistance. This position has drawn criticism from other EU members and has led to tensions with Ukraine (Duračay, 2023). In general, the position of the CEE countries on the war in Ukraine significantly influenced the development of a common EU foreign policy. On the one hand, the active position of Poland and the Baltic States contributed to the strengthening of EU support for Ukraine and the adoption of a tougher position on Russia. On the other

hand, differences between CEE countries, especially Hungary's position, have sometimes made it difficult to make decisions and reach consensus within the EU.

The protests in Georgia, which broke out in response to an attempt to pass a law on "foreign agents" in early 2023, have become another important test for EU foreign policy and the role of CEE countries in shaping it. These events caused a special resonance in the CEE countries, which have their own experience of democratic transformation and opposition to authoritarian tendencies. According to R.E. Hamilton *et al.* (2024), the Georgian government's proposed bill on "foreign agents" had much in common with the Russian law of 2012 and stipulated that organisations receiving more than 20% of their funding from abroad must register as "foreign agents". This sparked mass protests in Georgia, as civil society and the opposition saw the move as an attempt to restrict democratic freedoms and divert the country from the European path of development.

CEE countries, especially those with experience of "colour revolutions" and democratic transformations, have shown particular sensitivity to the events in Georgia. Poland and the Baltic States were among the most active supporters of supporting Georgian civil society and condemning government actions that could restrict democratic freedoms. The Polish government has shown consistent support for the European aspirations of Georgia and its civil society, especially in the context of protests against the law on "foreign agents". Although there are no direct statements by Polish Foreign Minister Zbigniew Rau on this particular bill, his visit to Georgia on April 27, 2023, which took place shortly after the protests, highlighted the importance of supporting democratic processes in the country. At the press conference, Rau noted Poland's support for the aspirations of Georgian society for freedom, independence, and peace. He said: "Poland will continue to consistently support the European and Euro-Atlantic aspirations of Georgian society, emphasising that membership in the EU and NATO is in the interests not only of Georgia, but also of the entire Euro-Atlantic community". This statement, although not directly related to the law on "foreign agents", reflects Poland's position on supporting Georgia's democratic processes and European integration, which indirectly concerns the issue of the controversial bill. (Koridze, 2023).

Lithuania, Latvia, and Estonia, which have close ties to Georgia under the Eastern Partnership, also strongly criticised the bill and called for its withdrawal. Lithuanian President Gitanas Nausėda expressed concern on his Twitter account about the Georgian law on "foreign agents" and the consequences that it may have for Georgia in the process of EU integration (Nausėda, 2024). The Czech Republic and Slovakia took a more moderate stance, but also expressed concern about the situation in Georgia. Czech Foreign Minister Jan Lipavski expressed a clear position on the situation in Georgia, especially regarding the law on "foreign agents". In a social media post on May 15, 2024, he stated that Georgia's adoption of a law on so-called foreign agents, similar to the Russian one, would harm the country's civil society and therefore affect its democracy and the rule of law. Lipavsky stressed that with this legislation and comments from representatives of the ruling

party, Georgia began to move away from EU membership. In addition, he noted that the Czech Republic condemns the Georgian government's use of violence against demonstrators in recent weeks (Willoughby, 2024). Hungary, unlike other CEE countries, refrained from directly criticising the Georgian government. This reflects the general trend of Hungarian foreign policy towards non-interference in the internal affairs of other states, especially when it comes to issues related to civil society and democratic freedoms. The reaction of the CEE countries to the protests in Georgia has demonstrated their ability to influence the development of a common EU position on events in the Eastern Partnership countries. The active position of Poland and the Baltic States contributed to the fact that the EU took a tougher position on the draft law on "foreign agents".

On April 22, 2024, the European Parliament adopted a resolution condemning the attempt to pass a law on "foreign agents" in Georgia and calling on the Georgian government to withdraw the bill. The European Parliament Resolution No. 2024/2703 (RSP) (2024) noted that the adoption of such a law would be incompatible with EU values and standards and would contradict Georgia's aspirations for European integration. The Venice Commission in its urgent opinion also expressed serious concerns about this law. The commission concluded that the restrictions imposed by law on the right to freedom of expression, freedom of association and privacy were incompatible with the requirements of legality, legitimacy, necessity in a democratic society and proportionality, and with the principle of non-discrimination set out in international and European standards. The commission stressed that the law poses a serious risk of stigmatisation, silencing and eventually eliminating associations and media outlets that receive even a small part of their funds from abroad. This can negatively affect open information public debates, pluralism, and democracy. The Venice Commission strongly recommended that the Georgian authorities repeal the law in its current form due to its fundamental shortcomings and significant negative consequences for fundamental freedoms (Georgia urgent opinion..., 2024).

It is important to note that the reaction of CEE countries to the events in Georgia reflects their own understanding of democratic processes and the importance of civil society. As noted by R.E. Hamilton *et al.* (2024), CEE countries that have themselves gone through a complex process of democratic transformation see support for civil society and independent media as a key element in strengthening democracy in the Eastern Partnership countries. This position of CEE countries also reflects their desire to strengthen their role in shaping EU Eastern policy. By supporting democratic forces in Georgia, these countries not only defend their values, but also strengthen their influence in the region, which they consider strategically important for the security and stability of Europe.

Thus, the reaction of CEE countries to the protests in Georgia demonstrates their growing role in shaping EU foreign policy, especially in relation to the Eastern Partnership countries. Their position contributed to a more active and principled EU response to the events in Georgia, emphasising the importance of democratic values and the rule of law in the EU's relations with partner countries. For a comprehensive understanding of the positions

and strategies of the central and Eastern European countries regarding the key crises that the European Union faced during 2015–2024, a comparative analysis of their reactions was carried out. The results of this analysis are

presented in the form of a table that clearly demonstrates the variety of approaches of CEE countries to solving global challenges and their impact on the development of EU foreign policy (Table 1).

Table 1. Comparative analysis of CEE responses to key EU crises (2015–2024)

Crisis	Poland	Hungary	Czech Republic	Slovakia	Baltic States
COVID-19 pandemic	Centralisation of power, restriction of freedoms	Emergency powers of the government, violation of democratic norms	Cooperative approach, support for EU initiatives	Cooperative approach, support for EU initiatives	Promotion of digital solutions
Migration crisis	Rejection of quotas, strengthening borders	Tough anti-immigration policy, fence construction	Rejection of quotas, moderate rhetoric	Rejection of quotas, moderate rhetoric	Moderate position, limited participation in relocation
War in Ukraine	Active support for Ukraine, tough stance on Russia	Criticism of sanctions, blocking EU initiatives	Support to Ukraine, provision of military assistance	Support to Ukraine, provision of humanitarian assistance	Active support for Ukraine, tough stance on Russia
Protests in Georgia	Active support for protesters, criticism of the law	Refraining from direct criticism	Moderate concern, call for dialogue	Moderate concern, call for dialogue	Active support for protesters, criticism of the law

Notes: COVID-19 – coronavirus disease of 2019; “Baltic States” – Estonia, Latvia, Lithuania; “fence” – refers to the border barrier built by Hungary on the border with Serbia and Croatia; “law” – refers to the law on “foreign agents” proposed by the government of Georgia

Source: compiled by the author

Table 1 clearly demonstrates the variety of challenges that CEE countries face in the context of their EU membership. It emphasises that despite their shared past and geographical proximity, these countries have different levels of problems in the areas of the rule of law, economic convergence, foreign policy priorities, and the impact of populism on foreign policy. This creates a complex dynamic in relations between “new” and “old” EU members, requiring flexible and individualised approaches to solving these problems at the Union level.

The main problems associated with the membership of CEE countries in the EU. The accession of CEE countries to the European Union in 2004 and 2007 marked a historic moment of reunification of the continent after decades of division. However, this process has also revealed a number of significant problems that continue to affect the relationship between the “old” and “new” EU members, and the overall dynamics of European integration. One of the most pressing issues related to the membership of CEE countries in the EU has been compliance with the principles of the rule of law and democratic standards. This problem was particularly acute between 2015 and 2024, when a number of countries in the region experienced trends to limit the independence of the judicial system, freedom of the media and civil society.

Poland has become one of the most striking examples of this trend. In 2015, after the Law and Justice party came to power, a number of judicial reforms were initiated, which, according to the European Commission, threatened the independence of the judicial system. In particular, the law of the Republic of Poland of 20 December 2019 (Law of the Republic of Poland..., 2020) caused serious concern in Brussels. The European Commission, in its 2020 rule of law report, noted that “reforms carried out since 2015 have increased the influence of the executive and legislative powers on the functioning of the judiciary, thereby weakening judicial independence” (Report of the European Commission No. SWD (2021) 722 final, 2021).

In response to these actions, the European Commission initiated a procedure against Poland under Article 7 Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union (1992), which provides for the possibility of imposing sanctions on a member state for serious violations of EU values. On December 20, 2017, the Commission activated this procedure for the first time in the history of the EU, declaring “a clear risk of a serious violation of the rule of law in Poland” (Decision of the Council of European Union No. 2017/0360, 2017).

Hungary has also been the target of criticism from the EU for violating democratic norms. In particular, the higher education law passed in 2017, which effectively forced the Central European University to move most of its activities from Budapest to Vienna, was seen as an attack on academic freedom. The European Court in Judgement of the Court of Justice (Grand Chamber) in Case No. C-66/18 (2020) held that this law violated EU law, in particular Article 13 of the EU Charter of Fundamental Rights on academic freedom and Article 49 of the TFEU on freedom of establishment.

These cases demonstrate the growing tension between some CEE countries and EU institutions regarding the understanding and implementation of the rule of law principles. As noted by A. von Bogdandy *et al.* (2021) in their study, problems with the rule of law in CEE countries revealed the limitations of existing EU mechanisms for protecting democracy and questioned the effectiveness of the European integration process as a tool for democratisation.

Economic convergence between “old” and “new” EU members remains one of the key challenges of European integration. Although CEE countries have made significant progress in economic development since joining the EU, the gap in living standards and economic productivity is still significant. According to Eurostat, in 2023, GDP per capita at purchasing power parity in Bulgaria was only 55% of the EU average, in Romania – 85%, in Poland – 77%

(Household consumption..., 2024). These figures, while showing significant progress since joining the EU, still point to a significant gap in economic development.

The problem of economic convergence is closely related to the issue of the efficiency of using EU funds. According to a 2023 study by the European Chamber of Accounts, despite significant investment from the EU, the efficiency of using structural funds in CEE countries remains lower than the EU average (Special report..., 2023). This indicates the need to improve the distribution and control mechanisms for the use of European funds. In addition, the economic crisis caused by the COVID-19 pandemic, and the 2022-2023 energy crisis related to the war in Ukraine, have further exacerbated the economic challenges for CEE countries. According to the European Commission's 2024 forecast, the pace of economic recovery in CEE countries may be lower than the EU average, which may lead to a slowdown in the process of economic convergence (European economic forecast, 2024).

The foreign policy priorities of CEE countries often differ from the positions of the "old" EU members, which creates additional challenges for the development of a unified foreign policy of the Union. These differences are particularly noticeable in relations with Russia, policies towards Ukraine and other Eastern Partnership countries, and in approaches to migration policy. For example, the position of Poland and the Baltic States on Russia is much tougher than that of countries such as Germany or France. This was reflected, in particular, in the discussions around the Nord Stream 2 project. Poland has consistently opposed this project, seeing it as a threat to Europe's energy security (Poland and Lithuania..., 2019). Differences in assessments of energy cooperation with Russia between CEE countries and some Western European states create obstacles to the development of a unified EU energy policy.

The issue of migration policy also remains a source of controversy. The Visegrad Group countries (Poland, Hungary, the Czech Republic, Slovakia) consistently oppose mandatory quotas for the distribution of refugees, which

contradicts the position of most of the "old" EU members. This situation led to the adoption in May 2024 of a New Covenant on migration and asylum, which provides for a more flexible approach to solidarity in migration issues (Pact on migration..., 2024).

The rise of populist sentiment in CEE countries has a significant impact on their foreign policy and relations with the EU. Populist governments often use Euroscepticism rhetoric to mobilise electoral support, which creates additional tension in relations with Brussels. Hungary, under the leadership of Viktor Orban, has become the most striking example of this trend. Orban has repeatedly criticised EU policies, particularly on migration and the rule of law. In a speech on March 15, 2024, dedicated to the national holiday of Hungary, V. Orban said that Brussels is trying to limit the sovereignty of member countries and impose other people's values on them (Hungary's Orban..., 2024). Similar trends are observed in other countries in the region. As noted by S. Destradi *et al.* (2021) populist governments in CEE countries often use anti-European rhetoric as a tool of internal mobilisation, which makes it difficult to form a unified EU foreign policy. This situation poses serious challenges to the unity of the EU and its ability to respond effectively to global crises. The rise of populism in CEE countries may lead to further fragmentation of the EU's foreign policy and weakening of its position in the international arena.

In order to systematise and visually present the main problems associated with the membership of Central and Eastern European countries in the European Union, a comprehensive analysis of key aspects of their integration was carried out. This analysis covers the period from 2015 to 2024 and focuses on four main areas: the rule of law, economic convergence, foreign policy priorities, and the impact of populism on foreign policy. The results of this analysis are presented in the form of a comparative table, which allows assessing the situation in each of the countries under study and identify general trends and differences between them (Table 2).

Table 2. Comparative analysis of CEE responses to key EU crises (2015-2024)

Problem	Poland	Hungary	Czech Republic	Slovakia	Baltic States
Rule of law	High level of tension, procedure under Article 7 of the TEU	High level of tension, violation of academic freedoms	Moderate problems	Moderate problems	Low level of problems
Economic convergence	GDP per capita: 77% of the EU average (2023)	GDP per capita: 74% of the EU average (2023)	GDP per capita: 93% of the EU average (2023)	GDP per capita: 71% of the EU average (2023)	GDP per capita: 84-89% of the EU average (2023)
Foreign policy priorities	Tough stance on Russia, support for Ukraine	Softer position on Russia, criticism of sanctions	Moderate position	Moderate position	Tough stance on Russia, support for Ukraine
Influence of populism	Significant influence on foreign policy	Very high influence on foreign policy	Moderate impact	Moderate impact	Low impact

Notes: GDP – Gross domestic product; Article 7 TEU – Article 7 Consolidated version of the Treaty on European Union (1992).

Source: compiled by the author

This table clearly demonstrates the variety of challenges that CEE countries face in the context of their EU membership. It emphasises that despite their shared past and geographical proximity, these countries have different levels of problems in the areas of the rule of law, economic

convergence, foreign policy priorities, and the impact of populism on foreign policy. This creates a complex dynamic in relations between "new" and "old" EU members, requiring flexible and individualised approaches to solving these problems at the Union level.

Evaluating the effectiveness of CEE countries' influence on EU foreign policy. Since joining the European Union in 2004 and 2007, the countries of Central and Eastern Europe (CEE) have made significant progress in promoting their regional interests at the EU level. These successes are particularly noticeable in the areas of energy security, European neighbourhood policy, and EU enlargement. One of the key achievements of the CEE countries was the strengthening of the EU's attention to energy security issues. According to D. Baltag & I. Romanyshyn (2023), the CEE countries, especially Poland and the Baltic States, played a crucial role in shaping the EU Energy Union, emphasising the need to diversify energy sources and reduce dependence on Russian gas. This is reflected in the EU Energy Security Strategy adopted in 2024, which provides for significant investment in the development of infrastructure for the import of liquefied natural gas and strengthening the interconnections between national energy systems (Draft update proposal..., 2024).

Another important success was the strengthening of the eastern dimension of European neighbourhood policy. The Eastern Partnership Initiative, proposed by Poland and Sweden in 2008, has become a key tool for EU cooperation with six post-Soviet countries. Due to the persistence of CEE countries, especially Poland and the Baltic States, the EU has significantly strengthened its presence and influence in the Eastern Europe and South Caucasus region (Baltag & Romanyshyn, 2023). This led to the signing of association agreements with Ukraine, Moldova, and Georgia in 2014, and the granting of candidate status for EU membership to Ukraine and Moldova in 2022.

CEE countries have also played an important role in supporting the European perspective for the Western Balkans. In particular, during Bulgaria's presidency of the EU Council in the first half of 2018, the EU-Western Balkans summit was held in Sofia, which confirmed the European perspective of the region. This policy was continued in the decision of the European Council of March 2020 to start accession negotiations with Albania and North Macedonia (Commission welcomes the..., 2020).

The process of forming a common EU foreign policy is characterised by a complex dynamic in which the countries of Central and Eastern Europe (CEE) face a number of restrictions and obstacles, despite certain achievements. These challenges are caused both by the internal characteristics of the countries of the region and by the structural aspects of decision-making in the EU, creating a multidimensional problem that requires an integrated approach to its solution. The key limitation is the differences in foreign policy priorities between the CEE countries themselves. B. Dicharry & L. Stiblarova (2023) emphasise that despite the common historical past, CEE countries often have different views on key foreign policy issues, which makes it difficult to form a single regional position. This heterogeneity is particularly evident in relations with Russia, where the tough stance of Poland and the Baltic States contrasts with the more moderate approaches of Hungary or Slovakia. Such differences not only complicate coordination within the region, but also reduce the weight of the CEE vote at the pan-European level (Lelieveldt & Princen, 2023).

The limited resources and diplomatic influence of CEE countries in comparison with the "old" EU members

pose an additional obstacle. The EU Soft Power Index for 2024 shows that none of the CEE countries is in the top 10 in this indicator (Jagodzinski, 2024). This situation significantly limits the ability of CEE countries to shape the EU agenda and influence key decisions, creating an imbalance in the ability to implement foreign policy initiatives. Internal political processes in some CEE countries, in particular in Poland and Hungary, have led to tensions with EU institutions. The initiation of the Article 7 Consolidated version of the Treaty on European Union (1992) procedure against these countries significantly weakened their position in negotiations with other EU members on key foreign policy issues. This situation not only undermines the credibility of CEE countries, but also limits their ability to effectively defend their interests on the European stage.

The decision-making mechanism in the area of the EU's common foreign and security policy also acts as a limiting factor. The requirement of unanimity provided for in Article 31 of the Consolidated version of the Treaty on European Union (1992) often makes it difficult to promote CEE initiatives, especially if they do not find support from the "old" EU members. This structural feature of the decision-making process creates additional barriers to the implementation of the foreign policy priorities of the CEE countries, requiring them to perform more complex diplomatic manoeuvres and compromises. Despite these challenges, there are a number of potential areas for strengthening the role of CEE countries in shaping EU foreign policy. These areas include strengthening regional cooperation, developing expertise on key issues, and actively using EU tools. The implementation of these strategies can significantly increase the influence of CEE countries on the European stage.

Strengthening regional cooperation is a key factor for increasing the influence of CEE countries. Closer coordination of positions between the Visegrad Group countries, the Baltic States and other CEE members can significantly strengthen their voice in the EU. Such cooperation will not only allow CEE countries to come up with more coordinated positions, but also increase their negotiating power in pan-European discussions. Developing expertise on key issues is another important area. The CEE countries have unique experience and knowledge, especially in relations with Russia and the Eastern Partnership countries. B. Dicharry & L. Stiblarova (2023) emphasise that strengthening analytical capabilities and active participation of experts from CEE countries in shaping EU policy can significantly increase their influence. This will not only strengthen the position of CEE countries in discussions on key foreign policy issues, but also increase their value as partners for other EU members.

The active use of EU instruments is another potential area for increasing influence. In particular, the enhanced cooperation mechanism provided for in articles 326-334 of the Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union (1992) can be used by CEE countries to promote joint foreign policy initiatives. This tool allows a group of EU member states to promote joint projects even in the absence of a common consensus, which can be an effective way to implement the foreign policy priorities of CEE countries.

Thus, while CEE countries face significant challenges in shaping the EU's common foreign policy, there are real opportunities to strengthen their role. The implementation of these opportunities will require both a strategic approach to regional cooperation and the development of expert capacity and skilful use of existing EU mechanisms. Success in these areas can significantly increase the impact of CEE countries on EU foreign policy, contributing to a more balanced and inclusive decision-making process at the European level.

Discussion

The analysis of the influence of Central and Eastern European countries on the foreign policy of the European Union revealed a number of key trends and problems. In particular, it was established that CEE countries have made some progress in promoting their regional interests, especially in the areas of energy security and European neighbourhood policy. Their influence is limited by differences in foreign policy priorities, limited resources, and tensions with EU institutions. Comparing the results obtained with studies by other researchers helps to better understand the dynamics of these processes and their consequences for European integration.

In the context of analysing the effectiveness of EU foreign policy and the role of individual member states in its establishment, C. Hill (2019) offers a critical look at the EU's ability to act as a single actor on the international stage. The researcher argues that despite the EU's ambitions to become a global player, internal disagreements and institutional constraints often lead to inefficiency and inconsistency in foreign policy. The authors of this study agree with this opinion, given the difficulties identified in forming a unified position of the CEE countries and their interaction with the "old" EU members. However, in contrast to the pessimistic view of C. Hill (2019), the results obtained indicate some success of CEE countries in promoting their interests, in particular, in the field of energy security and European neighbourhood policy. This indicates that despite structural constraints, CEE countries are finding ways to influence EU foreign policy, albeit with varying degrees of success in different areas.

Considering the geopolitical aspect of the EU's relations with the Eastern Partnership countries, D. Cadiér (2021) highlights the growing role of geopolitical considerations in shaping EU policy towards the region. The researcher argues that the CEE countries, especially Poland and the Baltic States, played a key role in the "geopolitics" of the Eastern Partnership, promoting more active EU involvement in the region. This thesis can be agreed upon, given the active role of CEE countries in strengthening the eastern dimension of European neighbourhood policy. In particular, the success of the Eastern Partnership Initiative and the signing of association agreements with Ukraine, Moldova, and Georgia can be considered as a direct result of the influence of CEE countries on EU foreign policy. However, the identified differences in the approaches of different CEE countries to relations with Russia emphasise the complexity of forming a unified position even within this region, which may limit the effectiveness of their influence at the pan-European level.

Analysing the influence of external actors on CEE countries, E. Kavalski (2019) focuses on China's role in the region, exploring the unintended consequences of the interaction of different identity narratives. Although this study does not directly address the impact of CEE countries on EU foreign policy, it provides an important context for understanding the complexity of foreign policy orientations in the region. It can be assumed that the identified differences in the foreign policy priorities of the CEE countries can be partly explained by the influence of external actors such as China. This highlights the need to consider not only intra-European dynamics, but also the global context when analysing the foreign policy positions of CEE countries and their impact on EU policy.

In the context of Europeanisation of CEE countries, F. Schimmelfennig & U. Sedelmeier (2020) offer a revised version of the external stimulus model, analysing the processes of adaptation of these countries to EU norms and practices. The researchers argue that the effectiveness of Europeanisation depends on the clarity of EU conditions, the size and speed of remuneration, and on the internal costs of adaptation. This model provides a better understanding of the identified problems with the rule of law in some CEE countries, in particular, in Poland and Hungary. The authors agree with the thesis of F. Schimmelfennig & U. Sedelmeier (2020) about the relationship between internal adaptation processes and the foreign policy influence of EU member states. The success of CEE countries in promoting their interests in the areas of energy security and European neighbourhood policy shows that even in the presence of internal problems, these countries can effectively use EU mechanisms to achieve their goals.

The analysis of the impact of CEE countries on EU energy policy revealed significant success of these states in promoting energy security issues at the pan-European level. In particular, the key role of CEE countries, especially Poland and the Baltic States, in the establishment of the EU Energy Union and the development of an energy security strategy is established. These initiatives are aimed at diversifying energy sources and reducing dependence on Russian gas. The study revealed certain limitations in the influence of CEE countries due to differences in approaches between the countries of the region themselves and their limited resources compared to the "old" EU members.

Considering the political economy of EU climate and energy policy in CEE countries, S. Četković & A. Buzogány (2019) point to the changing coalition patterns and prospects for the transition to clean energy. The researchers note the growing role of CEE countries in shaping the EU's energy policy. This opinion can be agreed with, given the successes of these countries in promoting energy security issues at the EU level. In particular, the influence of CEE countries on the development of the EU Energy Union and energy security strategies confirms the researchers' thesis about changing the role of these countries from passive recipients of EU policy to active participants in its development. It is worth noting that the identified limitations of this impact, due to disagreements between the CEE countries themselves and their limited resources, complement the analysis of S. Četković & A. Buzogány (2019) with important context of intraregional dynamics.

Analysing decision-making processes in the EU, a study edited by H. Wallace *et al.* (2020) offers a comprehensive analysis of policy-making mechanisms in various EU areas of activity. The researchers emphasise the complexity and multilevel nature of these processes, which is consistent with the identified limitations that CEE countries face when promoting their interests at the EU level. The source's point about structural constraints affecting the effectiveness of EU decision-making can be agreed upon, given the difficulties identified in requiring unanimity in the EU's common foreign and security policy. However, the success of CEE countries in promoting energy security and neighbourhood policy initiatives demonstrates that even in the face of these restrictions, member states can effectively use existing mechanisms to influence EU policy.

Considering the relationship between the EU and other international actors, C. Hill *et al.* (2023) offer a comprehensive look at the EU's role in global politics. The researchers highlight the EU's growing role as an international actor, but also note internal challenges that limit its effectiveness. This can be agreed upon, given the identified successes and limitations of the influence of CEE countries on EU foreign policy. In particular, the ability of CEE countries to influence the development of EU policy on the Eastern Partnership and energy security confirms thesis by C. Hill *et al.* (2023) on the importance of the EU's internal dynamics for its foreign policy activities. The identified differences between CEE countries and tensions with EU institutions illustrate internal challenges that may limit the EU's ability to act as a single and effective international actor.

In the context of the analysis of the EU's global strategy, S. Biscop (2022) examines the evolution of the EU's foreign policy approach, arguing in favour of "real policies with European characteristics". This concept implies a more pragmatic and interest-oriented approach to foreign policy, which, however, remains true to European values. The authors of the present study agree with this opinion, given the active role of CEE countries in shaping EU policy on the Eastern Partnership and energy security, which can be considered as an example of such a pragmatic approach. However, the identified problems with the rule of law in some CEE countries and their impact on the foreign policy positions of these countries highlight the complexity of balancing interests and values in EU foreign policy, which is a central aspect of the analysis by S. Biscop (2022). This demonstrates that the impact of CEE countries on EU foreign policy reflects a broader debate about the nature and direction of European integration.

Analysing the phenomenon of populism in Central and Eastern Europe, S. Engler *et al.* (2021) point to the diversity of anti-establishment and populist movements in the region. This analysis can be agreed with, given the identified influence of populist sentiments on the foreign policy positions of some CEE countries, in particular Hungary. The revealed trend of using Eurosceptic rhetoric by populist governments to mobilise electoral support confirms the conclusions of researchers about the influence of populism on political processes in the region. It is worth noting that the identified specific consequences of populist trends for the ability of CEE countries to effectively influence EU foreign policy complement this analysis. In

particular, tensions between some CEE countries and EU institutions can be seen as a direct result of increased populist tendencies, which limits the ability of these countries to effectively promote their interests at the European level.

Considering modern European politics, J.M. Magone (2019) offers a comprehensive analysis of political systems and processes in various European countries, including CEE countries. The researcher draws attention to the growing role of these countries in shaping pan-European politics. This opinion can be agreed with, given the revealed influence of CEE countries on EU foreign policy. In particular, the success of CEE countries in promoting their interests in the areas of energy security and European neighbourhood policy confirms the thesis of J.M. Magone (2019) on the growing weight of these countries in EU decision-making processes. Notably, the identified differences in foreign policy priorities between the CEE countries themselves and the limited resources of these countries in comparison with the "old" EU members demonstrate difficulties in implementing their ambitions.

Conclusions

An analysis of the positions and strategies of CEE representatives in EU institutions during the key crises of recent years revealed the heterogeneity of their approaches and a certain discrepancy with the positions of the "old" EU members. During the COVID-19 pandemic, CEE countries have demonstrated various approaches – from centralising power in Hungary to actively promoting digital solutions by the Baltic States. The migration crisis of 2015-2016 revealed the greatest differences with the Visegrad countries, which categorically abandoned the quota system for the distribution of refugees. The war in Ukraine, on the contrary, led to greater unity of positions of the CEE countries, with the exception of Hungary, which has taken a more reserved stance on sanctions against Russia.

The study identified a number of key issues related to CEE membership in the EU that affect their ability to shape the Union's foreign policy. These include issues of the rule of law, particularly acute for Poland and Hungary, economic convergence, which is still a challenge, and growing populist sentiment, which often leads to tensions with Brussels. These factors limit the ability of CEE countries to effectively promote their interests at the EU level.

An assessment of the effectiveness of the CEE countries' influence on EU foreign policy showed that despite the restrictions, these countries have made significant progress in promoting their regional interests, especially in the areas of energy security and European neighbourhood policy. The Eastern Partnership Initiative and the EU's increased attention to energy security issues are direct results of the CEE countries' influence. Their influence is limited by differences in foreign policy priorities, limited resources, and tensions with EU institutions. To strengthen their role in shaping EU foreign policy, CEE countries need to focus on strengthening regional cooperation, developing expertise on key issues, and actively using EU tools, in particular, the enhanced cooperation mechanism. Closer coordination of positions between countries in the region can significantly strengthen their voice in the EU.

The main limitation of this study is its focus on official positions and public statements of representatives of CEE countries, which does not always fully reflect the complexity of domestic political processes and informal mechanisms of influence. Promising areas of further research can be a more detailed analysis of domestic political factors that influence the development of foreign policy positions of CEE countries, and research on the impact

of economic interests and business lobbies on the foreign policy of these countries within the EU.

Acknowledgements

None.

Conflict of Interest

None.

References

- [1] Anghel, V., & Jones, E. (2022). Failing forward in Eastern enlargement: Problem solving through problem making. *Journal of European Public Policy*, 29(7), 1092-1111. doi: [10.1080/13501763.2021.1927155](https://doi.org/10.1080/13501763.2021.1927155).
- [2] Baltag, D., & Romanyshyn, I. (2023). The European Union and its Eastern Partnership neighbours – a framework to evaluate performance. *International Politics*. doi: [10.1057/s41311-023-00475-3](https://doi.org/10.1057/s41311-023-00475-3).
- [3] Bindi, F. (2022). *European Union foreign policy: A historical overview*. Retrieved from <https://art.torvergata.it/bitstream/2108/360664/1/EUFP%20Intro%20and%20History.pdf>.
- [4] Biscop, S. (2022). *EU Global Strategy: Realpolitik with European characteristics*. Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/84598547.pdf>.
- [5] Bite, P., Szombathelyi, M.K., & Vasa, L. (2020). *The concept of labour migration from the perspective of Central and Eastern Europe*. *Economics & Sociology*, 13(1), 197-216.
- [6] Cadier, D. (2021). The geopoliticisation of the EU's Eastern Partnership. In A. Tyushka & T. Schumacher (Eds.), *The European Union and its eastern neighbourhood* (pp. 77-99). New York: Routledge. doi: [10.4324/9781003083634](https://doi.org/10.4324/9781003083634).
- [7] Ceron, M., Palermo, C.M., & Grechi, D. (2021). Covid-19 response models and divergences within the EU: A health dis-union. *Statistics, Politics and Policy*, 12(2), 219-268. doi: [10.1515/spp-2021-0003](https://doi.org/10.1515/spp-2021-0003).
- [8] Četković, S., & Buzogány, A. (2019). The political economy of EU climate and energy policies in Central and Eastern Europe revisited: Shifting coalitions and prospects for clean energy transitions. *Politics and Governance*, 7(1), 124-138. doi: [10.17645/pag.v7i1.1786](https://doi.org/10.17645/pag.v7i1.1786).
- [9] Commission welcomes the green light to opening of accession talks with Albania and North Macedonia. (2024). Retrieved from https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_519.
- [10] Consolidated version of the Treaty on European Union. (1992, February). Retrieved from <https://www.legislation.gov.uk/eut/teu/title/I>.
- [11] Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. (1992, February). Retrieved from <https://www.legislation.gov.uk/eut/teec/contents>.
- [12] Convention Relating to the Status of Refugees. (1954, April). Retrieved from <https://www.ohchr.org/sites/default/files/refugees.pdf>.
- [13] Czech Republic sends tanks, infantry fighting vehicles to Ukraine. (2022). Retrieved from <https://www.reuters.com/world/europe/czech-republic-sends-tanks-ukraine-czech-tv-reports-2022-04-05/>.
- [14] Decision of the Council of European Union No. 2017/0360 Reasoned Proposal in Accordance with Article 7(1) of the Treaty on European Union Regarding the Rule of Law in Poland "On the Determination of a Clear Risk of a Serious Breach by the Republic of Poland of the Rule of Law". (2017, December). Retrieved from file:///C:/Users/USER/Downloads/1_en_act_part1_v3_3_871DA71A-D6FC-B85B-F649EDC0ADF4B470_49108.pdf.
- [15] Destradi, S., Cadier, D., & Plagemann, J. (2021). Populism and foreign policy: A research agenda (Introduction). *Comparative European Politics*, 19(6), 663-682. doi: [10.1057/2Fs41295-021-00255-4](https://doi.org/10.1057/2Fs41295-021-00255-4).
- [16] Dicharry, B., & Stiblarova, L. (2023). Positive externalities of the EU cohesion policy: Toward more synchronised CEE countries? *International Economics and Economic Policy*, 20(3), 485-508. doi: [10.1007/s10368-023-00566-9](https://doi.org/10.1007/s10368-023-00566-9).
- [17] Draft update proposal: "Integrated national energy and climate plan of the Republic of Slovenia". (2024). Retrieved from https://commission.europa.eu/system/files/2023-07/EN_SLOVENIA%20DRAFT%20UPDATED%20NECP.pdf.
- [18] Durakçay, F. A. (2023). Hungary's position on the Russia-Ukraine war and its implications for cooperation in the Visegrad group. *Eurasian Research Journal*, 5(4), 7-26. doi: [10.53277/2519-2442-2023.4-01](https://doi.org/10.53277/2519-2442-2023.4-01).
- [19] Engler, S., Pytlas, B., & Deegan-Krause, K. (2021). Assessing the diversity of anti-establishment and populist politics in Central and Eastern Europe. In M. Caiani & P. Graziano (Eds.), *Varieties of populism in Europe in times of crises* (pp. 170-196). New York: Routledge. doi: [10.4324/9781003157380](https://doi.org/10.4324/9781003157380).
- [20] EU warns Hungary over virus power grab. (2020). Retrieved from <https://www.dw.com/en/eu-warns-hungary-over-coronavirus-power-grab/a-52969515>.
- [21] European Economic Forecast. (2024). Retrieved from https://economy-finance.ec.europa.eu/document/download/c63e0da2-c6d6-4d13-8dcb-646b0d1927a4_en?filename=ip286_en.pdf.
- [22] European Parliament Resolution No. 2024/2703(RSP) "On Attempts to Reintroduce a Foreign Agent Law in Georgia and its Restrictions on Civil Society". (2024, May). Retrieved from https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/B-9-2024-0246_EN.html.
- [23] Fuchs-Schündeln, N., & Schündeln, M. (2020). The long-term effects of communism in Eastern Europe. *Journal of Economic Perspectives*, 34(2), 172-191. doi: [10.1257/jep.34.2.172](https://doi.org/10.1257/jep.34.2.172).

- [24] Georgia urgent opinion on the law on transparency of foreign influence. (2024). Retrieved from [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-PI\(2024\)013-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-PI(2024)013-e).
- [25] Hamilton, R.E., Popkhadze, M., Navarro, L., Kutelia, B., & Sikharulidze, V. (2024). *Georgia's foreign agents law and resulting protests*. Retrieved from <https://policycommons.net/artifacts/12441502/georgias-foreign-agents-law-and-resulting-protests/13338130/>.
- [26] Hantrais, L., & Letablier, M.T. (2020). *Comparing and contrasting the impact of the COVID-19 pandemic in the European Union*. London: Routledge. doi: 10.4324/9781003140719.
- [27] Hill, C. (2019). European foreign policy: Power bloc, civilian model-or flop? In R. Rummel & V. Erdmann-Keefer (Eds.), *The evolution of an international actor* (pp. 31-55). New York: Routledge. doi: 10.4324/9780429310690.
- [28] Hill, C., Smith, M., & Vanhoonacker, S. (Eds.). (2023). *International relations and the European Union*. Oxford: Oxford University Press.
- [29] Household consumption: Price levels in 2023. (2024). Retrieved from <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240620-2>.
- [30] Hungary criminalizes border violations. (2015). Retrieved from <https://www.dw.com/en/hungary-passes-tough-new-laws-against-border-violators-amid-refugee-surge/a-18694948>.
- [31] Hungary's Orban ready to "occupy" Brussels to bring EU change. (2024). Retrieved from <https://www.reuters.com/world/europe/hungarys-orban-ready-occupy-brussels-bring-eu-change-2024-03-15/>.
- [32] Jagodzinski, K. (2024). *Global Soft Power Index 2024 – a world in flux*. Retrieved from <https://brandfinance.com/insights/global-soft-power-index-2024-a-world-in-flux>.
- [33] Jastrzębski, M. (2024). Pandemic elections in European Union countries in the assessment of OSCE observing missions reports. *Elections in Times of a Pandemic – Dilemmas and Challenges: Experiences of the European Countries*, 59, 119-133. doi: 10.1163/9789004690622_010.
- [34] Judgment of the Court of Justice (Grand Chamber) in Case No. C-66/18 “European Commission v Hungary”. (2020, October). Retrieved from <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-66/18>.
- [35] Judgment of the Court of Justice of the European Union (Grand Chamber) in Cases Nos. C-643/15 and C-647/15 “Slovak Republic and Hungary v Council of the European Union”. (2017, September). Retrieved from <https://www.asylumlawdatabase.eu/en/content/cjeu-joined-cases-c-64315-and-c-64715-slovak-republic-and-hungary-v-council-european-union-6>.
- [36] Kavalski, E. (2019). China in Central and Eastern Europe: The unintended effects of identity narratives. *Asia Europe Journal*, 17(4), 403-419. doi: 10.1007/s10308-019-00563-1.
- [37] Keukeleire, S., & Delreux, T. (2022). *The foreign policy of the European Union*. London: Bloomsbury Publishing.
- [38] Koridze, N. (2023). *Polish Foreign Minister Zbigniew Rau visits Georgia*. Retrieved from <https://civil.ge/archives/539136>.
- [39] Law of the Republic of Poland “On the System of Common Courts, the Act on the Supreme Court and Certain Other Acts”. (2020, December). Retrieved from <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20200000190>.
- [40] Lelieveldt, H., & Princen, S. (2023). *The politics of the European Union*. Cambridge: Cambridge University Press.
- [41] Magone, J.M. (2019). *Contemporary European politics: A comparative introduction*. London: Routledge.
- [42] McEvoy, E., & Ferri, D. (2020). The role of the joint procurement agreement during the COVID-19 Pandemic: Assessing Its usefulness and discussing its potential to support a european health union. *European Journal of Risk Regulation*, 11(4), 851-863. doi: 10.1017/err.2020.91.
- [43] Metcalfe-Hough, V. (2022). *Migration Crisis?: Facts, challenges and possible solutions*. Retrieved from <https://odi.org/en/publications/a-migration-crisis-facts-challenges-and-possible-solutions/>.
- [44] Nausėda, G. (2024). *Discussed the latest developments in Georgia with President*. Retrieved from <https://x.com/GitanasNauseda/status/1783116359129301376>.
- [45] Pact on migration and asylum. (2024). Retrieved from https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/pact-migration-and-asylum_en.
- [46] Poland and Lithuania see Nord Stream 2 as threat to energy security. (2019). Retrieved from <https://www.reuters.com/article/markets/currencies/poland-and-lithuania-see-nord-stream-2-as-threat-to-energy-security-idUSKBN1W20TN/>.
- [47] Regulation of the European Parliament and of the Council No. 2016/399 “On a Union Code on the Rules Governing the Movement of Persons Across Borders (Schengen Borders Code) (Codification)”. (2016, March). Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32016R0399>.
- [48] Regulation of the European Parliament and of the Council No. 2020/2092 “On a General Regime of Conditionality for the Protection of the Union Budget”. (2020, December). Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2020/2092/oj>.
- [49] Report of the European Commission No. SWD(2021) 722 final “On the Rule of Law Situation in Poland”. (2021, July). Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021SC0722&from=EN>.
- [50] Schimmelfennig, F., & Sedelmeier, U. (2020). The europeanization of Eastern Europe: The external incentives model revisited. *Journal of European Public Policy*, 27(6), 814-833. doi: 10.1080/13501763.2019.1617333.
- [51] Special report 17/2023: Circular economy – slow transition by member states despite EU action. (2023). Retrieved from <https://www.eca.europa.eu/en/publications?ref=SR-2023-17>.
- [52] Stubbs, P., & Lendvai-Bainton, N. (2020). Authoritarian neoliberalism, radical conservatism and social policy within the European Union: Croatia, Hungary and Poland. *Development and Change*, 51(2), 540-560. doi: 10.1111/dech.12565.

- [53] The Bratislava Declaration. (2016, September). Retrieved from <https://www.consilium.europa.eu/media/21250/160916-bratislava-declaration-and-roadmapen16.pdf>.
- [54] Ukraine refugee situation. (2024). Retrieved from <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine/location/10781>.
- [55] Varga, M., & Buzogány, A. (2021). The foreign policy of populists in power: Contesting liberalism in Poland and Hungary. *Geopolitics*, 26(5), 1442-1463. doi: 10.1080/14650045.2020.1734564.
- [56] von Bogdandy, A., Bogdanowicz, P., Canor, I., Grabenwarter, C., Taborowski, M., & Schmidt M. (Eds.). (2021). *Defending checks and balances in EU member states. Taking Stock of Europe's Actions*. Berlin: Springer.
- [57] Wallace, H., Pollack, M.A., Roederer-Rynning, C., & Young, A.R. (Eds.). (2020). *Policy-making in the European Union*. Oxford: Oxford University Press.
- [58] Willoughby, I. (2024). *Lipavský: Georgia "foreign agents" law spells move away from EU membership*. Retrieved from <https://english.radio.cz/lipavsky-georgia-foreign-agents-law-spells-move-away-eu-membership-8816976>.
- [59] Zięba, R. (2020). *Poland's foreign and security policy*. New York: Springer International Publishing.
- [60] Zielonka, J. (Ed.). (2023). *Paradoxes of European foreign policy*. London, Boston: Kluwer Law International.

УДК 327.7

Doi: 10.46493/2663-2675.34(5).2024.82

Карліс Кетнерс*Доктор філософії, запрошений професор**Університет Вітовта Великого**LT-44248, вул. К. Донелайчо, 58, м. Каунас, Литва*<https://orcid.org/0000-0001-7891-2745>

Призупинення бюджетного фінансування окремих країн ЄС: законність та перспективи поглиблення організаційної дисципліни Союзу

Анотація. Призупинення бюджетного фінансування окремих країн Європейського Союзу як механізм забезпечення верховенства права набуває особливої актуальності в контексті загострення кризи цінностей у деяких державах-членах. Це питання ставить на порядок денний проблему балансу між захистом фундаментальних принципів Союзу та повагою до національного суверенітету, що вимагає ґрунтовного аналізу правових підстав та політичних наслідків таких дій. Метою дослідження було визначення правомірності та ефективності застосування фінансових санкцій як інструменту забезпечення організаційної дисципліни в Європейському Союзі, а також окреслення перспектив удосконалення механізмів захисту верховенства права. У дослідженні застосовувалися порівняльно-правовий метод, метод критичного аналізу нормативно-правових актів та офіційних документів Європейського Союзу, структурно-функціональний аналіз інституційних механізмів забезпечення верховенства права. Результати дослідження виявили, що механізм умовності, закріплений у Регламенті 2020/2092, створює правову основу для призупинення бюджетного фінансування країн, які систематично порушують принципи верховенства права. Аналіз рішень Європейської Комісії щодо Угорщини та Польщі продемонстрував складність застосування цього механізму та його потенційний вплив на єдність Союзу. Виявлено необхідність розробки більш диференційованих та гнучких підходів до забезпечення дотримання спільних цінностей, які б враховували специфіку правових та політичних систем окремих держав-членів. Дослідження також вказує на потребу посилення інституційної спроможності Європейського Союзу у сфері моніторингу та оцінки стану верховенства права, зокрема через розширення повноважень Суду Європейського Союзу та вдосконалення механізмів міжінституційної співпраці. Практичне значення дослідження полягає у формуванні комплексного розуміння викликів, пов'язаних із застосуванням фінансових санкцій як інструменту забезпечення верховенства права, та розробці рекомендацій щодо вдосконалення механізмів організаційної дисципліни в Європейському Союзі. Результати дослідження можуть бути використані при розробці нових підходів до вирішення кризи цінностей у Європейському Союзі та вдосконаленні наявних механізмів захисту верховенства права.

Ключові слова: верховенство права; наднаціональні механізми; інституційна спроможність; європейська інтеграція; конституційний плюралізм; демократичні цінності; судова незалежність

Вступ

Європейський Союз (ЄС), як унікальне наддержавне утворення, постійно стикається з викликами, що випробовують міцність його інституційної структури та ефективність механізмів забезпечення верховенства права серед країн-членів. У XXI столітті особливої гостроти набула проблема дотримання спільних цінностей та правил ЄС окремими державами, зокрема Угорщиною та Польщею. Це спонукало Єврокомісію вдаватися до безпрецедентних заходів – призупинення бюджетного фінансування цих країн.

Необхідність вивчення цієї теми зумовлена тим, що такі дії Єврокомісії створили прецедент застосування фінансових важелів впливу для забезпечення дотримання принципів ЄС, що викликало широкий резонанс та дискусії щодо законності й доцільності таких заходів. Це поставило на порядок денний питання про межі повноважень наднаціональних органів ЄС та баланс між національним суверенітетом країн-членів і зобов'язаннями, які вони взяли на себе при вступі до Союзу.

Отримано: 05.07.2024, Перевірено: 23.09.2024, Прийнято: 20.10.2024

Suggested Citation:

Ketners, K. (2024). Suspension of budgetary funding for certain EU countries: Legality and prospects for improving the Union's organisational discipline. *Foreign Affairs*, 34(5), 82-91. doi: 10.46493/2663-2675.34(5).2024.82.

*Corresponding author



Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Аналіз наукової літератури з питання призупинення бюджетного фінансування окремих країн ЄС виявляє зростаючий інтерес дослідників до цієї проблематики, особливо в контексті загострення кризи верховенства права в деяких державах-членах. Розглядаючи цю тему, важливо звернути увагу на різні аспекти проблеми, які висвітлюються в сучасних дослідженнях.

Насамперед, варто зазначити, що питання умовності фінансування ЄС та його впливу на солідарність між державами-членами стало предметом ґрунтовного аналізу. У цьому контексті особливої уваги заслуговує дослідження J. Bachtler & C. Mendez (2020), які розглядають проблему криз призму політики згуртованості ЄС. Автори наголошують на потенційних ризиках, пов'язаних із застосуванням фінансової умовності, зокрема на можливому підриві принципу солідарності, який є основоположним для європейської інтеграції.

Поглиблюючи аналіз проблеми, не можна оминути увагою дослідження A. Atanasova & Z. Rasnača (2022), які зосереджуються на вивченні реакції ЄС на кризу верховенства права в Угорщині та Польщі. Автори розглядають цю проблему в контексті соціальної політики ЄС, що додає новий вимір до розуміння комплексності викликів, з якими стикається Союз. Це дослідження демонструє, як порушення принципів верховенства права може мати далекосяжні наслідки не лише для політичної, але й для соціальної сфери ЄС. У той же час, аналізуючи правові аспекти членства Польщі та Угорщини в ЄС, G. De Búrca (2022) піднімає важливе питання про те, як Союз має реагувати на авторитарні тенденції в державах-членах. Автор критично оцінює поточні підходи ЄС до вирішення цієї проблеми, наголошуючи на необхідності більш рішучих дій для захисту демократичних цінностей.

Для глибшого розуміння специфіки відносин між ЄС та окремими державами-членами, зокрема Угорщиною, варто звернутися до дослідження R. Csehi (2020). Автор пропонує детальний аналіз еволюції відносин між Угорщиною та ЄС, що допомагає зрозуміти історичний контекст поточної кризи та фактори, які призвели до погіршення ситуації з верховенством права в цій країні. Важливим аспектом проблеми є феномен демократичного відступу в ЄС, який детально досліджують A. Holesch & A. Kyriazi (2022). Автори звертають особливу увагу на роль угорсько-польської коаліції у цьому процесі, що дозволяє краще зрозуміти динаміку взаємодії між державами-членами, які піддаються критиці за порушення принципів верховенства права.

Розглядаючи механізми реагування ЄС на кризу цінностей, не можна оминути увагою дослідження M. Fisičar (2020), яке фокусується на принципі умовності у фінансуванні ЄС. Автор аналізує цей інструмент як потенційний засіб захисту європейських цінностей в умовах кризи, оцінюючи його ефективність та правові підстави застосування. Додатковий вимір до розуміння проблеми додає дослідження M. Mos (2020), яке зосереджується на ролі інтерпретативної політики в кризі європейських цінностей на прикладі Угорщини. Автор демонструє, як неоднозначність у трактуванні спільних цінностей ЄС може бути використана окремими державами-членами для виправдання дій, що суперечать принципам Союзу. Завершуючи

огляд літератури, варто звернути увагу на дослідження T. Smolka (2021), яке розглядає кризу демократії в ЄС як ключовий виклик для майбутнього європейської інтеграції. Автор наголошує на необхідності пошуку нових підходів до забезпечення дотримання спільних цінностей та правил усіма державами-членами.

Підсумовуючи, можна констатувати, що наукова література з питання призупинення бюджетного фінансування окремих країн ЄС охоплює широкий спектр аспектів – від правових та політичних до соціальних та економічних. Проте, незважаючи на значний обсяг досліджень, залишається потреба у більш глибокому аналізі довгострокових наслідків застосування фінансових санкцій для інституційної архітектури ЄС та перспектив європейської інтеграції. Крім того, недостатньо вивченими залишаються питання ефективності альтернативних механізмів забезпечення верховенства права в ЄС та можливості їх застосування в умовах поглиблення кризи цінностей у окремих державах-членах.

Метою цього дослідження стало визначення правових підстав та політичних наслідків призупинення бюджетного фінансування окремих країн ЄС, а також окреслення перспектив поглиблення організаційної дисципліни Союзу через призму аналізу рішень Єврокомісії щодо Угорщини та Польщі. Для досягнення поставленої мети було вирішено такі завдання:

- 1) проаналізовано рішення Єврокомісії щодо припинення фінансування Угорщини та Польщі в контексті їхньої відповідності нормативно-правовій базі ЄС;
- 2) досліджено дискусії щодо законності таких заходів серед політиків, юристів та експертів з європейського права;
- 3) розглянуто потенційні альтернативні заходи дисциплінарного характеру, які міг би застосовувати ЄС по відношенню до країн-членів для забезпечення дотримання спільних цінностей та правил.

Матеріали та методи

Основа джерельної бази дослідження склали офіційні документи Європейського Союзу, зокрема Regulation No. 2020/2092 “On a General Regime of Conditionality for the Protection of the Union Budget 2020” (2020). Цей ключовий документ було проаналізовано для розуміння правових підстав застосування механізму умовності. Важливим джерелом інформації стали офіційні рішення та заяви Європейської Комісії щодо призупинення фінансування Угорщини та Польщі. Зокрема, було вивчено Explanatory Memorandum of European Commission (2022) та Звіт про верховенство права (European Commission, 2022), які містять детальне обґрунтування застосованих заходів. У процесі дослідження було проведено порівняння різних підходів до забезпечення верховенства права в ЄС. Зокрема, було зіставлено механізм умовності з процедурою за статтею 7 Consolidated Version of the Treaty on European Union (2012), проаналізовано їхні переваги та недоліки. Це дозволило оцінити ефективність нового інструменту в контексті існуючих механізмів ЄС.

Для розуміння правової основи дій ЄС було проаналізовано відповідні статті Договору про Європейський Союз, зокрема статті 2 та 7 (Consolidated Version

of the Treaty..., 2012). Це дозволило розглянути механізм умовності в контексті ширших повноважень ЄС щодо захисту спільних цінностей. Важливим джерелом інформації стали рішення Суду ЄС, зокрема рішення від 16 лютого 2022 року щодо законності Регламенту про умовність (Judgments of Court of Justice of the European Union in Cases Nos. C-156/21 and C-157/21, 2022). Аналіз цього рішення дозволив оцінити правову обґрунтованість механізму умовності з точки зору вищої судової інстанції ЄС. Важливим методологічним інструментом стало дослідження інституційних аспектів застосування механізму умовності. Було проаналізовано роль різних інституцій ЄС, зокрема Європейської Комісії, Європейського Парламенту та Суду ЄС, у процесі прийняття рішень щодо призупинення фінансування. Це дозволило оцінити баланс повноважень між різними органами ЄС у контексті забезпечення верховенства права.

Важливим аспектом дослідження стало вивчення альтернативних механізмів забезпечення верховенства права в ЄС. Для цього було проаналізовано документи, що регламентують діяльність таких інструментів як Рамка ЄС щодо верховенства права (European Union, 2020) та Cooperation and Verification Mechanism for Bulgaria and Romania (2007). Для оцінки ефективності різних механізмів забезпечення верховенства права було використано дані міжнародних індексів, зокрема Індексу верховенства права World Justice Project (World Justice Project, 2021). Це дозволило простежити динаміку змін у сфері верховенства права в країнах-членах ЄС.

Для оцінки політичних наслідків застосування механізму умовності було проведено аналіз реакції різних політичних сил та експертного середовища на рішення Єврокомісії. Зокрема, було розглянуто аргументи прихильників та критиків цього інструменту, що дозволило виявити потенційні ризики та переваги його застосування для єдності ЄС. Для дослідження реакції Угорщини та Польщі на рішення Єврокомісії було проаналізовано офіційні заяви керівництва цих країн, зокрема виступи прем'єр-міністрів Віктора Орбана (Macdonald, 2018) та Матеуша Моравецького (Polish PM accuses..., 2021). Це дозволило розглянути аргументи противників механізму умовності та оцінити політичні наслідки його застосування.

Для систематизації та наочного представлення результатів дослідження було розроблено порівняльні таблиці, зокрема таблицю, що узагальнює ключові характеристики, переваги та обмеження різних механізмів забезпечення верховенства права в ЄС. Застосування цих та інших методів та матеріалів дозволило провести комплексне дослідження правових підстав та політичних наслідків призупинення бюджетного фінансування окремих країн ЄС, а також оцінити перспективи поглиблення організаційної дисципліни Союзу.

Результати

Аналіз рішень Єврокомісії щодо припинення фінансування Угорщини та Польщі. Європейський Союз, заснований на принципах демократії, верховенства права та поваги до прав людини, зіткнувся з безпрецедентним викликом, коли дві його держави-члени – Угорщина та Польща – почали демонструвати ознаки

відходу від цих фундаментальних цінностей. Ця ситуація призвела до прийняття Єврокомісією рішень щодо призупинення бюджетного фінансування цих країн, що стало кульмінацією тривалого процесу моніторингу та оцінки ситуації з верховенством права в цих державах.

Процес прийняття рішень Єврокомісією щодо призупинення бюджетного фінансування Угорщини та Польщі ґрунтується на солідному правовому фундаменті, який було закладено Regulation of the European Parliament and of the Council No. 2020/2092 (2020) (далі – Regulation). Цей документ, відомий як Регламент про умовність, став ключовим інструментом у забезпеченні зв'язку між дотриманням принципів верховенства права та ефективним управлінням фінансовими ресурсами ЄС.

Регламент про умовність встановлює чіткі критерії та механізми, за якими може відбуватися призупинення фінансування. Зокрема, стаття 2(а) цього документу дає розгорнуте визначення поняття «верховенство права», спираючись на фундаментальні цінності Союзу, закріплені в статті 2 Consolidated Version of the Treaty on European Union (2012). Це визначення охоплює широкий спектр принципів, включаючи законність, правову визначеність, заборону свавільного виконання виконавчої влади, ефективний судовий захист незалежними та неупередженими судами, поділ влади, а також недискримінацію і рівність перед законом.

Важливо відзначити, що Regulation (2020) не лише визначає ці принципи, але й встановлює механізм їх захисту. Стаття 4(1) Regulation (2020) надає Єврокомісії повноваження ініціювати процедуру призупинення фінансування. Це може відбутися у випадку, якщо Комісія встановить, що порушення принципів верховенства права в конкретній державі-члені має безпосередній вплив або створює серйозний ризик для належного управління бюджетом ЄС чи захисту фінансових інтересів Союзу.

Таким чином, Регламент про умовність створює прямий зв'язок між дотриманням верховенства права та фінансовою підтримкою з боку ЄС. Це дозволяє Союзу використовувати фінансові важелі як інструмент забезпечення дотримання фундаментальних принципів, на яких ґрунтується ЄС. У випадку з Угорщиною та Польщею, саме цей правовий механізм став основою для прийняття рішень щодо призупинення бюджетного фінансування, демонструючи готовність ЄС застосовувати конкретні заходи для захисту своїх цінностей та фінансових інтересів.

Важливо відзначити, що прийняття Regulation (2020) про умовність стало результатом тривалого процесу розробки механізмів захисту верховенства права в ЄС. Ще у 2014 році Єврокомісія запровадила "A new EU Framework to strengthen the Rule of Law" (2014), які передбачали структурований діалог з державами-членами у випадку системних загроз верховенству права. Однак, обмежена ефективність цього інструменту призвела до пошуку більш дієвих механізмів.

Рішення Єврокомісії щодо призупинення бюджетного фінансування Угорщини та Польщі базувалися на ретельному аналізі ситуації з верховенством права в цих країнах та оцінці потенційних ризиків для фінансових інтересів ЄС. У випадку Угорщини Єврокомісія

виявила ряд серйозних проблем, які створюють загрозу для належного використання коштів ЄС. Першою ключовою проблемою стали систематичні порушення в системі державних закупівель. Згідно з даними Європейського бюро з боротьби з шахрайством (OLAF), у період 2015–2019 років Угорщина демонструвала найвищий показник фінансових корекцій у зв'язку з порушеннями у сфері державних закупівель серед усіх держав-членів ЄС (Explanatory Memorandum of European Commission, 2022).

Другою важливою проблемою стала відсутність ефективних механізмів боротьби з конфліктом інтересів. Єврокомісія встановила, що угорське законодавство не забезпечує достатніх гарантій для запобігання конфлікту інтересів при розподілі та використанні коштів ЄС. Особливе занепокоєння викликали випадки, коли компанії, пов'язані з високопоставленими політиками, отримували непропорційно велику частку контрактів, що фінансуються з фондів ЄС (European Commission, 2022). Така ситуація створює сприятливе середовище для корупції та нецільового використання європейських коштів.

Третьою критичною проблемою стало обмеження незалежності судової влади в Угорщині. Єврокомісія висловила серйозне занепокоєння щодо ряду аспектів функціонування судової системи, зокрема проблем з призначенням суддів, роллю Національного судового управління та обмеженням повноважень Національної ради суддів. На думку Комісії, ці фактори створюють значні ризики для ефективного судового контролю за використанням коштів ЄС (European Commission, 2022), що може призвести до неможливості належного розслідування та покарання за зловживання європейськими фондами.

Щодо Польщі, Єврокомісія також виявила ряд серйозних проблем, які загрожують верховенству права та належному використанню коштів ЄС. Основною проблемою стало порушення принципу незалежності судової влади. Комісія відзначила системні проблеми в цій сфері, особливо в контексті реформи Верховного суду та створення Дисциплінарної палати. На думку European Commission (2017), ці зміни суттєво підривають незалежність суддів та створюють значні ризики для ефективного судового контролю за використанням коштів ЄС.

Не менш важливою проблемою став підрив незалежності Конституційного трибуналу Польщі. Комісія висловила глибоке занепокоєння щодо легітимності та незалежності цього ключового органу, зокрема через спірні призначення суддів та зміни в процедурі розгляду справ. Ця ситуація, на думку European Commission (2017), ставить під серйозну загрозу ефективність конституційного контролю, в тому числі щодо питань, пов'язаних з використанням коштів ЄС. Крім того, Єврокомісія звернула увагу на тривожну тенденцію до обмеження свободи ЗМІ та посилення тиску на громадянське суспільство в Польщі. Ці фактори, за оцінкою Комісії, можуть мати серйозний негативний вплив на прозорість та підзвітність використання коштів ЄС, що створює додаткові ризики для фінансових інтересів Союзу.

Таким чином, рішення Єврокомісії щодо призупинення бюджетного фінансування Угорщини та Польщі

ґрунтувалося на комплексному аналізі ситуації в цих країнах, який виявив системні проблеми з верховенством права, що створюють безпосередні загрози для належного використання коштів ЄС. Важливо відзначити, що рішення Єврокомісії базувалися не лише на власних оцінках, але й на висновках міжнародних організацій та експертних органів. Зокрема, були враховані рекомендації Венеціанської комісії Ради Європи, звіти Групи держав проти корупції (GRECO), а також рішення Суду ЄС та Європейського суду з прав людини. Наприклад, у своєму висновку щодо судової реформи в Польщі European Commission for Democracy Through Law (Venice Commission) (2024) зазначила, що «зміни до законодавства про судову систему, які були введені протягом останніх двох років, створили серйозну загрозу незалежності судової влади». Це підтвердило оцінку Єврокомісії щодо ризиків для верховенства права в Польщі.

Реакція Угорщини та Польщі на рішення Єврокомісії була різко негативною та характеризувалася відкиданням звинувачень і звинуваченнями у політичній упередженості. Угорський прем'єр-міністр Віктор Орбан у своєму виступі назвав рішення Єврокомісії «політично мотивованим» та «шантажем». Він стверджував, що Угорщина стала мішенню через свою консервативну політику та відмову приймати мігрантів (Macdonald, 2018). Угорський уряд також оскаржив Регламент про умовність у Суді ЄС, стверджуючи, що він порушує принцип правової визначеності та виходить за межі компетенції ЄС.

Польський прем'єр-міністр Матеуш Моравецький у своєму зверненні заявив, що рішення Єврокомісії є «неправомірним втручанням у внутрішні справи країни» та «перевищенням повноважень Єврокомісії» (Polish PM accuses..., 2021). Польський уряд також оскаржив Регламент про умовність у Суді ЄС, аргументуючи це тим, що він порушує принцип наділення повноваженнями, закріплений у статті 5 Consolidated Version of the Treaty on European Union (1997). Обидві країни активно використовували риторичну захисту національного суверенітету та звинувачували ЄС у подвійних стандартах. Вони стверджували, що механізм умовності застосовується вибірково і спрямований проти країн Центральної та Східної Європи.

Важливо відзначити, що реакція Угорщини та Польщі на рішення Єврокомісії відображає більш широку тенденцію до євроскептицизму та критики інституцій ЄС, яка спостерігається в цих країнах протягом останніх років. Реакція Угорщини та Польщі на рішення Єврокомісії призвела до тривалого юридичного та політичного протистояння. 16 лютого 2022 року Суд ЄС відхилив позови Угорщини та Польщі щодо Regulation (2020) про умовність, підтвердивши його відповідність праву ЄС (Judgments of Court of Justice of the European Union in Cases Nos. C-156/21 and C-157/21, 2022). Це рішення стало важливим прецедентом, який підтвердив легітимність механізму умовності та відкрив шлях для його повноцінного застосування.

Однак, навіть після цього рішення Суду ЄС, Угорщина та Польща продовжили оспорювати дії Єврокомісії. Вони аргументували це тим, що конкретні рішення про призупинення фінансування не відповідають

критеріям, встановленим у Регламенті про умовність, та є непропорційними. Ця ситуація призвела до складного процесу переговорів між Єврокомісією та урядами Угорщини та Польщі. В рамках цього процесу обидві країни погодилися на проведення певних реформ для вирішення проблем, пов'язаних з верховенством права. Зокрема, Угорщина зобов'язалася створити Незалежний орган з питань доброчесності для боротьби з корупцією та конфліктом інтересів, а також посилити прозорість процесу державних закупівель. Польща, у свою чергу, погодила на реформу дисциплінарного режиму для суддів, включаючи ліквідацію Дисциплінарної палати Верховного суду та створення нового незалежного дисциплінарного органу (Nevlida, 2024). Однак, Єврокомісія продовжила моніторинг виконання цих зобов'язань та оцінювати їх ефективність у вирішенні системних проблем з верховенством права. Станом на серпень 2024 року, процес повного відновлення бюджетного фінансування для Угорщини та Польщі ще не був завершений, що свідчить про складність та тривалість процесу вирішення проблем з верховенством права в ЄС.

Дискусії щодо законності призупинення бюджетного фінансування. Рішення Єврокомісії щодо призупинення бюджетного фінансування Угорщини та Польщі викликало широкий резонанс та інтенсивні дискусії в академічних, політичних та правових колах Європейського Союзу. Ці дебати охопили три ключові аспекти: правомірність та обґрунтованість рішень Єврокомісії, їх критичну та потенційні наслідки, а також правові та політичні виклики, пов'язані із застосуванням фінансових санкцій як інструменту забезпечення верховенства права.

Рішення Єврокомісії було підтримане експертами з європейського права. Ця підтримка ґрунтується на кількох ключових аргументах, які підкреслюють важливість захисту фінансових інтересів ЄС та дотримання спільних цінностей Союзу. Професор європейського права K.L. Scheppele *et al.* (2021) у своєму дослідженні наголошують на фундаментальному обов'язку ЄС захищати свої фінансові інтереси. Вони аргументують, що ефективно та прозоре використання коштів платників податків є не лише економічним, але й етичним імперативом для Союзу. Дослідники підкреслюють прямий зв'язок між порушеннями принципів верховенства права та ризиками для фінансової стабільності ЄС, вказуючи на те, що відсутність незалежного судочинства та ефективних антикорупційних механізмів створює сприятливе середовище для зловживань та нецільового використання коштів ЄС.

Розвиваючи цю аргументацію, колишній генеральний адвокат Суду ЄС M.P. Maduro (2022) пропонує більш широкий погляд на роль верховенства права в ЄС. Він стверджує, що верховенство права є не просто абстрактним юридичним принципом, а необхідною умовою для ефективного функціонування спільного ринку та раціонального використання ресурсів ЄС. M.P. Maduro (2022) підкреслює, що правова визначеність та передбачуваність, які забезпечуються верховенством права, є критично важливими для створення сприятливого інвестиційного клімату та економічного зростання в ЄС. Таким чином, він встановлює прямий

зв'язок між дотриманням правових норм та економічним добробутом Союзу.

Професор конституційного права W. Sadurski (2019) розширює цю дискусію, акцентуючи увагу на концепції ЄС як спільноти цінностей. Він наголошує, що при вступі до ЄС держави-члени добровільно беруть на себе зобов'язання дотримуватися спільних цінностей Союзу, включаючи верховенство права. W. Sadurski (2019) аргументує, що систематичне порушення цих принципів не лише підриває правову систему окремої держави, але й загрожує самій сутності європейської інтеграції. Він вказує на глибокий взаємозв'язок між дотриманням правових норм та політичною єдністю Союзу, стверджуючи, що без спільної відданості цим цінностям ЄС ризикує втратити свою ідентичність та згуртованість.

Таким чином, аргументи на підтримку рішень Єврокомісії формують комплексну картину, яка показує, що захист верховенства права є не лише юридичним, але й економічним, політичним та етичним імперативом для ЄС. Ці аргументи підкреслюють, що забезпечення верховенства права є критично важливим для збереження цілісності, ефективності та легітимності Європейського Союзу в довгостроковій перспективі.

Легітимність механізму умовності також стала важливим аргументом на користь рішень Єврокомісії. Професор L. Pech & D. Kochenov (2021) підкреслюють, що цей механізм був прийнятий демократичним шляхом і відповідає принципам пропорційності та субсидіарності, закріпленим у статті 5 Consolidated Version of the Treaty on European Union (2012). Вони наголошують на тому, що механізм є результатом тривалого процесу розробки та обговорення, який враховував позиції всіх держав-членів, що додає йому правової та політичної ваги. Однак, незважаючи на ці вагомі аргументи, рішення Єврокомісії зазнали значної критики. Опоненти висувають серйозні заперечення щодо застосування механізму умовності, що вказує на складність та неоднозначність проблеми.

Одним з ключових аргументів критиків є твердження про порушення принципу суверенітету держав-членів. V.G. Curgan (2021) стверджує, що механізм умовності виходить за межі компетенції ЄС, визначеної у статті 5 Consolidated Version of the Treaty on European Union (2012), і порушує принцип наділення повноваженнями. Вона аргументує, що питання організації судової системи та боротьби з корупцією належать до виключної компетенції держав-членів, що ставить під сумнів правомірність втручання ЄС у ці сфери.

Критики також вказують на ризики політизації. V.A. Schmidt (2020) застерігає, що механізм умовності може бути використаний як інструмент політичного тиску, а не як об'єктивний засіб захисту верховенства права. Це піднімає важливе питання про необхідність розробки чітких та об'єктивних критеріїв застосування цього механізму для запобігання його зловживанню. Ще один вимір цієї дискусії – потенційне поглиблення розколу в ЄС. Застосування фінансових санкцій проти держав-членів може посилити євроскептичні настрої та поглибити розрив між «старими» та «новими» членами ЄС. Це застерезення підкреслює необхідність пошуку більш інклюзивних підходів до вирішення проблем

з верховенством права, які б враховували різноманітність політичних та правових культур в межах ЄС.

Ця багатогранна дискусія демонструє складність проблеми забезпечення верховенства права в ЄС. З одного боку, існує нагальна потреба захистити фінансові інтереси та фундаментальні цінності Союзу. З іншого боку, застосування фінансових санкцій викликає серйозні питання щодо суверенітету держав-членів та потенційних негативних наслідків для єдності ЄС. Ця ситуація вимагає ретельного балансу між захистом принципів ЄС та повагою до різноманітності його членів, а також розробки більш точних та об'єктивних механізмів оцінки та реагування на порушення верховенства права.

Застосування фінансових санкцій як інструменту забезпечення верховенства права в Європейському Союзі є складним та суперечливим процесом, який стикається з низкою серйозних правових та політичних викликів. Як зазначає Р. Blokker (2021), ці виклики не лише ставлять під сумнів ефективність механізму умовності, але й порушують фундаментальні питання щодо майбутнього європейської інтеграції та балансу між наднаціональними повноваженнями ЄС та суверенітетом держав-членів.

Одним з ключових викликів є правова невизначеність, яка виникає через недостатньо чітко визначені критерії застосування механізму умовності. K.L. Scheppele *et al.* (2021) підкреслюють наявність значних дискусій щодо інтерпретації та застосування положень Regulation of the European Parliament and of the Council No. 2020/2092 (2020). Ця невизначеність створює ризик оскарження рішень Єврокомісії в Суді ЄС, що може потенційно підірвати легітимність всього механізму. Для подолання цієї проблеми видається необхідним, щоб Єврокомісія розробила детальні керівні принципи щодо застосування механізму умовності. Ці принципи повинні ґрунтуватися на чітких правових стандартах, визначених у статті 2 Consolidated Version of the Treaty on European Union (2012), та враховувати прецедентне право Суду ЄС щодо верховенства права. Такий підхід міг би забезпечити більшу правову визначеність та зменшити ризик оскарження рішень Комісії. Крім того, створення незалежної експертної комісії для оцінки ситуації з верховенством права в державах-членах могло б підвищити об'єктивність процесу прийняття рішень та зміцнити легітимність механізму умовності в очах як держав-членів, так і широкої громадськості ЄС.

Другим суттєвим викликом є складність встановлення прямого зв'язку між порушеннями верховенства права та ризиками для бюджету ЄС. M.P. Maduro (2022) аргументує, що доведення такого причинно-наслідкового зв'язку може бути надзвичайно складним завданням, особливо враховуючи багатогранність та комплексність поняття верховенства права. Ця складність створює ризик того, що рішення Єврокомісії можуть бути оскаржені як недостатньо обґрунтовані, що може підірвати ефективність всього механізму санкцій.

Перед ЄС постає складне завдання: розробити та впровадити механізм, який би був одночасно юридично обґрунтованим, політично прийнятним та практично ефективним у забезпеченні верховенства права в усіх державах-членах. Для подолання цієї проблеми

видається необхідним розробити комплексну методологію оцінки впливу порушень верховенства права на фінансові інтереси ЄС. Така методологія повинна враховувати не лише прямі фінансові ризики, але й непрямі наслідки, такі як зниження інвестиційної привабливості та економічної ефективності. Важливо також залучити до цього процесу Європейську рахункову палату та інші відповідні органи ЄС для забезпечення всебічного аналізу.

Третім викликом є політичні наслідки застосування санкцій. W. Sadurski (2019) зауважує, що застосування фінансових санкцій може призвести до посилення євроскептичних настроїв та поглиблення розколу між державами-членами. Це особливо актуально в контексті вже існуючих розбіжностей між «старими» та «новими» членами ЄС.

З метою мінімізації цих ризиків доцільно запропонувати ЄС розробити більш інклюзивний підхід до вирішення проблем з верховенством права. Такий підхід міг би включати посилення діалогу з державами-членами, надання технічної допомоги для проведення необхідних реформ, а також створення механізмів раннього попередження для виявлення потенційних проблем до того, як вони досягнуть критичного рівня. Важливо також забезпечити прозорість процесу прийняття рішень та активну комунікацію з громадянами ЄС для пояснення необхідності та важливості механізму умовності.

Четвертим важливим аспектом є інституційні обмеження Єврокомісії. L. Pech & D. Kochenov (2021) піднімають важливе питання щодо спроможності Єврокомісії ефективно здійснювати моніторинг та оцінювати стан верховенства права в усіх державах-членах. Це особливо актуально, враховуючи обмежені ресурси Комісії та складність оцінки ситуації з верховенством права. Для вирішення цієї проблеми можна запропонувати посилити інституційну спроможність Єврокомісії у сфері моніторингу верховенства права. Це може включати створення спеціалізованого підрозділу в рамках Комісії, який би займався виключно питаннями верховенства права, а також посилення співпраці з іншими інституціями ЄС, такими як Агентство ЄС з основних прав. Крім того, доцільно було б розглянути можливість залучення зовнішніх експертів та неурядових організацій для проведення незалежних оцінок.

П'ятим викликом є забезпечення пропорційності санкцій. Це питання тісно пов'язане з принципом пропорційності, закріпленим у статті 5(4) Договору про Європейський Союз (Article 5, 2008). Виникають складнощі у забезпеченні того, щоб санкції були достатньо суворими для досягнення своєї мети, але при цьому не завдавали надмірної шкоди громадянам країн-членів. Для вирішення цієї проблеми рекомендується розробити гнучку систему санкцій, яка б дозволяла Єврокомісії застосовувати різні рівні обмежень залежно від серйозності порушень. Це могло б включати, наприклад, поетапне зменшення фінансування, замість повного його припинення. Крім того, важливо розробити механізми, які б дозволяли швидко скасовувати санкції у разі усунення порушень, щоб мінімізувати їх негативний вплив на громадян. Для більш чіткого розуміння складності та багатогранності дискусій щодо

застосування механізму умовності в ЄС, доцільно представити ключові аргументи та виклики у систематизованому вигляді. Нижче наведена порівняльна

таблиця, яка узагальнює основні аспекти дебатів навколо призупинення бюджетного фінансування Угорщини та Польщі (Табл. 1).

Таблиця 1. Порівняльний аналіз аргументів та викликів щодо застосування механізму умовності в ЄС

Аспект	Аргументи на підтримку	Критичні аргументи	Виклики
Правова основа	Базується на Regulation of the European Parliament and of the Council No. 2020/2092 (2020)	Потенційне перевищення компетенції ЄС	Правова невизначеність
Захист фінансових інтересів ЄС	Необхідний інструмент	Ризик надмірного втручання	Складність доведення зв'язку
Дотримання спільних цінностей	Забезпечує виконання зобов'язань	Потенційна політизація цінностей	Політичні наслідки
Ефективність	Доповнює існуючі механізми	Ризик поглиблення розколу в ЄС	Інституційні обмеження
Вплив на громадян	Захищає інтереси всіх громадян ЄС	Ризик негативного впливу на громадян	Забезпечення пропорційності

Примітки: Під «існуючими механізмами» мається на увазі, зокрема, процедура за статтею 7 Consolidated Version of the Treaty on European Union (2012)

Джерела: створено автором

Підсумовуючи, можна констатувати, що застосування механізму умовності для захисту верховенства права в ЄС стикається з серйозними викликами, які вимагають комплексного підходу до їх вирішення. Ці виклики не лише технічного чи правового характеру, але й зачіпають фундаментальні питання європейської інтеграції та балансу між наднаціональними повноваженнями та національним суверенітетом. Вирішення цих проблем вимагатиме не лише юридичної та політичної майстерності, але й справжнього європейського лідерства та візії. Лише через відкритий діалог, взаємне розуміння та спільне прагнення до європейських цінностей ЄС зможе ефективно захистити верховенство права, зберігаючи при цьому єдність та солідарність між своїми членами.

Альтернативні заходи дисциплінарного характеру в ЄС. У контексті зростаючих викликів верховенству права в окремих державах-членах ЄС, Союз розробив та продовжує вдосконалювати ряд альтернативних заходів дисциплінарного характеру. Ці механізми покликані забезпечити дотримання фундаментальних цінностей ЄС, закріплених у статті 2 Consolidated Version of the Treaty on European Union (2012), та підтримувати належне функціонування спільного правового простору. Стаття 7, яку часто називають «ядерною опцією» через її потенційно серйозні наслідки, є одним з ключових механізмів реагування на системні порушення цінностей ЄС державами-членами. Ця процедура, введена The Amsterdam Treaty (1997) та розширена Treaty of Nice (2001), передбачає два етапи.

Превентивний механізм (стаття 7(1)): Рада ЄС може констатувати наявність «явної загрози серйозного порушення» цінностей ЄС державою-членом. Для цього потрібна підтримка 4/5 членів Ради та згода Європейського парламенту (Consolidated Version of the..., 2012). Санкційний механізм (стаття 7(2) та 7(3)): У випадку «серйозного та стійкого порушення» цінностей ЄС, Європейська Рада може одноголосно (за винятком держави, щодо якої застосовується процедура) констатувати факт порушення (Consolidated Version of the..., 2012). Після цього Рада ЄС може кваліфікованою більшістю вирішити призупинити певні

права держави-члена, включаючи право голосу в Раді (Bonelli, 2021).

Однак, практика показала, що ця процедура має суттєві обмеження. Головною проблемою є вимога одностайності для застосування санкцій, що робить цей механізм фактично неідеальним у випадку, коли кілька держав-членів одночасно порушують принципи верховенства права. Крім того, політична чутливість цієї процедури робить держави-члени неохочими до її застосування. Статистика підтверджує ці спостереження, незважаючи на серйозні проблеми з верховенством права в деяких державах-членах, процедура за статтею 7 була ініційована лише двічі – проти Польщі у 2017 році та проти Угорщини у 2018 році. В обох випадках процедура не просунулася далі превентивного етапу (Zamęcki, 2020).

Враховуючи обмеження статті 7 Consolidated Version of the Treaty on European Union (2012), ЄС розробив додаткові інструменти моніторингу та звітності для раннього виявлення та реагування на проблеми з верховенством права. Одним з ключових нововведень стало запровадження Єврокомісії у 2020 році щорічного Звіту про верховенство права (Fathaigh, 2020). Цей всеохоплюючий документ аналізує ситуацію в усіх 27 державах-членах за чотирма ключовими аспектами: судова система, антикорупційні рамки, медіа-плюралізм та інші інституційні питання, пов'язані з системою стримувань і противаг. Значимість цього інструменту підкреслюється його всеохопним характером та регулярністю. Як зазначає P. Bárd *et al.* (2022), систематичний моніторинг усіх держав-членів допомагає уникнути звинувачень у вибірковості та упередженості, які часто супроводжували попередні ініціативи ЄС. Крім того, важливу роль у моніторингу ситуації з верховенством права відіграє EU Agency for Fundamental Rights (FRA). У своєму звіті за 2021 рік FRA підкреслило необхідність посилення моніторингу та запропонувало розширити свій мандат для проведення більш детальних оцінок ситуації з верховенством права в державах-членах (EU Agency for Fundamental Rights, 2021).

Суд ЄС відіграє ключову роль у забезпеченні єдиного тлумачення та застосування права ЄС, включаючи

принципи верховенства права. За останні роки спостерігається тенденція до розширення ролі Суду ЄС у цій сфері. Одним з важливих кроків стало рішення Суду у справі “Trade Union Association of Portuguese Judges v Court of Auditors” (2018), де Суд визнав, що стаття 19(1) Consolidated Version of the Treaty on European Union (2012), яка вимагає від держав-членів забезпечити ефективний судовий захист у сферах, охоплених правом ЄС, може бути використана як самостійна підстава для оскарження національних заходів, що підривають незалежність судової влади (Plahutnik, 2022).

Це рішення відкрило шлях для більш активного залучення Суду ЄС до вирішення питань, пов'язаних з верховенством права. Це дозволило Комісії ініціювати процедури порушення проти держав-членів за системні проблеми з незалежністю судової влади, що раніше вважалося сферою виключно національної компетенції. Крім того, Суд ЄС отримав повноваження оцінювати законність Regulation No. 2020/2092 (2020). У своєму рішенні від 16 лютого 2022 року Суд підтвердив відповідність цього механізму праву ЄС, що значно посилило правову базу для застосування фінансових санкцій за порушення верховенства права.

Поряд з юридичними механізмами, ЄС активно розвиває «м'які» інструменти впливу, спрямовані на сприяння діалогу та співпраці з державами-членами у сфері верховенства права. Одним з таких інструментів є “A new EU Framework to strengthen the Rule of Law” (2014), запроваджена Єврокомісією. Цей механізм передбачає структурований діалог між Комісією та державою-членом у випадку виявлення системних загроз верховенству права. Процедура включає три етапи: оцінку Комісії, рекомендації та моніторинг виконання рекомендацій. Хоча ефективність цього

механізму була обмеженою (він був застосований лише один раз – щодо Польщі у 2016 році), він заклав основу для більш інтенсивного діалогу між інституціями ЄС та державами-членами з питань верховенства права.

Іншим важливим інструментом є Механізм співпраці та верифікації (CVM), запроваджений для Болгарії та Румунії при їх вступі до ЄС у 2007 році (Cooperation and Verification..., 2007). Цей механізм передбачає регулярний моніторинг прогресу цих країн у сфері судової реформи, боротьби з корупцією та організованою злочинністю. Хоча CVM піддавався критиці за обмежену ефективність, він все ж сприяв певним позитивним змінам. Наприклад, згідно з даними Індексу верховенства права World Justice Project (2021), Румунія покращила свій показник з 0,58 у 2015 році до 0,63 у 2021 році.

Крім того, ЄС активно підтримує програми технічної допомоги та обміну досвідом між державами-членами у сфері верховенства права. Наприклад, програма «Правосуддя» на 2021-2027 роки має бюджет у 305 мільйонів євро і спрямована на підтримку судової співпраці та доступу до правосуддя (Justice programme, 2021). Важливу роль у просуванні цінностей ЄС відіграють також освітні ініціативи. Програма Erasmus+, наприклад, включає спеціальний напрямок Jean Monnet, який підтримує викладання та дослідження у сфері європейської інтеграції, включаючи питання верховенства права. Для більш наочного представлення різноманітних альтернативних заходів дисциплінарного характеру, розроблених та впроваджених Європейським Союзом для забезпечення верховенства права, доцільно розглянути їх у порівняльній перспективі. Нижче наведена таблиця, яка узагальнює ключові характеристики, переваги та обмеження кожного з розглянутих механізмів (Табл. 2).

Таблиця 2. Порівняльний аналіз альтернативних заходів забезпечення верховенства права в ЄС

Механізм	Рік впровадження	Правова основа	Ключові особливості	Переваги	Обмеження
Процедура за статтею 7 Consolidated Version of the Treaty on European Union (2012)	1997	Consolidated Version of the Treaty on European Union	Двоетапний процес: превентивний та санкційний	Потенційно сильні санкції	Вимога однотайності
Щорічний Звіт про верховенство права	2020	Ініціатива ЄК	Аналіз всіх 27 держав-членів	Регулярний моніторинг	Відсутність прямих санкцій
Розширені повноваження Суду ЄС	2018	Судова практика	Можливість оскарження національних заходів	Юридична визначеність	Обмежена юрисдикція
Рамка ЄС щодо верховенства права	2014	Комюніке ЄК	Структурований діалог	Превентивний характер	Обмежена ефективність
“Cooperation and Verification Mechanism”	2007	Рішення ЄК	Спеціальний моніторинг для Болгарії та Румунії	Цільовий підхід	Обмежене застосування

Примітки: Framework to strengthen the Rule of Law (2014) була застосована лише один раз – щодо Польщі у 2016 році; ЄК – Єврокомісія

Джерела: створено автором

Підсумовуючи аналіз альтернативних заходів дисциплінарного характеру в ЄС, можна констатувати, що Союз розробив комплексний інструментарій для забезпечення верховенства права у своїх державах-членах. Кожен з розглянутих механізмів має свої унікальні характеристики, переваги та обмеження, що

відображає складність та багатогранність проблеми захисту фундаментальних цінностей ЄС. Від жорстких санкцій, передбачених статтею 7 Consolidated Version of the Treaty on European Union (2012), до м'яких форм впливу, таких як освітні програми, ці інструменти формують багаторівневу систему захисту верховенства

права. Однак, ефективність цих механізмів залишається предметом дискусій та потребує постійного моніторингу та вдосконалення. Майбутнє європейської інтеграції значною мірою буде залежати від здатності ЄС ефективно застосовувати ці інструменти, балансуючи між необхідністю захисту спільних цінностей та повагою до національного суверенітету держав-членів.

Обговорення

Аналіз механізму призупинення бюджетного фінансування окремих країн ЄС виявив багатогранність та складність цього інструменту забезпечення верховенства права. Результати вказують на необхідність балансу між захистом цінностей ЄС та повагою до суверенітету держав-членів, а також на важливість розробки чітких критеріїв застосування механізму умовності. Розглядаючи правову основу та легітимність механізму умовності, варто зазначити, що отримані висновки корелюють з дослідженням К. Archick (2021). Зокрема, щодо складності застосування статті 7 Consolidated Version of the Treaty on European Union (2012) через вимогу однастайності, що підтверджує виявлені обмеження цього інструменту. Однак, можна не погодитись з К. Archick (2021) щодо недостатньої уваги до альтернативних механізмів забезпечення верховенства права, особливо розширення повноважень Суду ЄС. Це обмежує комплексність її аналізу порівняно з представленим дослідженням.

У контексті системного характеру кризи верховенства права в ЄС, R. Uitz (2022) розглядає механізм умовності більш широко, що відповідає отриманим результатам. Проте можна доповнити висновки R. Uitz (2022), наголосивши на необхідності врахування національних особливостей при застосуванні механізму умовності, що було виявлено в ході аналізу.

Аналізуючи політичні наслідки застосування механізму умовності, варто звернути увагу на дослідження L. Buonanno & N. Nugent (2020). Автори підтверджують виявлений ризик поглиблення розколу між «старими» та «новими» членами ЄС внаслідок застосування фінансових санкцій. Однак можна не погодитись з їхнім підходом щодо недостатньої уваги до юридичних аспектів проблеми, що обмежує повноту аналізу порівняно з комплексним підходом, представленим у поточному дослідженні.

Оцінюючи інституційні аспекти механізму умовності, проведене дослідження виявило ключову роль Єврокомісії та Суду ЄС у забезпеченні ефективного застосування цього інструменту. Результати вказують на необхідність посилення інституційної спроможності цих органів для здійснення комплексного моніторингу верховенства права в державах-членах. Зокрема, було відзначено важливість розширення повноважень Суду ЄС щодо оцінки національних заходів, які потенційно загрожують незалежності судової влади. Ці висновки значною мірою узгоджуються з дослідженням С. Georgiou (2024), який також підкреслює важливість посилення інституційної спроможності ЄС у сфері моніторингу верховенства права. Варто погодитись з автором щодо необхідності вдосконалення механізмів оцінки та реагування на порушення принципів верховенства права. Однак можна доповнити аналіз

С. Georgiou, наголосивши на необхідності врахування не лише фінансових, але й правових та політичних факторів при застосуванні механізму умовності. Зокрема, проведене дослідження виявило, що ефективність механізму умовності значною мірою залежить від здатності Єврокомісії та Суду ЄС балансувати між захистом фінансових інтересів Союзу та повагою до конституційних традицій держав-членів.

Ефективність міжінституційної взаємодії в контексті застосування механізму умовності постає ключовим аспектом проведеного дослідження. Результати вказують на необхідність тісної співпраці між Європейським парламентом, Єврокомісією та Радою ЄС для забезпечення легітимності та прозорості процесу прийняття рішень щодо призупинення бюджетного фінансування. Зокрема, було виявлено, що роль Європейського парламенту у здійсненні демократичного контролю за застосуванням фінансових санкцій є критично важливою для підтримання балансу між інституціями ЄС.

У цьому контексті дослідження А. Akbik (2022) щодо ролі Європейського парламенту у забезпеченні підзвітності в економічній та монетарній сфері ЄС частково підтверджує отримані висновки. Автор справедливо наголошує на важливості парламентського нагляду за фінансовими механізмами ЄС. Проте можна зауважити, що дослідник не розглядає специфіку застосування фінансових санкцій в рамках механізму умовності, що обмежує можливості прямого порівняння результатів. Зокрема, проведене дослідження виявило, що роль Європейського парламенту у процесі застосування механізму умовності виходить за межі суто економічних питань і включає також оцінку впливу санкцій на дотримання верховенства права в державах-членах. Дослідження S. Griller (2021) частково перетинається з отриманими результатами щодо правової основи механізму умовності. Можна погодитись з автором щодо складності узгодження наднаціональних механізмів з конституційними нормами держав-членів. Однак варто зазначити, що автор недостатньо уваги приділяє питанням верховенства права, що обмежує можливості прямого порівняння з результатами поточного дослідження.

Вивчення динаміки відносин між національними та наднаціональними механізмами управління в контексті забезпечення верховенства права виявило складну систему взаємодій та потенційних конфліктів. Результати дослідження вказують на необхідність розробки більш гнучких та адаптивних підходів до застосування механізму умовності, які б враховували специфіку правових та політичних систем окремих держав-членів. Зокрема, було встановлено, що ефективність фінансових санкцій значною мірою залежить від здатності ЄС знайти баланс між наднаціональним тиском та повагою до національних особливостей.

У цьому контексті дослідження D. Šitera (2021) щодо впливу європеїзації на державне управління в країнах Центральної та Східної Європи доповнює отримані результати. Автор слушно звертає увагу на складність процесів адаптації національних систем управління до вимог ЄС. Однак можна зауважити, що D. Šitera (2021) не фокусується безпосередньо на механізмі умовності, що обмежує можливості прямого

порівняння результатів. Зокрема, проведене дослідження виявило специфічні виклики, пов'язані з застосуванням фінансових санкцій як інструменту забезпечення верховенства права, які виходять за межі загальних процесів європеїзації, розглянутих автором.

Аналізуючи еволюцію санкційних повноважень ЄС, дослідження S. Montaldo *et al.* (2021) підтверджує отримані висновки щодо розвитку механізмів забезпечення верховенства права. Видається обґрунтованим погляд авторів щодо важливості балансу між ефективністю санкцій та повагою до прав держав-членів. Проте варто зазначити, що їхнє дослідження охоплює ширший спектр санкційних механізмів ЄС, не зосереджуючись виключно на механізмі умовності. R.A. Nelson (2022) на прикладі Польщі підтверджує виявлені труднощі. Можна погодитись з автором щодо зростаючої серйозності розбіжностей між національним та наднаціональним рівнями. Однак варто зауважити, що фокус дослідника на польському кейсі обмежує можливості генералізації висновків порівняно з більш широким підходом, представленим у поточному дослідженні.

Підсумовуючи, можна констатувати, що проведений аналіз загалом узгоджується з висновками інших дослідників щодо складності та багатовимірності проблеми забезпечення верховенства права в ЄС через механізм умовності. Водночас, представлене дослідження вирізняється більш комплексним підходом, який охоплює правові, політичні та інституційні аспекти проблеми. Це дозволяє сформувати більш цілісне розуміння викликів, пов'язаних із застосуванням фінансових санкцій як інструменту забезпечення організаційної дисципліни ЄС.

Висновки

Дослідження правових підстав та політичних наслідків призупинення бюджетного фінансування окремих країн ЄС, зокрема Угорщини та Польщі, виявило складну взаємодію між принципами верховенства права, національного суверенітету та інституційної дисципліни в рамках Європейського Союзу. Аналіз рішень Єврокомісії щодо припинення фінансування Угорщини та Польщі продемонстрував, що ці заходи ґрунтуються на солідній нормативно-правовій базі ЄС, зокрема на Регламенті 2020/2092 про загальний режим обумовленості для захисту бюджету Союзу. Цей механізм був розроблений як інструмент для забезпечення належного управління фінансами ЄС та захисту фінансових інтересів Союзу. Проте, застосування цього механізму викликало гострі дебати в європейській спільноті. Політики, як на національному, так і на загальноєвропейському рівні, висловлювали різні думки щодо доцільності та ефективності таких заходів. Юристи та експерти з європейського права активно обговорювали питання законності цих дій, їх відповідності принципам пропорційності та субсидіарності, а також потенційні наслідки для конституційного устрою ЄС.

Глибше дослідження наслідків цих заходів виявило їх двоякий характер. З одного боку, вони є потужним інструментом для забезпечення дотримання спільних

цінностей ЄС, зокрема верховенства права, демократії та поваги до прав людини. Рішучі дії Єврокомісії продемонстрували готовність ЄС захищати свої фундаментальні принципи навіть ціною економічних санкцій проти держав-членів. Це посилює позиції ЄС як наднаціонального утворення, здатного ефективно впливати на внутрішню політику країн-членів. З іншого боку, такі заходи можуть мати негативний вплив на єдність Союзу та його демократичну легітимність. Вони ризикують посилити вже існуючі розбіжності між «старими» та «новими» членами ЄС, поглибити недовіру до брюссельських інституцій та активізувати євроскептичні рухи в країнах, що зазнали санкцій. Це, у свою чергу, може ускладнити подальшу інтеграцію та співпрацю в рамках ЄС.

Аналіз потенційних альтернативних дисциплінарних заходів виявив нагальну потребу у розробці більш гнучких та диференційованих механізмів забезпечення дотримання спільних правил ЄС. Ця потреба зумовлена різноманітністю політичних, правових та культурних традицій країн-членів, що вимагає більш нюансованого підходу до вирішення проблем верховенства права. Серед можливих альтернатив було розглянуто посилення діалогу між інституціями ЄС та національними урядами, що може включати регулярні консультації, створення спеціальних робочих груп та механізмів медіації для вирішення спірних питань. Також було запропоновано розширення програм підтримки реформ у проблемних сферах, включаючи фінансову та експертну допомогу для модернізації судових систем, посилення антикорупційних заходів та підвищення ефективності державного управління. Важливим елементом нового підходу може стати вдосконалення систем моніторингу та раннього попередження, які дозволять виявляти потенційні проблеми на ранніх стадіях та вживати превентивних заходів, перш ніж ситуація досягне критичного рівня, що вимагатиме застосування жорстких санкцій. Дослідження також виявило потребу в подальшому вдосконаленні правових механізмів ЄС для забезпечення балансу між захистом фундаментальних цінностей Союзу та повагою до національних особливостей країн-членів. Це може стати основою для майбутніх досліджень, зокрема щодо розробки більш ефективних та консенсусних підходів до забезпечення організаційної дисципліни в ЄС.

Перспективними напрямками подальших досліджень можуть бути порівняльний аналіз застосування подібних заходів в інших регіональних об'єднаннях, вивчення довгострокових наслідків таких рішень для інтеграційних процесів, а також розробка інноваційних механізмів забезпечення верховенства права в багаторівневих системах управління.

Подяки

Немає.

Конфлікт інтересів

Немає.

UDC: 327.7

Doi: 10.46493/2663-2675.34(5).2024.82

Karlis Ketners*Doctor of Philosophy, Partnership Professor**Vytautas Magnus University**LT-44248, 58 K. Donelaicio Str., Kaunas, Lithuania**<https://orcid.org/0000-0001-7891-2745>*

Suspension of budgetary funding for certain EU countries: Legality and prospects for improving the Union's organisational discipline

Abstract. The cessation of budgetary allocations for specific EU nations to uphold the rule of law is especially pertinent amid the escalating values crisis in certain member states. The aim of this study was to assess the validity and effectiveness of financial sanctions for maintaining organisational discipline in the European Union and to outline the potential for improving the systems. The research utilized the comparative legal technique, critical analysis of European Union rules and official documents, and structural-functional analysis of institutional systems for upholding the law. The research concluded that the conditionality mechanism established in Regulation 2020/2092 provides a legal foundation for the suspension of financial aid to nations that consistently breach the law. The examination of the European Commission's rulings regarding Hungary and Poland revealed the intricacy of this system and its possible effects on the cohesion of the Union. The research highlighted the necessity for more nuanced and adaptable strategies to uphold shared values, according to the unique characteristics of the legal and political frameworks of each member state. This study's practical significance resides in cultivating a thorough comprehension of the challenges linked to employing financial sanctions as a means of upholding the law, as well as formulating recommendations to enhance the mechanisms of organizational discipline within the European Union

Keywords: esupranational mechanisms; institutional capacity; European integration; constitutional pluralism; democratic values; judicial independence

Introduction

The European Union (EU), as a unique supranational entity, is constantly facing challenges that test the strength of its institutional structure and the effectiveness of mechanisms to ensure the law among its member states. The problem of compliance with common values and EU rules by individual states, specifically Hungary and Poland, has become particularly acute. This prompted the European Commission to take unprecedented measures – to suspend budget funding for these countries.

The need to investigate this topic is conditioned by the fact that such actions of the European Commission have set a precedent for the use of financial leverage to ensure compliance with EU principles, which has caused a wide resonance and discussions about the legality and expediency of such measures. This has generated questions about EU supranational organizations' powers and the balance between member states' national sovereignty

and their Union commitments. The analysis of scientific literature about the termination of financial assistance for some EU countries reveals a growing academic focus on this issue, especially considering the worsening legal issues in specific Member States. When examining this topic, it is crucial to focus on the diverse facets of the issue emphasized in contemporary study.

First of all, the issue of conditional EU funding and its impact on solidarity between member states has been the subject of a thorough analysis. J. Bachtler & C. Mendez (2020), who considered the problem through the lens of EU cohesion policy, deserves special attention. The researchers highlighted the potential problems linked to financial conditionality, including the likely erosion of the notion of solidarity, which is essential to European integration.

Expanding the analysis of the problem, one cannot ignore the study by A. Atanasova & Z. Rasnača (2022),

Received: 05.07.2024, Revised: 23.09.2024, Accepted: 20.10.2024

Suggested Citation:

Ketners, K. (2024). Suspension of budgetary funding for certain EU countries: Legality and prospects for improving the Union's organisational discipline. *Foreign Affairs*, 34(5), 82-91. doi: 10.46493/2663-2675.34(5).2024.82.

*Corresponding author



Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

who examined this topic within the framework of EU social policy, so enhancing the comprehension of the complexities confronting the Union. This study illustrated the extensive repercussions of law transgressions on both the political and social dimensions within the EU. At the same time, analysing the legal aspects of Poland's and Hungary's EU membership, G. De Búrca (2022) raised the important question of how the Union should respond to authoritarian tendencies in member states. The researcher critically assessed the EU's current approaches to addressing this problem, emphasising the need for more decisive action to protect democratic values.

R. Csehi (2020) provided a comprehensive analysis of the evolution of ties between Hungary and the EU, elucidating the historical backdrop of the current problem and the causes contributing to the decline of the law in the nation. A prominent aspect of the problem is the phenomenon of democratic retreat in the EU, which A. Holesch & A. Kyriazi (2022) thoroughly studied. The researchers focused on the significance of the Hungarian-Polish coalition in this context, facilitating a deeper comprehension of the interaction dynamics among member states criticized for breaching the law.

M. Fisicaro (2020) analysed this instrument as a potential means of protecting European values in times of crisis, assessing its effectiveness and legal basis for its application. An additional dimension to the understanding of the problem was added by M. Mos (2020) demonstrated how ambiguity in the interpretation of the EU's common values can be used by individual member states to justify actions that contradict the principles of the Union. The literature analysis concludes with T. Smolka's (2021) study on the EU's democratic dilemma, which threatens European integration.

The research literature about the suspension of budgetary support for individual EU countries has various dimensions, including legal, political, social, and economic aspects. Despite significant research, the long-term effects of financial sanctions on the institutional framework and European integration must be examined. The efficacy of alternative systems for upholding the law within the EU and their potential implementation amid a developing crisis of values in specific member states remain little examined.

The objective was to ascertain the legal basis and political ramifications of the cessation of budgetary funding for specific EU nations, while also delineating the potential for enhancing the Union's organizational discipline by examining the Commission's rulings concerning Hungary and Poland. To fulfil the stated purpose, the tasks were identified as follows:

- 1) the decision to withhold funds for Hungary and Poland was examined concerning these nations' adherence to the EU legislative framework;
- 2) the debate on the legality of such measures among politicians, lawyers, and experts in European law was examined;
- 3) the EU examined other disciplinary procedures to ensure member states adhere to shared values and norms.

Materials and Methods

The research was founded on official European Union documents, specifically Regulation No. 2020/2092 "On

a General Regime of Conditionality for the Protection of the Union Budget 2020" (2020). The study reviewed the Explanatory Memorandum of the European Commission (2022) and the Rule of Law Report (European Commission, 2022), which contain a detailed substantiation for the measures taken. Specifically, the study compared the mechanism of conditionality with the procedure under Article 7 of the Consolidated Version of the Treaty on European Union (2012) and analysed their advantages and disadvantages.

The study analysed the relevant articles of the Treaty on European Union, specifically Articles 2; 7 (Consolidated Version of the Treaty..., 2012). This enabled the examination of the conditionality mechanism within the framework of the EU's overarching authority to safeguard shared values. An important source of information was the judgements of the Court of Justice of the European Union, namely the judgement dated 16 February 2022 on the legality of the Conditionality Regulation (Judgements of the Court of Justice of the European Union in Cases Nos. C-156/21 and C-157/21, 2022). The analysis of this judgement helped to assess the legal validity of the conditionality mechanism from the standpoint of the EU's highest court. The examination of the institutional dimensions of the conditionality mechanism served as a significant methodological instrument.

The documents regulating the activities of such instruments as the EU Framework for the Rule of Law (European Union, 2020) and the Cooperation and Verification Mechanism for Bulgaria and Romania (2007) were analysed. To assess the effectiveness of various mechanisms for ensuring the law, data from international indices were used, specifically the World Justice Project Rule of Law Index (World Justice Project, 2021).

The study evaluated the political ramifications of the conditionality mechanism by examining the responses of many political entities and the expert community to the Commission's decision. Specifically, the arguments of supporters and critics of this instrument were considered, which helped to identify potential risks and benefits of its application for the EU unity. To investigate the reactions of Hungary and Poland to the Commission's decision, the study analysed official statements by the leadership of these countries, specifically the speeches of Prime Ministers Viktor Orban (Macdonald, 2018) and Mateusz Morawiecki (Polish PM accuses..., 2021). This helped to consider the arguments of opponents of the conditionality mechanism and assess the political implications of its application.

To systematise and visualise the findings of the study, comparative tables were developed, including a table summarising the key characteristics, advantages, and limitations of various rule of law mechanisms. The use of these and other methods and materials enabled a comprehensive study of the legal grounds and political consequences of the suspension of budgetary funding for individual EU countries, as well as an assessment of the prospects for deepening the Union's organisational discipline.

Results

Hungary and Poland: the decision of the European Commission to terminate financial support. The European Union, established on the tenets of democracy,

the law, and human rights, encountered an extraordinary challenge when two member nations, Hungary and Poland, began to diverge from these core values. This circumstance prompted the Commission to halt budgetary financing for these nations, marking the conclusion of an extensive process of oversight and assessment of the rule of law in these jurisdictions.

The Commission's decision-making process on the suspension of budgetary funding for Hungary and Poland is based on a solid legal foundation laid down by Regulation No. 2020/2092 (2020) of the European Parliament and of the Council (the "Regulation"). This document, known as the Conditionality Regulation, has become a key instrument in ensuring the link between adherence to the law and the effective management of EU financial resources.

The Conditionality Regulation sets out clear criteria and mechanisms under which funding may be suspended. Specifically, Article 2(a) of this document provides a detailed definition of the term "rule of law", based on the fundamental values of the Union prescribed in Consolidated Version of the Treaty (2012). This has raised the issue of the boundaries of the powers of EU supranational institutions and the equilibrium between member states' national sovereignty and the commitments they undertook when joining the Union.

Notably, the Regulation (2020) not only defines these principles, but also establishes a mechanism for their protection. Article 4(1) gives the European Commission the power to initiate a funding suspension procedure. The Commission may determine that a violation of the law in a specific Member State directly impacts or presents a significant threat to the effective administration of the EU budget or the safeguarding of the Union's financial interests. This allows the Union to utilize financial leverage as a means to ensure compliance with the fundamental principles. The cases these countries, this legislative framework provided the basis for decisions to suspend budgetary assistance, demonstrating the EU's willingness to take concrete measures to protect its values and financial interests.

Notably, the adoption of the Regulation (2020) on conditionality was the result of a lengthy process of developing mechanisms to protect the law. The Commission introduced the "A new EU Framework to strengthen the Rule of Law" (2014), it established a framework for systematic engagement with Member States in the event of systemic threats to the law. However, the limited effectiveness of this tool has led to a search for more effective mechanisms.

The decision to suspend budgetary support for Hungary and Poland was predicated on a comprehensive review of the law in these nations and an evaluation of potential dangers to the EU's financial interests. The European Commission has identified many significant issues in Hungary that jeopardize the appropriate utilization of EU funding. The primary issue was pervasive infractions throughout the public procurement system. According to the European Anti-Fraud Office (OLAF), in 2015–2019, Hungary demonstrated the highest rate of financial corrections for public procurement irregularities among all EU member states (Explanatory Memorandum of the European Commission, 2022).

Another significant problem was the lack of effective mechanisms to combat conflicts of interest. The European Commission has found that Hungarian legislation does not provide sufficient safeguards to prevent conflicts of interest in the distribution and use of EU funds. Of particular concern were cases where companies linked to high-ranking politicians received a disproportionate share of contracts financed by EU funds (European Commission, 2022). This situation creates a favourable environment for corruption and misuse of European funds.

The third significant concern was the limitation of judicial independence in Hungary. The Commission has articulated significant concerns regarding various facets of the judiciary, particularly issues related to the recruitment of judges, the function of the National Judicial Administration, and the limitations imposed on the authority of the National Council of Judges. According to the Commission, these factors pose major risks to effective judicial control over the use of EU funds (European Commission, 2022), which may lead to the impossibility of proper investigation and punishment for the misuse of European funds.

The Commission has found many major flaws in Poland that threaten the legislation and EU financing. The main issue was judicial independence. The Commission identified structural issues, particularly with Supreme Court reform and the Disciplinary Chamber. According to the European Commission (2017), these changes substantially undermine the independence of judges and pose significant risks to effective judicial control over the use of EU funds.

A similarly critical issue was the erosion of the autonomy of the Polish Constitutional Tribunal. The Commission expressed profound concern regarding the legitimacy and independence of this key body, specifically due to controversial appointments of judges and changes in the case review procedure. This circumstance, as per the European Commission (2017), significantly jeopardizes the efficacy of constitutional supervision, particularly for matters associated with the utilization of EU funds. Furthermore, the European Commission addressed an alarming trend of restrictions on media freedom and increased pressure on civil society in Poland. The Commission asserts that these circumstances may severely undermine the openness and accountability of EU fund utilization, hence increasing threats to the Union's financial interests.

The decision to suspend budgetary financing for Hungary and Poland was predicated on a thorough review of conditions in both nations, which uncovered fundamental issues with the law that directly jeopardize the appropriate utilization of EU money. Notably, the Commission's decisions were based not only on its own assessments, but also on the opinions of international organisations and expert bodies. Specifically, the recommendations of the Venice Commission of the Council of Europe, reports of the Group of States against Corruption (GRECO), as well as judgements of the EU Court of Justice and the European Court of Human Rights were considered. For instance, in its opinion on judicial reform in Poland, the Commission for Democracy Through Law (Venice Commission) (2024) noted that "the changes to the judicial system legislation introduced over the past two years have posed a major threat to the independence of the judiciary".

The response of these countries to the ruling was vehemently hostile, marked by a denial of the allegations and accusations of political prejudice. In his speech, Viktor Orbán called the Commission's decision "politically motivated" and "blackmail". He argued that Hungary was targeted because of its conservative policies and refusal to accept migrants (Macdonald, 2018). The Hungarian government has also challenged the Conditionality Regulation in the Court of Justice, arguing that it violates the principle of legal certainty and extends beyond the EU's competence.

In his address, Mateusz Morawiecki said that the decision was "unlawful interference in the internal affairs of the country" and "an excess of the Commission's powers" (Polish PM accuses..., 2021). The Polish government has contested the Conditionality Regulation in the Court of Justice, asserting that it contravenes the concept of power allocation established in Article 5. Both countries actively used the rhetoric of defending national sovereignty and accused the EU of double standards. They argued that the conditionality mechanism was being applied selectively and targeted at Central and Eastern European countries.

The reaction of these two countries to the decision reflects a broader trend towards Euroscepticism and criticism of EU institutions that has been observed in these countries in recent years. On 16 February 2022, the Court of Justice dismissed the claims against the 2020 Conditionality Regulation, confirming its compliance with EU law (Judgements of the Court of Justice of the European Union in Cases Nos. C-156/21 and C-157/21, 2022). This decision was an important precedent that confirmed the legitimacy of the conditional mechanism and paved the way for its full application.

These countries continued to challenge the Commission's actions. They argued that the concrete decisions to suspend funding did not meet the criteria set out in the Conditionality Regulation and were disproportionate. This circumstance resulted in a convoluted negotiation procedure between the Commission and the governments of these two countries. In the context of this process, both nations consented to implement certain reforms to tackle issues about the law. Hungary vowed to establish an Independent Integrity Authority to fight corruption and improve public procurement openness. Poland has consented to restructure its disciplinary framework for judges, which entails the dissolution of the Disciplinary Chamber of the Supreme Court and the establishment of a new independent disciplinary entity (Nevlída, 2024). The Commission persisted in overseeing the execution of these promises and evaluating their efficacy in resolving systemic issues. As of August 2024, the process of fully restoring budgetary funding for Hungary and Poland had not yet been completed, which demonstrates the complexity and time it takes to resolve rule of law issues.

Debates on the legality of halting budgetary allocations. The Commission's decision to suspend budgetary support for Hungary and Poland has elicited significant reactions and vigorous debate within the academic, political, and legal spheres of the European Union. This discourse addressed three principal facets: the legitimacy and validity of the European Commission's judgments, their critique and possible ramifications, and the legal

and political obstacles linked to the implementation of financial sanctions as a mechanism to uphold the law.

The Commission's judgment was endorsed by European law experts. This support is based on five important considerations that emphasise the need to defend EU financial interests and uphold EU principles. K.L. Scheppele *et al.* (2021) emphasised the EU's fundamental duty to protect its financial interests. They argued that the efficient and transparent use of taxpayers' money is not only an economic but also an ethical imperative for the Union. The researchers highlighted the evident correlation between legal infractions and threats to financial stability, noting that the absence of an independent court and robust anti-corruption measures fosters a climate conducive to the misappropriation and embezzlement of EU money.

M.P. Maduro (2022) argued that the law is not simply an abstract legal notion, but a crucial requirement for the effective functioning of the single market and the prudent allocation of EU resources. M.P. Maduro (2022) underscores that the legal stability and predictability provided by the law are essential for fostering a conducive investment environment and economic expansion within the EU. Thus, it creates a clear connection between adherence to legal standards and the economic prosperity of the Union.

W. Sadurski (2019) emphasized that by joining the EU, member states voluntarily commit to the Union's collective principles, including the law. W. Sadurski (2019) argued that the persistent violation of these criteria undermines not just the legal framework of a particular state but also threatens the essential essence of European integration. He underscores the crucial interconnection between law and the political unity of the Union, arguing that insufficient collective commitment to these principles endangers the EU's identity and cohesion. Thus, the justification for the European Commission's actions offers a comprehensive viewpoint, illustrating that the protection of the law is not just a legal requirement but also an economic, political, and ethical imperative for the EU.

The validity of the conditionality mechanism was a persuasive rationale supporting the European Commission's judgments. Professors L. Pech & D. Kochenov (2021) underscored that this mechanism was democratically chosen and adheres to the criteria of proportionality and subsidiarity outlined in Article 5. They emphasised that the mechanism is the result of a lengthy process of elaboration and discussion that considered the views of all member states, which gives it legal and political weight. However, despite these persuasive arguments, the European Commission's decision has been heavily criticised. Opponents raise serious objections to the use of the conditional mechanism, which indicates the complexity and ambiguity of the problem. V.G. Curran (2021) argued that the conditionality mechanism surpasses the EU's jurisdiction as defined in Article 5 and violates the concept of the allocation of powers. She contended that the court's formation and the battle against corruption fall exclusively under the jurisdiction of the Member States, so challenging the validity of EU involvement in these matters.

Critics also highlight the dangers of politicisation. V.A. Schmidt (2020) cautioned that the conditionality mechanism may serve as a tool for political coercion instead of an impartial method for safeguarding the law. The imperative to establish explicit and objective guidelines for the utilization of this mechanism to avert its misuse. Another dimension of this debate is the potential exacerbation of the EU split. The imposition of financial sanctions against member states could increase Euroscepticism and broaden the gap between the “old” and “new” EU members. This warning highlights the need to find more inclusive approaches to addressing law challenges that accommodate the diversity of political and legal cultures within the EU.

This intricate discussion underscores the challenges of upholding the law within the EU. A pressing necessity exists to safeguard the financial interests and foundational ideals of the Union. The implementation of financial sanctions raises significant concerns regarding the sovereignty of member states and the potential adverse effects on EU cohesion. This scenario necessitates a meticulous equilibrium between safeguarding EU principles and honouring the variety of its member states, alongside the establishment of more precise and impartial processes for evaluating and addressing breaches of the law.

The implementation of financial sanctions to uphold the law within the European Union is a multifaceted and contentious endeavour that encounters significant legal and political obstacles. P. Blokker (2021) contends that these concerns not only diminish the effectiveness of the conditionality mechanism but also raise critical questions about the future of European integration and the balance between the EU’s supranational power and the sovereignty of its member states.

A primary difficulty is the legal ambiguity stemming from inadequately defined criteria for implementing the conditionality mechanism. K.L. Scheppelle *et al.* (2021) highlighted the existence of significant debate on the interpretation and application of the provisions of Regulation of the European Parliament and of the Council No. 2020/2092 (2020). This ambiguity poses a danger of contesting the Commission’s decisions in the EU Court of Justice, which might potentially jeopardize the validity of the entire mechanism. To address this issue, the Commission must create comprehensive instructions regarding the implementation of the conditionality mechanism. These principles should be based on the clear legal standards set out in Article 2 and consider the case law of the EU Court of Justice. This method may enhance legal certainty and diminish the likelihood of contesting the Commission’s rulings. An impartial expert panel to examine member states’ rule of law may improve decision-making objectivity and public and member state confidence in the conditionality system.

The second important hurdle is linking law infractions to EU budget risks. M.P. Maduro (2022) argued that proving such a causal link can be extremely challenging, especially considering the multifaceted and complex nature of the rule of law. This complexity creates a risk that the Commission’s decisions may be challenged as insufficiently substantiated, which could undermine the effectiveness of the entire sanctions mechanism.

The EU faces a significant challenge: to formulate and implement a method that is legally sound, politically feasible, and practically effective in maintaining the law throughout all member states. It is essential to create a thorough approach for evaluating the effects of law transgressions on the EU’s financial interests. This methodology should account for both direct financial risks and indirect repercussions, like diminished investment appeal and economic efficiency. Involving the European Court of Auditors and other pertinent EU entities in this process is essential for a thorough review. The third challenge is the political consequences of sanctions. W. Sadurski (2019) noted that the application of financial sanctions could lead to increased Euroscepticism and a gaping rift between member states. This is particularly relevant about the pre-existing disparities between the “old” and “new” EU member states.

To mitigate these concerns, it is prudent to recommend that the EU adopt a more comprehensive strategy for tackling the law. This approach could include strengthening dialogue with member states, providing technical assistance to implement necessary reforms, and establishing early warning mechanisms to identify potential problems before they reach a critical level. Transparency in decision-making and active interaction with EU citizens to explain the conditionality mechanism is also important.

The fourth significant factor pertains to the institutional constraints of the European Commission. L. Pech & D. Kochenov (2021) pose a significant inquiry regarding the European Commission’s ability to efficiently oversee and evaluate the law across all Member States. This is particularly pertinent given the Commission’s constrained resources and the challenges associated with evaluating the law conditions. It is advisable to enhance the institutional capacity of the Commission for the oversight of the law. This may involve establishing a specialized unit within the Commission to address law matters and enhancing collaboration with other EU institutions, including the EU Agency for Fundamental Rights. Furthermore, it would be advisable to consider engaging external experts and non-governmental organisations to conduct independent assessments.

The fifth challenge is to ensure that sanctions are proportionate. This matter is intricately connected to the idea of proportionality delineated in Article 5(4). There are challenges in ensuring that sanctions are sufficiently severe to achieve their purpose without causing undue harm to the citizens of member states. It is recommended to develop a flexible system of sanctions that would allow the European Commission to apply distinct levels of restrictions depending on the gravity of the violations. This could include, for instance, a gradual reduction in funding rather than a complete cessation. Moreover, it is essential to establish systems that facilitate the prompt lifting of sanctions upon the rectification of infractions to mitigate their adverse effects on citizens. To comprehend the intricacies and diverse aspects of the discourse around the EU’s conditionality mechanism, it is beneficial to systematically explain the principal arguments and challenges. Below is a comparative table summarising the key aspects of the debate over the suspension of budgetary funding in Hungary and Poland (Table 1).

Table 1. Comparative examination of arguments and obstacles for the implementation of the EU conditionality mechanism

Aspect	Arguments in support	Critical arguments	Challenges
Legal framework	Based on Regulation of the European Parliament and of the Council No. 2020/2092 (2020)	Potential overstepping of EU competence	Legal uncertainty
Safeguarding the financial interests of the European Union	Tools required	Risk of over-intervention	Difficulty in proving the connection
Adherence to shared values	Ensures the performance of obligations	Potential politicisation of values	Political implications
Efficiency	Complements existing mechanisms	Risk of a worsening rift in the EU	Institutional constraints
Impact on citizens	Protects the interests of all EU citizens	Risk of negative impact on citizens	Ensuring proportionality

Notes: “Existing mechanisms” means, specifically, the procedure under Article 7

Source: compiled by the author

The execution of the conditionality mechanism to protect the law within the EU faces substantial challenges that require a comprehensive strategy for resolution. These problems encompass not just technical or legal aspects but also fundamental concerns regarding European integration and the equilibrium between supranational authority and national sovereignty. Addressing these challenges will require not only legal and political skill, but also genuine European leadership and vision. Only through open dialogue, mutual understanding and a common commitment to European values will the EU be able to effectively protect the law while maintaining unity and solidarity among its members.

Alternative disciplinary measures in the EU. In light of increasing threats to the law in certain EU Member States, the Union has formulated and is continually enhancing a range of alternative disciplinary remedies. These procedures are intended to guarantee adherence to the core values of the EU, as delineated in Article 2, and to facilitate the effective operation of the shared legal framework. Commonly termed the “nuclear option” because of its serious ramifications, Article 7 serves as a principal vehicle for addressing systemic breaches of EU values by Member States. This procedure, introduced by the Amsterdam Treaty (1997) and expanded by the Treaty of Nice (2001), involves two stages.

The Council of the EU may proclaim a “clear threat of a serious breach” of principles by a member state, as stipulated in Article 7(1). This requires the support of 4/5 of the Council members and the consent of the European Parliament (Consolidated Version of the..., 2012). Sanction mechanism (Article 7(2) and 7(3)): Upon a “serious and persistent infringement” of EU values, the European Council may unanimously declare a violation, excluding the state subject to the proceedings (Consolidated Version of the..., 2012). The Council of the EU may later decide by a qualified majority to suspend some rights of a member state, including the voting power in the Council (Bonelli, 2021).

The practice has shown that this procedure has substantial limitations. The principal issue is the necessity of unanimity for the imposition of sanctions, rendering this process nearly worthless when multiple member states concurrently breach the law. The political sensitivity of this procedure renders the Member States

hesitant to employ it. Statistical evidence substantiates these findings: while significant issues regarding the law in certain Member States, Article 7 procedures have been commenced solely on two occasions – against Poland in 2017 and Hungary in 2018. In both instances, the procedure did not advance beyond the preventive phase (Zamęcki, 2020).

Considering the limitations of Article 7, the EU has developed additional monitoring and reporting tools to identify and respond to law issues early. The Commission introduced the yearly Rule of Law Report in 2020, marking a significant advance (Fathaigh, 2020). This detailed report examines the judiciary, anti-corruption framework, media pluralism, and other institutional challenges relating to checks and balances in all 27 member nations. The significance of this instrument is underlined by its comprehensive nature and regularity. According to P. Bárd *et al.* (2022), systematic monitoring of all member states helps to avoid accusations of selectivity and bias that have often accompanied previous EU initiatives. Additionally, the EU Agency for Fundamental Rights (FRA) is crucial in overseeing the law. In its 2021 report, the FRA emphasized the necessity for enhanced monitoring and suggested broadening its mandate to perform more comprehensive evaluations of the law conditions in Member States (EU Agency for Fundamental Rights, 2021).

The CJEU is crucial in guaranteeing the consistent interpretation and implementation of law, encompassing the law. In recent years, there has been a trend to augment the role of the CJEU in this domain. A significant development was the Court’s ruling in *Trade Union Association of Portuguese Judges v Court of Auditors* (2018), wherein the Court acknowledged that Article 19(1) of the Consolidated Version of the Treaty (2012), mandating Member States to guarantee effective judicial protection in matters governed by EU law, may serve as an autonomous basis for contesting national actions that jeopardize judicial independence (Plahutnik, 2022).

This enabled the Commission to commence infringement proceedings against Member States for systemic issues regarding judicial independence, which had previously been regarded as a matter of only national jurisdiction. Furthermore, the CJEU has been given the power to assess the legality of Regulation No. 2020/2092 (2020). On 16 February 2022, the Court ruled that this system com-

plies with EU legislation, thereby significantly strengthening the legal framework for imposing monetary penalties for violations of the law.

The EU is concurrently drafting non-binding instruments to foster dialogue and collaboration with member states about the law. One of these instruments is the “A new EU Framework to strengthen the Rule of Law” (2014) facilitates a structured conversation between the Commission and the Member State in instances of systematic risks to the law. Three phases comprise the process: the Commission’s assessment, recommendations, and supervision of the implementation of those recommendations. Notwithstanding the mechanism’s restricted effectiveness, having been utilized only once on Poland in 2016, it has laid the groundwork for more robust dialogue between EU institutions and Member States over the law.

The Cooperation and Verification Mechanism (CVM) is another essential instrument, implemented for Bulgaria and Romania following their EU accession in 2007 (Coop-

eration and Verification..., 2007). This system facilitates the ongoing assessment of these countries’ advancements in judicial reform, anti-corruption efforts, and the combat against organized crime. Despite criticism over its limited efficacy, the CVM has facilitated several beneficial transformations. According to the World Justice Project’s Rule of Law Index (2021), Romania enhanced its score from 0.58 in 2015 to 0.63 in 2021.

The EU actively facilitates technical assistance initiatives and the sharing of legal experience among member states. For example, the Justice programme for 2021–2027 has a budget of EUR 305 million and aims to support judicial cooperation and access to justice (Justice programme, 2021). Educational initiatives also play a significant role in promoting EU values. The Erasmus+ project features a distinct Jean Monnet stream that facilitates teaching and research on European integration. Below is a table summarising the key characteristics, advantages, and limitations of each of the mechanisms considered (Table 2).

Table 2. Comparative examination of potential strategies to uphold the law within the EU

Mechanism	Year of implementation	Legal framework	Key features	Advantages	Restrictions
Procedure under Article 7 of the Consolidated Version of the Treaty on European Union (2012)	1997	Consolidated Version of the Treaty on European Union	Two-stage process: preventive and sanctioning	Potentially strong sanctions	Requirement of unanimity
Annual Rule of Law Report	2020	EC initiative	Analysis of all 27 Member States	Regular monitoring	Lack of direct sanctions
Expanded powers of the Court of Justice of the EU	2018	Court practice	Possibility to appeal against national measures	Legal certainty	Limited jurisdiction
EU framework for the rule of law	2014	EC Communiqué	Structured dialogue	Preventive nature	Limited effectiveness
“Cooperation and Verification Mechanism”	2007	EC decision	Special monitoring for Bulgaria and Romania	Targeted approach	Limited application

Notes: The Framework to strengthen the Rule of Law (2014) has been applied only once – to Poland in 2016; EC – European Commission

Source: compiled by the author

The research on alternative disciplinary actions in the EU indicates that the Union has established a thorough toolkit to uphold the law among its member states. Each mechanism under examination possesses distinct traits, advantages, and limits, illustrating the complexity and multifaceted nature of safeguarding the basic principles. The instruments range from stringent sanctions under Article 7 to more subtle kinds of influence, such as educational programs, collectively establishing a multi-tiered framework for the protection of the law. The efficacy of these systems is still debated and requires continuing inspection and improvement.

Discussion

The findings indicate the necessity of balancing the protection of EU values with respect for Member States’ sovereignty, alongside the importance of establishing explicit criteria for the implementation of the conditionality mechanism. The legal foundation and validity of the conditionality mechanism align with the conclusions of

K. Archick’s (2021) study. The challenge of implementing Article 7 arises from the necessity of unanimity, thereby affirming the recognized constraints of this mechanism. Nonetheless, one may contest K. Archick’s (2021) assertion concerning the insufficient consideration of other mechanisms for upholding the rule of law, particularly the augmentation of the powers of the EU Court of Justice. This limits the comprehensiveness of its inquiry of the results outlined in the current study.

R. Uitz (2022) considered the mechanism of conditionality more broadly, which is consistent with the findings obtained. However, the conclusions of R. Uitz (2022) can be complemented by emphasising the need to accommodate the specific national features when applying the mechanism of conditionality, which was identified during the analysis. L. Buonanno & N. Nugent (2020) confirmed the identified risk of a worsening rift between the “old” and “new” EU members as a result of financial sanctions. However, one can disagree with their approach regarding the lack of attention to the legal aspects of the problem,

which limits the completeness of the analysis compared to the comprehensive approach.

The study found that the Commission and Court of Justice were crucial to the conditionality mechanism's institutional implementation. The results show that these institutions need more institutional capacity to oversee the law in Member States. Enhancing the EU Court of Justice's authority to review state activities that threaten judicial independence was stressed. According to C. Georgiou (2024), it is imperative to agree with the researcher on the need to improve methods for assessing and resolving violations of the law. The assessment of C. Georgiou can be enhanced by underscoring the significance of incorporating fiscal, legal, and political elements in the implementation of the conditionality mechanism. The findings indicate that the European Parliament, European Commission, and Council of the EU must collaborate to guarantee the validity and transparency of decisions on the suspension of budgetary financing. The Parliament's democratic control of financial sanctions is crucial to EU institution balance.

A. Akbik (2022) emphasized the importance of parliamentary scrutiny over the EU's financial structures. However, the researcher did not consider the specifics of the application of financial sanctions within the framework of the conditional mechanism, which limits the possibility of direct comparison of findings. The current analysis revealed that the Parliament involvement in implementing the conditionality mechanism is beyond just economic concerns and includes an evaluation of the effects of sanctions on the law inside Member States. The research conducted by S. Griller (2021) somewhat coincides with the conclusions made concerning the legal foundation of the conditionality mechanism.

The examination of the interaction between national and supranational governance systems regarding the law uncovered a complex network of relationships and possible conflicts. The analysis shows that the conditionality mechanism must be more flexible and adaptable to each Member State's legal and political context. The efficacy of financial sanctions mostly hinges on the EU's capacity to reconcile supranational pressure with the acknowledgment of distinct national characteristics.

The research conducted by D. Šitera (2021) into the influence of Europeanisation on public administration in Central and Eastern Europe enhances the conclusions of the current study. The researcher effectively tackled the intricacies involved in aligning national governance systems with EU standards. However, D. Šitera (2021) did not focus directly on the conditionality mechanism, which limits the possibility of direct comparison of the findings. The current study found particular obstacles related to the implementation of financial sanctions as a mechanism for upholding the law, which extend beyond the basic processes of Europeanisation examined by the researcher.

S. Montaldo *et al.* (2021) perspective on the importance of balancing the efficacy of sanctions with the rights of Member States seems to be well-founded. However, their study covered a wider range of EU sanctions mechanisms, not focusing exclusively on the conditionality mechanism. R.A. Nelson (2022) confirmed the identified challenges on the example of Poland. It is worth agreeing with the

researcher regarding the growing seriousness of the discrepancies between the national and supranational levels.

Conclusions

The examination of the legal basis and political ramifications of the cessation of budgetary allocations for specific EU nations, namely Hungary and Poland, uncovered a multifaceted relationship among the tenets of the law, national sovereignty, and institutional discipline within the European Union. An examination of the European Commission's decisions to halt assistance to Hungary and Poland revealed that these actions are grounded on a robust EU legislative framework. This mechanism was created to facilitate the effective management of EU resources and safeguard the financial interests of the Union. Policy makers, both at the national and European level, have expressed different opinions on the feasibility and effectiveness of such measures.

A comprehensive analysis of the consequences of these initiatives revealed their dual nature. They function as a robust mechanism for maintaining the EU's collective principles, including democracy, and human rights. The Commission's decisive actions emphasized its readiness to maintain its fundamental ideals, even if it necessitated the imposition of economic sanctions on member states. This strengthens the EU's position as a supranational entity capable of effectively influencing the internal policies of its member states. On the other hand, such measures could negatively affect the unity of the Union and its democratic legitimacy. They risk exacerbating existing divisions between the "old" and "new" EU members, deepening distrust of Brussels' institutions, and intensifying Eurosceptic movements in the countries subject to sanctions. This could complicate further integration and cooperation within the EU.

An examination of possible alternative disciplinary actions indicated a pressing necessity to establish more adaptable and varied mechanisms to guarantee adherence to common EU regulations. This requirement stems from the diverse political, legal, and cultural traditions of the member states, demanding a more nuanced approach to the law. The participants assessed the possibility of improving communication between EU institutions and national governments, which may involve frequent consultations, the formation of specialized working groups, and mediation mechanisms for dispute resolution. It was also proposed to expand programmes to support reforms in problematic areas, including financial and expert assistance to modernise judicial systems, strengthen anti-corruption measures and improve public administration. An essential element of the new approach could be improved monitoring and early warning systems that would allow potential problems to be identified at an early stage and preventive measures to be taken before the situation reaches a critical level requiring severe sanctions.

Potential avenues for further investigation may encompass a comparative analysis of the implementation of similar measures in other regional associations, an examination of the long-term ramifications of such decisions on integration processes, and the formulation of novel mechanisms to uphold the law within multi-level governance frameworks.

Acknowledgements

None.

Conflict of Interest

None.

References

- [1] Akbik, A. (2022). *The European Parliament as an accountability forum: Overseeing the Economic and Monetary union*. Cambridge: Cambridge University Press.
- [2] Archick, K. (2021). *The European Union: Ongoing challenges and future prospects*. *Current Politics and Economics of Europe*, 32(1), 105-150.
- [3] Atanasova, A., & Rasnača, Z. (2022). *The rule of law crisis and social policy: the EU response in the cases of Hungary and Poland*. In B. Vanhercke, S. Sabato & S. Spasova (Eds.), *Social policy in the European Union: State of play* (pp. 111-135). Brussels: ETUI aisbl.
- [4] Bachtler, J., & Mendez, C. (2020). Cohesion and the EU budget: Is conditionality undermining solidarity. In *Governance and politics in the post-crisis European Union* (pp. 121-139). Cambridge: Cambridge University Press. doi: 10.1017/9781108512609.
- [5] Bárd, P., Chronowski, N., Fleck, Z., Kovács, Á., Kortvelyesi, Z., & Mészáros, G. (2022). Is the EU toothless? An assessment of the EU Rule of Law enforcement toolkit. SSRN. doi: 10.2139/ssrn.4100068.
- [6] Blokker, P. (2021). *The democracy and rule of law crises in the European Union and its Member State*. Retrieved from <https://reconnect-europe.eu/wp-content/uploads/2021/04/D14.1.pdf>.
- [7] Bonelli, M. (2021). *From sanctions to prevention, and now back to sanctions? Article 7 TEU and the protection of the EU founding values*. In *EU law enforcement* (pp. 47-69). London: Routledge.
- [8] Buonanno, L., & Nugent, N. (2020). *Policies and policy processes of the European Union*. London: Macmillan Education Limited, Red Globe Press.
- [9] Communication from the Commission to the European Parliament and the Council No. COM(2014) 158 final "A new EU Framework to strengthen the Rule of Law". (2014, March). Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2014:0158:FIN:EN:PDF>.
- [10] Consolidated Version of the Treaty on European Union. (2012, October). Retrieved from <https://www.legislation.gov.uk/eut/teu/article/2>.
- [11] Cooperation and Verification Mechanism for Bulgaria and Romania. (2007). Retrieved from https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/rule-law/assistance-bulgaria-and-romania-under-cvm/cooperation-and-verification-mechanism-bulgaria-and-romania_en.
- [12] Csehi, R. (2020). Hungary and the European Union. In *Oxford research encyclopaedia of politics*. doi: 10.1093/acrefore/9780190228637.013.1110.
- [13] Curran, V.G. (2021). *Addressing member state deviations from EU foundational values and the rule of law*. *University of Pittsburgh Legal Studies Research Paper*, 32.
- [14] De Búrca, G. (2022). Poland and Hungary's EU membership: On not confronting authoritarian governments. *International Journal of Constitutional Law*, 20(1), 13-34. doi: 10.1093/icon/moac008.
- [15] EU Agency for Fundamental Rights. (2021). *Report on fundamental rights in Europe – 2021*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- [16] European Commission. (2022). *2022 Rule of law report*. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022SC0517>.
- [17] European Commission for Democracy Through Law (Venice Commission). (2024). *Urgent joint opinion of the Venice Commission and the Directorate General of Human Rights and Rule of Law of the Council of Europe on the Draft Law Amending the Law on the National Council of the judiciary*. Retrieved from [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-PI\(2024\)009-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-PI(2024)009-e).
- [18] European Commission. (2017). *Commission action on the rule of law in Poland: Questions & answers*. Retrieved from https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_17_5368.
- [19] European Union. (2020). *Rule of law framework*. Retrieved from https://commission.europa.eu/document/download/0202c616-e7e6-4378-9961-512c56d246c5_en?filename=rule_of_law_mechanism_factsheet_en.pdf.
- [20] Explanatory Memorandum of European Commission No. 2020/0295 "On Measures for the Protection of the Union Budget Against Breaches of the Principles of the Rule of Law in Hungary". (2022, September). Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022PC0485&from=EN>.
- [21] Fathaigh, R.O. (2020). *First annual report on the rule of law in the EU, including media pluralism and freedom*. Retrieved from <https://merlin.obs.coe.int/article/9010>.
- [22] Fisicaro, M. (2020). *Rule of law conditionality in EU funds: The value of money in the crisis of European values*. *European Papers-A Journal on Law and Integration*, 4(3), 695-722.
- [23] Georgiou, C. (2024). Rules or capacity for the EU's fiscal future? From Werner and McDougall to the present. *Journal of Public Budgeting, Accounting & Financial Management*, 36(2), 200-216. doi: 10.1108/JPBAFM-08-2023-0151.
- [24] Griller, S. (2021). *Analytical report on the legal background of member states' Positions towards economic and fiscal integration*. In S. Griller & S. Lentsch (Eds.), *EMU integration and member states' constitutions* (pp. 1-32). London: Hart Publishing.
- [25] Holesch, A., & Kyriazi, A. (2022). Democratic backsliding in the European Union: The role of the Hungarian-Polish coalition. *East European Politics*, 38(1). doi: 10.1080/21599165.2020.1865319.

- [26] Judgment of the Court (Grand Chamber) No. C-64/16 “Trade Union Association of Portuguese Judges v Court of Auditors”. (2018, February). Retrieved from <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-64/16>.
- [27] Judgments of Court of Justice of the European Union in Cases Nos. C-156/21 and C-157/21 “Hungary v Parliament and Council and Poland v Parliament and Council”. Retrieved from <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2022-02/cp220028en.pdf>.
- [28] Justice programme (2021-2027). (2021) Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/justice-programme-2021-2027.html>.
- [29] Macdonald, A. (2018). *Hungary’s Orban vows to defy EU pressure ahead of unprecedented vote*. Retrieved from <https://www.reuters.com/article/us-eu-hungary/hungarys-orban-vows-to-defy-eu-pressure-ahead-of-unprecedented-vote-idUSKCN1LR215/>.
- [30] Maduro, M.P. (2022). *Constitutional pluralism and the principles of counterpoint law*. In *Continuity and change – how the challenges of today prepare the ground for tomorrow* (pp. 162-166). Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- [31] Montaldo, S., Costamagna, F., & Miglio, A. (Eds.). (2021). *EU law enforcement: The evolution of sanctioning powers*. London: Routledge.
- [32] Mos, M. (2020). Ambiguity and interpretive politics in the crisis of European values: Evidence from Hungary. *East European Politics*, 36(2), 267-287. doi: 10.1080/21599165.2020.1724965.
- [33] Nelson, R.A. (2022). *Poland’s rule of law snowball: The increasing severity of the rift between Poland and the European Union*. *San Diego International Law Journal*, 24, 417-445.
- [34] Nevlída, J. (2024). *Poland is no longer at risk of violating the rule of law*. Retrieved from <https://www.humanrightscentre.org/blog/poland-no-longer-risk-violating-rule-law>.
- [35] Pech, L., & Kochenov, D. (2019). *Strengthening the rule of law within the European Union: Diagnoses, recommendations, and what to avoid*. *University of Groningen Faculty of Law Research Paper*, 28(1).
- [36] Plahutnik, M. (2022). *The position of national judges as European judges in the light of the rule of law*. (Doctoral dissertation, University of Ljubljana, Ljubljana, Poland).
- [37] Polish PM accuses EU of blackmail as row over rule of law escalates. (2021). Retrieved from <https://www.bbc.com/news/world-europe-58955375>.
- [38] Regulation of the European Parliament and of the Council No. 2020/2092 “On a General Regime of Conditionality for the Protection of the Union Budget 2020”. (2020, December). Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2020/2092/oj>.
- [39] Sadurski, W. (2019). *Poland’s constitutional breakdown*. Oxford: Oxford University Press.
- [40] Scheppele, K.L., Kochenov, D.V., & Grabowska-Moroz, B. (2020). EU values are law, after all: Enforcing EU values through systemic infringement actions by the European Commission and the member states of the European Union. *Yearbook of European law*, 39, 3-121. doi: 10.1093/yel/yeaa012.
- [41] Schmidt, V.A. (2020). *Politicization in the EU: Between national politics and EU political dynamics*. In *The European Union beyond the polycrisis?* (pp. 56-74). London: Routledge.
- [42] Šitera, D. (2021). *Europeanization and the state in Central and Eastern Europe: Political economy of European structural funds*. (Doctoral dissertation, University of Karl, Praha, Czech Republic).
- [43] Smolka, T. (2021). Decline of democracy – the European Union at a crossroad. *Zeitschrift für Vergleichende Politikwissenschaft*, 15(1), 81-105. doi: 10.1007/s12286-021-00481-w.
- [44] The Amsterdam Treaty. (1997, October). Retrieved from <https://www.cvce.eu/en/collections/unit-content/-/unit/d5906df5-4f83-4603-85f7-0cab24b9fe1/bb4a9f06-34fc-41e1-b237-ccc7543dd9f6>.
- [45] Treaty of Nice Amending the Treaty on European Union, the Treaties Establishing the European Communities and Certain Related Acts. (2001, February). Retrieved from <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-nice>.
- [46] Uitz, R. (2022). The rule of law in the EU: Crisis–differentiation–conditionality. *BRIDGE Network Working Paper*, 20. doi: 10.2139/ssrn.4081601.
- [47] World Justice Project. (2021). *Rule of law index. Romania insights*. Retrieved from <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/country/2021/Romania/>.
- [48] Zamecki, Ł. (2020). *Article 7 process and democratic backsliding of Hungary and Poland. Democracy and the rule of law*. *On-line Journal Modelling the New Europe*, 34, 57-85.

УДК 327.5

Doi: 10.46493/2663-2675.34(5).2024.101

Ентоні Міллер*PhD з міжнародних відносин, доцент**Університет Отгонтенгер**13343, вул. Жукова, В. 51, м. Улан-Батор, Монголія**<https://orcid.org/0000-0001-7827-9716>*

Зовнішньополітична ідентичність Сполученого королівства після Brexit

Анотація. Метою проведеного дослідження була систематизація основних змін, зумовлених Brexit для уряду Великобританії заради виокремлення основних загроз, з якими можуть зіткнутися прихильники євроскептицизму. Основу дослідження склали контент-аналіз мас-медіа та інформаційних агенцій, серед яких Mirror, Reuters та інші. Окрім цього використовувався документальний аналіз офіційних звітів від Office for Budget Responsibility та Office for National Statistics при уряді Великобританії. Результати дослідження показали, що у 2018 році зовнішньоторговельний оборот Великобританії складав близько 800 млрд доларів, а у 2023 сягнув майже трильйона доларів. Однак прогнози щодо зростання валового внутрішнього продукту Великобританії менші, ніж у 24 з 27 країн-членів Європейського Союзу. Констатовано, що взаємовідносини між Великобританією та Європейським Союзом базуються на Угоді про вихід, Угоді про торгівлю та співробітництва на Північноірландському протоколі. Останній викликає багато суперечок, прикладом чого є масовий страйк робітників на початку 2024 року. З початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну в 2022 році уряд Великобританії узгоджував пакети санкцій зі своїми європейськими колегами, а також британські військовослужбовці приєдналися до проекту військової мобільності Постійного структурованого співробітництва Європейського Союзу. Риторика британської дипломатії зазнала змін після Brexit, однак це навряд чи було пов'язано з виходом зі складу Європейського Союзу, оскільки погляди британської дипломатії протягом років корелювалися з загальноприйнятими у демократичному суспільстві підходи до вирішення міжнародних проблем. Результати дослідження показали, що уряд Великобританії все ще має низку невирішених проблем після виходу зі складу Європейського Союзу, що додатково ускладняється нестабільною геополітичною обстановкою. Однак статус Великобританії як одного з найбільш впливових акторів міжнародних відносин в глобальному плані та відносна стійкість економіки, згідно з прогнозами урядових структур, говорить про можливість швидкої адаптації до змін у міжнародному співтоваристві

Ключові слова: індекс споживчих цін; бізнес-середовище; договірна база; узгодження санкцій; дипломатичний вимір геополітики; багатостороннє співробітництво

Вступ

Вихід Великобританії за складу ЄС (Європейський Союз) знаменував початок нової історії для британського народу, що вимагає переосмислення зовнішньополітичної ідентичності держави на світовій арені. Актуальність цього питання визначається в тому, що процес Brexit мав вплив одночасно на політичний, соціальний та економічний ландшафт як Великобританії, так і ЄС, оскільки внески уряду Великобританії були одними з найбільших (Ross, 2019). У зв'язку з цим дослідження цієї теми має вагоме значення для розуміння змін у сучасних міжнародних відносинах.

По-перше, вихід Великобританії зі складу ЄС закріпив необхідність перегляду зовнішньополітичних

доктрин, адже уряд Великобританії частково втратив свій вплив та доступ до європейських політичних інституцій, що позначилося на необхідності створення нової архітектури двосторонніх та багатосторонніх відносин. Це, насамперед, укладання договорів, зміцнення відносин з країнами Співдружності тощо, що вимагає чіткого усвідомлення нової геополітичної ідентичності Великобританії у глобальній політиці.

По-друге, реалії спровокували нові виклики для політичної стабільності, оскільки знову загострилися питання, пов'язані з Північною Ірландією, населення якої ще за часів референдуму висловилися проти відокремлення від ЄС (How Britain voted..., 2016). Такі

Отримано: 24.06.2024, Перевірено: 21.09.2024, Прийнято: 20.10.2024

Suggested Citation:

Miller, A.D. (2024). Foreign policy identity of the United Kingdom after Brexit. *Foreign Affairs*, 34(5), 101-111. doi: 10.46493/2663-2675.34(5).2024.101.

*Corresponding author



Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

умови значним чином можуть впливати на політичну стабільність Великобританії, оскільки для уряду пріоритетним завданням стає адекватний баланс між інтересами забезпечення національної єдності та вирішення зовнішньополітичних викликів та завдань. Саме тому аспект виходу Великобританії зі складу ЄС є важливим з огляду внутрішньополітичних факторів впливу на міжнародні відносини в цілому.

По-третє, Великобританія та переформатування відносин має вирішальне значення для функціонування ЄС. Це пов'язано з тим, що відносини Великобританія-ЄС є важливими як з точки зору забезпечення економічної стабільності, так і для політичної та безпекової координації в рамках європейської частини світу. Brexit як завершений процес може мати довгострокові наслідки для європейської політики, змінивши умови співпраці та підвищивши конкуренцію, що додає особливого інтересу для дослідження. Загалом, аналіз наслідків Brexit важливий з точки зору розуміння нової зовнішньої політики Великобританії, вплив процесу на міжнародну та європейську ідентичність.

Досліджуючи процес Brexit O. Hissa-Ivanovych & Y. Kybich (2020) зазначали, що це може вплинути на посилення дезінтеграційних настроїв всередині ЄС. При цьому для уряду Великобританії розірвання старих культурних, політичних та економічних угод може бути позитивним фактором, оскільки будуть підписані нові, більш ефективні договори в зазначених сферах. У роботі L.V. Maleiko (2023) відзначалося, що саме розподіл субсидій, імміграційна політика та інші питання є найбільшими джерелами напруги серед країн-членів ЄС, а сам ЄС як єдиний гравець повинен конкурувати за доступ до ринку Великобританії. O.V. Shkurupiy *et al.* (2022) додають, що Brexit істотно послабив економіку ЄС, але не призвів до критичних наслідків, а одним з найбільш вагомих векторів співробітництва є Індो- та Азіатсько-Тихоокеанський регіони.

I. Sushko (2023) в своїй роботі акцентувала увагу на можливостях для розвитку креативних індустрій після виходу Великобританії зі складу ЄС, зокрема через призму політичних змін в імміграційній системі Великобританії «візи на основі елітних балів» та реформи Глобальної візи для талантів. Надання рекомендацій щодо формування стійкості валютно-фінансової інтеграції в ЄС в умовах Brexit були предметом дослідження O.S. Korin (2023). Результати дослідження L. Shkulipa (2023) показали, що уряд Великобританії успішно гармонізував національний суверенітет в сфері бухгалтерського обліку згідно зі стандартами МСФЗ (Міжнародний стандарт фінансової звітності).

Науковець W. Tang (2023) відзначав зростання песимістичних настроїв в процесі Brexit, оскільки економіка Великобританії зіштовхнулася зі зниженням вартості національної валюти, зростанням інфляції, скороченням обсягу прямих іноземних інвестицій, що збільшує ризики для фінансової системи країни. Додатково B. Martill & M. Sus (2022) писали, що Brexit може стати згубним прецедентом та підірвати довіру до ЄС, а проблеми в сфері безпеки та оборони формуються саме на периферії і можуть швидко стати частиною ширшої та більш конкурентної гри.

Враховуючи вищезазначене, мета проведеного дослідження полягала у встановленні основних змін у зовнішньополітичній діяльності уряду Великобританії для розуміння ризиків та загроз, з якими можуть зіштовхнутися прихильники євроскептицизму в майбутньому. Завдання дослідження склалися з огляду нормативно-правової бази формування взаємовідносин між Великобританією та ЄС, вивчення динаміки загострення внутрішньо та зовнішньополітичних протиріч стосовно статусу торгівлі з Північною Ірландією та зміни дипломатичного діалогу в контексті агресії РФ проти України та кризи в Сирії.

Матеріали і Методи

Виокремлення основних подій, які передували остаточному виходу зі складу ЄС стало можливим завдяки інформації на сайті Бібліотеки палати громад при уряді Великобританії (Walker, 2021). Для аналізу економічних наслідків використовувалися матеріали мас-медіа Bloomberg (Winkler, 2024), а також щорічний звіт «Економічні та фінансові перспективи» (Office for Budget Responsibility, 2024). Окрім цього, методом порівняльного аналізу була досліджена торгівля Великобританії у 2018, 2022, 2024 роках (Office of National Statistics, 2019; 2022; 2024a). Окрім цього для розуміння змін ВВП (внутрішній валовий продукт) вагомими було дослідження аналітичного центру (UK in a changing Europe, 2024), а в контексті змін вільного переміщення людей зміни у візовому порядку (Newson, 2021) та дослідження Оксфордського університету (Cuibus, 2023). Також була використана статистика щодо працевлаштувань за галузями (Office of National Statistics, 2024b) та рівень заробітків (Office of National Statistics, 2024c) згідно з Office for National Statistics. Вплив Brexit на бізнес-спільноту досліджувався за допомогою опитування, проведеного аналітичною організацією Experts in communication, brand and reputation research (Where Brexit hurts..., 2023).

Нормативно-правові засади, згідно яких здійснюються взаємовідносини між Великобританією та ЄС були предметом дослідження Agreement on the Withdrawal (2019) та Trade and Cooperation Agreement (2021) між ЄС та Великобританією. Окрім цього були досліджені положення Protocol on Ireland/Northern Ireland (2021) та The Windsor Framework (2023). Розуміння подальшої співпраці Великобританії і ЄС в сфері науки, технологій та інновацій було підкреслено в інформаційному повідомленні від Бібліотеки палати громад (Fella *et al.*, 2023), зокрема щодо програм Horizon Europe (European Commission, 2024a) та Copernicus (European Commission, 2024b). В контексті ролі Великобританії в європейській архітектурі безпеки використовувалася інформація Heinrich Böll-Stiftung (Whitman, 2024) та європейського аналітичного центру при Carnegie Endowment (UK-EU Security..., 2024).

Зміни у риториці британської дипломатії в контексті агресії РФ (Російська Федерація) проти України досліджувалися шляхом аналізу мас-медіа та новинних агентств, серед яких Mirror (Hughes, 2014), Reuters (Britain's Johnson says..., 2016) та BBC (Ukraine conflict: Liz..., 2022). Також корисними були прес-релізи офіційних урядових структур України (Minister

for Foreign..., 015) та Великобританії (Foreign & Commonwealth Office & Hammond, 2015). Додатково шляхом контент-аналізу були досліджені взаємні візити політичного керівництва Великобританії в Сирію (Blair visits Syria..., 2001) і навпаки (Syrian president meets..., 2002). Ставлення британської дипломатії до сирійського уряду після початку громадянської війни в Сирії було проаналізовано за допомогою повідомлень мас-медіа (MacFarquhar & Mourta, 2012), а також діяльності уряду Великобританії до (Foreign Secretary oral..., 2014) та після (UK-Syria development..., 2023) виходу зі складу ЄС.

Для дослідження цих джерел було використано наступні методи. Контент-аналіз – аналіз мас-медіа та інформаційних агенцій. Метою цього методу було вивчення публікацій щодо впливу Brexit на уряд Великобританії та громадську думку, що дозволило виокремити основні загрози для прихильників еуро-скептицизму. Документальний аналіз – дослідження офіційних урядових документів і звітів від Office for Budget Responsibility та Office for National Statistics. Цей метод надав змогу отримати точні дані щодо економічних показників, таких як зовнішньоторговельний оборот і прогнози зростання ВВП Великобританії. Порівняльний аналіз дозволив оцінити темпи економічного зростання після Brexit та визначити основні тенденції в міжнародних відносинах. Аналіз риторики – дослідження змін у дипломатичній риторичі Великобританії після Brexit, зокрема в контексті співпраці з ЄС та міжнародними організаціями, що дозволило оцінити вплив Brexit на зовнішню політику країни.

Результати

Наслідки Brexit для Великобританії. Попередньо, процесу Brexit передували ряд подій, які зайняли близько 5 років. Згідно інформації Бібліотеки Палати

громад уряду Великобританії (Walker, 2021), на референдумі 23 червня 2016 року більшістю голосів було прийнято рішення про початок процедури виходу Великобританії зі складу ЄС. Вже у березні 2017 року почався процес виходу, який, як очікувалося, матиме дворічний відлік. Однак вже у березні 2019 року уряд Великобританії був змушений запросити у ЄС дозвіл на узгодження більш пізньої дати Brexit. Далі так само слідували ряд політичних подій і рішень і врешті решт 31 грудня 2020 року Великобританії остаточно вийшла з єдиного ринку та митного союзу ЄС.

Одразу після проведення референдуму фунт впав на цілих 11% по відношенню до долара та на 8% по відношенню до євро, а загалом в період з 2000 по 2016 роки середнє очікуване коливання цін на євро було на 1,2% вище, ніж на фунт (Darvas, 2016). Проте вже у 2017 році валюта Великобританії отримувала менше довіри у інвесторів, що спровокувало зростання волатильності на майже 2% більше, ніж в той самий час у євро валюти (Perspectives on 2017..., 2018). Додатково, згідно з прогнозами 61 економіста, опитаних Bloomberg (Winkler, 2024), ВВП Великобританії у 2024 році зросте на 0,4%, а у 2025 році на 1,2%, що нижче темпів зростання ВВП у 24 з 27 країн ЄС. Якщо дивитися на відсоткову динаміку зміни курсу фунта стерлінга до долара за останні 10 років, то показники є невтішними зі знеціненням у майже 24%, натомість вже в період з липня 2022 по липень 2024 року цей показник є позитивним у 7,71% (British pound to..., 2024).

Одним з ключових показників економічних змін в державі є індекс споживчих цін, що характеризує зміни в часі загального рівня цін на товари та послуги, які купують домашні господарства для власного кінцевого споживання. Окреслений показник є предметом аналізу щорічних звітів Office for Budget Responsibility (2024) при уряді Великобританії (Рис. 1).

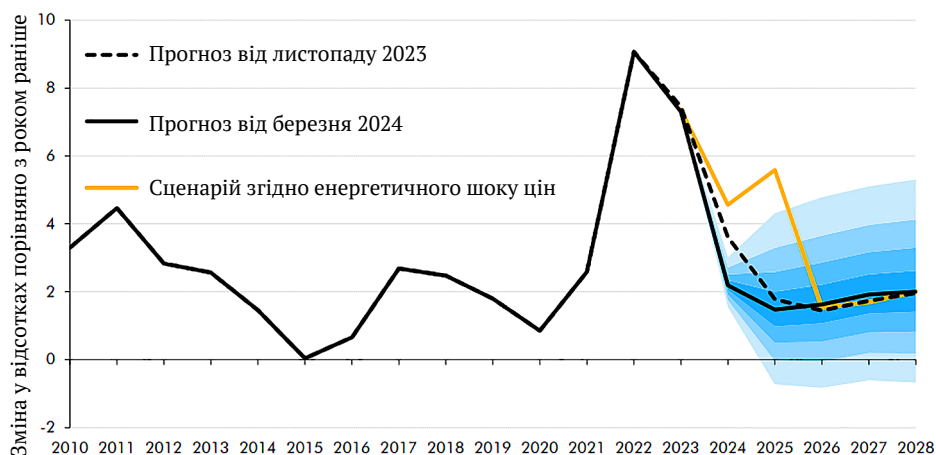


Рисунок 1. Інфляція згідно індексу споживчих цін у Великобританії

Джерела: Office for Budget Responsibility (2024)

Відповідно, інфляція споживчих цін становила 4,2% в останньому кварталі 2023 року, що на 0,6 процентного пункту нижче прогнозу за листопад. В структурному документі Office for Budget Responsibility (2024) прогнозувалося, що інфляція знизиться до середнього рівня 2,2% у 2024 році та на 1,5% у 2025 році,

а потім поступово повернеться до цільового рівня наприкінці прогнозного періоду. Такі зміни у прогнозі щодо інфляції частково пов'язані з очікуваннями щодо зниження світових цін на енергоносії. Також прогнозується, що внутрішньо-економічна інфляція буде нижчою через зниження загальноекономічних

витрат, спричинене падінням цін на енергоносії, а також послабленням ринку праці. Крім цього було враховано, що неспокійна ситуація в Червоному морі матиме лише незначний вплив на інфляцію (0,2 процентних пункти). Проте можливі ризики все ще будуть наявними через розширення конфлікту на Близькому Сході, що за певного сценарію може призвести до різкого зростання цін на енергоносії та пікової інфляції на рівні майже 6% річних (Office for Budget Responsibility, 2024).

Істотні зміни також були присутні і у експортно-імпортній складовій економіки Великобританії. До прикладу у 2018 році експорт Великобританії склав майже 350 млрд фунтів, а імпорт – 459 млрд фунтів (Office of National Statistics, 2019). Разом зі зменшенням економічних шоків та стабілізацією ринків у 2022 році ці показники збільшилися до 645 мільярдів фунтів експорту та 415 млрд фунтів імпорту (Office of National Statistics, 2023). Проте у 2023 році ці показники знову зазнали помірного зменшення, а саме 581 млрд фунтів експорту та 394 млрд імпорту (Office of National Statistics, 2024a). Разом з цим змін зазнали також і трансформація торговельно-економічних відносин Великобританії з ЄС та рештою світу. У 2018 році близько 50% експорту та 55% відсотків імпорту приходилися саме на країни ЄС (Office of National Statistics, 2019). Розподіл торгівлі у 2022 році став відчутно іншим, де на експорт до ЄС приходилося близько 45% товарів, на імпорт – 47% (Office of National Statistics, 2023). Тож і у 2023 році експорт до ЄС залишився приблизно на тій самій позначці, що і у 2022, а імпорт збільшився до 55% (Office of National Statistics, 2024a). Відповідно до вищезазначеного, прослідковується високий рівень пристосування торгово-економічної моделі Великобританії до геополітичних змін. Втім найбільші експортні партнери за останні 6 років майже не змінювалися, серед яких США (Сполучені Штати Америки), Німеччина, Нідерланди та Франція. Те саме стосується і імпорту, де серед найбільших торговельних партнерів у 2018–2023 роках містяться Німеччина, КНР (Китайська Народна Республіка), Нідерланди, США та Франція.

Економічні показники Великобританії після Brexit можна охарактеризувати як застійні порівняно з історичними даними та слабкі у порівнянні з європейськими аналогами. Згідно з оцінками (UK in a changing Europe, 2024) впливу Brexit на зростання ВВП Великобританії за допомогою контрфактичних моделей, країна відстає приблизно на 5% від тенденцій,

які спостерігалися до виходу зі складу ЄС. Ці моделі припускають, яким би було зростання Великобританії, якби вона залишилася в ЄС. До референдуму економіка Великобританії виглядала добре порівняно з іншими великими європейськими економіками, але припущення, що така ситуація тривала б і без Brexit, може бути неточним. Значна частина відставання викликана проблемами, які також вплинули на інші європейські країни, такі як пандемія та війна в Україні. При всьому цьому важко уявити, що Великобританія, якби не вийшла зі складу ЄС, значно перевершила б аналогічні європейські економіки. Таким чином, більш точна контрфактична оцінка впливу Brexit на Великобританію становить близько 2–4% ВВП. Однак, порівняно з рівнем до пандемії, зростання ВВП Великобританії є другим найгіршим у G7. За реальною заробітною платою та рівнем життя показники Великобританії після Брекситу залишаються низькими навіть у порівнянні з іншими великими європейськими країнами, за винятком Італії (UK in a changing Europe, 2024).

Ще одним з вагомих наслідків виходу Великобританії зі складу ЄС стала імміграція. Прямим наслідком процесу Brexit стала не тільки зупинка вільного переміщення капіталів, а і людей. Відміна вільного переміщення людей значно збільшила кількість обставин, згідно яких громадян ЄС в разі прикордонної перевірки можуть не пропустити на територію Великобританії. У великій кількості випадків це може бути пов'язано з тим, що в уряді Великобританії відзначали (Newson, 2021), що відвідувачам країни може бути відмовлено у в'їзді, якщо «з їхньої історії поїздки ясно, що вони прагнуть залишитися у Великій Британії протягом тривалого періоду або зробити Великобританію своїм будинком у вигляді повторних візитів». Відповідно у 2023 році більше половини, а саме 53% з тих, хто отримав відмову на в'їзд на території Великобританії були громадянами ЄС. Як додавали (Cuibus, 2023) дослідники з The Migration Observatory at the University of Oxford, невідомо, чи залишиться така тенденція і надалі, оскільки з плином часу як прості громадяни, так і урядові структури все більше адаптуються до реалій. Окрім цього, на кількість самих в'їздів до Великобританії і на кількість відмов можуть впливати і інші фактори, серед яких суб'єктивні судження співробітників прикордонних служб, зміни у законодавстві і регламентах тощо. При цьому важливою також є і думка бізнес-середовища Великобританії та їх ставлення до змін, зумовлених Brexit (Рис. 2).

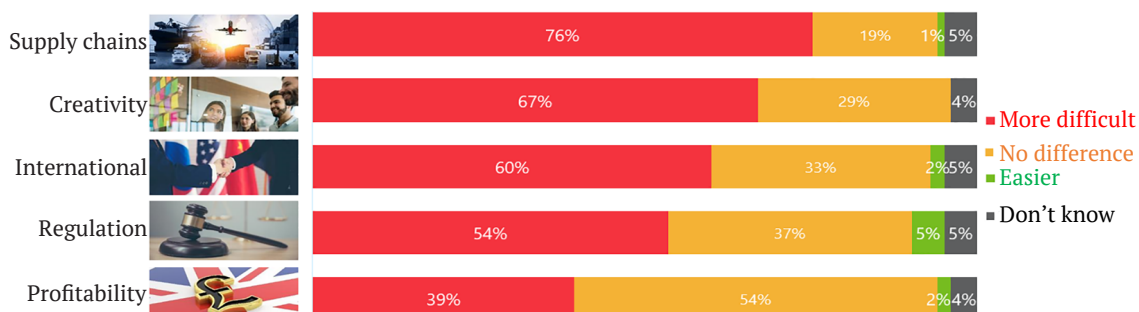


Рисунок 2. Вплив процесу Brexit згідно опитування 2023 року

Джерела: Where Brexit hurts British business most (2023)

Майже 200 директорів FTSE (Financial Times Stock Exchange) з різних секторів зазначили (Where Brexit hurts..., 2023), що їх стійкість забезпечується покращенням управління ланцюгом поставок, зниженням ризиків бізнес-моделі та акцентом на британських талантах. До того ж, деякі зареєстровані компанії ведуть глобальну діяльність з обмеженою присутністю у Великобританії, тоді як інші працюють лише в межах британського ринку і не відчули істотного впливу. Один із респондентів підсумував, що Brexit призвів до «великої втрати талантів, більш складних правил та втрати синергії».

Процес Brexit та нова імміграційна система може змінити баланс робочих місць, які виконують працівники з ЄС у Великобританії. Порівняно з вільним переміщенням, нова система значно обмежила можливості громадян ЄС працювати у професіях, які не класифікуються як такі, що потребують високої кваліфікації (тобто, що не потребують як мінімум утворення рівня А або еквівалентного та відповідають граничним значенням заробітної плати). Пандемія також вплинула на баланс доступних робочих місць. Зайнятість у деяких галузях, таких як обробна промисловість, залишається значно нижчою, ніж до пандемії, навіть у 2023 році (Office of National Statistics, 2024b), в той час як кількість працівників у таких секторах, як охорона здоров'я та догляд, продовжує зростати (Office of National Statistics, 2024c). Тож процес Brexit суттєвим чином вплинув на торговельно-економічні та соціальні відносини як всередині країни, так і в питаннях зовнішніх зносин.

Відносини Великобританії з ЄС після Brexit. Загалом, після виходу Великобританії зі складу ЄС, спільними зусиллями були розроблені унікальні набори механізмів та інструментів для якісного та ефективного управління взаємовідносинами в новому форматі. Основними нормативно-правовими актами, які регулюють відносини Великобританія-ЄС є Agreement on the Withdrawal (2019) та Trade and Cooperation Agreement (2021).

В рамках Agreement on the Withdrawal (2019) функціонує п'ять спеціалізованих комітетів аби слідкувати та впроваджувати за виконанням специфічних положень документу. З боку ЄС представництво здійснюється Європейською Комісією та додатково можуть бути присутніми країни-члени. Додатково в угоді зазначається, що Асамблея Північної Ірландії покликана періодично голосувати, щоб погодити подальше застосування законодавство ЄС про товари та митницю, Єдиний ринок електроенергії, ПДВ (податок на додану вартість) та державну допомогу щодо Північної Ірландії (Davies & Kassim, 2022).

В Угоді про торгівлю та співробітництво прописані вісім спеціалізованих комітетів та десять спеціалізованих торговельних комітетів. Більше того, був створений (The UK-EU Parliamentary..., 2022) кардинально новий орган – Парламентська асамблея партнерства Великобританії та ЄС. Роль цього міжпарламентського органу полягає у зустрічах та обмінах думок з питань, які виникають в рамках Угоди, включно з доповненнями до угод та будь-які інші питання взаємного інтересу. Відтак роль органу, навіть за їх власним визначенням, доволі розпливчата, що говорить про значний простір

для визначення форматів роботи і порядку денного. Окреслені вище механізми співпраці не є вичерпними, адже також існують Робоча група з питань Сполученого Королівства (Working Party on..., 2024), Контактна група Європейського парламенту зі Сполученого Королівства (United Kingdom Contact Group, 2021), функціонує форум фінансового регулювання ЄС та Великобританії (Regulatory dialogues with..., 2024) і так далі.

В рамках десятиліть співробітництва між Великобританією та ЄС важливим залишалося питання історичної кризи в Північній Ірландії. Це пов'язано з тим, що політична складова суб'єкту Великобританії балансувала поміж двома групами – протестантами-юніоністами, тобто прихильниками зближення з Великобританією та католиками-республіканцями, тобто прихильниками об'єднання острова Ірландія в одну державу. Тому, враховуючи географічне положення Північної Ірландії, ускладнення процедур експорту та імпорту товарів вкрай негативно сказалося на торговельно-економічних можливостях регіону. У 2021 році був прийнятий Північноірландський протокол (The Protocol on Ireland..., 2024) для вирішення практичних питань стосовно товарів, які надходять до Північної Ірландії через Великобританію для збереження інтересів населення людей та підприємств Північної Ірландії. Однак проблема не була вирішена остаточно, через що за часів прем'єр-міністра Бориса Джонсона між ЄС та Великобританією точилися довгі суперечки стосовно вирішення північноірландської кризи. Як наслідок тільки у лютому 2023 року була досягнена нова угода, яка отримала назву The Windsor Framework (2023), який доповнював прийнятий раніше Північноірландський протокол. Зокрема в ньому зазначалося, що товари для Північної Ірландії будуть проходити через «зелений коридор», перевірки агропродовольчої продукції будуть спрощені та інші доповнення.

Втім навіть у 2024 році відносини між Великобританією та ЄС залишалися напруженими через північноірландську кризу. На початку 2024 року стався масштабний страйк (Schools, transport..., 2024), де близько 170 тисяч працівників бюджетної сфери Північної Ірландії виступали за збільшення заробітних плат. Подібні дії можуть вказувати на те, що у юніоністських політичних сил можуть з'явитися нові важелі впливу для ще більшого покращення умов в рамках The Windsor Framework. Вирішення цієї проблеми, скоріш за все, займе ще досить тривалий час. Враховуючи постійний перегляд тлумачень Північноірландського протоколу це є джерелом суперечок між ЄС та Великобританією, що також призводить до зниження довіри.

Додатково, у Великобританії та ЄС протягом двох років після виходу першої зі складу ЄС існували суперечки стосовно продовження чи поновлення участі Великобританії у програмах Horizon Europe та Copernicus. Horizon Europe є ключовою програмою ЄС з фінансування досліджень та інновацій, а її фінансування на 2021-2027 роки складає 93,5 млрд євро (European Commission, 2024a). Щодо Copernicus – це програма, направлена на спостереження за планетою та її навколишнім середовищем для забезпечення інтересів європейців. Спектр застосування програми може включати в себе управління великими

територіями, охорону природи, будівництво, туризм та багато іншого (European Commission, 2024b). Восени 2023 року уряд Великобританії оголосив (Fella *et al.*, 2023), що були досягнені домовленості щодо участі Великобританії в цих двох програмах, чому передували багато додаткових переглядів інституціональних розбіжностей.

Діяльність уряду Великобританії щодо оборонної підтримки України з початку повномасштабного вторгнення стала фактором затвердження однієї з домінуючих ролей країни у формуванні архітектури безпеки в Європі, про що було частково забуто в світлі Brexit. Після повномасштабного вторгнення російської армії в лютому 2022 року ЄС і Великобританія, навіть не маючи офіційних структур для зовнішньої співпраці, безпеки та оборони, намагалися координувати свою підтримку Україні (зокрема щодо санкцій, а також щодо їхніх відповідних військових тренувальних операцій). Окрім цього домовленості досягалися і в рамках спільного членства G7, яка була ключовим форумом для визначення цілей і колективних дій у відповідь на російську війну (Whitman, 2024).

Оскільки Trade and Cooperation Agreement (2021) не охоплює зовнішню політику, Великобританія з початку 2021 року відмовилася від двосторонніх зв'язків із країнами-членами ЄС та намагалася відновити свої повноваження як глобального, а не європейського гравця. Вторгнення РФ в Україну спричинило спроби відновити співпрацю у зовнішній політиці. Це поставило внутрішньоєвропейські суперечки в перспективу та спонукало до рішучої колективної відповіді. Після повномасштабного вторгнення відбулися переговори на високому рівні між Борисом Джонсоном і лідерами ЄС, зокрема президентом Європейської комісії Урсулою фон дер Ляєн і високим представником ЄС Жозепом Борреллем (Martill, 2023). Тодішній міністр закордонних справ Великобританії був присутній на позачерговому засіданні Ради закордонних справ (Ministry of Foreign Affairs, 2022). Британський персонал був відряджений до центру обміну військовою технікою, призначеною для України в Брюсселі, і почалися перші переговори щодо участі Великобританії в проєкті військової мобільності Постійного структурованого співробітництва ЄС (PESCO) (Council of the EU, 2022). Співпраця щодо санкцій тривала після Brexit, і Великобританія продовжувала інформувати та впроваджувати окремі пакети, узгоджені країнами-членами ЄС (UK-EU Security..., 2024). До того ж, якщо після виборів президента США до влади прийде адміністрація Дональда Трампа можна очікувати, що співробітництво в сфері безпеки та оборони між Великобританією та ЄС збільшиться. Це важливо для кращої координації зусиль та зміцнення відносин Заходу. Політика Великобританії зі зміцнення обороноздатності шляхом військової підтримки України виглядає однією з найбільш стійких зі всіх країн Європи.

Риторика та позиція британської дипломатії щодо ключових міжнародних конфліктів до та після Brexit. Одним з найбільш вагомих конфліктів на території Європи стали анексія та окупація РФ Кримського півострову та частини територій на Сході України. Колишній міністр закордонних справ Вільям Гейт

заявляв (Hughes, 2014), що Великобританія готова заплатити економічну ціну за запровадження більш жорстоких санкцій проти РФ. Разом з приходом нового міністра закордонних справ Філіпа Хаммонда позиція стала більш чіткою: анексія Криму – грубе порушення міжнародного права, зневага до суверенітету та територіальної цілісності України; застосування методів сили для зміни кордонів – неприпустиме, а референдум проведений в Криму був фіктивним (Foreign & Commonwealth Office & Hammond, 2015). Втім разом з цим, у березні 2015 року в ході зустрічі (Minister for Foreign..., 2015) міністрів закордонних справ України та Великобританії Філіп Хаммонд, підтверджуючи солідарність до українського народу, анонсував надання гуманітарної допомоги для подолання наслідків терористичних угруповань на сході України (Foreign & Commonwealth Office & Hammond, 2015). Твердження щодо того, що допомога надається саме для подолання наслідків терористичних угруповань засвідчує про небажання британської дипломатії у 2015 році визнавати наявність регулярних військ РФ, навіть після подій у Іловайську. Наступник Філіпа Хаммонда Борис Джонсон, під час свого першого візиту (Britain's Johnson says..., 2016) до Києва у 2016 році у якості міністра закордонних справ відзначав, що досягнення миру на сході України залежить в першу чергу від Кремля і що для Заходу вкрай важливим є зберегти санкції проти РФ.

Додаткові зміни у риторичі британських дипломатів прослідковуються вже після виходу Великобританії зі складу ЄС. У квітні 2021 року сталася телефонна розмова (Dmytro Kuleba and..., 2021) між Дмитро Кулебою та Домініком Раабом в якій останній підтвердив солідарність уряду Великобританії з Україною і додавав, що будь-яка спроба РФ створити широкомасштабну військову ескалацію матиме для неї тяжкі наслідки. Наступницею на посаді міністра закордонних справ Великобританії стала Ліз Трасс, яка з початком повномасштабного вторгнення заявила (Ukraine conflict: Liz..., 2022) про те, що Великобританія робить усе можливе, аби підтримати Україну оборонною зброєю та суворішими санкціями проти РФ. Загалом, такої самої думки дотримувалися і всі наступні міністри закордонних справ Великобританії.

Відтак, зміни в риторичі британських дипломатів мали характерний для європейської політичної думки довгий та бюрократичний шлях до розуміння причин та наслідків конфліктів. Тим не менш саме після Brexit британські заяви на дипломатичному рівні стали більш чіткими, в яких згадувалася пряма причетність російського уряду та регулярних військ до розв'язаної гібридної війни з 2014 року та повномасштабної з 2022 року.

Британська дипломатія також уважно слідувала за конфліктами на Близькому Сході. Ще на початку 2000-х років взаємовідносини між урядами Великобританії і Сирії розвивалися в позитивному контексті. Після подій 11 вересня 2001 року прем'єр-міністр Великобританії Тоні Блер прибув (Blair visits Syria..., 2001) з візитом до Сирії, де провів переговори з Башаром Асадом навіть не зважаючи на побоювання щодо причетності уряду Сирії до підтримки екстремістських груп. На додаток до цього вже через рік Башар Асад

прибув (Syrian president meets..., 2002) з візитом до Великобританії, де так само зустрівся з Тоні Блером та королевою Єлизаветою.

Проте взаємовідносини значно погіршилися після початку громадянської війни у 2011 році і уряд Великобританії визнав (MacFarquhar & Mourtada, 2012) Національну коаліцію сирійських революційних і опозиційних сил як законного представника сирійського народу. Вільям Гейт також додавав, що в інтересах самої Сирії, ширшого регіону та Великобританії, щоб Лондон продовжив підтримувати їх і закривав простір для екстремістських груп. У своєму усному зверненні 2014 року міністр закордонних справ Вільям Хейг наголошував (Foreign Secretary oral..., 2014), що послання представників всіх 11 країн, включно з Великобританією на мирних переговорах у Парижі полягають у рішучості підтримувати і надалі політичне врегулювання конфлікту та покласти край гуманітарним стражданням сирійського народу.

Станом на 2023 рік уряд Великобританії не підтримував офіційних стосунків з режимом Башара Асада і також не збирався вступати у прямий конфлікт з Сирією, незважаючи на численні порушення прав людини. Натомість британська позиція (UK-Syria development..., 2023) полягає у Стратегії міжнародного розвитку, щоб зменшувати бідність та активізувати процес досягнення цілей сталого розвитку. Зусилля направлені на створення численних фондів, які доповнюють фонди ООН з допомоги громадам на півночі Сирії, а з липня 2022 року британський уряд надає критично важливі послуги для дітей та жінок у таборах переміщених осіб на північному сході Сирії. Окрім низки інших програм, уряд Великобританії буде намагатися залучати однодумців до нової «Контактної групи», разом з Єгиптом, Йорданією, Лігою арабських держав та рядом інших урядів.

Враховуючи вищесказане, риторика британської дипломатії змінювалася незалежно від виходу Великобританії зі складу ЄС. Скоріш, дипломатичні зусилля трансформувалися під впливом загальноприйнятої у демократичних суспільствах думки стосовно вирішення того чи іншого конфлікту. Таким чином будь-які зміни були зумовлені внутрішніми та зовнішніми факторами, а не лише виходом з ЄС.

Обговорення

S. Engilbertsson & G. Zoega (2020) у своїй роботі відзначали, що вихід зі складу ЄС і наступні політичні події призвели до сильного знецінення фунта стерлінга. Дійсно, одразу після проведення референдуму курс фунта стерлінга до долара США снизився на 8,05%. Втім за останні роки британська валюта відзначалася ревальвацією. У дослідженні E. Ricciolini *et al.* (2023) зазначалося, що серед 27 країн-членів ЄС країни Північної та Західної Європи, як правило, більш стійкі, демонструючи позитивні зрушення у всіх сферах, окрім екологічної, що не можна сказати про країни колишнього соціалістичного табору. Проте навіть враховуючи це, як показали результати дослідження, відсотковий прогноз зростання ВВП Великобританії на 2024 на менший, ніж у 24 з 27 країн-членів ЄС. В цьому контексті R.M. Trishch *et al.* (2023) пишуть, що у 2019 році

Великобританія займала десяту сходинку з-поміж 28 країн-членів ЄС за ВВП на душу населення. Поточне дослідження, навпаки, показало регрес британського ВВП внаслідок Brexit.

Істотні зміни у економічній складовій Великобританії відбулися також і в індексі споживчих цін. Підвищення індексу мало місце разом з прийняттям політичного рішення виходу з ЄС в 2020 році, а далі – пов'язане з різким підняттям цін на енергоносії і агресією РФ проти України. Проте прогноз, наданий Office for Budget Responsibility (2024) вказує на можливості поступово зниження індексу споживчих цін і його стабілізації в найближчі роки. A.E. Ilori *et al.* (2023), досліджуючи грошово-кредитну політику Великобританії окреслили важливість для центральних банків країни інвестувати в покращення збору інформації та аналітичні можливості, аби ефективніше впроваджувати фінансові заходи та політики згідно з активним рухом цін. Вплив процесу Brexit на різке підвищення рівня інфляції згідно з індексом споживчих цін також відзначали M. Geiger & J. Güntner (2024).

Експорт та імпорт Великобританії також зазнав змін. У 2023 році експорт до ЄС становив приблизно 45%, проти 55% у 2018, проте рівень імпорту залишився приблизно на такому ж рівні, що і в 2018 році. В грошовому еквіваленті у 2018 році сукупний експорт та імпорт Великобританії був трохи вище за 800 млрд доларів США, а у 2023 сягнув майже трильйона доларів США. Проте такі показники також вказують на те, що економіка Великобританії трансформувалася до пошуку нових ринків експорту та імпорту товарів або ж за межами ЄС, або ж в рамках нових міжнародно-правових взаємовідносин. Аналогічної думки дотримуються також S. Buigut & B. Karag (2023), говорячи про важливість для уряду Великобританії активно укладати нові торговельні угоди з іншими урядами та торговельними блоками, а також удосконалювати вже наявну нову нормативно-правову базу з ЄС. Враховуючи це J. Du (2023) додає, що згідно з Угодою про торгівлю та співробітництво уряд Великобританії зазнав значного скорочення різновиду товарів, які експортуються до ЄС. До аналогічних результатів з даними проведеного дослідження дійшли M. Gasiorek & N. Tamberi (2023), говорячи про незначний вплив невизначеності в сфері торговельно-економічних відносин, спричинених референдумом та виходом Великобританії зі складу ЄС у 2020 році. Додатково автори відзначили, що нерівномірність у відсотковій структурі експорту та імпорту Великобританії з ЄС була пов'язана з нестачею часу для всебічного впровадження норм Угоди про торгівлю та співробітництво.

Наслідком Brexit було також і впровадження нових візових схем щодо в'їзду іноземців на територію Великобританії. J. Portes & J. Springford (2023) не приходять до єдиного висновку стосовно впливу цього на ринок праці у Великобританії і додають, що вплив нових візових механізмів може проявитися лише з плином часу. Після проведення референдуму притік робочої сили в ЄС скоротився майже на третину, що вказувало на попередній високий рівень робочої імміграції саме до Великобританії (Iasio & Wahba, 2023). Відповідно, як показали результати проведеного дослідження, у 53%

випадків в'їзду на територію Великобританії у 2023 році громадян ЄС закінчилися відмовою, що може бути причиною як суб'єктивних суджень працівників прикордонної служби, так і твердженнями уряду стосовно заборони на в'їзд тим, хто може залишитися в країні надовго. Що стосується впливу Brexit на бізнес середовище, то в опитуванні S. Kröger & M. Dede (2023) респонденти зазначали негативний вплив виходу Великобританії зі складу ЄС на їх бізнес, а також більшість опитуваних підтримують суворіші візові правила, навіть якщо це призводить до браку робочої сили. Опитування, проаналізоване в ході дослідження, також вказує на значне ускладнення ведення бізнесу, зокрема в сферах ланцюгів поставок, регулювання та міжнародної торгівлі. Додатково, A. Přívara *et al.* (2023) в своїй роботі зазначали, що притік мігрантів може призвести до негативного тиску на ринку праці та призвести до зниження заробітних плат. Однак що стосується рівня реальних заробітних плат, навіть в рамках нового візового законодавства, їх рівень у Великобританії залишається доволі низьким серед розвинутих європейських країн, як показали результати проведеного дослідження.

Основні зміни у відносинах між Великобританією та ЄС були закріплені в Угоді про вихід та Угоді про торгівлю та співробітництво. В рамках кожного з документів функціонують окремі комітети, які відповідають за ті чи інші питання двосторонніх відносин. Однак існують і інші сфери, які залишилися поза межами цих договорів. Наприклад M. Shellaker *et al.* (2023) писали про зменшення взаємозв'язку між поліцейськими силами Великобританії та ЄС на мікро, мезо та макrorівнях. До того ж розбіжності у поглядах Великобританії та ЄС присутні у питанні торгівлі з Північною Ірландією. На рахунок цього N. Sowels (2024) додавав, що з приходом в уряд Ріші Сунака відносини між Великобританією та ЄС значно покращилися, оскільки державна політика змінилася в бік більш прагматичного підходу до полегшення напруженості навколо Північної Ірландії. C.J. Kelly & E. Tannam (2023) так само, як і продемонстрували результати дослідження, писали про негативний вплив Brexit на британсько-ірландські міжурядові відносини. Що також важливо, з 2020 року існувала невизначеність щодо участі Великобританії у проектах Horizon Europe та Copernicus, проте остаточно вже у 2023 році були досягнені домовленості, згідно з якими Великобританія на особливих умовах може брати участь в програмах. Важливість для уряду Великобританії участі в програмі Horizon Europe полягає у тому, що Великобританія була найбільшим одержувачем фінансування ЄС на дослідження після Німеччини (Kleibert, 2020). Також разом з виходом Великобританії з ЄС нагальним стало питання майбутньої архітектури безпеки в ЄС, хоч сам ЄС і не є номінально союзом в сфері безпеки. Відданість уряду Великобританії забезпеченню безпеки в Європі та бажання діяти спільно з країнами-членами ЄС та з ЄС як структурою загалом, прикладом чого була участь британських військовослужбовців у програмі PESCO в 2022 році. До того ж уряд Великобританії узгоджував пакети санкцій проти РФ разом з країнами-членами ЄС. B. Wicaksono & H.S.D. Nugrahani (2023) у своїй

роботі додали інший, не розглянутий в ході дослідження аспект забезпечення безпеки в Європі, а саме – уряд Великобританії згідно із зобов'язаннями продовжить вносити 2% загальних розходів в бюджет Європейської Комісії. Водночас, сприяння уряду Великобританії в питаннях участі у безпекових програмах, узгодження санкційних пакетів, а також наявні зобов'язання говорять про взаємний інтерес обох сторін до забезпечення безпеки в регіоні. Позитивну роль участі британського уряду у PESCO також відзначали J.S. Vara & R.A. Wessel (2022), говорячи про важливу роль проекту як каталізатора оборонної інтеграції, технологічної та промислової співпраці.

З плином часу і зміною геополітичної ситуації в світі змінювалася і риторика британської дипломатії. Наприклад, на початку 2000-х років вищі політичні чиновники Великобританії відвідували Сирію і навпаки, сирійські високопосадовці здійснювали візити на вищому рівні до Великобританії. Однак цз початком громадянської війни в Сирії в 2011 році політика Великобританії різко змінилася і уряд Башара Асада більше не був партнером для Королівства, натомість підтримували сирійську опозицію. Разом з цим процес Brexit не вплинув на загальний стан речей у відносинах між країнами. У роботі F. Huda (2023) також говориться про те, що уряди США, Франції та Великобританії після початку громадянської війни в Сирії надавали політичну, фінансову та військову допомогу сирійській опозиції. Окрім цього основним завданням британського уряду стала підтримка цілей сталого розвитку в Сирії шляхом впровадження гуманітарних фондів для збору коштів на потреби жінок та дітей у таборах для біженців на півночі Сирії. R. Sabates-Wheeler & J.P. Barker (2024), розглядаючи гуманітарну допомогу британського уряду в суміжних регіонах Близького Сходу відзначали, що більшість з людей, яким надавалась допомога це були жінки та діти, люди з обмеженими можливостями, похилого віку та з хронічними захворюваннями.

Щодо ситуації з агресією РФ проти України, висловлювання британських дипломатів мали істотні зміни. Наприклад у 2015 році у висловлюванні тодішнього міністра закордонних справ Великобританії лунали лише заклики до виводу російських військ з території Криму, проте нічого не було сказано за окуповані території на сході України. В тому ж 2015 році Філіп Хаммонд анонсував гуманітарну допомогу для подолання наслідків функціонування терористичних угруповань, коли вже було відомо, що до руйнувань та смертей в Україні причетні регулярні військові формування РФ. Втім також він зазначав, що Великобританія не може собі дозволити бачити крах української армії (Foreign & Commonwealth Office & Hammond, 2015). Натомість висловлювання наступних дипломатів Великобританії, починаючи з 2020 року були більш чіткими та акцентували увагу на негайному наданні оборонного озброєння Україні в разі широкомасштабного конфлікту. Ще більше проактивна позиція британської дипломатії стала відчутною після повномасштабного вторгнення, а A. Hadfield & R.G. Whitman (2023) додавали, що з лютого 2022 року Великобританія відновила свою провідну роль в безпеці Європи через свою дипломатичну та військову підтримку України.

Отже, аналіз наукового доробку ряду авторів та співставлення з результатами власного дослідження допомогли виділити ряд інших аспектів політичної сучасності для Великобританії. Найбільш вагомим стало підтвердження того, що обсяги експорту та імпорту не зазнали скорочень, а навпаки навіть зросли. Натомість зміни в британській дипломатії вірогідно не були пов'язані з процесом Brexit, оскільки риторика змінювалася під впливом загальних настроїв та очікувань як всередині ЄС, так і в НАТО.

Висновки

Результати проведеного дослідження показали, що процес Brexit вплинув на експорт та імпорт Великобританії. Якщо у 2018 році зовнішньоторговельний оборот сягав близько 800 млрд доларів США, то вже у 2023 році становив майже трильйон доларів США. Так само з часом змінювалася і структура британської торгівлі, оскільки в період 2018-2023 років відсоток торгівлі з ЄС та з рештою світу коливався. Зміна правил торгівлі Великобританії також сильно вплинула на індекс споживчих цін, інфляція якого становила 4,2% в останні місяці 2023 року. Однак це не в останню чергу також пов'язано з агресією РФ проти України, що значно підвищило ціни на енергоносії, а стабілізація інфляційних ризиків за прогнозами Office for Budget Responsibility, очікується до кінця 2024 року. Опитування, проведене Experts in communication, brand and reputation research, засвідчило складності у веденні бізнесу та сприянні інвестицій навіть у 2023 році.

Констатовано, що взаємовідносини між ЄС та Великобританією після Brexit засновані на положеннях Угоди про вихід, Угоди про торгівлю та співробітництво, а також широкі дискусії відбувалися навколо впровадження та застосування Північноірландського протоколу. В рамках двох перших угод функціонують численні комітети, аби регулювати відповідні положення договорів. До того ж до міждержавної взаємодії залучені низка новоутворених організацій, серед яких Парламентська асамблея партнерства Великобританії та ЄС, Робоча група з питань Сполученого Королівства та інші. До того ж, з початком російської агресії Великобританія доєдналася до безпекових ініціатив з ЄС,

прикладом чого є участь британських військовослужбовців у програмі PESCO та узгодження пакетів санкцій з європейськими колегами.

Проаналізовано, що риторика британської дипломатії змінювалася під впливом загальних настроїв світового товариства, а процес Brexit мав менший вплив на дипломатичні взаємовідносини. З початку 2000-х років уряд Великобританії підтримував зв'язки з урядом Башара Асада в Сирії, однак з початком громадянської війни в Сирії розірвав дипломатичні стосунки і підтримав опозиційні сили. У 2023 році зусилля британських посадовців направлені на вирішення гуманітарних криз на території Сирії. Стосовно агресії РФ проти України британські дипломати у 2014-2015 роках висували обережні твердження, засуджуючи анексію Криму, проте практично оминаючи тему регулярних військ РФ на сході України. Однак після 2020 року, Домінік Рааб, Ліз Трасс та їх наступники вже відкрито засуджували збройну агресію РФ проти України та обіцяли військову підтримку в разі повномасштабних військових дій проти РФ.

Обмеженнями проведеного дослідження були певні неточності у дослідженні експортних та імпортних показників Великобританії, оскільки до розрахунків не враховане немонетарне золото та інші дорогоцінні метали, коливання цін на які можуть надати викривлену тенденцію в торговельно-економічних відносинах. Окрім цього уряд Великобританії все вирішував питання статусу торгівлі між Північною Ірландією та членом ЄС Ірландією.

Майбутні дослідження по темі можуть включати зміни в партнерстві Великобританії з рештою світу, наприклад зі США, КНР, Канадою чи державами Співдружності націй. Також, враховуючи напружену геополітичну обстановку в Європі, корисним може бути дослідження впливу Brexit на участь уряду Великобританії в програмах під егідою НАТО.

Подяки

Немає.

Конфлікт інтересів

Немає.

UDC 327.5
Doi: 10.46493/2663-2675.34(5).2024.101

Antony D. Miller*

PhD in International Relations, Associate Professor

Otgontenger University

13343, B. 51 Jukov Str., Ulaanbaatar, Mongolia

<https://orcid.org/0000-0001-7827-9716>

Foreign policy identity of the United Kingdom after Brexit

Abstract. This study aimed to systematise the primary changes brought about by Brexit for the United Kingdom government, highlighting the main threats that Eurosceptics may face. The research was based on content analysis of media outlets and news agencies, including The Mirror, Reuters, and others. Additionally, a documentary analysis of official reports from the Office for Budget Responsibility and the Office for National Statistics under the United Kingdom government was conducted. The study's results revealed that in 2018, the United Kingdom's foreign trade turnover amounted to approximately 800 billion dollars, rising to nearly one trillion dollars by 2023. However, projections for the United Kingdom's Gross Domestic Product growth are lower than those for 24 of the 27 European Union member states. It was found that relations between the United Kingdom and the EU are governed by the Withdrawal Agreement, the Trade and Cooperation Agreement, and the Northern Ireland Protocol. The latter remains a contentious issue, as evidenced by the widespread workers' strike in early 2024. Since the onset of the full-scale invasion of Ukraine by the Russian Federation in 2022, the United Kingdom government has aligned its sanctions packages with its European counterparts. Additionally, British military personnel have joined the European Union's Permanent Structured Cooperation (PESCO) military mobility project. Although the rhetoric of British diplomacy has shifted post-Brexit, this is unlikely to be directly related to the United Kingdom's departure from the European Union, as British diplomatic views have long aligned with the commonly accepted approach within democratic societies to addressing international challenges. The findings of this study indicate that the United Kingdom government still faces several unresolved issues following its withdrawal from the European Union, further complicated by the unstable geopolitical situation. Nevertheless, the United Kingdom's status as one of the most influential global actors in international relations, coupled with the relative resilience of its economy, suggests, according to government forecasts, the potential for a swift adaptation to changes within the international community.

Keywords: consumer price index; business environment; contractual framework; sanctions alignment; diplomatic dimension

Introduction

The United Kingdom's departure from the European Union (EU) marked the beginning of a new chapter for the British people, necessitating a re-evaluation of the nation's foreign policy identity on the global stage. The relevance of this issue lies in the fact that the Brexit process has simultaneously impacted the political, social, and economic landscape of both the United Kingdom and the EU, as the United Kingdom government's contributions were among the largest (Ross, 2019). In this context, examining this subject is crucial for understanding the changes in contemporary international relations.

Firstly, the United Kingdom's withdrawal from the EU has necessitated a review of its foreign policy doctrines. The United Kingdom government has experienced a partial loss of influence and access to European

political institutions, demanding the creation of a new framework for bilateral and multilateral relations. This primarily involves the negotiation of treaties, the strengthening of ties with countries of the Commonwealth of Nations, and other measures that require a clear understanding of the United Kingdom's new geopolitical identity in global politics.

Secondly, the realities of Brexit have introduced new challenges to political stability, as issues surrounding Northern Ireland have been exacerbated. It is worth noting that during the referendum, the majority of people in Northern Ireland voted to remain in the EU (How Britain voted..., 2016). Such circumstances could significantly impact the United Kingdom's political stability, as the government faces the challenging task of balancing the

Received: 29.04.2024, Revised: 03.08.2024, Accepted: 20.10.2024

Suggested Citation:

Miller, A.D. (2024). Foreign policy identity of the United Kingdom after Brexit. *Foreign Affairs*, 34(5), 101-111. doi: 10.46493/2663-2675.34(5).2024.101.

*Corresponding author



Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

interests of national unity with the need to address foreign policy challenges. Therefore, the United Kingdom's withdrawal from the EU is significant in terms of its domestic political implications for international relations.

Thirdly, the reconfiguration of relations between the United Kingdom and the EU is crucial for the functioning of the European Union. This is because UK-EU relations are vital not only for ensuring economic stability but also for political and security coordination within Europe. Brexit, as a completed process, could have long-term consequences for European politics, altering the terms of cooperation and increasing competition, which makes this topic particularly compelling for research. Overall, an analysis of the consequences of Brexit is important for understanding the United Kingdom's new foreign policy and the impact of the process on both international and European identities.

In their study of Brexit, O. Hissa-Ivanovych & Y. Kybich (2020) highlighted the potential for increased disintegration within the EU. Conversely, for the United Kingdom government, the termination of old cultural, political, and economic agreements could be seen as a positive factor, as it would allow for the negotiation of new, more effective treaties in these areas. L.V. Maleiko (2023) noted that issues such as subsidy distribution and immigration policy are the primary sources of tension among EU member states and that the EU as a single entity must now compete for access to the United Kingdom market. O.V. Shkurupiy *et al.* (2022) added that while Brexit has weakened the EU economy, the effects have not been catastrophic, and one of the most significant areas of cooperation is the Indo-Pacific and Asia-Pacific regions.

In her study, I. Sushko (2023) highlighted the potential for growth in the creative industries following the United Kingdom's departure from the EU. She focused on the impact of policy changes such as the United Kingdom's points-based immigration system and the Global Talent visa. O.S. Korin (2023) explored recommendations for strengthening the resilience of the EU's monetary and financial integration in the wake of Brexit. L. Shkulipa (2023) found that the United Kingdom government has successfully aligned its national sovereignty in accounting with the International Financial Reporting Standards (IFRS).

The scholar W. Tang (2023) noted the rise of pessimistic sentiments during the Brexit process, as the United Kingdom economy faced a decline in the value of its national currency, rising inflation, and a reduction in the volume of foreign direct investment, which increases risks for the country's financial system. Additionally, B. Martill & M. Sus (2022) wrote that Brexit could set a damaging precedent and undermine trust in the EU, with security and defence issues emerging on the periphery, potentially becoming part of a broader and more competitive landscape.

In light of the above, this study aimed to identify the key changes in the foreign policy activities of the United Kingdom government to understand the risks and threats that Eurosceptics may face in the future. The research objectives included reviewing the regulatory framework governing the relationship between the United Kingdom and the EU, examining the dynamics of escalating internal and external political contradictions regarding the status

of trade with Northern Ireland, and analysing changes in diplomatic dialogue in the context of Russian aggression against Ukraine and the crisis in Syria.

Materials and Methods

The identification of key events leading up to the final exit from the EU was made possible by information available on the United Kingdom Parliament's House of Commons Library website (Walker, 2021). To analyse the economic consequences, materials from Bloomberg (Winkler, 2024) were utilised, along with the annual report "Economic and Fiscal Outlook" (Office for Budget Responsibility, 2024). Furthermore, a comparative analysis of United Kingdom trade in 2018, 2022, and 2024 was conducted (Office of National Statistics, 2019; 2022; 2024a). To understand changes in GDP (Gross Domestic Product), research from the analytical centre (UK in a changing Europe, 2024) was particularly significant, while shifts in the free movement of people were examined about visa regulations (Newson, 2021) and a study from the University of Oxford (Cui-bus, 2023). Additionally, statistics regarding employment by sector (Office of National Statistics, 2024b) and wage levels (Office for National Statistics, 2024c) were obtained from the Office for National Statistics. The impact of Brexit on the business community was investigated through a survey conducted by the analytical organisation Experts in Communication, Brand and Reputation Research (Where Brexit hurts..., 2023).

The regulatory framework governing the relationships between the United Kingdom and the EU has been examined through the Agreement on the Withdrawal (2019) and the Trade and Cooperation Agreement (2021) between the EU and the United Kingdom. Additionally, provisions from the Protocol on Ireland/Northern Ireland (2021) and The Windsor Framework (2023) were explored. An understanding of future collaboration between the United Kingdom and the EU in the fields of science, technology, and innovation was emphasised in an information note from the House of Commons Library (Fella *et al.*, 2023), particularly regarding the Horizon Europe Programme (European Commission, 2024a) and Copernicus (European Commission, 2024b). In the context of the United Kingdom's role in the European security architecture, information from the Heinrich Böll-Stiftung (Whitman, 2024) and the European analytical centre at the Carnegie Endowment (UK-EU Security..., 2024) was utilised.

Shifts in British diplomatic rhetoric in the context of Russian aggression against Ukraine were examined through an analysis of media and news agencies, including the Mirror (Hughes, 2014), Reuters (Britain's Johnson says..., 2016), and the BBC (Ukraine conflict: Liz..., 2022). Press releases from the Ukrainian (Minister for Foreign..., 2015) and British (Foreign & Commonwealth Office & Hammond, 2015) governments were also consulted. Additionally, a content analysis of reciprocal visits between British and Syrian political leaders (Blair visits Syria..., 2001; Syrian president meets..., 2002) was conducted. British diplomatic attitudes towards the Syrian government following the outbreak of the Syrian Civil War were analysed using media reports (MacFarquhar & Mourtada, 2012) and by examining United Kingdom government activities before (Foreign Secretary oral..., 2014)

and after (UK-Syria development..., 2023) its departure from the EU.

The following methods were employed to analyse these sources: Content analysis was used to examine media and news agency publications on the impact of Brexit on the United Kingdom government and public opinion, identifying key risks for Eurosceptics. Documentary analysis involved the study of official government documents and reports from the Office for Budget Responsibility and the Office for National Statistics to obtain precise data on economic indicators such as trade and GDP growth forecasts. Comparative analysis was used to assess economic growth rates post-Brexit and to identify major trends in international relations. Discourse analysis examined changes in the United Kingdom's diplomatic discourse following Brexit, particularly in the context of EU and international organisation cooperation, allowing for an assessment of Brexit's impact on foreign policy.

Results

The consequences of Brexit for the United Kingdom.

The Brexit process was preceded by a series of events spanning approximately five years. According to the House of Commons Library (Walker, 2021), a referendum held on 23 June 2016 resulted in a majority vote in favour of initiating the process of the United Kingdom's withdrawal from the EU. The withdrawal process commenced in March 2017 and was originally expected to be completed within two years. However, in March 2019, the United

Kingdom government was forced to request an extension from the EU. Subsequent political events and decisions led to the United Kingdom's final exit from the EU's single market and customs union on 31 December 2020.

Immediately following the referendum, the pound plummeted by 11% against the dollar and 8% against the euro. Moreover, between 2000 and 2016, the average expected price volatility of the euro was 1.2% higher than that of the pound (Darvas, 2016). However, by 2017, investor confidence in the British currency had waned, leading to a volatility increase of almost 2% compared to the euro in the same period (Perspectives on 2017..., 2018). Additionally, according to forecasts from 61 economists surveyed by Bloomberg (Winkler, 2024), the United Kingdom's GDP is projected to grow by 0.4% in 2024 and 1.2% in 2025, which is lower than the GDP growth rates of 24 out of 27 EU countries. When considering the percentage change in the pound-to-dollar exchange rate over the past decade, the results are disheartening, with a depreciation of nearly 24%. Conversely, between July 2022 and July 2024, this figure has shown a positive growth of 7.71% (British pound to..., 2024).

A key indicator of economic change within a country is the Consumer Price Index, which measures changes over time in the general price level of goods and services purchased by households for their own consumption. This indicator is analysed in the annual reports of the United Kingdom Government's Office for Budget Responsibility (2024) (Fig. 1).

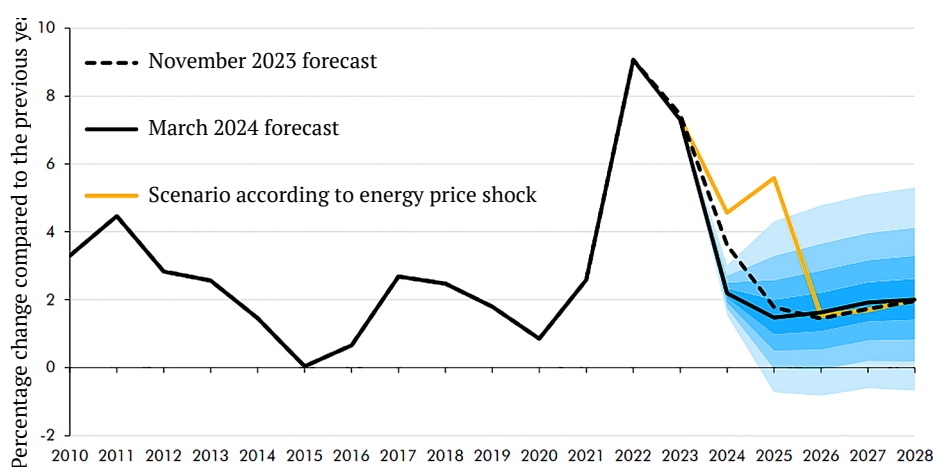


Figure 1. Inflation according to the United Kingdom consumer price index

Source: Office for Budget Responsibility (2024)

Accordingly, the Consumer Price Index inflation stood at 4.2% in the last quarter of 2023, 0.6 percentage points below the November forecast. The Office for Budget Responsibility's (2024) fiscal document projected inflation to decline to an average of 2.2% in 2024 and 1.5% in 2025, before gradually returning to the target level by the end of the forecast period. These forecast revisions are partly attributed to expectations of falling global energy prices. Additionally, domestic inflation is expected to be lower due to decreased overall economic spending caused by falling energy prices and a weakening labour market. Furthermore, it has been noted that the unrest in the Red Sea

is expected to have only a minor impact on inflation (0.2 percentage points). However, potential risks remain due to the escalation of conflict in the Middle East, which, under certain scenarios, could lead to a sharp increase in energy prices and peak inflation rates approaching 6% annually (Office for Budget Responsibility, 2024).

The United Kingdom's export and import landscape has also undergone significant changes. For instance, in 2018, exports reached nearly 350 billion pounds, while imports totalled 459 billion pounds (Office of National Statistics, 2019). With the easing of economic shocks and market stabilisation in 2022, these figures rose to 645

billion pounds for exports and 415 billion pounds for imports (Office of National Statistics, 2023). However, in 2023, both figures experienced a moderate decline, reaching 581 billion pounds for exports and 394 billion pounds for imports (Office of National Statistics, 2024a). Concurrently, the United Kingdom's trade relations with the EU and the rest of the world have transformed. In 2018, approximately 50% of exports and 55% of imports were destined for or sourced from EU countries (Office of National Statistics, 2019). This distribution shifted notably in 2022, with the EU accounting for around 45% of exports and 47% of imports (Office of National Statistics, 2023). The trend persisted in 2023, with exports to the EU remaining relatively stable compared to 2022, while imports increased to 55% (Office of National Statistics, 2024a). These findings suggest a high degree of adaptability in the United Kingdom's trade and economic model in response to geopolitical changes. Notably, the United Kingdom's top export partners over the past six years have remained largely consistent, including the USA (United States of America), Germany, the Netherlands, and France. The same pattern is observed for imports, with Germany, PRC (People's Republic of China), the Netherlands, the USA, and France consistently ranking among the top trading partners between 2018 and 2023.

The post-Brexit economic performance of the United Kingdom has been characterised as stagnant relative to historical trends and weaker when compared to its European counterparts. According to estimates (UK in a changing Europe, 2024) using counterfactual models to assess Brexit's impact on the United Kingdom's GDP growth, the country is approximately 5% behind the trend observed before EU membership. These models speculate on how the United Kingdom's economy would have performed had it remained in the EU. While the United Kingdom's economy appeared robust compared to other major European economies before the referendum, assuming this trend would have continued without Brexit might be inaccurate.

A significant portion of the shortfall can be attributed to challenges that have also affected other European countries, such as the pandemic and the war in Ukraine. Nevertheless, it is challenging to envision a scenario where the United Kingdom, without leaving the EU, would have significantly outperformed its European counterparts. Therefore, a more accurate counterfactual estimate of Brexit's impact on the United Kingdom is around 2-4% of GDP. However, compared to pre-pandemic levels, the United Kingdom's GDP growth is the second worst among G7 nations. In terms of real wages and living standards, the United Kingdom's post-Brexit performance remains weak even when compared to other major European economies, except Italy (UK in a changing Europe, 2024).

Another significant consequence of the United Kingdom's withdrawal from the EU has been immigration. A direct result of Brexit was the cessation of the free movement of not only capital but also people. The abolition of free movement has significantly increased the circumstances under which EU citizens may be denied entry to the United Kingdom at border checks. In many cases, this can be attributed to the United Kingdom government's assertion (Newson, 2021) that visitors may be refused entry if "clear from their travel history they are seeking to remain in the United Kingdom for extended periods or making the United Kingdom their home via repeated visits." Consequently, in 2023, over half, or 53%, of those denied entry to the United Kingdom were EU citizens. As researchers from The Migration Observatory at the University of Oxford noted (Cuibus, 2023), it remains uncertain whether this trend will persist, as both individuals and government agencies adapt to the new reality over time. Additionally, factors such as the subjective judgments of border force officers, changes in legislation, and regulatory frameworks can influence both the number of entries into the United Kingdom and the rate of refusals. Moreover, the views of United Kingdom businesses and their attitudes towards Brexit-induced changes are also crucial (Fig. 2).

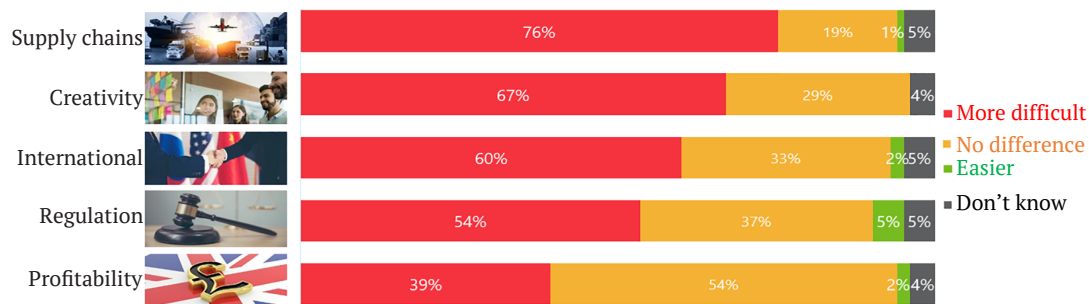


Figure 2. Impact of Brexit according to a 2023 survey

Source: Where Brexit hurts British business most (2023)

Almost 200 FTSE (Financial Times Stock Exchange) directors from various sectors indicated (Where Brexit hurts..., 2023) that their resilience has been achieved through improved supply chain management, reduced business model risk, and a focus on British talent. Additionally, some registered companies conduct global operations with a limited United Kingdom presence, while others operate solely within the United Kingdom market and have not experienced a significant impact. One respondent

summarised that Brexit has led to a "huge loss of talent, more cumbersome regulations, and a loss of synergies."

Brexit and the new immigration system have the potential to significantly alter the balance of jobs filled by EU workers in the United Kingdom. Compared to the era of free movement, the new system has substantially restricted the ability of EU citizens to work in professions that are not classified as highly skilled (i.e., those not requiring at least A-level qualifications or equivalent and meeting

salary thresholds). The pandemic has also influenced the availability of jobs. Employment in some sectors, such as manufacturing, remains significantly below pre-pandemic levels even in 2023 (Office of National Statistics, 2024b), while employment in sectors like health and care continues to grow (Office of National Statistics, 2024c). Consequently, Brexit has had a profound impact on both domestic trade, economic, and social relations, as well as external affairs.

UK-EU relations after Brexit. Following the United Kingdom's withdrawal from the EU, both parties have collaboratively developed a unique set of mechanisms and tools to effectively manage their new relationship. The primary legal frameworks governing UK-EU relations are the Withdrawal Agreement (2019) and the Trade and Cooperation Agreement (2021).

The Withdrawal Agreement (2019) established five specialised committees to monitor and implement the specific provisions of the document. The EU is represented by the European Commission, with additional participation from member states as required. The agreement also stipulates that the Northern Ireland Assembly must periodically vote to consent to the continued application of EU law on goods, customs, the single electricity market, VAT (Value Added Tax), and state aid to Northern Ireland (Davies & Kassim, 2022).

The Trade and Cooperation Agreement outlines eight specialised committees and ten specialised trade committees. Moreover, a fundamentally new body, the UK-EU Parliamentary Partnership Assembly, was established (The UK-EU Parliamentary..., 2022). The role of this inter-parliamentary body is to meet and exchange views on issues arising under the Agreement, including amendments to the agreements and any other matters of mutual interest. However, the role of this body, even by its own definition, is quite vague, suggesting significant scope for determining its working methods and agenda. The mechanisms outlined above are not exhaustive, as there is also a United Kingdom Working Party (Working Party on..., 2024), a European Parliament Contact Group on the United Kingdom (United Kingdom Contact Group, 2021), and an ongoing EU-UK financial regulatory dialogue (Regulatory dialogues with..., 2024), among others.

The Northern Ireland question has been a significant factor in UK-EU relations for decades, given the region's unique political dynamics. The population is divided between unionists, who favour closer ties with Great Britain, and nationalists, who support a united Ireland. Therefore, given Northern Ireland's geographic location, the complexities of Brexit, particularly concerning trade barriers, have had a profound impact on the region's economic prospects. In 2021, the Northern Ireland Protocol (The Protocol on Ireland..., 2024) was adopted to address practical issues related to goods moving from Great Britain to Northern Ireland, aiming to protect the interests of Northern Ireland's people and businesses. However, the issue remained unresolved, leading to prolonged disputes between the EU and the United Kingdom during Boris Johnson's premiership. Consequently, it was not until February 2023 that a new agreement, the Windsor Framework (2023), was reached as a supplement to the Northern Ireland Protocol. Notably, the framework introduced a

"green lane" for goods destined for Northern Ireland and simplified checks on agri-food products.

Despite the Windsor Framework, tensions between the United Kingdom and the EU over Northern Ireland persisted in 2024. At the beginning of 2024, a major strike occurred (Schools, transport..., 2024), with approximately 170,000 public sector workers in Northern Ireland protesting for higher wages. Such actions may suggest that unionist political forces could gain new leverage to further improve conditions within the framework of The Windsor Framework. Resolving this issue is likely to take a considerable amount of time. The ongoing reinterpretation of the Northern Ireland Protocol remains a source of contention between the EU and the United Kingdom, which also contributes to a decline in mutual trust.

For two years following Brexit, the United Kingdom and the EU were embroiled in discussions regarding the United Kingdom's continued participation in the Horizon Europe and Copernicus programs. Horizon Europe is the EU's flagship research and innovation program, with a budget of 93.5 billion euros for 2021-2027 (European Commission, 2024a). Copernicus, on the other hand, is a program dedicated to observing the Earth and its environment for the benefit of European citizens. Its applications range from managing large areas to protecting nature, construction, tourism, and more (European Commission, 2024b). In the autumn of 2023, the United Kingdom government announced (Fella *et al.*, 2023) that agreements had been reached for United Kingdom participation in both programs, following extensive reviews of institutional differences.

The United Kingdom government's provision of military aid to Ukraine since the full-scale invasion has solidified its position as a leading player in shaping Europe's security architecture, a role that had been somewhat overshadowed by Brexit. Following Russia's invasion in February 2022, the EU and the United Kingdom, despite lacking formal structures for external cooperation, security, and defence, sought to coordinate their support for Ukraine, particularly regarding sanctions and military training operations. Furthermore, agreements were reached within the G7, a key forum for setting goals and collective actions in response to the Russian war (Whitman, 2024).

As the Trade and Cooperation Agreement (2021) does not cover foreign policy, the United Kingdom, from early 2021, stepped back from bilateral relations with EU member states and sought to reassert itself as a global rather than a European player. Russia's invasion of Ukraine prompted a renewed effort to cooperate on foreign policy. This put internal European disputes into perspective and spurred a determined collective response. Following the full-scale invasion, high-level talks took place between Boris Johnson and EU leaders, including European Commission President Ursula von der Leyen and EU High Representative Josep Borrell (Martill, 2023). The then-UK Foreign Secretary also attended an extraordinary meeting of the Foreign Affairs Council (Ministry of Foreign Affairs, 2022).

British personnel were deployed to the Brussels hub for military equipment destined for Ukraine, initiating discussions on the United Kingdom's participation in the EU's Permanent Structured Cooperation (PESCO) military

mobility project (Council of the EU, 2022). Post-Brexit, sanctions cooperation continued, with the United Kingdom aligning with and implementing EU-agreed packages (UK-EU Security..., 2024). Furthermore, should a Donald Trump administration come to power following the US presidential elections, an increase in security and defence cooperation between the United Kingdom and the EU can be anticipated. This is significant for enhancing the coordination of efforts and strengthening Western relations. The United Kingdom's policy of bolstering its defence capabilities through military support for Ukraine appears to be one of the most robust among European nations.

The rhetoric and stance of British diplomacy towards key international conflicts before and after Brexit. One of the most significant conflicts in Europe has been Russia's annexation and occupation of Crimea and parts of eastern Ukraine. Former Foreign Secretary William Hague stated (Hughes, 2014) that the United Kingdom was prepared to pay an economic price to impose tougher sanctions on Russia. With the arrival of new Foreign Secretary Philip Hammond, the position became more explicit: the annexation of Crimea was a gross violation of international law, a disregard for Ukraine's sovereignty and territorial integrity; the use of force to change borders was unacceptable, and the referendum held in Crimea was a sham (Foreign & Commonwealth Office & Hammond, 2015). However, during a meeting in March 2015 (Minister for Foreign..., 2015) between the Foreign Ministers of Ukraine and the United Kingdom, Philip Hammond, while expressing solidarity with the Ukrainian people, announced the provision of humanitarian aid to address the consequences of terrorist groups in eastern Ukraine (Foreign & Commonwealth Office & Hammond, 2015). The assertion that the aid was being provided specifically to address the consequences of terrorist groups suggests a reluctance by British diplomacy in 2015 to acknowledge the presence of regular Russian troops, even after the events of Ilovaisk. Philip Hammond's successor, Boris Johnson, during his first visit to Kyiv in 2016 as Foreign Secretary (Britain's Johnson says..., 2016), noted that achieving peace in eastern Ukraine depended primarily on the Kremlin and that the West needed to maintain sanctions against Russia.

Further shifts in the rhetoric of British diplomats can be observed even after Brexit. In April 2021, a phone call took place (Dmytro Kuleba and..., 2021) between Dmytro Kuleba and Dominic Raab, during which the latter reaffirmed the United Kingdom government's solidarity with Ukraine and added that any attempt by Russia to create a large-scale military escalation would have severe consequences for it. Liz Truss succeeded Raab as Foreign Secretary and, at the outset of the full-scale invasion, declared (Ukraine conflict: Liz..., 2022) that the United Kingdom was doing everything possible to support Ukraine with defensive weapons and stricter sanctions against Russia. Subsequent British Foreign Secretaries have generally adhered to this stance.

Consequently, changes in the rhetoric of British diplomats followed a path characteristic of European political thought: a lengthy and bureaucratic process towards understanding the causes and consequences of conflicts. However, it was precisely after Brexit that British

diplomatic statements became more explicit, directly implicating the Russian government and its regular forces in the hybrid war launched in 2014 and the full-scale invasion in 2022.

British diplomacy also closely monitored conflicts in the Middle East. In the early 2000s, relations between the United Kingdom and Syrian governments were developing positively. Following the events of 11 September 2001, United Kingdom Prime Minister Tony Blair visited Syria (Blair visits Syria..., 2001) and held talks with Bashar al-Assad, despite concerns about the Syrian government's alleged support for extremist groups. Furthermore, just a year later, Bashar al-Assad visited the United Kingdom (Syrian president meets..., 2002) and met with Tony Blair and Queen Elizabeth II.

However, relations deteriorated significantly following the outbreak of civil war in 2011, and the United Kingdom government recognised (MacFarquhar & Mourtada, 2012) the National Coalition for Syrian Revolutionary and Opposition Forces as the legitimate representative of the Syrian people. William Hague also added that it was in the interests of Syria itself, the wider region, and the United Kingdom for London to continue supporting them and to close the space for extremist groups. In his oral statement in 2014, Foreign Secretary William Hague emphasised (Foreign Secretary oral..., 2014) that the message from representatives of all 11 countries, including the United Kingdom, at the peace talks in Paris was a determination to continue supporting a political solution to the conflict and to end the humanitarian suffering of the Syrian people.

As of 2023, the United Kingdom government has not maintained official relations with the Bashar al-Assad regime and has also been unwilling to engage in direct conflict with Syria, despite numerous human rights abuses. Instead, the United Kingdom's position (UK-Syria development..., 2023) is rooted in its International Development Strategy, aiming to reduce poverty and accelerate progress towards the Sustainable Development Goals. Efforts are focused on establishing numerous funds that complement UN funds to assist communities in northern Syria, and since July 2022, the United Kingdom government has provided critical services for children and women in camps for internally displaced persons in northeastern Syria. In addition to various other programs, the United Kingdom government will seek to engage like-minded partners in a new "Contact Group", alongside Egypt, Jordan, the Arab League, and several other governments.

Considering the foregoing, the rhetoric of British diplomacy has evolved independently of the United Kingdom's exit from the EU. Rather, diplomatic efforts have been transformed by the prevailing sentiment within democratic societies regarding the resolution of various conflicts. Thus, any changes have been driven by both internal and external factors, not solely by Brexit.

Discussion

S. Engilbertsson & G. Zoega (2020) noted in their study that the United Kingdom's exit from the EU and subsequent political events led to a significant devaluation of the pound sterling. Indeed, immediately after the referendum, the pound sterling depreciated by 8.05% against the USD. However, in recent years, the British currency has

experienced revaluation. E. Ricciolini *et al.* (2023) found that among the 27 EU member states, North and Western European countries are generally more resilient, demonstrating positive shifts in all areas except the environment, which cannot be said for the former socialist countries. Nevertheless, even considering this, the study's results indicate that the projected GDP growth rate for the United Kingdom in 2024 is lower than that of 24 out of 27 EU member states. In this context, R.M. Trishch *et al.* (2023) write that in 2019, the United Kingdom ranked tenth among the 28 EU member states in terms of GDP per capita. The current study, conversely, has shown a regression of the United Kingdom's GDP as a result of Brexit.

Significant changes in the United Kingdom's economic landscape have also occurred in the Consumer Price Index. The index rose following the political decision to leave the EU in 2020 and subsequently due to sharp increases in energy prices and Russia's aggression against Ukraine. However, the forecast provided by the Office for Budget Responsibility (2024) indicates the possibility of a gradual decline and stabilisation of the Consumer Price Index in the coming years. A.E. Ilori *et al.* (2023), examining United Kingdom monetary policy, highlighted the importance for the country's central banks to invest in improving data collection and analytical capabilities to more effectively implement financial measures and policies in line with price movements. M. Geiger & J. Güntner (2024) also noted the impact of Brexit on the sharp rise in inflation as measured by the Consumer Price Index.

The United Kingdom's export and import landscape has also changed. In 2023, exports to the EU accounted for approximately 45%, compared to 55% in 2018, while the level of imports remained roughly the same as in 2018. In monetary terms, in 2018, the United Kingdom's total exports and imports were slightly above 800 billion USD, reaching nearly 1 trillion USD in 2023. However, these figures also indicate that the United Kingdom's economy has been transforming towards seeking new export and import markets, either beyond the EU or within the framework of new international legal relationships. S. Buigut & B. Kapar (2023) share a similar view, emphasising the importance for the United Kingdom government to actively conclude new trade agreements with other governments and trading blocs, as well as to refine the existing new regulatory framework with the EU.

Building on this, J. Du (2023) adds that, according to the Trade and Cooperation Agreement, the United Kingdom government has experienced a significant reduction in the variety of goods exported to the EU. M. Gasiorek & N. Tamberi (2023) arrive at similar findings in their research, suggesting a limited impact of the uncertainty in trade and economic relations caused by the referendum and the United Kingdom's withdrawal from the EU in 2020. Additionally, the authors noted that the unevenness in the percentage structure of the United Kingdom's exports and imports with the EU was linked to a lack of time for the comprehensive implementation of the provisions of the Trade and Cooperation Agreement.

Brexit also resulted in the introduction of new visa schemes for foreign nationals entering the United Kingdom. J. Portes & J. Springford (2023) do not reach a definitive conclusion regarding the impact of this on the United

Kingdom labour market and suggest that the effects of the new visa mechanisms may only become apparent over time. Following the referendum, the flow of labour from the EU decreased by almost a third, indicating the previously high level of labour immigration to the United Kingdom (Iasio & Wahba, 2023). Consequently, as research has shown, 53% of applications for entry to the United Kingdom by EU citizens in 2023 were rejected, which could be attributed to both subjective judgments by border force officials and government statements regarding the denial of entry to those who may remain in the country long-term. Regarding the impact of Brexit on the business environment, a survey by S. Kröger & M. Dede (2023) indicated that respondents reported a negative impact of the United Kingdom's exit from the EU on their businesses. Furthermore, the majority of respondents supported stricter visa rules, even if this led to labour shortages. The survey, analysed in the study, also pointed to significant complications in conducting business, particularly in the areas of supply chains, regulation, and international trade. Additionally, A. Přivara *et al.* (2023) noted in their research that an influx of migrants can put downward pressure on the labour market and lead to lower wages. However, in terms of real wages, even within the new visa regime, levels in the United Kingdom remain relatively low compared to other developed European countries, as demonstrated by the research findings.

The fundamental changes in the relationship between the United Kingdom and the EU were enshrined in the Withdrawal Agreement and the Trade and Cooperation Agreement. Separate committees operate under each of these documents, responsible for different aspects of the bilateral relationship. However, other areas have been left outside the scope of these agreements. For example, M. Shellaker *et al.* (2023) wrote about the decreased interconnectedness between the United Kingdom and EU police forces at the micro, meso, and macro levels. Moreover, there are divergent views between the United Kingdom and the EU on the issue of trade with Northern Ireland. On this point, N. Sowels (2024) added that with the arrival of Rishi Sunak's government, relations between the United Kingdom and the EU have improved significantly, as government policy has shifted towards a more pragmatic approach to easing tensions around Northern Ireland. C.J. Kelly & E. Tannam (2023), as demonstrated by their research findings, also wrote about the negative impact of Brexit on British-Irish intergovernmental relations. Significantly, from 2020, there was uncertainty regarding the United Kingdom's participation in the Horizon Europe and Copernicus programmes. However, agreements were finally reached in 2023, allowing the United Kingdom to participate in these programmes under specific conditions. The importance of participating in the Horizon Europe Programme for the United Kingdom government lies in the fact that the United Kingdom was the largest recipient of EU research funding after Germany (Kleibert, 2020). Additionally, with the United Kingdom's exit from the EU, the question of the future security architecture of the EU became pressing, even though the EU itself is not nominally a security union. The United Kingdom government's commitment to European security and its desire to cooperate with EU member states and the EU

as a whole was exemplified by the participation of British military personnel in the PESCO programme in 2022. Moreover, the United Kingdom government has coordinated sanctions packages against Russia with EU member states. B. Wicaksono & H.S.D. Nugrahani (2023) added another aspect of European security not considered in the study, namely that the United Kingdom government, according to its obligations, will continue to contribute 2% of its gross national income to the European Commission budget. Simultaneously, the United Kingdom government's support for participation in security programs, coordination of sanctions packages, and existing obligations indicate a mutual interest of both parties in ensuring regional security. J.S. Vara & R.A. Wessel (2022) also highlighted the positive role of the United Kingdom government's participation in PESCO, emphasising the project's importance as a catalyst for defence integration, and technological, and industrial cooperation.

Over time, and with the changing geopolitical landscape, British diplomatic rhetoric has evolved. For instance, in the early 2000s, high-level British politicians visited Syria, and vice versa, with Syrian officials making reciprocal high-level visits to the United Kingdom. However, with the onset of the Syrian civil war in 2011, British policy shifted dramatically, and the Bashar al-Assad regime ceased to be a partner for the United Kingdom, which instead supported the Syrian opposition. Concurrently, the Brexit process did not significantly impact the overall state of relations between the two countries. F. Huda (2023) also notes that the governments of the USA, France, and the United Kingdom provided political, financial, and military assistance to the Syrian opposition following the outbreak of the civil war. Moreover, a key objective of the British government was to support sustainable development goals in Syria through the implementation of humanitarian funds to raise money for the needs of women and children in refugee camps in northern Syria. R. Sabates-Wheeler & J.P. Barker (2024), examining the United Kingdom government's humanitarian aid in neighbouring regions of the Middle East, noted that the majority of those receiving aid were women, children, people with disabilities, the elderly, and those with chronic illnesses.

Regarding the situation of Russian aggression against Ukraine, the statements of British diplomats have undergone significant changes. For example, in 2015, the then Foreign Secretary of the United Kingdom called only for the withdrawal of Russian troops from Crimea, but nothing was said about the occupied territories in eastern Ukraine. In the same year, Philip Hammond announced humanitarian aid to address the consequences of terrorist groups, even though it was already known that regular Russian military formations were involved in the destruction and deaths in Ukraine. However, he also noted that the United Kingdom could not afford to see the collapse of the Ukrainian army (Foreign & Commonwealth Office & Hammond, 2015). In contrast, the statements of subsequent British diplomats, starting from 2020, were more explicit and emphasised the need for immediate provision of defensive weapons to Ukraine in the event of a large-scale conflict. The proactiveness of British diplomacy became even more apparent after the full-scale invasion, and A. Hadfield & R.G. Whitman (2023) added that since

February 2022, the United Kingdom has restored its leading role in European security through its diplomatic and military support for Ukraine.

Thus, the analysis of the scholarly contributions from various authors, alongside the results of the current study, has illuminated several additional aspects of contemporary politics in the United Kingdom. The most significant finding is the confirmation that the volumes of both exports and imports have not decreased; rather, they have even increased. In contrast, changes in British diplomacy were likely not directly related to the Brexit process, as the rhetoric evolved in response to prevailing sentiments and expectations both within the EU and NATO.

Conclusions

The findings of the conducted research indicated that the Brexit process has had an impact on the export and import activities of the United Kingdom. While external trade turnover reached approximately 800 billion USD in 2018, it rose to nearly 1 trillion USD by 2023. Additionally, the structure of British trade evolved over time, as the proportion of trade with the EU fluctuated compared to the rest of the world between 2018 and 2023. Changes in the United Kingdom's trade regulations also significantly affected the consumer price index, which recorded an inflation rate of 4.2% in the final months of 2023. However, this is also closely linked to the aggression of the Russian Federation against Ukraine, which has considerably raised energy prices. According to forecasts from the Office for Budget Responsibility, inflationary risks are expected to stabilise by the end of 2024. A survey conducted by experts in communication, brand, and reputation research revealed ongoing challenges in conducting business and attracting investment, even in 2023.

It is established that post-Brexit relations between the EU and the United Kingdom are governed by the Withdrawal Agreement, and the Trade and Cooperation Agreement, and extensive discussions have taken place regarding the implementation and application of the Northern Ireland Protocol. Numerous committees operate under the first two agreements to regulate the provisions of the treaties. Moreover, several newly formed organisations, including the UK-EU Parliamentary Partnership Assembly, the United Kingdom Working Group, and others, are involved in intergovernmental cooperation. Furthermore, with the onset of Russian aggression, the United Kingdom has joined EU security initiatives, as evidenced by the participation of British military personnel in the PESCO programme and the coordination of sanctions packages with European counterparts.

Analysis has shown that British diplomatic rhetoric has evolved in response to broader global trends, with Brexit having a less significant impact on diplomatic relations. From the early 2000s, the United Kingdom government-maintained connections with the Bashar al-Assad regime in Syria but severed diplomatic relations and supported opposition forces following the outbreak of the Syrian civil war. In 2023, British officials are focusing on addressing the humanitarian crisis in Syria. Regarding Russian aggression against Ukraine, British diplomats in 2014-2015 made cautious statements, condemning the annexation of Crimea but largely avoiding the issue of

regular Russian troops in eastern Ukraine. However, after 2020, Dominic Raab, Liz Truss, and their successors have openly condemned Russia's armed aggression against Ukraine and pledged military support in the event of a full-scale invasion.

The limitations of the conducted research included certain inaccuracies in the examination of the export and import figures for the United Kingdom, as non-monetary gold and other precious metals were not considered in the calculations. The price fluctuations of these metals can distort trends in trade and economic relations. Furthermore, the United Kingdom government continued to address the status of trade between Northern Ireland and EU member Ireland.

Future research on this topic could encompass changes in the United Kingdom's partnerships with the rest of the world, including the USA, the PRC, Canada, and countries of the Commonwealth of Nations. Additionally, given the tense geopolitical situation in Europe, it may be valuable to investigate the impact of Brexit on the United Kingdom government's participation in programmes under NATO auspices.

Acknowledgements

None.

Conflict of Interest

None.

References

- [1] Agreement on the Withdrawal of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland from the European Union and the European Atomic Energy Community. (2019, November). Retrieved from https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/relations-non-eu-countries/relations-united-kingdom/eu-uk-withdrawal-agreement_en.
- [2] Blair visits Syria for talks about war on Taliban. (2001). Retrieved from <https://www.rte.ie/news/2001/1030/20102-britishreax/>.
- [3] Britain's Johnson says peace in east Ukraine depends mainly on Russia. (2016). Retrieved from <https://www.reuters.com/article/world/britain-s-johnson-says-peace-in-east-ukraine-depends-mainly-on-russia-idUSS8N178027/>.
- [4] British pound to US dollar exchange rate chart. (2024). Retrieved from <https://www.xe.com/currencycharts/?from=GBP&to=USD&view=2Y>.
- [5] Buigut, S., & Kapar, B. (2023). How did Brexit impact EU trade? *Evidence from Real Data. The World Economy*, 46(6), 1566-1581. doi: 10.1111/twec.13419.
- [6] Council of the EU. (2022). *PESCO: The UK will be invited to participate in Military Mobility project*. Retrieved from <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/11/15/pesco-the-uk-will-be-invited-to-participate-in-military-mobility-project/>.
- [7] Cózar-Murillo, B. (2022). *PESCO as a game-changer for differentiated integration in CSDP after Brexit*. *European Papers-A Journal on Law and Integration*, 7(3), 1303-1324.
- [8] Cuibus, M.V. (2023). *EU Migration to and from the UK*. Retrieved from <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/briefings/eu-migration-to-and-from-the-uk/>.
- [9] Darvas, Z. (2016). *No Lehman moment on currency markets after Brexit vote*. Retrieved from <https://www.bruegel.org/blog-post/no-lehman-moment-currency-markets-after-brexit-vote>.
- [10] Davies, C., & Kassim, H. (2022). *Institutions and governance of the UK-EU relations*. Retrieved from <https://media.ukandeu.ac.uk/wp-content/uploads/2022/05/Institutions-and-Governance-of-the-EU-UK-Relationship.pdf>.
- [11] Di Iasio, V., & Wahba, J. (2023). Expecting Brexit and UK migration: Should I go? *European Economic Review*, 157, article number 104484. doi: 10.1016/j.eurocorev.2023.104484.
- [12] Dmytro Kuleba and Dominic Raab Discussed Military and Disinformation Escalation by Russia. (2021). Retrieved from <https://mfa.gov.ua/en/news/dmytro-kuleba-and-dominic-raab-discussed-military-and-disinformation-escalation-russia>.
- [13] Du, J., Satoglu, E.B., & Shepotylo, O. (2023). How did Brexit affect UK trade? *Contemporary Social Science*, 18(2), 266-283. doi: 10.1080/21582041.2023.2192043.
- [14] Engilbertsson, S., & Zoega, G. (2020). The effect of Brexit on the UK economy (so far). In L. Paganetto (Ed.), *Springer proceedings in business and economics* (pp. 111-139). Cham: Springer. doi: 10.1007/978-3-030-46143-0_8.
- [15] European Commission. (2024a). *Horizon Europe*. Retrieved from https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe_en.
- [16] European Commission. (2024b). *Copernicus*. Retrieved from https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-space/copernicus-earth-observation_en.
- [17] Fella, S., Keep, M., & Rough, E. (2023). *UK participation in EU programmes: Horizon Europe and Copernicus*. Retrieved from <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9925/>.
- [18] Foreign & Commonwealth Office, & Hammond, R.H.P. (2015). *Foreign Secretary condemns Crimea "referendum" one year on*. Retrieved from <https://www.gov.uk/government/news/foreign-secretary-condemns-crimea-referendum-one-year-on>.
- [19] Foreign Secretary oral statement to Parliament on Syria. (2014). Retrieved from <https://www.gov.uk/government/speeches/foreign-secretary-oral-statement-to-parliament-on-syria>.
- [20] Gasiorrek, M., & Tamberi, N. (2023). The effects of leaving the EU on the geography of UK trade. *Economic Policy*, 38(116), 707-764. doi: 10.1093/epolic/eiad018.
- [21] Geiger, M., & Güntner, J. (2024). The chronology of Brexit and UK monetary policy. *Journal of Monetary Economics*, 142, article number 103516. doi: 10.1016/j.jmoneco.2023.09.003.

- [22] Hadfield, A., & Whitman, R.G. (2023). The diplomacy of "Global Britain": Settling, safeguarding and seeking status. *International Politics*. doi: [10.1057/s41311-023-00489-x](https://doi.org/10.1057/s41311-023-00489-x).
- [23] Hissa-Ivanovych, O., & Kybich, Y. (2020). Brexit: Consequences and prospects (in the context of building new Britain-Ukraine-Eu relations). *Mediaforum: Analytics, Forecasts, Information Management*, 8, 47-61. doi: [10.31861/mediaforum.2020.8.47-61](https://doi.org/10.31861/mediaforum.2020.8.47-61).
- [24] How Britain voted in the E.U. Referendum. (2016). Retrieved from <https://www.nytimes.com/interactive/2016/06/24/world/europe/how-britain-voted-brexit-referendum.html>.
- [25] Huda, F. (2023). *A critical study of Bashar al Assad's religio-political policies*. (Doctoral dissertation, University of Dhaka, Dhaka, Bangladesh).
- [26] Hughes, C. (2014). *British troops will not fight in Ukraine if Russia invades says defence boss*. Retrieved from <https://www.mirror.co.uk/news/uk-news/british-troops-not-fight-ukraine-3468093>.
- [27] Ilori, A.E., Dery, C., Murgia, L.M., & Nsafoah, D. (2024). Monetary policy and heterogeneous price effects in the United Kingdom. *Scottish Journal of Political Economy*. doi: [10.1111/sjpe.12396](https://doi.org/10.1111/sjpe.12396).
- [28] Kelly, C.J., & Tannam, E. (2023). The future of Northern Ireland: The role of the belfast/good friday agreement institutions. *The Political Quarterly*, 94(1), 85-94. doi: [10.1111/1467-923X.13172](https://doi.org/10.1111/1467-923X.13172).
- [29] Kleibert, J.M. (2020). Brexit geographies of transnational education: Uncertainty, "global Britain" and European (re-) integration. *Territory, Politics, Governance*, 11(1), 190-211. doi: [10.1080/21622671.2020.1837222](https://doi.org/10.1080/21622671.2020.1837222).
- [30] Korin, O.S. (2023). *Formation of the EU financial and monetary system in the context of Brexit*. In *Economy today: Problems of modelling and management* (pp. 54-60). Poltava: PUET.
- [31] Kröger, S., & Dede, M. (2023). Does Brexit overcome the globalisation trilemma? How British business assess the trade relationship with the EU. *British Politics*. doi: [10.1057/s41293-023-00237-y](https://doi.org/10.1057/s41293-023-00237-y).
- [32] Lanoszka, A., & Becker, J. (2023). The art of partial commitment: The politics of military assistance to Ukraine. *Post-Soviet Affairs*, 39(3), 173-194. doi: [10.1080/1060586X.2022.2162758](https://doi.org/10.1080/1060586X.2022.2162758).
- [33] MacFarquhar, N., & Mourtada, H. (2012). *Citing a "credible alternative" to Assad, Britain recognizes Syrian rebel group*. Retrieved from <https://www.nytimes.com/2012/11/21/world/middleeast/britain-is-latest-power-to-recognize-syrian-opposition-coalition.html>.
- [34] Maleiko, L.V. (2023). *The economic context of the consequences of Brexit*. In *Socio-economic trends in the development of the modern state* (pp. 46-51). Cherkasy: Research Europe.
- [35] Martill, B. (2023). *Britain and Europe after Ukraine*. Retrieved from <https://rse.org.uk/resource/britain-and-europe-after-ukraine/>.
- [36] Martill, B., & Sus, M. (2022). With or without EU: Differentiated integration and the politics of post-Brexit EU-UK security collaboration. *European Papers-A Journal on Law and Integration*, 7(3), 1287-1302. doi: [10.15166/2499-8249/611](https://doi.org/10.15166/2499-8249/611).
- [37] Minister for Foreign Affairs of Ukraine Pavlo Klimkin meets with Secretary of State for Foreign and Commonwealth Affairs of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland Philip Hammond. (2015). Retrieved from <https://mfa.gov.ua/en/news/34071-ministr-zakordonnih-sprav-ukrajini-pavlo-klimkin-zustrivsyia-z-derzhavnim-sekretarem-u-zakordonnih-spravah-i-spravah-spivdruzhnosti-spoluchenogo-korolivstva-velikoji-britaniji-ta-pivnich>.
- [38] Ministry of Foreign Affairs. (2022). *Extraordinary FAC on the situation in Ukraine*. Retrieved from <https://www.gov.si/en/news/2022-03-04-izredni-svet-eu-za-zunanje-zadeve-o-razmerah-v-ukrajini/>.
- [39] Newson, N. (2021). *UK visa and immigration policies for EU and EEA citizens*. Retrieved from <https://lordslibrary.parliament.uk/uk-visa-and-immigration-policies-for-eu-and-eea-citizens/>.
- [40] Office for Budget Responsibility. (2024). *Economic and fiscal outlook*. Retrieved from https://obr.uk/docs/dlm_uploads/E03057758_OBR_EFO-March-2024_Web-AccessibleFinal.pdf.
- [41] Office of National Statistics. (2019). *UK trade: December 2018*. Retrieved from <https://www.ons.gov.uk/economy/nationalaccounts/balanceofpayments/bulletins/uktrade/december2018>.
- [42] Office of National Statistics. (2023). *UK trade: December 2022*. Retrieved from <https://www.ons.gov.uk/economy/nationalaccounts/balanceofpayments/bulletins/uktrade/december2022>.
- [43] Office of National Statistics. (2024a). *UK trade: May 2024*. Retrieved from <https://www.ons.gov.uk/economy/nationalaccounts/balanceofpayments/bulletins/uktrade/may2024>.
- [44] Office of National Statistics. (2024b). *EMP13: Employment by industry*. Retrieved from <https://www.ons.gov.uk/employmentandlabourmarket/peopleinwork/employmentandemployeetypes/datasets/employmentbyindustryemp13>.
- [45] Office of National Statistics. (2024c). *Earnings and employment from pay as you earn real time information*. Retrieved from <https://www.ons.gov.uk/employmentandlabourmarket/peopleinwork/earningsandworkinghours/bulletins/earningsandemploymentfrompayasyouearnrealtimeinformationuk/latest>.
- [46] Perspectives on 2017 market volatility. (2018). Retrieved from <https://www.ayco.com/insights/articles/perspectives-on-2017-market-volatility.html>.
- [47] Portes, J., & Springford, J. (2023). The impact of the post-Brexit migration system on the UK labour market. *Contemporary Social Science*, 18(2), 132-149. doi: [10.1080/21582041.2023.2192516](https://doi.org/10.1080/21582041.2023.2192516).
- [48] Přivara, A., Masárová, T., & Tupá, M. (2023). *Migration and labour market competitiveness: The Case of EU*. *Journal of Competitiveness*, 15(1), 131-145.

- [49] Protocol on Ireland/Northern Ireland. (2021, January). Retrieved from <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9736/>.
- [50] Regulatory dialogues with the United Kingdom. (2024). Retrieved from https://finance.ec.europa.eu/eu-and-world/bilateral-relations/regulatory-dialogues-united-kingdom_en.
- [51] Ricciolini, E., Tiralti, A., Paolotti, L., Rocchi, L., & Boggia, A. (2023). Sustainable development according to 2030 agenda in European Union countries: Evidence of the enlargement policy. *Sustainable Development*, 32(3), 1894-1912. doi: 10.1002/sd.2758.
- [52] Ross, J. (2019). *Which countries are the biggest boost or drag on the EU budget?* Retrieved from. <https://www.visualcapitalist.com/which-countries-are-the-biggest-boost-or-drag-on-the-eu-budget/>.
- [53] Sabates-Wheeler, R., & Barker, J.P. (2024). The place of religious inequalities within international development and humanitarian response frameworks: Lessons from Iraq. *World Development*, 173, article number 106417. doi: 10.1016/j.worlddev.2023.106417.
- [54] Schools, transport and utilities are not working in Northern Ireland due to the strike. (2024). Retrieved from <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/01/18/7177701/>.
- [55] Shellaker, M., Tong, S., & Swallow, P. (2023). UK-EU law enforcement cooperation post-Brexit: A UK law enforcement practitioner perspective. *Criminology & Criminal Justice*, 24(4), 841-861. doi: 10.1177/17488958231162520.
- [56] Shkulipa, L. (2023). *New guidelines for the application of international accounting and reporting standards after the UK's exit from the EU*. *Journal of European Economics*, 22(2), 264-86.
- [57] Shkurupiy, O.V., Svitlychna, A.V., Zagrebelna, I.L., & Svitlychna, O.A. (2022). *Brexit: Preconditions, consequences, interests and main vectors of the UK's intergovernmental relations in the field of trade*. *Problems of Economics*, 3, 12-19.
- [58] Sowels, N. (2024). The changing post-Brexit UK-EU relationship and rules-based global governance. *Global Policy*. doi: 10.1111/1758-5899.13400.
- [59] Sushko, I. (2023). *The impact of creative industries on the UK's cultural diplomacy*. In *May studies: History, political science, international relations* (pp. 167-170). Vinnytsia: Vasyl' Stus Donetsk National University.
- [60] Syrian president meets the Queen. (2002). Retrieved from <https://www.telegraph.co.uk/news/1416391/Syrian-president-meets-the-Queen.html>.
- [61] Tang, W. (2023). Research on the Impact of the UK's exit from the EU on the country's economy and coping strategies. *International Conference on Business and Policy Studies*, 14(1), 65-71. doi: 10.54254/2754-1169/14/20230791.
- [62] The UK-EU Parliamentary Partnership Assembly: A briefing. (2022). Retrieved from <https://www.hansardsociety.org.uk/publications/briefings/parliamentary-partnership-assembly-ppa-uk-eu#role-and-initial-activities>.
- [63] The Windsor Framework: A New Way Forward. (2023, February). Retrieved from https://assets.publishing.service.gov.uk/media/63fcc07e90e0740d3cd6ed6/The_Windsor_Framework_a_new_way_forward.pdf.
- [64] Trade and Cooperation Agreement Between the European Union and the European Atomic Energy Community, of the One Part, and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, of the Other Part. (2021, April). Retrieved from https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/relations-non-eu-countries/relations-united-kingdom/eu-uk-trade-and-cooperation-agreement_en.
- [65] Trishch, R.M., Sichinava, A., Bartoš, V., Stasiukynas, A., & Schieg, M. (2023). Comparative assessment of economic development in the countries of the European Union. *Journal of Business Economics and Management*, 24(1), 20-36. doi: 10.3846/jbem.2023.18320.
- [66] UK in a changing Europe. (2024). *UK-EU relations*. Retrieved from <https://ukandeu.ac.uk/wp-content/uploads/2024/06/UKICE-UK-EU-Relations-2024.pdf>.
- [67] UK-EU Security Cooperation After Ukraine. (2024). Retrieved from <https://carnegieendowment.org/europe/strategic-europe/2024/01/uk-eu-security-cooperation-after-ukraine?lang=en¢er=europe>.
- [68] Ukraine conflict: Liz Truss backs people from UK who want to fight. (2022). Retrieved from <https://www.bbc.com/news/uk-60544838>.
- [69] UK-Syria development partnership summary. (2023). Retrieved from <https://www.gov.uk/government/publications/uk-syria-development-partnership-summary/uk-syria-development-partnership-summary-july-2023>.
- [70] United Kingdom Contact Group. 2021. <https://www.europarl.europa.eu/ukcg/en/home>.
- [71] Walker, N. (2021). *Brexit timeline: Events leading to the UK's exit from the European Union*. Retrieved from <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-7960/>.
- [72] Where Brexit hurts British business most. (2023). Retrieved from <https://www.echoresearch.com/news-events/where-brexit-hurts-british-business-most>.
- [73] Whitman, R.G. (2024). *The role of the UK in a new European security architecture*. Retrieved from <https://eu.boell.org/en/2024/01/26/role-uk-new-european-security-architecture>.
- [74] Wicaksono, B., & Drahati Nugrahani, H.S.S. (2023). The European Union's post Brexit agenda and priority in defense-security sectors. *Journal of Strategic and Global Studies*, 6(2), 131-149. doi: 10.7454/jsjgs.v6i2.1120.
- [75] Winkler, M.A. (2024). *Brexit's lasting damage is looking inescapable*. Retrieved from <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2024-03-19/brexit-s-lasting-economic-and-financial-damage-looks-inescapable>.
- [76] Working party on the United Kingdom. (2024). Retrieved from <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/preparatory-bodies/working-party-on-the-united-kingdom/>.

Андрейс Вілкs

Доктор філософії, професор

Ризький університет Страдіня

LV-1007, вул. Дзірцема, 16, м. Рига, Латвія

<https://orcid.org/0000-0002-5161-0760>

Рух Талібан як виклик безпеці та політичному порядку в Центральній Азії

Анотація. Метою проведеного дослідження був розгляд актуальних та потенційних загроз в регіоні Центральної Азії після приходу до влади руху Талібан для вироблення рекомендацій щодо їх мінімізації. За допомогою контент-аналізу низки мас-медіа була проаналізована реакція урядів регіону Центральної Азії на прихід до влади Талібану. Зокрема, уряди та міністерства Казахстану, Киргизстану та Таджикистану зазначали, що не визнають чинної влади в Афганістані. Однак представники Туркменістану та Узбекистану виражали підтримку та бажання до активної співпраці з новим актором міжнародних відносин в регіоні. Класифіковано, що населення Афганістану, окрім етнічно найбільшої за чисельністю групи пуштунів, також складають узбеки та таджики. Відповідно для урядів Таджикистану та Узбекистану існує загроза повалення світських режимів в їх державах. Особливою ця проблема є для Таджикистану, оскільки у північних провінціях Афганістану є активним терористичне угруповання «Техрік-і-Талібан Таджикистан». Загальна бідність в деяких з країн регіону та відсутність перспектив зумовлюють залежність окремих груп населення від ісламістських екстремістських угруповань, а прихід до влади в Афганістані Талібану лише збільшує такі ризики. Окрім проблеми тероризму та екстремизму, проблемою є інфраструктурні проекти Талібану. Найбільш знаковим є проект каналу Кош-Тепа, який порушить водний баланс в регіоні, відвівши велику частину річкових ресурсів до Афганістану. Ще більшої актуальності ця проблема набуває в світлі даних організації World Resources Institute, де кожна з держав регіону входить у 30 країн світу за найбільшим дефіцитом водних ресурсів до 2040 року. Урядам регіону Центральної Азії необхідно, незважаючи на неприхильність деяких з них до руху Талібану, намагатися співпрацювати з ним в нових міжнародно-правових рамках, оскільки підписаних минулими урядами угод Талібан не дотримувався. До того ж, корисним може бути створення робочої групи з управління водними ресурсами разом з новою владою Афганістану, або ж залучення її до роботи Міжнародного фонду порятунку Аралу

Ключові слова: зміна клімату; водний баланс; етнічний склад; терористична загроза; сепаратизм

Вступ

Регіон Центральної Азії, враховуючи географічну закритість та сильну залежність від геополітичної ситуації є об'єктом чисельних викликів за загроз. Рух Талібану, як соціально-політичне явище виник ще на початку 1990-х років в Афганістані, а докорінні зміни в геополітичній обстановці в регіоні вже у XXI столітті сприяли зміцненню та з рештою повного контролю над країною з боку Талібану. Афганістан же, за своїм географічним положенням, ще з давніх часів був ключовою територією для з'єднання торговельних шляхів між Китаєм, Центральною та Південною Азією, Індією та в цілому всією Євразією.

Більше того, при новій дестабілізації ситуації в Афганістані, країни регіону можуть зіткнутися з величезним напливом біженців, що ударить по соціальній та економічній складовій та може призвести до стану

сильної напруги у приймаючих країнах. Разом з цим вивчення дестабілізуючих факторів з приходом до влади Талібану може допомогти у розумінні змін балансу сил в регіоні, оскільки такі великі актори міжнародних відносин як ЄС (Європейський Союз), КНР (Китайська Народна Республіка) та США (Сполучені Штати Америки) мають значні геополітичні інтереси в регіоні Центральної Азії.

Афганістан є один з ключових факторів регіональної взаємопов'язаності, яка об'єднує і великий макро-регіон Центральної та Південної Азії, так і Близький Схід і Євразію загалом. Окрім цього, спроби ігнорувати внутрішні проблеми в Афганістані лише ще більше посилять напругу в регіоні, оскільки ізоляція та санкції вкрай згубно впливають на життя афганського народу.

Отримано: 01.07.2024, Перевірено: 25.09.2024, Прийнято: 20.10.2024

Suggested Citation:

Vilks, A. (2024). The Taliban movement as a challenge to security and political order in Central Asia. *Foreign Affairs*, 34(5), 120-130. doi: 10.46493/2663-2675.34(5).2024.120.

*Corresponding author



В роботі за авторством А. Morenchuk & N. Kolesnuchenko (2023) були досліджені наслідки виведення військ США з Афганістану та робиться висновок, що після остаточного затвердження Талібану сусідні уряди прагнуть тісної співпраці, аби не допустити поширення афганської кризи за межі країни. Досліджуючи вплив уряду Турецької Республіки в регіоні Центральної Азії Е.Е. Soloviova (2023) відзначала, що обмеження турецького впливу пов'язане з інтенсифікацією співпраці урядів Центральної Азії з КНР у відповідь на захоплення влади Талібаном.

В контексті транснаціональних загроз V.A. Nohchunska (2020) виділяє проблему наркотиків та додає, що за останні 10 років кількість наркозалежних в регіоні Центральної Азії збільшилася в 7 разів. О.В. Balatska (2020) додавала, що на території Афганістану є активною мережа ІДІЛ (Ісламська держава Іраку й Леванту) Вілайт Хорасан і що деструктивна діяльність недержавних суб'єктів значним чином зумовлюють кризу державності. Аналогічних тверджень також дотримуються S. Asaturov & A. Martynov (2022), додаючи про бажання Талібану в укріпленні економічних зв'язків з урядом КНР, що в свою чергу не відповідає інтересам уряду Індії.

Е. Bevzyuk & О. Kotlyar (2023) наголошували на змінах безпекових парадигм у всій Євразії, особливо в контексті переосмислення урядами колишніх радянських республік домінантної позиції РФ (Російська Федерація), що потенційно призведе до закріплення нових міжнародних конфігурацій. В статті K. Abuov *et al.* (2022) зазначалося, що із урахуванням інтересів країн регіону та потенційних спонсорів політика, спрямована на розвиток Афганістану без зовнішнього спонсорства, створює певні труднощі для керівництва Талібану. R.K. Sharma (2023) писав, що після виведення військ з Афганістану уряди регіону Центральної Азії значно поглибили співробітництво з урядом Індії в питаннях безпеки та розвідки. Разом з цим окреслені автори фокусувалися лише на фактично зроблених урядами кроках, але не окреслювали спектр потенційних загроз.

Враховуючи вищезазначене, метою проведеного дослідження було встановити спектр поточних та потенційних загроз для розробки рекомендацій по мінімізації ризиків в сфері регіональної безпеки після приходу до влади в Афганістані руху Талібан. Завданнями дослідження був розгляд політичних загроз для світських урядів регіону та оцінка проблеми справедливого водорозподілу в регіоні.

Матеріали та методи

Контент-аналіз низки мас-медіа, серед яких *Hasht e Subh Daily* (Nezam, 2024), *United News of India* (Kazakhstan does not..., 2021), *Eurasianet* (Palyvoda, 2023), *Gazeta.uz* (Arziev, 2021), *Azzatyk Ynalgysy* (Tagaev, 2021), *Asia-Plus* (The President of Turkmenistan..., 2021), *BBC* (Rawlatt, 2018), допоміг зрозуміти реакцію урядів регіону на прихід до влади руху Талібан. Разом з цим причини різних ступенів обґрунтування позицій урядів був предметом аналізу публікації *Carnegie Endowment for International Peace* (Umarov, 2021). Класифікацію етно-лінгвістичного складу населення Афганістану було досліджено в рамках аналізу «Тематичного

звіту Департаменту закордонних справ і торгівлі уряду Австралії про політичний розвиток та розвиток безпеки в Афганістані з серпня 2021 по січень 2022 року» (DFAT, 2022). Для розгляду проблеми водорозподілу в регіоні Центральної Азії були використані дані *World Resource Institute* (Luo *et al.*, 2015). Реакція офіційних посадових осіб та міністерств республік Регіону досліджувалося шляхом аналізу публікацій на офіційних сторінках у Facebook (Ministry of Internal Affairs, 2024), на сайті Міністерства закордонних справ Туркменістану (Ministry of Foreign Affairs of Turkmenistan, 2024) та сайті президента Республіки Узбекистан (Consideration has been given..., 2024).

Також для розуміння політики ЄС щодо регіону Центральної Азії була досліджена публікація Європейського Парламенту «Стратегія ЄС щодо Центральної Азії: До нового імпульсу?» (Shreeves *et al.*, 2024), публікації від незалежної організації *The International Crisis Group* (2024). Різноманітність терористичних груп на території Афганістану та відповідні загрози безпеці для регіону Центральної Азії були додатково досліджені в позиції уряду КНР на офіційному сайті Міністерства закордонних справ КНР (Nandajie, 2023), а також шляхом ретельного розгляду двох структурних документів в рамках ООН (Security Council Committee, 2022) та 2023 (Security Council Committee, 2023).

Важливим для розуміння внутрішньополітичного становища Афганістану був розгляд публікації проєкту Bertelsmann Transformation Index, який співпрацює з університетами та аналітичними центрами (Afghanistan Country Report, 2024). Особливості окремих регіонів Таджикистану в контексті потенційних загроз безпеці були проаналізовані у публікації дослідницького департаменту *World Watch Research* при організації *Open Doors International* (2023). Важливою до розгляду була публікація стосовно «Техрік-і-Талібан Таджикистан» у дослідженні *The Central Asia-Caucasus Analyst* (Ramachandran, 2022; 2023).

Окрім вже згаданого контент-аналізу, в дослідженні було використано порівняльний та тематичний аналізи. Порівняльний аналіз став корисним для співставлення позицій різних урядів. Він дозволяє порівняти стратегії й політичні підходи різних країн регіону, а також дослідити, які фактори впливали на їхні позиції. Тематичний аналіз був використаний для вивчення основних тем та концептів, що обговорюються в публікаціях та звітах. Поєднання контент-аналізу, тематичного та порівняльного методів дозволило розглянути, як через мову й риторику медіа створили певний політичний наратив. Це дозволило дослідити, як у медіа-дискурсі була відображена офіційна позиція урядів країн, які є сусідами Афганістану.

Результати

Талібан – це сунітський, ісламістський, націоналістичний та пропуштунський рух, заснований на початку 1990-х років (Afghan Taliban..., 2017). Вже у 1996 році керівництво Талібану взяло під контроль Кабул та до 2001 року встановило власну владу на території Афганістану. У 2001 році коаліційні сили США, НАТО та інших союзників створили на території країни нове державне утворення під назвою Ісламська Республіка

Афганістан. Однак геополітичні зміни ХХІ століття призвели до виведення військ США з території Афганістану, після чого рух Талібану знов прийшов до влади (What is the Taliban..., 2023). Нестабільний та небезпечний Афганістан фактично продовжує створювати геополітичну напругу, оскільки регіон Центральної Азії не може повним чином взаємодіяти з Південною Азією.

Однією з проблем в регіоні Центральної Азії з моменту розпаду СРСР (Союз Радянських Соціалістичних Республік) стали ризики збільшення актів тероризму та популяризації в суспільстві екстремізму. Вони проявлялися в двох видах: перше це відродження ісламського минулого, а друге – прагнення до створення диктаторських урядів з повною забороною будь-якої інтелектуальної свободи. Найбільш масовою такою конфронтацією була в Таджикистані, де стала повномасштабна громадянська війна, а кінцевий мир лише переніс проблему екстремізму в підпілля. Відповідно, саме внутрішні проблеми країн регіону Центральної Азії підігравали до того, що бідність, пригнічення та відсутність можливостей для ненасильницької боротьби надавало значного імпульсу до росту екстремізму в цих країнах. Тисячі бойовиків з Таджикистану, Узбекистану та інших країн регіону іммігрували до лав екстремістських рухів на Близькому Сході та встановлювали тісні політичні та сімейні зв'язки з арабськими країнами, такими як Пакистан та Афганістан (Nezam, 2024).

Виятково жорстку позицію з приходом Талібану до влади в Афганістані зайняв уряд Таджикистану (Umarov, 2021). Така позиція президента Таджикистану була обґрунтована тим, що талібам не можна довіряти, адже вони порушують права національних та

релігійних меншин. Разом з цим це могло свідчити про бажання лідера країни збільшити свої рейтинги як всередині країни, так і залучитися підтримкою міжнародної спільноти. В МЗС (Міністерство закордонних справ) Казахстану одразу після приходу до влади Талібану заявляли (Kazakhstan does not..., 2021), що вони їх не признають та підтримують заяву Ради безпеки ООН щодо необхідності створення інклюзивного уряду, поваги прав жінок та національних меншин, міжнародного законодавства. Проте вже у 2023 році влада Казахстану підтвердила (Palyvoda, 2023), що рух Талібану більше не перебуває у списку заборонених в країні терористичних організацій. Таке рішення було обґрунтовано бажанням влади Казахстану до активного залучення Афганістану до міжрегіонального співробітництва. Позиція МЗС Узбекистану після приходу до влади Талібану полягала у тому, що влада країни вже багато років підтримує контакти з рухом і що Афганістан – близький та дорогий сусід для Узбекистану і влада розглядає Афганістан як частину Центральної Азії (Arziev, 2021). Влада Киргизстану заявляла (Tagaev, 2021), що не визнає рух Талібану в Афганістані, однак разом з цим наголошувала на необхідності діалогу аби уникнути кризи та громадянської війни. В той же час президент Туркменістану заявляв (The President of Turkmenistan..., 2021), що враховуючи виключно миролюбну політику країни та досвід позитивного нейтрального статусу влада Туркменістану буде усіма силами намагатися нормалізувати ситуації в Афганістані заради зміцнення традиційно братніх туркменсько-афганських відносин. Позиції деяких з урядів регіону Центральної Азії яскраво ілюструються наявними на території Афганістану етнічними групами (Рис. 1).

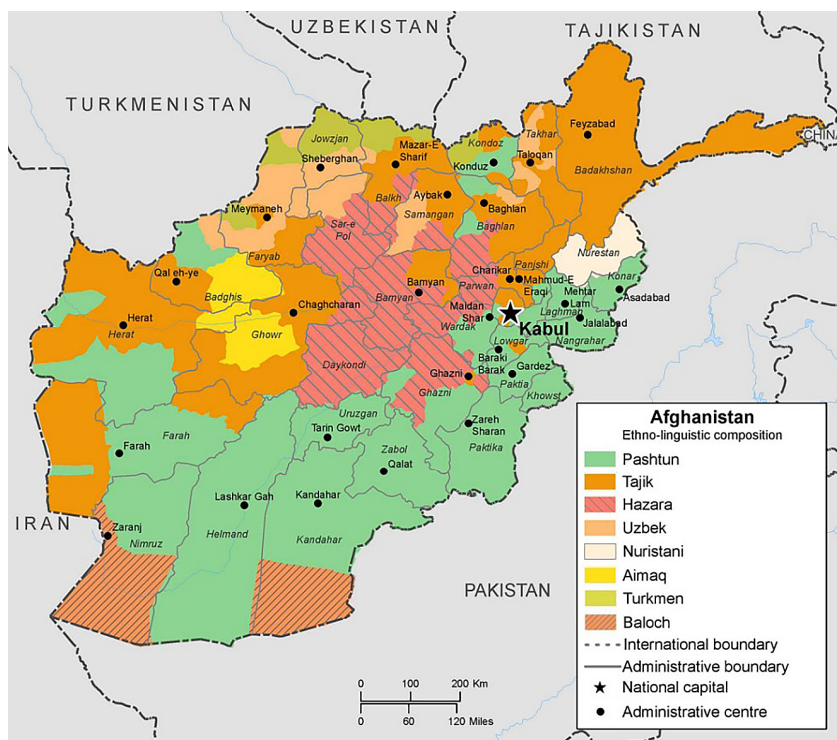


Рисунок 1. Етнолінгвістичний склад населення Афганістану

Джерела: DFAT (2022)

Можна зробити висновок, що уряди Туркменістану, Узбекистану та Таджикистану побоюються можливого піднесення ісламістського підпілля на тлі приходу до влади Талібану, оскільки загроза, що походить від регіональних терористичних угруповань, особливо значуща світських країн Центральної Азії. «Підйом» окремих етнічних груп в Афганістані, що можуть бути іммігрантами з центральноазіатських країн ще з 1990-х років, становить особливу загрозу для авторитарних кіл. Однак, Талібану, який за своєю суттю так само є терористичним режимом, вдалося зберегти безпеку та стабільність в Афганістані, що продемонструвала їх боротьба з ІДІЛ. Це корінним чином допомогло повірити країни регіону в те, що Талібан може внести вклад в побудову нової економіки регіону, враховуючи тісний географічний зв'язок між Центральною Азією та Глобальним Півднем. Що також додавало впевненості, так це боротьба Талібану з ІДІЛ-Хорасан, який активно вербує бойовиків, в тому числі з країн Центральної Азії. Структурні зміни в підході Талібану також прослідковувалися і в бажанні налагодження торгово-економічних відносин в регіоні, як наприклад дослідження можливості створення торгівельної палати з Іраном, Пакистаном та Узбекистаном (Afghanistan Country Report..., 2024).

В дійсності від двох до трьох частин населення Афганістану живе на межі виживання або навіть голодує, тому це є тим фактором, який може виправдовувати нарощування торгівельних взаємовідносин з керівництвом Талібану. Особливо яскраво ця ситуація прослідковувалася у відносинах Казахстан-Афганістан, адже перші експортували пшеничну муку та масло до Афганістану. Ще один фактор це те, що як західні, так і керівництво КНР зацікавлене у переформатуванні векторів торгівлі центральноазіатських урядів на Пакистан, Індію та північно-східну Африку, адже це зменшить їх залежність від уряду РФ. Якщо ж залежність від дій північного сусіда буде меншою, це значним чином може сприяти укріпленню суверенітету, проте в такому разі слід бути більш обачними, враховуючи амбіції уряду КНР у становленні єдиною великою силою в регіоні (Reduce dependence on Russia..., 2023).

Фактором позитиву у зменшенні впливу РФ на регіон Центральної Азії також є те, що в минулому уряд РФ поставляв зброю Талібану транзитом через Таджикистан. Голова сил США в Афганістані генерал Джон Ніколсон у 2018 році заявляв (Rawlatt, 2018), що влада США бачить інформаційний порядок денний, в якому збільшується кількість бойовиків ІДІЛ і цей порядок денний використовується РФ для легітимізації дій Талібану і в певній мірі для його підтримки. В разі бажання уряду РФ поновити свою присутність на Близькому Сході шляхом постачання зброї Талібану, уряди Центральної Азії, скоріш за все, спробують протидіяти цьому. Це пов'язано з тим, що ця зброя може бути використана талібами, або ж вихідцями з Центральної Азії на території Афганістану проти них самих.

Проте в дійсності уряди регіону Центральної Азії, підтримуючи дійсний на момент 2024 рік уряд в Афганістані, можуть стати об'єктами терористичних атак з боку іншого гравця, а саме філіалу ІДІЛ в

Афганістані Вілайт Хорасан. З цим пов'язані чисельні заходи з посилення безпеки після того, як Вілайт Хорасан взяли на себе відповідальність за теракт у березні 2024 року, де загинули близько 140 людей. У Таджикистані були значно посилені заходи безпеки у великих торгових центрах (Aslonova, 2024), владою Узбекистану було прийнято рішення у покращенні міжвідомчої взаємодії (Consideration has been given..., 2024), влада Казахстану провела роботу по покращенню координації та діяльності в екстремальних ситуаціях (The head of state held..., 2024). До аналогічних посилень безпекових заходів та перевірки підозрілих громадян вдалися також і уряди інших держав (Ministry of Internal Affairs, 2024; Young men with beards..., 2024). Враховуючи вищезазначене, довготривалий конфлікт між Талібаном та Вілайт Хорасан є в певній мірі перевагою для центральноазіатських урядів і подальші дії зі стабілізації та покращення взаємовідносин з Талібаном можуть бути перевагою в забезпеченні безпеки в регіоні.

Проте ІДІЛ не є єдиною загрозою для урядів регіону Центральної Азії, оскільки у прикордонних провінціях Афганістану діє угруповання «Техрік-і-Талібан Таджикистан», метою яких є повалення владного режиму в Таджикистані. Офіційно рух Талібану відкреслювався від будь-яких зв'язків з цією мережею, що говорить про недержавний статус терористичного угруповання. Зростання як кількості, так і впливу «Техрік-і-Талібан Таджикистан» може стати проблемою для уряду Таджикистану, оскільки серед населення Горно-Бадахшанської автономної області Таджикистану наявні сепаратистські настрої (Ramachandran, 2023). Відповідно, у разі певної провокації чи прямого конфлікту Таджикистан може бути втягнутий або ж у збройне протистояння з силами Талібану, або ж до жорстоких репресій проти населення області. Напруженість між урядом і населенням Горно-Бадахшанської області сягає часів після розпаду СРСР, оскільки відмінний за етнічною та лінгвістичною ознакою регіон був осередком антиурядових повстанців і навіть у 2020-х роках зазнавав насильницьких протестів і сутичок, де за різними даними загинуло від 40 до 200 людей (Open Doors International, 2023).

Однак, звісно, треба розуміти, що наміри самого Талібану невідомі. Проте якщо прослідкувати розбіжності між ІДІЛ та Талібаном, все стає більш зрозумілим. Бойовики ІДІЛ мають на меті встановлення своєї влади у більшості країн Близького Сходу та Центральної Азії, а за своїм складом вони є мультинаціональним терористичним угрупованням. Талібан же виступав та виступає за расову чистоту, тобто складається переважно з пуштунів, корінного населення Афганістану. Власне небажання Талібану бачити на землях Афганістану мережі ІДІЛ і спровокувало конфлікт між ними (Why ISIS is fighting the Taliban..., 2023). Хоч і без повної упевненості, але можна вважати, що нинішня влада Афганістану не ставить за бажання поширення свого впливу поза межами країни.

Після захоплення влади талібами сусіди Афганістану побоювалися, що насильство перекинеться через їхні кордони в гарячі точки, такі як Кашмір, що керується Індією, або Ферганська долина в Центральній Азії. Ці побоювання виявилися перебільшеними: у

міру того, як таліби зміцнювали свій вплив у країні, бойовничість не поширювалася.

Країни регіону також стурбовані багатьма іншими транснаціональними джихадистськими групами, що діють з Афганістану. Держави Центральної Азії зі зрозумілих причин зосереджені на бойовиках на півночі країни поблизу своїх кордонів, які мають давні амбіції розпалити повстання у своїх рідних країнах (Security Council Committee, 2023). Багато з цих невеликих угруповань налічують не більше кількох десятків бійців, але хоч би якими крихітними вони не були, вони залишаються ключовим пріоритетом для Китаю, Росії та держав Центральної Азії, оскільки бойовики, про які йдеться, часто належать до уйгурських, узбецьких, таджицьких і іншим етнічним групам, які мають зв'язки з електоратом у своїх країнах (Security Council Committee, 2022). Почасти з цієї причини сусіди Афганістану підштовхнули Талібан до формування уряду,

що відображає етнічну різноманітність країни: вони побоюються, що відсутність інклюзивності може спровокувати заворушення серед цих етнічних збройних угруповань, які теоретично можуть вийти за межі кордонів (Nandajie, 2023).

Для регіону Центральної Азії існує проблема доступу до питної води, що загрожує як економічному розвитку, так і життям сотням тисяч людей. Грамотне використання водних ресурсів має на увазі під собою раціональний розподіл головних водних артерій регіону, серед яких ріка Амудар'я. Через нестачу питної води в 2023 році спалахнули протести в Казахстані (Mukhitkizy & Aitmukhanbet, 2023), місцева влада Киргизстану закликала до помірного використання питної води (Akhmatova, 2023), а в Узбекистані мешканці вимушені використовувати лише питну воду для поливу сільськогосподарських угідь (Ergashev, 2024). Це говорить про наявну кризу водних ресурсів в регіоні (Табл. 1).

Таблиця 1. Прогнозований рівень дефіциту водних ресурсів до 2040 року за шкалою від 0 до 5

Киргизстан	4.93
Казахстан	4.66
Туркменістан	4.30
Узбекистан	4.19
Афганістан	4.12
Таджикистан	3.44

Джерело: дослідження World Resources Institute (Luo et al., 2015)

Відтак, якщо не враховувати більш-менш помірні результати водного дефіциту Таджикистану та взяти до уваги через особливість теми дослідження Афганістан – чотири з п'яти країн регіону Центральної Азії входять в тридцятку з поміж більш ніж 150 досліджуваних країн світу по прогнозованому дефіциту води до 2040 року. Методологічна основа рейтингу складається з того, що більш високі показники, тобто 5, говорять про більшу конкуренцію у використанні води щодо наявних ресурсів поверхневих вод.

В контексті причетності Талібану до ще більшого збільшення кризи водних ресурсів в регіоні Центральної Азії свідчить швидка реалізація ними проекту будівництва каналу Кош-Тепа. Директор-засновник Центру управління та ринків Пітсбургського університету Дженіфер Брік зазначала (Rickleton, 2023), що раніше ті чи інші проекти, які мали відношення як до Афганістану, так і до Центральної Азії – містили в собі елементи «виграшу» для обох сторін, проте проект Кош-Тепа не містить жодної вигоди для центральноазіатських урядів. Бажання руху Талібан змінити водний баланс річки Амудар'я, звісно, зрозуміле, адже переважна більшість фермерів країни покладаються лише на дощову воду, при тому що афганські ґрунти дуже солоні. Проте подібна діяльність яскраво показує направленість внутрішньополітичного курсу Талібану, який в більшій мірі зосереджений на проблемах своїх внутрішніх виборців, ігноруючи можливі проблеми ззовні.

На початку 2023 року делегація від Узбекистану відвідала Афганістан, де обговорювалися низька торгово-економічних та інфраструктурних питань (Uzbek delegation visits Afghanistan, 2023). Однак щодо питань водно-енергетичного співробітництва, як це вказано в прес-релізі на сайті МЗС Республіки

Узбекистан, зазначалась лише особлива увага цьому питанню. Важливість для влади Узбекистану мати доступ до води була чітко окреслена в зверненні президента Узбекистану наприкінці 2022 року (Message from the President..., 2022), де з поміж низки нагальних для держави проблем були також окреслені деградація ґрунтів, опустелювання, дефіцит води, а також проблеми у забезпеченні населення питною водою.

Додатково президентом Узбекистану у 2023 році було зазначено, що в регіоні з'явився новий гравець процесу водовикористання, який ніяким чином не пов'язаний з країнами регіону тими чи іншими зобов'язаннями, що може суттєво вплинути на водний баланс в Центральній Азії. Саме тому Шавкат Мірзієєв запропонував (Mirziyoyev stated that CA..., 2023) створити робочу експертну групу, до якої увійшли б дослідницькі інститути країн Центральної Азії, проте ця пропозиція так і залишилася лише «на папері», бо станом на середину 2024 року додаткової інформації щодо цього не висувалося. У відповідь на ці заяви один з високих політичних чиновників Талібану тоді ж у 2023 році відповів (We do what we think is right..., 2023), що занепокоєність уряду Узбекистану була б зрозуміла, якщо б Талібан брав на себе якісь зобов'язання згідно договорів, проте Талібан ніяких зобов'язань не приймав. Подібні заяви ще раз підкреслюють ігнорування Талібаном будь-яких ризиків поза межами країни та складність у врегулюванні кризи для урядів Центральної Азії.

Проблема водорозподілу в регіоні була головною темою навіть на бізнес-форумах, присвячених розвитку торгово-економічних відносин. Афганська делегація в березні 2024 року відвідувала Туркменістан для участі у виставці афганських товарів. Проте в рамках цього

візиту афганська делегація та представники МЗС Туркменістану торкнулися теми водогосподарської сфери, зокрема важливості науково-обґрунтованого підходу до використання водних ресурсів транскордонних річок, забезпечення на об'єктах наявності найбільш кваліфікованих кадрів, а також урахування потреб та інтересів усіх країн вздовж транскордонних річок на основі міжнародного права, принципів добросусідства, взаємної поваги, рівноправності та транспарентності (Ministry of Foreign Affairs of Turkmenistan, 2024). Не в останню чергу зосередження на питанні наявності кваліфікованих кадрів було пов'язано з масштабною аварією на каналі Кош-Тепа наприкінці 2023 року, коли внаслідок помилок при проектуванні на будівництві каналу його стіни були зруйновані та утворилося штучне озеро довжиною в 9 км (Qosh Tepa canal..., 2023).

Вирішення проблеми дефіциту водних ресурсів потребує від урядів Центральної Азії консолідації в питанні включення Талібану до процесу міжнародних обговорень подальшої долі водних ресурсів регіону. Це важливо, адже проблема дефіциту водних ресурсів існувала і раніше, а будівництво каналу Кош-Тепа лише черговий крок до посилення залежності регіону від транскордонних річок. Навіть в рамках форуму в Казахстані в червні 2024 року (Regional initiatives try..., 2024) «Вода, енергетика та продовольство в Центральній Азії: партнерства та проекти для сталого розвитку» тема хоча б мінімальних зусиль щодо повернення уваги талібів до проблеми водорозподілу в регіоні була проігнорована, натомість неодноразово експертами з регіональних безпекових структур зазначалося, що саме п'ять урядів регіону Центральної Азії відіграють вирішальну роль у вирішенні проблеми дефіциту водних ресурсів. Так чи інакше, будівництво каналу Кош-Тепа може зайняти приблизно шість років і враховуючи це, уряди регіону Центральної Азії все ще мають час для побудови конструктивного діалогу в форматі по типу 5+1, де 5 – уряди регіону і 1 – Талібан.

На рівні заяв, які б могли привернути увагу Талібану до раціонального розподілу водних ресурсів, слід відзначити дії уряду Узбекистану. Наприклад, на саміті Організації тюркських держав в липні 2024 року Шавкат Мірзієєв заявив (CentralasianLIGHT.org, 2024), що повернення Афганістану золотовалютних активів, які складають близько 9,4 млрд доларів США, може значно покращити соціальну ситуацію в країні. Також він додав, що влада Узбекистану продовжить надавати афганському народу гуманітарну допомогу, яка в квітні 2024 року склала більш ніж 150 тон продуктів харчування, а в травні – майже 100 ємностей для зберігання води. Додатково, уряди Центральної Азії могли б спробувати інтегрувати Афганістан, хоча б на рівні країни-спостерігача або з іншим статусом до роботи Виконавчого комітету міжнародного фонду порятунку Аралу, який з моменту свого створення і по середину 2024 року функціонує на основі Agreement “On Co-operation in the Field of Joint Management of Use and Protection of Water Resources of Inter-State Sources” (1992).

Покращення ситуації в сфері безпеки тісно пов'язане з торговельно-економічними зв'язками в регіоні. Зокрема те, що для Південної Азії вкрай важливими є

поставки нафти, а для регіону Центральної Азії роками важливим є пошук нових ринків купівлі та збуту товарів та послуг. Регіональна стабільність можлива лише за наявності стратегії довгострокової економічної інтеграції. Більше того інтеграція Талібану до регіональних економічних потоків могла б посилити загальну архітектуру безпеки та зробити більш передбачуваною поведінку політичної еліти Афганістану. Проте на заваді цьому є економічні санкції, що обмежують кількість іноземних інвестицій в країну та недосконала нормативно-правова база, від чого приватний сектор практично не може якісно та ефективно розвиватися (The International Crisis Group, 2024).

Найбільш чітко спектр загроз для регіону можна прослідкувати в опублікованому Європейським Парламентом брифінговому повідомленні «Стратегія ЄС щодо Центральної Азії: до нового імпульсу?» (Shreeves *et al.*, 2024). Зокрема в ньому зазначається, що хоча регіон і вважається доволі мирним, проте все частіше стикається з загрозами своєї стабільності. У внутрішньополітичному дискурсі країн все частіше зростає напруга і невдоволення через нерівність і якість життя, які є дестабілізуючими факторами що призвели, наприклад, до подій «Кривавого січня» в Казахстані та до зростання популяризму в Киргизстані. Звідси починаються проблеми з бідністю і загальною відсутністю будь-яких перспектив для подальшого життя, що зумовлюють зростання залежності деяких груп населення від екстремістських ісламістських угруповань, що збільшує ризики тероризму в регіоні Центральної Азії. Відтак повернення режиму Талібану до влади є джерелом нестабільності у всьому регіоні і особливо для влади Таджикистану та Узбекистану, де існуюча напруга призвела до репресій в регіонах Каракалпакстан та Горно-Бадахшинській області. Ситуація зі зміною клімату так само вкрай сильно впливає на регіональну стабільність, оскільки за твердженнями Європейського Парламенту температура в Центральній Азії підвищиться в середньому більше, ніж по світу. Це призведе до стійких та більш частих посух, до деградації сільськогосподарських земель, до більшої конкуренції за водні ресурси та погіршенні рівня життя бідних та маргіналізованих громад. Позитивним фактором є те, що лідери держав регіону Центральної Азії збираються щороку для проведення консультативних зустрічей, проте враховуючи появу нового регіонального гравця в обличчі Талібану, з його позицією треба рахуватися, або залучати до аналогічних зустрічей на найвищому рівні.

Узагальнюючи все вищезазначене, урядам регіону Центральної Азії необхідно, хоч і без об'єктивного бажання, але налагоджувати співпрацю з рухом Талібану. Обговорення питань справедливого водорозподілу не може відбуватися без участі дійсної влади в Афганістані. Тобто, формат може бути схожий на зустрічі у форматі 5+1, які були ініційовані владою КНР у 2020 році для кращого зосередження на співпраці з урядами Центральної Азії. Відповідно влада регіону вже має певний досвід ведення переговорів у такому форматі. Проблемою є те, що влада Талібану не визнає нормативно-правових та міжнародних документів, які були прийняті їх попередниками. Це говорить про нагальну

необхідність в розробці нових договорів та угод, згідно з якими будуть враховані як інтереси влади в Афганістані, так і інтереси урядів, що межують з ними. Якщо не говорити про дипломатичне визнання, то офіційні урядові структури можуть відмічати важливість поглиблення співробітництва з владою Афганістану на міжнародних форумах, яке це робить влада Узбекистану (CentralasianLIGHT.org, 2024). Показовим в цьому питанні також є рішення влади Казахстану щодо виключення Талібану зі списку терористичних організацій (Palyvoda, 2024). Представник міністерства закордонних справ Афганістану після цього говорив (Taliban welcomes Kazakhstan's..., 2024) що цей крок є значним прогресом для усунення бар'єрів та посилення двосторонніх відносин. Відтак уряди держав Центральної Азії мають як досвід, так і час для нормалізації взаємовідносин з новим актором міжнародних відносин в регіоні.

Обговорення

Рух Талібан, який отримав владу в Афганістані, став викликом для безпеки та порядку в регіоні Центральної Азії. У світлі цих подій уряди регіону вимушені переглядати стратегії свого розвитку та трансформувати свої дипломатичні відносини, враховуючи спектр загроз в сфері тероризму, екстремізму та водної кризи. Стабільність та безпека потребує координації зусиль та роботи на найвищих рівнях задля запобігання негативного впливу діяльності Талібану.

В роботі під авторством C.J. Sullivan (2022) наголошувалося, що уряди республік Центральної Азії по-різному реагували на прихід до влади Талібану. Це також підтвердилося результатами дослідження, оскільки деякі уряди фактично одразу позначили Афганістан як близький і дружній народ, а інші не визнавали Талібан і погоджувалися діяти виключно в рамках ООН. Також проведені дослідження підкреслили рух Талібану як загрозу для утримання влади для світських урядів республік регіону. В цьому контексті A. Schmitz (2022) додавала, що в соціальних мережах політична модель Ісламської Республіки Афганістан зображується як певна контрмодель, що розкриває тенденцію до формування ісламської ідентичності, яку буде вкрай важко зупинити цензурою та репресіями.

Проблема тероризму та екстремізму вважається однією з найбільш серйозних у регіоні. Хоча випадків терористичних актів не багато, регіон Центральної Азії є потенційним об'єктом впливу ІДІЛ та особливо його регіонального підрозділу Вілайат Хорасан. E. Lemon (2023) зазначав, що деякі уряди через призму боротьби з екстремізмом намагаються створити спільноту лояльних громадян, які будуть стежити один за одним і нарядчи колись кинуть виклик режиму в державі. У статті N. Tucker (2022) відзначається, що на момент виведення військового контингенту з Афганістану не було ніяких серйозних загроз безпеці жодній з держав регіону, однак з часом широкий спектр невирішених внутрішніх проблем зробив деяких громадян більш чутливими до закликів терористичних груп. Аналогічне твердження містилося і в повідомленні Європейського Парламенту в питанні стратегії взаємодії з республіками регіону. Разом з цим проблемою

є те, що населення Афганістану це не лише пуштуни, але й велика кількість таджиків, узбеків та туркменів, які у 1990-х іммігрували до країн Близького Сходу і можуть очолити повстання проти світських урядів регіону Центральної Азії. I.A. Shah (2020) хоч і не досліджував загрозу повалення світських режимів в регіоні Центральної Азії, проте в своїй роботі підтвердив, що близько 90% населення Афганістану складають пуштуни, таджики, хазари та узбеки.

В контексті забезпечення як регіональної, так і національної безпеки, співробітництво урядів КНР та Пакистану було націлено на розбудову дипломатичних та економічних зв'язків з Талібаном, а також на розповсюдження ініціативи «Пояс та шлях» на територію Афганістану, про що писав G. Ali (2022). При цьому A.K. Shams & N.S. Muhammad (2023) додавали, що між урядами Пакистану та Афганістану все ще не існує механізму співробітництва щодо водорозподілу, що створює регіональну напругу. Результати проведеного дослідження наголошували на важливості залучення Талібану до міжнародних обговорень, зокрема і в питанні справедливого розподілу водних ресурсів.

Хоча рух Талібану, за своєю сутністю, є терористичним, але для урядів держав регіону Центральної Азії є і певні переваги в цьому. Це стосується того, що між рухом Талібану та ІДІЛ існує певна ворожнеча, оскільки плани ІДІЛ щодо створення єдиної ісламської держави в регіоні не можуть бути здійснені через політику Талібану. Сам рух Талібану є майже моноетнічним, тобто складається переважно з пуштунів, корінного населення країни, а склад ІДІЛ – навпроти, є поліетнічним. Однак попри те, що Талібан боровся з ІДІЛ, він продовжував співпрацювати з такими міжнародними терористичними групами як Аль-Каїда чи Джайш-е-Мохаммед (Jones, 2020). Попри це у регіоні все ще існують побоювання стосовно того, що Афганістан стане притулком для терористичних організацій, відзначав A. Vellante (2022). Однак наявна боротьба, як показали результати дослідження, між Талібаном і Вілайат Хорасан, а отже і загалом з ІДІЛ дозволяє припустити, що для посилення власного впливу в регіоні руху Талібан треба буде вибудовувати як економічні, так і політичні відносини з регіоном Центральної Азії.

Додатково, загрозою для світського режиму в Таджикистані може бути терористичне угруповання «Техрік-і-Талібан Таджикистан», метою якої є повалення режиму Емомалі Рахмона. E. Marat (2022) так само наголошує на тому, що уряд Таджикистану рішуче не признає рух Талібану в Афганістані і на додаток до цього побічно підтримує рух спротиву в Панджшері – одному з 34 регіонів Афганістану.

Оскільки склад населення Афганістану включає в себе не тільки пуштунів, а й велику кількість таджиків та узбеків, світським урядам цих країн може загрозовувати власне етнічне населення, яке ще в 1990-х роках іммігрувало до Близького Сходу та примкнуло до терористичних угруповань. В цьому контексті S. Ramachandran (2022) додає, що якщо раніше Вілайат Хорасан спиралися до пропагандистської риторики, перекладаючи свої твори узбецькою та таджицькою мовами, то в 2020-х роках їх методика переросла у відкриту насильницьку агресію. На офіційному рівні

недотримання Талібаном угоди щодо того, що Афганістан не стане притулком для терористичних груп було зазначено у звіті ООН в червні 2023 року, як пише S. Shay (2024).

Що також додає особливого занепокоєння стосовно безпеки у регіоні, так це проблема справедливого водорозподілу. Особливо важливим це питання стає, враховуючи стрімку зміну клімату і те, що в середньому в регіоні Центральної Азії температура підвищиться вище, ніж у решті світу. В роботі L. Nao *et al.* (2022) відзначається, що всі п'ять країн регіону стикаються з кризою енергії та продовольства, що зумовлює проблеми у досягненні цілей сталого розвитку. При цьому E.B. Hessami (2023) слушно зазначала, що населення Афганістану стикається з поганим державним управлінням водних ресурсів, а влада не має змоги реагувати на кліматичні зміни та зростання населення в Центральній Азії, через що близько 20 мільйонів афганців не мають достатніх ресурсів для існування, а близько 6 мільйонів перебувають на межі голоду. Результати дослідження показали, що для вирішення цієї проблеми рух Талібану почав будівництво каналу Кош-Тепа, що значно погіршує водорозподіл для Узбекистану та Таджикистану. Додатково загрозою є і те, що канал будуватиметься саме на річці Амудар'я, на яку припадає більш ніж 50% річкового стоку Афганістану, пише S.M. Hanifi (2024).

У роботі M.N. Haidari (2024) досліджувалися відносини між урядами Афганістану та Пакистану і говорилося, що вони були сформовані одночасно географічною близькістю та спільними етнічними та культурними зв'язками. В цьому контексті, враховуючи результати проведеного дослідження, уряди регіону Центральної Азії могли б ретельніше підійти до питання регіонального співробітництва з Талібаном. Зокрема, це могло б бути залучення влади Афганістану до роботи Виконавчого комітету міжнародного фонду порятунку Аралу, який встановлює відсоток водозабору для кожної з країн регіону Центральної Азії. Однак складність в тому, що керівництво Талібану не дотримується міжнародних договорів та конвенцій, що були підписані попереднім урядом, про що також писали M.Y.A. Kadir & S. Nurhaliza (2023).

Отже, аналіз результатів проведеного дослідження та порівняння їх з роботами інших авторів дозволило звернути увагу не тільки на безпекову ситуацію між Афганістаном та регіоном Центральної Азії, але й афгано-пакистанські відносини. До того ж важливим було розуміння критичної значущості для населення Афганістану басейну річки Амудар'я, а також підтвердження того, що рух Талібану не визнає міжнародно-правових договорів, підписаних попередниками чинного уряду.

Висновки

Досліджено, що уряди регіону Центральної Азії мали різну реакцію стосовно приходу до влади в Афганістані руху Талібан. Влада Таджикистану заявляла, що

талібан не можна довіряти ні в якому разі, адже вони порушують права національних меншин. У МЗС Казахстану наголошували на необхідності створення інклюзивного уряду та повазі до норм міжнародного права, проте вже у 2024 році рішенням влади Казахстану Талібан був виключений зі списку терористичних організацій. Невизнання Талібану також було позицією влади в Киргизстані. Дещо інша ситуація з урядами Узбекистану та Туркменістану. Загалом, їх позиція зводилася до того, що Афганістан це повноправна частина Центральної Азії і уряди будуть допомагати їм для зміцнення двосторонніх відносин.

Результати проведеного дослідження показали, що регіон Центральної Азії, відповідно до усталених в ньому світських державних режимів може бути об'єктом впливу міжнародних терористичних угруповань. При цьому саме в Афганістані серед домінуючих етно-лінгвістичних груп наявні узбеки та таджикі, які можуть вжити дії стосовно повалення режимів регіону. Показовим є приклад активізації «Техрік-і-Талібан Таджикистан» як загрози для уряду Таджикистану.

Констатовано, що в регіоні Центральної Азії разом з різкою зміною клімату температура підвищиться в середньому більше, ніж в решті світу. Це може спровокувати сильні та часті посухи, а отже і частковий занепад сільськогосподарської сфери. В цьому контексті загрозою є будівництво владою Афганістану каналу Кош-Тепа на річці Амудар'я – одного з основних джерел для водорозподілу в регіоні. Загальними рекомендаціями стосовно зменшення ризиків від приходу до влади Талібану є спроби урядів регіону привернути увагу Талібану до співробітництва в сфері справедливого розподілу водних ресурсів, оскільки будівництво, що почалося у 2022 році буде тривати близько 6 років. Таким чином у влади регіону ще є час, аби розробити механізми залучення Талібану до роботи Виконавчого комітету міжнародного фонду порятунку Аралу.

Обмеженнями проведеного дослідження була часткова закритість інформаційних джерел Туркменістану. Також не була до кінця зрозуміла позиція урядів стосовно активного будівництва каналу Кош-Тепа, адже всі заяви носили лише декларативний характер, а перемовини з Талібаном в ході бізнес-форуму в Туркменістані не призвели до позитивних зрушень. Майбутні дослідження по темі можуть детальніше розглянути майбутню діяльність урядів регіону стосовно інфраструктурних проєктів, які реалізує Талібан. Окрім цього корисним може бути розгляд досвіду співпраці Афганістану з іншими країнами регіону, наприклад з Пакистаном чи Індією та виокремлення найкращих практик двостороннього співробітництва.

Подяки

Немає

Конфлікт інтересів

Немає.

UDC 327.8:329

Doi: 10.46493/2663-2675.34(5).2024.120

Andrejs Vilks**PhD, Professor**Riga Stradins University**LV-1007, 16 Dzirciema Str., Riga, Latvia**<https://orcid.org/0000-0002-5161-0760>*

The Taliban movement as a challenge to security and political order in Central Asia

Abstract. The purpose of the study was to consider current and potential threats in the Central Asian region after the Taliban came to power in order to develop recommendations for minimising such threats. With the help of a content analysis of a number of mass media outlets, the reaction of the governments of the Central Asian region to the rise to power of the Taliban was analysed. In particular, the governments and ministries of Kazakhstan, Kyrgyzstan and Tajikistan noted that they do not recognise the current government in Afghanistan. However, representatives of Turkmenistan and Uzbekistan expressed support and desire for active cooperation with the new actor of international relations in the region. It is classified that the population of Afghanistan, in addition to the ethnically largest group of Pashtuns, also consists of Uzbeks and Tajiks. Accordingly, the governments of Tajikistan and Uzbekistan face the threat of overthrowing secular regimes in their states. This problem is particularly important for Tajikistan, as the Tehrik-i-Taliban Tajikistan terrorist group is active in the northern provinces of Afghanistan. General poverty in some countries in the region and lack of prospects lead to the dependence of certain groups of the population on Islamist extremist groups, and the rise to power in Afghanistan by the Taliban only increases such risks. In addition to the problem of terrorism and extremism, the Taliban's infrastructure projects are also a problem. The most significant is the Kosh Tepa canal project, which will disrupt the water balance in the region, diverting most of the river's resources to Afghanistan. This problem becomes even more relevant in light of data from the World Resources Institute, where each of the countries in the region is among the 30 countries in the world with the largest shortage of water resources by 2040. The governments of the Central Asian region need, despite the rejection of some of them to the Taliban movement, to try to cooperate with them in a new international legal framework, since the Taliban did not comply with the agreements signed by previous governments. In addition, it may be useful to create a working group on water resources management together with the new Afghan authorities, or to involve them in the work of the International Fund for Saving the Aral Sea

Keywords: climate change; water balance; ethnic composition; terrorist threat; separatism

Introduction

The Central Asian region, given its geographical closeness and strong dependence on the geopolitical situation, is the object of numerous challenges and threats. The Taliban movement, as a socio-political phenomenon, emerged in the early 1990s in Afghanistan, and fundamental changes in the geopolitical situation in the region in the 21st century contributed to the strengthening of full control over the country by the Taliban. Afghanistan, by its geographical location, has long been a key territory for connecting trade routes between China, Central and South Asia, India, and the whole of Eurasia.

Moreover, with a new destabilisation of the situation in Afghanistan, the countries of the region may face a huge

influx of refugees, which will hit the social and economic component and can lead to a state of severe tension in the host countries. At the same time, however, the study of the destabilising factors with the coming to power of the Taliban can help in understanding changes in the balance of power in the region, since such major actors in international relations as the EU (European Union), the PRC (People's Republic of China) and the United States (United States of America) have significant geopolitical interests in the Central Asian region.

Afghanistan is one of the key factors of regional interconnectedness, which unites both the large macro-region of Central and South Asia, and the Middle East and

Received: 01.07.2024, Revised: 25.09.2024, Accepted: 20.10.2024

Suggested Citation:

Vilks, A. (2024). The Taliban movement as a challenge to security and political order in Central Asia. *Foreign Affairs*, 34(5), 120-130. doi: 10.46493/2663-2675.34(5).2024.120.

*Corresponding author



Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Eurasia as a whole. In addition, attempts to ignore the internal problems in Afghanistan will only further increase tensions in the region, as isolation and sanctions are extremely detrimental to the lives of the Afghan people.

The paper authored by A. Morenchuk & N. Kolesnychenko (2023) examined the consequences of the withdrawal of US troops from Afghanistan and concluded that after the final approval of the Taliban, neighbouring governments seek close cooperation to prevent the spread of the Afghan crisis outside the country. Investigating the influence of the government of the Republic of Turkey in the Central Asian region, E.E. Soloviova (2023) noted that the restriction of Turkish influence is associated with the intensification of cooperation between Central Asian governments and China in response to the Taliban's seizure of power.

In the context of transnational threats, V. A. Hochunska (2020) highlights the drug problem and adds that over the past 10 years, the number of drug addicts in the Central Asian region has increased 7-fold. O.B. Balatska (2020) added that the ISIS (Islamic State of Iraq and al Sham) Vilayat Khorasan network is active in Afghanistan and that the destructive activities of non-state actors significantly cause the crisis of statehood. Similar statements are also held by S. Asaturov & A. Martynov (2022), adding that the Taliban wants to strengthen economic ties with the Chinese government, which, in turn, does not meet the interests of the Indian government.

E. Bevzyuk & O. Kotlyar (2023) highlighted changes in security paradigms throughout Eurasia, especially in the context of the reinterpretation by the governments of the former Soviet republics of the dominant position of the Russian Federation, which will potentially lead to the consolidation of new international arrangements. K. Abuov *et al.* (2022) noted that, considering the interests of countries in the region and potential sponsors, policies aimed at developing Afghanistan without external sponsorship pose certain difficulties for the Taliban leadership. R.K. Sharma (2023) wrote that after the withdrawal of troops from Afghanistan, the governments of the Central Asian region significantly deepened cooperation with the government of India on security and intelligence issues. However, the outlined researchers focused only on the actual steps taken by governments, but did not outline the range of potential threats.

Given the above, the purpose of the study was to identify the range of current and potential threats to develop recommendations for minimising regional security risks after the Taliban came to power in Afghanistan. The objectives of the study were to address political threats to secular governments in the region and assess the problem of fair water distribution in the region.

Materials and Methods

Content analysis of a number of mass media outlets, including Hasht e Subh Daily (Nezam, 2024), United News of India (Kazakhstan does not..., 2021), Eurasianet (Palyvoda, 2023), Gazeta.uz (Arziev, 2021), Azzatyk Ynalgysy (Tagaev, 2021), Asia-Plus (the President of Turkmenistan..., 2021), BBC (Rawlatt, 2018), helped to understand the reaction of regional governments to the coming to power of the Taliban movement. The reasons for the different degrees of justification of the positions of governments were analysed

by the publication Carnegie Endowment for International Peace (Umarov, 2021). The classification of the ethno-linguistic composition of the population of Afghanistan was examined as part of the analysis of the "thematic report of the Department of Foreign Affairs and Trade of the Government of Australia on political development and security development in Afghanistan from August 2021 to January 2022" (DFAT, 2022). Data from the World Resource Institute were used to address the problem of water distribution in the Central Asian region (Luo *et al.*, 2015). The reaction of officials and ministries of the republics of the region was studied by analysing publications on official Facebook pages (Ministry of Internal Affairs, 2024), on the website of the Ministry of Foreign Affairs of Turkmenistan (Ministry of Foreign Affairs of Turkmenistan, 2024), and on the website of the president of the Republic of Uzbekistan (Consideration has been given..., 2024).

To understand the EU's policy towards the Central Asian region, the European Parliament's publication "The EU strategy on Central Asia: Towards a new momentum?" (Shreeves *et al.*, 2024), and publications from the independent organisation The International Crisis Group (2024) were analysed. The diversity of terrorist groups in Afghanistan and the corresponding security threats to the Central Asian region were further investigated in the position of the Chinese government on the official website of the Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China (Nandajie, 2023), and through careful consideration of two structural documents within the UN (Security Council Committee, 2022) and 2023 (Security Council Committee, 2023).

It is important to understand the internal political situation of Afghanistan to consider the publication of the Bertelsmann Transformation Index project, which cooperates with universities and think tanks (Afghanistan Country Report, 2024). The specific features of certain regions of Tajikistan in the context of potential security threats were analysed in the publication of the World Watch Research department at Open Doors International (2023). Important for consideration was the publication on Tehrik-i-Taliban Tajikistan in the study of the Central Asia-Caucasus Analyst (Ramachandran, 2022; 2023).

In addition to the already mentioned content analysis, the study used comparative and thematic analyses. Comparative analysis has become useful for comparing the positions of different governments. It allows comparing the strategies and policy approaches of different countries in the region, and investigating what factors influenced their opinions. Thematic analysis was used to explore the main topics and concepts discussed in publications and reports. The combination of content analysis, thematic and comparative methods helped to consider how the media created a certain political narrative through language and rhetoric. This revealed how the official position of the governments of Afghanistan's neighbouring countries was reflected in the media discourse.

Results

The Taliban is a Sunni, Islamist, nationalist and pro-Pashtun movement founded in the early 1990s (Afghan Taliban..., 2017). Already in 1996, the Taliban leadership took control of Kabul and by 2001 had established its own power in Afghanistan. In 2001, the coalition forces of the

United States, NATO and other allies created a new state entity called the Islamic Republic of Afghanistan on the territory of the country. However, geopolitical changes in the 21st century led to the withdrawal of US troops from Afghanistan, after which the Taliban movement came to power again (What is the Taliban..., 2023). Unstable and dangerous Afghanistan actually continues to create geopolitical tensions, as the Central Asian region cannot fully interact with South Asia.

One of the problems in the Central Asian region since the collapse of the USSR (Union of Soviet Socialist Republics) has been the risk of increasing acts of terrorism and popularising extremism in society. It manifested in two forms: the first is the revival of the Islamic past, and the second is the desire to create dictatorial governments with a complete ban on any intellectual freedom. The most widespread such confrontation was in Tajikistan, where a full-scale civil war took place, and the final peace only transferred the problem of extremism to the underground. Accordingly, it was the internal problems of the countries of the Central Asian region that played along with the fact that poverty, oppression and lack of opportunities for non-violent struggle gave a significant impetus to the growth of extremism in these countries. Thousands of fighters from Tajikistan, Uzbekistan, and other countries in the region have immigrated to extremist movements in the Middle East and established close political and family ties with Arab countries such as Pakistan and Afghanistan (Nezam, 2024).

The Government of Tajikistan has taken an exceptionally tough stance since the Taliban came to power in Afghanistan (Umarov, 2021). This position of the President of Tajikistan was justified by the fact that the Taliban cannot be trusted, because they violate the rights of national

and religious minorities. However, this could indicate the desire of the country's leader to increase his ratings both within the country and to attract the support of the international community. The Ministry of Foreign Affairs of Kazakhstan immediately after the Taliban came to power stated (Kazakhstan does not..., 2021) that they do not recognise them and support the statement of the UN Security Council on the need to create an inclusive government, respect for the rights of women and national minorities, and international legislation. However, in 2023, the Kazakh authorities confirmed (Palyvoda, 2023) that the Taliban movement is no longer on the list of banned terrorist organisations in the country. This decision was substantiated by the desire of the Kazakh authorities to actively involve Afghanistan in interregional cooperation. The position of the Ministry of foreign affairs of Uzbekistan after the Taliban came to power was that the country's authorities have been in contact with the movement for many years and that Afghanistan is a close and dear neighbour for Uzbekistan and the authorities consider Afghanistan as part of Central Asia (Arziev, 2021). The Kyrgyz authorities have stated (Tagaev, 2021) that they do not recognise the Taliban movement in Afghanistan, but at the same time stressed the need for dialogue to avoid crisis and civil war. The President of Turkmenistan stated (The President of Turkmenistan..., 2021) that given the country's exclusively peace-loving policy and the experience of a positive neutral status, the authorities of Turkmenistan will do their best to normalise the situation in Afghanistan to strengthen traditionally fraternal Turkmen-Afghan relations. The positions of some of the governments of the Central Asian region are clearly illustrated by the ethnic groups present in Afghanistan (Fig. 1).

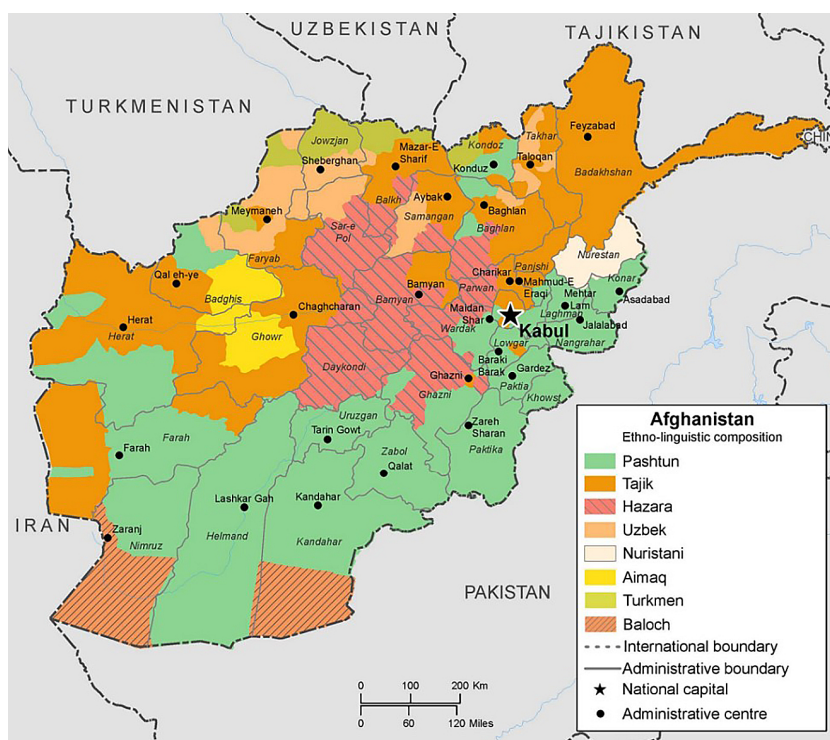


Figure 1. Ethnolinguistic composition of the population of Afghanistan

Source: DFAT (2022)

It can be concluded that the governments of Turkmenistan, Uzbekistan, and Tajikistan are afraid of the possible rise of the Islamist underground against the background of the Taliban coming to power, since the threat posed by regional terrorist groups is especially significant in the secular countries of Central Asia. The “rise” of certain ethnic groups in Afghanistan, which may be immigrants from Central Asian countries since the 1990s, poses a particular threat to authoritarian circles. However, the Taliban, which is also inherently a terrorist regime, has managed to maintain security and stability in Afghanistan, as demonstrated by their fight against ISIS. This has fundamentally helped the countries of the region to believe that the Taliban can contribute to building a new economy in the region, given the close geographical connection between Central Asia and the Global South. What also added confidence was the Taliban’s fight against ISIS-Khorasan, which is actively recruiting militants, including from Central Asian countries. Structural changes in the Taliban’s approach were also evident in the desire to establish trade and economic relations in the region, such as the study of the possibility of creating a Chamber of Commerce with Iran, Pakistan, and Uzbekistan (Afghanistan Country Report..., 2024).

In fact, between two and three parts of the Afghan population are living on the verge of survival or even starvation, so this is a factor that may justify building up trade relations with the Taliban leadership. This situation was particularly pronounced in Kazakhstan-Afghanistan relations, as the former exported wheat flour and butter to Afghanistan. Another factor is that both the Western and Chinese leaders are interested in reformatting the trade vectors of Central Asian governments to Pakistan, India, and North-East Africa, because this will reduce their dependence on the Russian government. If there is less dependence on the actions of the northern neighbour, this can significantly contribute to strengthening sovereignty, but in this case, more caution should be exercised, given the ambitions of the Chinese government to become the only major power in the region (Reduce dependence on Russia..., 2023).

A positive factor in reducing the influence of the Russian Federation on the Central Asian region is also the fact that in the past the Russian government supplied weapons to the Taliban in transit through Tajikistan. The head of the US forces in Afghanistan, General John Nicholson, stated in 2018 (Rawlatt, 2018) that the US authorities see an information agenda in which the number of ISIS militants is increasing and this agenda is used by the Russian Federation to legitimise the actions of the Taliban and to a certain extent to support it. If the Russian government wants to resume its presence in the Middle East by supplying weapons to the Taliban, Central Asian governments are likely to try to counteract this. This is conditioned by the fact that these weapons can be used by the Taliban, or by immigrants from Central Asia on the territory of Afghanistan against them.

However, in reality, governments in the Central Asian region, supporting the current government in Afghanistan at the time of 2024, may become targets of terrorist attacks by another player, namely the ISIS branch in Afghanistan, Vilayat Khorasan. This is due to numerous measures to strengthen security after Vilayat Khorasan claimed responsibility for the March 2024 terrorist attack, which killed about 140 people. In Tajikistan, security measures

in large shopping centres were significantly strengthened (Aslonova, 2024), and the Uzbek authorities decided to improve interagency interaction (Consideration has been given..., 2024), the Kazakh authorities have worked to improve coordination and action in extreme situations (The head of state held..., 2024). Governments of other states have also resorted to similar strengthening of security measures and verification of suspicious citizens (Ministry of Internal Affairs, 2024; Young men with beards..., 2024). Given the above, the long-term conflict between the Taliban and Vilayat Khorasan is to some extent an advantage for Central Asian governments, and further actions to stabilise and improve relations with the Taliban may be an advantage in ensuring security in the region.

However, ISIS is not the only threat to the governments of the Central Asian region, as the Tehrik-i-Taliban Tajikistan Group operates in the border provinces of Afghanistan, which aims to overthrow the ruling regime in Tajikistan. Officially, the Taliban movement has withdrawn from any ties with this network, which indicates the non-state status of the terrorist group. The growing number and influence of Tehrik-i-Taliban Tajikistan may be a problem for the Government of Tajikistan, as separatist sentiments exist among the population of the Gorno-Badakhshan Autonomous Region of Tajikistan (Ramachandran, 2023). Accordingly, in the event of a certain provocation or direct conflict, Tajikistan can be drawn either into an armed confrontation with the Taliban forces, or into brutal repression against the population of the region. Tensions between the government and the population of the Gorno-Badakhshan region date back to the times after the collapse of the USSR, as the region, which differs in ethnic and linguistic characteristics, was a hotbed of anti-government rebels and even in the 2020s was subjected to violent protests and clashes, where, according to various sources, between 40 and 200 people were killed (Open Doors International, 2023).

However, of course, it is important to understand that the Taliban’s intentions are unknown. Following the differences between ISIS and the Taliban, everything becomes clearer. ISIS militants aim to establish their power in most countries of the Middle East and Central Asia, and by their ethnic composition, they are a multinational terrorist group. The Taliban, on the other hand, advocated and still stands for racial purity, that is, it consists mainly of Pashtuns, the indigenous population of Afghanistan. The Taliban’s own unwillingness to see ISIS networks on the lands of Afghanistan provoked a conflict between them (Why ISIS is fighting the Taliban..., 2023). Although without full confidence, it can be assumed that the current government of Afghanistan does not want to spread its influence outside the country.

After the Taliban seized power, Afghanistan’s neighbours feared that violence would spread across their borders to hot spots such as Indian-ruled Kashmir or the Ferghana Valley in Central Asia. These concerns were exaggerated: as the Taliban strengthened their influence in the country, belligerence did not spread.

Countries in the region are also concerned about many other transnational jihadist groups operating from Afghanistan. Central Asian states are understandably focused on militants in the north of the country near their borders, who have long-standing ambitions to incite up-

risings in their home countries (Security Council Committee, 2023). Many of these small groups number no more than a few dozen fighters, but however tiny they may be, they remain a key priority for China, Russia, and Central Asian states, as the fighters in question often belong to Uyghur, Uzbek, Tajik, and other ethnic groups that have ties to the electorate in their respective countries (Security Council Committee, 2022). Partly for this reason, Afghanistan's neighbours have pushed the Taliban to form a government reflecting the country's ethnic diversity: they fear that a lack of inclusivity could provoke unrest among these ethnic armed groups that could theoretically go beyond borders (Nandajie, 2023).

For the Central Asian region, there is a problem of access to drinking water, which threatens both economic development and the lives of hundreds of thousands of people. Proper use of water resources implies a rational distribution of the main waterways of the region, including the Amu Darya River. Due to the lack of drinking water in 2023, protests broke out in Kazakhstan (Mukhitkizy & Aitmukhanbet, 2023), local authorities in Kyrgyzstan called for moderate use of drinking water (Akhmatova, 2023), and residents of Uzbekistan were forced to use only drinking water for irrigation of agricultural land (Ergashev, 2024). This indicates the existing crisis of water resources in the region (Table 1).

Table 1. Projected level of water scarcity by 2040 on a scale of 0 to 5

Kyrgyzstan	4.93
Kazakhstan	4.66
Turkmenistan	4.30
Uzbekistan	4.19
Afghanistan	4.12
Tajikistan	3.44

Source: study by World Resources Institute (Luo et al., 2015)

Therefore, excluding the more or less moderate results of Tajikistan's water deficit and Afghanistan, which was considered due to the specifics of the study topic, four out of five countries in the Central Asian region are among the top thirty of more than 150 countries studied in terms of projected water shortages by 2040. The methodological basis of the rating consists in the fact that higher indicators, i.e. 5, indicate greater competition in water use relative to the available surface water resources.

In the context of the Taliban's involvement in an even greater water crisis in the Central Asian region, the rapid implementation of the Kosh Tepa canal project is evident. Jennifer Brick, the founding director of the University of Pittsburgh's Centre for Governance and Markets, noted (Rickleton, 2023) that in the past, certain projects related to both Afghanistan and Central Asia have contained elements of "win-win" for both sides, but the Kosh Tepa project does not contain any benefits for Central Asian governments. The Taliban's desire to change the water balance of the Amu Darya River is understandable, because the vast majority of farmers in the country rely only on rainwater, despite the fact that Afghan soils are very saline. However, such activities clearly show the direction of the internal political course of the Taliban, which is more focused on the problems of its internal voters, ignoring possible problems from the outside.

In early 2023, a delegation from Uzbekistan visited Afghanistan, where trade, economic, and infrastructure issues were discussed (Uzbek delegation visits Afghanistan, 2023). However, regarding the issues of water-energy cooperation, as indicated in the press release on the website of the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Uzbekistan, only special attention was paid to this issue. The importance for the Uzbek authorities to have access to water was clearly outlined in the address of the president of Uzbekistan at the end of 2022 (Message from the President..., 2022), where soil degradation, desertification, water scarcity, and problems in providing the population

with drinking water were also outlined among a number of urgent problems for the state.

In addition, the President of Uzbekistan in 2023 noted that a new player in the water use process has appeared in the region, which is in no way connected with the countries of the region by certain obligations, which can significantly affect the water balance in Central Asia. That is why Shavkat Mirziyoyev proposed (Mirziyoyev stated that CA..., 2023) to create a working expert group, which would include research institutes of Central Asian countries, but this proposal remained only "on paper", because as of mid-2024, no additional information was put forward on this issue. In response to these statements, one of the Taliban's senior political officials responded at the same time in 2023 (We do what we think is right..., 2023) that the concern of the Uzbek government would be understandable if the Taliban assumed any obligations under the treaties, but the Taliban did not accept any obligations. Such statements once again highlight the Taliban's disregard for any risks outside the country and the difficulty in resolving the crisis for the Central Asian government.

The problem of water distribution in the region was the main topic even at business forums dedicated to the development of trade and economic relations. An Afghan delegation visited Turkmenistan in March 2024 to participate in an exhibition of Afghan goods. However, during this visit, the Afghan delegation and representatives of the Ministry of Foreign Affairs of Turkmenistan touched upon the topic of water management, in particular, the importance of a scientifically based approach to the use of water resources of transboundary rivers, ensuring the availability of the most qualified personnel at facilities, and considering the needs and interests of all countries along transboundary rivers based on international law, the principles of good neighbourliness, mutual respect, equality, and transparency (Ministry of Foreign Affairs of Turkmenistan, 2024). Last but not least, the focus on the availability of qualified personnel was associated with a

large-scale accident on the Kosh Tepa canal at the end of 2023, when due to design errors on the construction of the canal, its walls were destroyed and an artificial lake with a length of 9 km was formed (Qosh Tepa canal era, 2023).

Solving the problem of water scarcity requires the governments of Central Asia to consolidate the issue of including the Taliban in the process of international discussions on the future fate of the region's water resources. This is important, because the problem of water scarcity has existed before, and the construction of the Kosh Tepa canal is just another step towards increasing the region's dependence on cross-border rivers. Even within the framework of the forum (Regional initiatives try..., 2024) "Water, energy and food in Central Asia: partnerships and projects for sustainable development" in Kazakhstan in June 2024, the topic of at least minimal efforts to draw the attention of the Taliban to the problem of water distribution in the region was ignored, but experts from regional security structures repeatedly noted that it is the five governments of the Central Asian region that play a crucial role in solving the problem of water scarcity. In any case, the construction of the Kosh Tepa canal may take about six years, and given this, the governments of the Central Asian region still have time to build a constructive dialogue in a 5+1 format, where 5 are the governments of the region and 1 is the Taliban.

At the level of statements that could draw the attention of the Taliban to the rational distribution of water resources, the actions of the government of Uzbekistan should be noted. For example, at the summit of the Organisation of Turkic States in July 2024, Shavkat Mirziyoyev stated (CentralasianLIGHT.org, 2024) that the return of Afghanistan's gold and foreign exchange assets, which amount to approximately USD 9.4 billion, can significantly improve the country's social situation. He also added that the Uzbek authorities will continue to provide humanitarian aid to the Afghan people, which in April 2024 amounted to more than 150 tonnes of food, and in May – almost 100 water storage tanks. In addition, Central Asian governments could try to integrate Afghanistan, at least at the observer country level or with a different status, into the work of the Executive Committee of the International Fund for Saving the Aral Sea, which from its creation until mid-2024 operates based on the Agreement "On Co-operation in the Field of Joint Management of Use and Protection of Water Resources of Inter-State Sources" (1992).

The improvement of the security situation is closely linked to trade and economic ties in the region. In particular, the fact that oil supplies are extremely important for South Asia, and for the Central Asian region, it has been important for years to find new markets for buying and selling goods and services. Regional stability is possible only if there is a strategy for long-term economic integration. Moreover, integrating the Taliban into regional economic flows could strengthen the overall security architecture and make the behaviour of Afghanistan's political elite more predictable. However, this is hindered by economic sanctions that limit the amount of foreign investment in the country and an imperfect regulatory framework, which makes it almost impossible for the private sector to develop efficiently (The International Crisis Group, 2024).

The range of threats to the region can be traced most clearly in the briefing published by the European Parliament "The EU strategy on Central Asia: Towards a new momentum?" (Shreeves *et al.*, 2024). In particular, it notes that although the region is considered quite peaceful, it is increasingly facing threats to its stability. In the internal political discourse of countries, tension and discontent are increasingly growing due to inequality and quality of life, which are destabilising factors that led, for example, to the events of "Bloody January" in Kazakhstan and to the growth of popularisation in Kyrgyzstan. This is where the problems of poverty and the general lack of prospects for future life begin, which lead to the growing dependence of some groups of the population on extremist Islamist groups, which increases the risks of terrorism in the Central Asian region. Therefore, the return of the Taliban regime to power is a source of instability throughout the region, and especially for the authorities of Tajikistan and Uzbekistan, where the existing tension has led to repression in the regions of Karakalpakstan and Gorno-Badakhsha region. The climate change situation also has a very strong impact on regional stability, as according to the European Parliament, temperatures in Central Asia will rise on average more than in the world. This will lead to sustained and more frequent droughts, degradation of agricultural land, greater competition for water resources, and deterioration in the living standards of poor and marginalised communities. A positive factor is that the leaders of the Central Asian region meet every year for consultative meetings, but given the emergence of a new regional player in the face of the Taliban, its position should be considered, or involved in similar meetings at the highest level.

Summarising all of the above, the governments of the Central Asian region need, although without objective desire, to establish cooperation with the Taliban movement. The discussion of fair water distribution cannot take place without the participation of the real authorities in Afghanistan. In other words, the format may be similar to the 5+1 meetings that were initiated by the Chinese authorities in 2020 to better focus on cooperation with Central Asian governments. Accordingly, the regional authorities already have some experience in conducting negotiations in this format. The problem is that the Taliban authorities do not recognise the legal and international documents that were adopted by their predecessors. This indicates the urgent need to develop new treaties and agreements that will consider both the interests of the authorities in Afghanistan and the interests of the governments bordering them. Apart from diplomatic recognition, official government structures may note the importance of deepening cooperation with the Afghan authorities in international forums, as the Uzbek authorities do (CentralasianLIGHT.org, 2024). The decision of the Kazakh authorities to exclude the Taliban from the list of terrorist organisations is also indicative in this matter (Palyvoda, 2024). A representative of the Ministry of Foreign Affairs of Afghanistan then said (Taliban welcomes Kazakhstan's..., 2024) that this step is significant progress in removing barriers and strengthening bilateral relations. Therefore, the governments of Central Asian states have both the experience and time to normalise relations with the new actor in international relations in the region.

Discussion

The Taliban movement, which gained power in Afghanistan, has become a challenge to security and order in the Central Asian region. In the light of these developments, the governments of the region are forced to reconsider their development strategies and transform their diplomatic relations, taking into consideration the range of threats in the field of terrorism, extremism, and watershed. Stability and security require coordination of efforts and work at the highest levels to prevent the negative impact of the Taliban's activities.

The paper under the authorship of C.J. Sullivan (2022) reported that the governments of the Central Asian republics reacted differently to the Taliban coming to power. This was also confirmed by the results of the study, since some governments actually immediately designated Afghanistan as a close and friendly people, while others did not recognise the Taliban and agreed to act exclusively within the framework of the UN. The study also highlighted the Taliban movement as a threat to the retention of power for the secular governments of the republics of the region. In this context, A. Schmitz (2022) added that on social media, the political model of the Islamic Republic of Afghanistan is portrayed as a kind of counter-model, revealing a trend towards the development of an Islamic identity that will be extremely difficult to stop through censorship and repression.

The problem of terrorism and extremism is considered one of the most serious in the region. Although there are not many cases of terrorist attacks, the Central Asian region is a potential target for ISIS, especially its regional unit Vilayat Khorasan. E. Lemon (2023) noted that some governments, through the prism of combating extremism, are trying to create a community of loyal citizens who will monitor each other and are unlikely to ever challenge the regime in the state. N. Tucker (2022) notes that at the time of the withdrawal of the military contingent from Afghanistan, there were no serious security threats to any of the states in the region, but over time, a wide range of unresolved internal problems made some citizens more sensitive to the calls of terrorist groups. A similar statement was contained in the message of the European Parliament on the strategy of interaction with the republics of the region. At the same time, the problem is that the population of Afghanistan is not only Pashtuns, but also a large number of Tajiks, Uzbeks, and Turkmens who immigrated to the Middle East in the 1990s and can lead an uprising against the secular governments of the Central Asian region. I.A. Shah (2020), although he did not investigate the threat of overthrow of secular regimes in the Central Asian region, confirmed in his study that about 90% of the population of Afghanistan is Pashtuns, Tajiks, Khazars, and Uzbeks.

In the context of ensuring both regional and national security, cooperation between the governments of the People's Republic of China and Pakistan was aimed at developing diplomatic and economic ties with the Taliban, and extending the Belt and Road initiative to the territory of Afghanistan, as noted by G. Ali (2022). In this case, A.K. Shams & N.S. Muhammad (2023) added that there is still no water distribution cooperation mechanism between the governments of Pakistan and Afghanistan, which creates regional tensions. The results of the study

highlighted the importance of involving the Taliban in international discussions, including on the issue of fair distribution of water resources.

Although the Taliban movement is inherently terrorist, there are also certain advantages for the governments of the Central Asian region. This is because there is some hostility between the Taliban movement and ISIS, as ISIS' plans to create a unified Islamic State in the region cannot be implemented due to Taliban policies. The Taliban movement itself is almost monoethnic, that is, it consists mainly of Pashtuns, the indigenous population of the country, and the composition of ISIS, on the contrary, is multiethnic. However, despite the fact that the Taliban fought ISIS, it continued to cooperate with international terrorist groups such as Al-Qaeda or Jaish-e-Mohammed (Jones, 2020). Despite this, there are still concerns in the region that Afghanistan will become a haven for terrorist organisations, as noted by A. Vellante (2022). However, the existing struggle, as the results of the study showed, between the Taliban and Vilayat Khorasan, and therefore with ISIS in general, suggests that in order to strengthen its own influence in the Taliban region, it will be necessary to build both economic and political relations with the Central Asian region.

In addition, the threat to the secular regime in Tajikistan may be the terrorist group Tehrik-i-Taliban Tajikistan, whose goal is to overthrow the regime of Emomali Rahmon. E. Marat (2022) also notes that the Tajik government strongly does not recognise the Taliban movement in Afghanistan and, in addition, indirectly supports the resistance movement in Panjshir, one of the 34 regions of Afghanistan.

Since the population of Afghanistan includes not only Pashtuns, but also a large number of Tajiks and Uzbeks, the secular governments of these countries may be threatened by their own ethnic population, which in the 1990s immigrated to the Middle East and joined terrorist groups. In this context, S. Ramachandran (2022) adds that if earlier Vilayat Khorasan relied on propaganda rhetoric, translating their works into Uzbek and Tajik, then in the 2020s their method developed into open violent aggression. At the official level, the Taliban's failure to comply with the agreement that Afghanistan will not become a haven for terrorist groups was noted in a UN report in June 2023, according to S. Shay (2024).

What also adds to the particular concern about security in the region is the problem of fair water distribution. This issue is particularly important given the rapid climate change and the fact that on average in the Central Asian region, temperatures will rise higher than in the rest of the world. L. Hao *et al.* (2022) noted that all five countries in the region are facing an energy and food crisis, which creates problems in achieving sustainable development goals. In this case, E.B. Hessami (2023) rightly noted that the population of Afghanistan is facing poor public water management, and the authorities are unable to respond to climate change and population growth in Central Asia, which is why about 20 million Afghans do not have sufficient resources to survive, and about 6 million are on the verge of starvation. The results of the study showed that to solve this problem, the Taliban began construction of the Kosh Tepa canal, which significantly worsens water

distribution for Uzbekistan and Tajikistan. An additional threat is the fact that the canal is being built on the Amu Darya River, which accounts for more than 50% of the river flow in Afghanistan, according to M. Hanifi (2024).

M.N. Haidari (2024) examined the relationship between the governments of Afghanistan and Pakistan and stated that they were shaped both by geographical proximity and shared ethnic and cultural ties. In this context, given the results of the study, governments in the Central Asian region could take a more thorough approach to regional cooperation with the Taliban. In particular, it could involve the Afghan authorities in the work of the Executive Committee of the International Fund for Saving the Aral Sea, which sets the percentage of water intake for each of the countries in the Central Asian region. However, the difficulty is that the Taliban leadership does not adhere to the international treaties and conventions signed by the previous government, as also noted by M.Y.A. Kadir & S. Nurhaliza (2023).

Thus, the analysis of the results of the study and their comparison with the papers by other researchers drew attention not only to the security situation between Afghanistan and the Central Asian region, but also to Afghan-Pakistani relations. In addition, it was important to understand the critical significance of the Amu Darya river basin for the population of Afghanistan, and to confirm that the Taliban movement does not recognise the international legal treaties signed by the predecessors of the current government.

Conclusions

It has been investigated that governments in the Central Asian region have had different reactions to the Taliban coming to power in Afghanistan. The Tajik authorities have stated that the Taliban cannot be trusted in any case, because they violate the rights of national minorities. The Ministry of Foreign Affairs of Kazakhstan noted the need to create an inclusive government and respect for the norms of international law, but in 2024, by the decision of the Kazakh authorities, the Taliban was excluded from the list of terrorist organisations. Non-recognition of the Taliban was also the position of the government in Kyrgyzstan. The situation with the governments of Uzbekistan and Turkmenistan is somewhat different. In general, their position was that Afghanistan is a full part of Central Asia and governments will help them to strengthen bilateral relations.

The results of the study showed that the Central Asian region, in accordance with the secular state regimes established in it, can be an object of influence of international terrorist groups. However, it is in Afghanistan that among the dominant ethno-linguistic groups there are Uzbeks and Tajiks who can take action to overthrow the regimes of the region. The example of the activation of Tehrik-i-Taliban Tajikistan as a threat to the government of Tajikistan is illustrative.

It is stated that in the Central Asian region, along with a sharp climate change, temperatures will rise on average more than in the rest of the world. This can trigger severe and frequent droughts, and therefore a partial decline in the agricultural sector. In this context, the construction of the Kosh Tepa canal by the Afghan authorities on the Amu Darya River, one of the main sources of water distribution in the region, is a threat. General recommendations for reducing the risks of coming to power by the Taliban are attempts by the governments of the region to draw the attention of the Taliban to cooperation in the field of fair distribution of water resources, since construction, which began in 2022, will last about 6 years. Thus, the regional authorities still have time to develop mechanisms for involving the Taliban in the work of the Executive Committee of the International Fund for Saving the Aral Sea.

The limitations of the study were the partial secrecy of Turkmenistan's information sources. In addition, the position of governments regarding the active construction of the Kosh-Tepa canal was not fully understood, because all statements were only declarative in nature, and negotiations with the Taliban during the business forum in Turkmenistan did not lead to positive developments. Further research on this topic may take a closer look at the future activities of regional governments in relation to infrastructure projects implemented by the Taliban. In addition, it may be useful to review the experience of Afghanistan's cooperation with other countries in the region, such as Pakistan or India, and highlight the best practices of bilateral cooperation. The Taliban movement as a challenge to the political order in Central Asia could have a significant impact on world and European security policy.

Acknowledgements

None.

Conflict of Interest

None.

References

- [1] Abuov, K., Dalelkhan, A., & Sheryazdanova, K.G. (2022). [The Taliban are not a threat to my country](#). *Memo to the Bosses and Memo to the Employees*, 2(81), 114-123.
- [2] Afghan Taliban. (2017). Retrieved from https://www.dni.gov/nctc/groups/afghan_taliban.html.
- [3] Afghanistan Country Report. (2024). Retrieved from <https://bti-project.org/en/reports/country-report/AFG#pos0>.
- [4] Agreement Between the Republic of Kazakhstan, the Republic of Kyrgyzstan, the Republic of Uzbekistan, the Republic of Tajikistan and Turkmenistan "On Co-operation in the Field of Joint Management of Use and Protection of Water Resources of Inter-State Sources". (1992, February). Retrieved from <https://ecifas-tj.org/wp-content/uploads/2021/02/1.-sog.-mezghosudarstvennyh-istochnikov.pdf>.
- [5] Akhmatova, I. (2023). *Bishkek Mayor's Office urges citizens to save water*. Retrieved from <https://economist.kg/novosti/2023/06/05/meriya-prizyvaet-grazhdan-ekonomit-vodu/>.
- [6] Ali, G. (2022). China-Pakistan cooperation on Afghanistan: Assessing key interests and implementing strategies. *The Pacific Review*, 35(3), 506-528. doi: 10.1080/09512748.2020.1845228.

- [7] Arziev, F. (2021). *Foreign Ministry voices Uzbekistan's position on Afghanistan in connection with the Taliban's rise to power*. Retrieved from <https://www.gazeta.uz/ru/2021/08/26/afghanistan/>.
- [8] Asaturov, S., & Martynov, A. (2022). Trends in international relations in the Indo-Pacific region. *ScienceRise: Juridical Science*, 1(19), 70-76. doi: 10.15587/2523-4153.2022.254248.
- [9] Aslonova, N. (2024). "ISIS-Khorasan" threatens Tajikistan as well. What measures are being taken in Central Asia? Retrieved from <https://asiaplustj.info/ru/news/tajikistan/security/20240403/igil-horasan-ugrozhaet-i-tadzhikistanu-kakie-meri-predprinimayut-v-tsentralnoi-azii>.
- [10] Balatska, O.B. (2020). *Conflicts with the participation of non-state actors as a factor in the crisis of statehood*. Scientific Journal of the Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University. Series 22. Political Science and Methods of Teaching Social and Political Disciplines, 22(27), 26-34.
- [11] Bevzyuk, E., & Kotlyar, O. (2023). Western Eurasia: The search for a regional security paradigm. *The International Relations of Ukraine: Scientific Searches and Findings*, 32, 81-105. doi: 10.15407/mzu2023.32.081.
- [12] CentralasianLIGHT.org. (2024). *Uzbekistan calls for the return of frozen assets to Afghanistan*. Retrieved from <https://centralasianlight.org/ru/news/uzbekistan-prizyvaet-vernut-afganistanu-zamorozhennyye-aktivy/>.
- [13] Consideration has been given to strengthening measures to ensure public security. (2024). Retrieved from <https://president.uz/ru/lists/view/7125>.
- [14] DFAT. (2022). *DFAT thematic report on political and security developments in Afghanistan*. Retrieved from <https://www.dfat.gov.au/sites/default/files/country-information-report-afghanistan.pdf>.
- [15] Ergashev, D. (2024). *Uzbekistan: Water scarcity in Jizzak province still does not teach people to save water*. Retrieved from <https://cabar.asia/ru/uzbekistan-nehvatka-vody-v-dzhizakskoj-oblasti-vse-eshhe-ne-nauchila-lyudej-ee-ekonomit>.
- [16] Haidari, M. (2024). Analysing the role of cross border trade policies in facilitating Pak-Afghan trade post-taliban. *International Journal of Management and Business Applied*, 3(1), 21-30. doi: 10.54099/ijmba.v3i1.896.
- [17] Hanifi, S.M. (2024). Water in Afghanistan: A modern history. *Water History*, 16, 141-164. doi: 10.1007/s12685-024-00338-5.
- [18] Hao, L., Wang, P., Yu, J., & Ruan, H. (2022). An integrative analytical framework of water-energy-food security for sustainable development at the country scale: A case study of five Central Asian countries. *Journal of Hydrology*, 607, article number 127530. doi: 10.1016/j.jhydrol.2022.127530.
- [19] Hessami, E.B. (2023). Avoiding a Central Asian water war: Challenges and opportunities for cooperation between the Islamic Republic of Iran and the Islamic Emirate of Afghanistan. *SAIS Review of International Affairs*, 43(2), 21-38. doi: 10.1353/sais.2023.a918643.
- [20] Hochunska, V.A. (2020). *Drug trafficking as a threat to Afghanistan's national security*. *International Relations, Part "Political Sciences"*, 22.
- [21] Jones, S.G. (2020). *Afghanistan's future emirate? The Taliban and the Struggle for Afghanistan*. *CTC Sentinel*, 13(11).
- [22] Kadir, M.Y.A., & Nurhaliza, S. (2023). *State responsibility of Afghanistan under Taliban regime*. *Jurnal Media Hukum*, 30(1), 1-20.
- [23] Kazakhstan does not recognize Taliban, has no political contacts: Deputy Foreign Minister. (2021). Retrieved from <https://www.uniindia.com/kazakhstan-does-not-recognize-taliban-has-no-political-contacts--deputy-foreign-minister/world/news/2482353.html>.
- [24] Lemon, E. (2023). *Governing extremism through communities in Tajikistan*. *Baltic Worlds*, 3, 594-598.
- [25] Luo, T., Young, R., Reig, P. (2015). *Aqueduct projected water stress country rankings*. Retrieved from <https://files.wri.org/d8/s3fs-public/aqueduct-water-stress-country-rankings-technical-note.pdf>.
- [26] Marat, E. (2022). Central Asian countries: Learning to live next to the Taliban. *Orbis*, 66(3), 391-401. doi: 10.1016/j.orbis.2022.05.008.
- [27] Message from the President of the Republic of Uzbekistan Shavkat Mirziyoyev to the Oliy Majlis and the people of Uzbekistan. (2022). Retrieved from <https://president.uz/ru/lists/view/5774>.
- [28] Ministry of Foreign Affairs of Turkmenistan. (2024). *Media information*. Retrieved from <https://www.mfa.gov.tm/ru/news/4399>.
- [29] Ministry of Internal Affairs. (2024). Retrieved from https://www.facebook.com/mvd.gov.kg/posts/7986662556157112?ref=embed_post.
- [30] Mirziyoyev stated that CA countries should form a group to study all aspects of the construction of the Kushtepa Canal in Afghanistan. (2023). Retrieved from <https://podrobno.uz/cat/politic/mirziyeev-zayavil-chto-stranam-tsa-neobkhodimo-sformirovat-gruppu-po-izucheniyu-vsekh-aspektov-stroi?post>.
- [31] Morenchuk, A., & Kolesnychenko, N. (2023). International consequences of the withdrawal of American troops from Afghanistan. *International Relations, Public Communications and Regional Studios*, 1(15), 31-44. doi: 10.29038/2524-2679-2023-01-31-44.
- [32] Mukhitkizy, A., & Aitmukhanbet, T. (2023). *Streets are blocked in Astana due to drinking water shortage*. Retrieved from <https://rus.azattyq.org/a/ustali-uzhe-v-astane-perekryvayut-ulitsy-iz-za-nehvatki-pitevoy-vody/32448902.html>.
- [33] Nandajie, C. (2023). *China's position on the Afghan issue*. Retrieved from https://www.fmprc.gov.cn/eng/gjhdq_665435/2675_665437/2676_663356/2677_663358/202304/t20230412_11057785.html.
- [34] Nezam, Z. (2024). *Surging extremism and terrorism in Central Asia and the region*. Retrieved from <https://8am.media/eng/surging-extremism-and-terrorism-in-central-asia-and-the-region/>.

- [35] Open Doors International. (2023). *Tajikistan: Full country dossier*. Retrieved from https://www.opendoors.org/persecution/reports/Tajikistan-Full_Country_Dossier-ODI-2024.pdf.
- [36] Palyvoda, N. (2023). *Kazakhstan removes Taliban from list of banned organizations*. Retrieved from <https://eurasianet.org/kazakhstan-removes-taliban-from-list-of-banned-organizations>.
- [37] Qosh Tepa canal accident: Water floods 9km area. (2023). Retrieved from <https://daryo.uz/en/2023/12/12/qosh-tepa-canal-accident-water-floods-9km-area>.
- [38] Ramachandran, S. (2022). ISKP Attacks in Uzbekistan and Tajikistan. *The Central Asia–Caucasus Analyst*. Retrieved from <https://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/13731-iskp-attacks-in-uzbekistan-and-tajikistan.html>.
- [39] Ramachandran, S. (2023). Tajikistan faces threat from Tajik Taliban. *The Central Asia–Caucasus Analyst*. Retrieved from <https://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/13750-tajikistan-faces-threat-from-tajik-taliban.html>.
- [40] Rawlatt, J. (2018). *US general: Russia is arming Taliban fighters in Afghanistan*. Retrieved from <https://www.bbc.com/russian/news-43512875>.
- [41] Reduce dependence on Russia. Why Central Asian countries are cooperating with the Taliban. (2023). Retrieved from <https://rus.azattyq.org/a/32549022.html>.
- [42] Regional initiatives try to cope with the water crisis in Central Asia. (2024). Retrieved from <https://daryo.uz/ru/2024/07/10/regionalnye-iniciativy-pytautsa-spravitsa-s-vodnym-krizisom-v-centralnoj-azii>.
- [43] Rickleton, C. (2023). *Not a problem but a disaster: Afghan canal a test for Taliban ties in water-stressed Central Asia*. Retrieved from <https://www.rferl.org/a/afghanistan-taliban-canal-water-central-asia/32350996.html>.
- [44] Schmitz, A. (2022). Central Asia's Muslims and the Taliban. *SWP Comment*, 17. doi: 10.18449/2022C17.
- [45] Security Council Committee. (2022). *Letter dated 25 May 2022 from the Chair of the Security Council Committee established pursuant to resolution 1988 (2011) addressed to the President of the Security Council*. Retrieved from <https://www.ecoi.net/en/file/local/2073803/N2233377.pdf>.
- [46] Security Council Committee. (2023). *Letter dated 13 February 2023 from the Chair of the Security Council Committee pursuant to resolutions 1267 (1999), 1989 (2011) and 2253 (2015) concerning Islamic State in Iraq and the Levant (Da'esh), Al-Qaida and associated individuals, groups, undertakings and entities addressed to the President of the Security Council*. Retrieved from <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/N2303891.pdf>.
- [47] Shah, I.A. (2020). *Ethnic make up in Afghanistan*. *Pashto*, 49(659), 94-100.
- [48] Shams, A. K., & Muhammad, N.S. (2023). Towards sustainable transboundary water cooperation between Afghanistan and Pakistan: A case study of Kabul River. *Ain Shams Engineering Journal*, 14(2), article number 101842. doi: 10.1016/j.asej.2022.101842.
- [49] Sharma, R.K. (2023). "Taliban Factor" in India–Central Asia relations. *Bulletin of KazNU. Series of International Relations and International Law*, 103(3), 69-74. doi: 10.26577/IRILJ.2023.v103.i3.07.
- [50] Shay, S. (2024). Afghanistan and the terror threat in Central Asia. *Security Science Journal*, 5(1), 134-154. doi: 10.37458/ssj.5.1.9.
- [51] Shreeves, R., Delivorias, A., Caprile, A., Macsai, G., & Chahri, S. (2024). The EU strategy on Central Asia: Towards a new momentum? *European Parliamentary Research Service*. Retrieved from [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/762300/EPRS_BRI\(2024\)762300_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/762300/EPRS_BRI(2024)762300_EN.pdf).
- [52] Soloviova, E.E. (2023). *World centres of power in Central Asia and their impact on Turkey's foreign strategy in the region*. *Yaroslav the Wise NSW Bulletin. Series: Philosophy, Philosophy of Law, Political Science, Sociology*, 58(3), 138-156.
- [53] Sullivan, C.J. (2022). Afghanistan in anarchy: America's withdrawal, Taliban rule and regional implications for Central Asia. *Journal of Asian Security and International Affairs*, 9(3), 513-530. doi: 10.1177/23477970221129908.
- [54] Tagaev, M. (2021). *Kyrgyz authorities have expressed their position on the Taliban*. Retrieved from <https://rus.azattyk.org/a/31546943.html>.
- [55] Taliban welcomes Kazakhstan's decision to remove them from terrorist list. (2024). Retrieved from <https://amu.tv/101951/>.
- [56] The head of state held an operational meeting of the Security Council. (2024). Retrieved from <https://www.akorda.kz/ru/glava-gosudarstva-provel-operativnoe-soveshchanie-soveta-bezopasnosti-2325721>.
- [57] The International Crisis Group. (2024). *The Taliban's neighbourhood: Regional diplomacy with Afghanistan*. Retrieved from <https://www.crisisgroup.org/ru/asia/south-asia/afghanistan/337-talibans-neighbourhood-regional-diplomacy-afghanistan>.
- [58] The President of Turkmenistan has expressed readiness to co-operate with the Taliban government. (2021). Retrieved from <https://asiaplustj.info/ru/news/centralasia/20211002/prezident-turkmenistana-zayavil-o-gotovnosti-sotrudnicat-s-pravitelstvom-talibana>.
- [59] Tucker, N. (2022). Foreign fighters, returnees and a resurgent Taliban: Lessons for Central Asia from the Syrian conflict. *Security and Human Rights*, 32, 69-82. doi: 10.1163/18750230-bja10010.
- [60] Umarov, T. (2021). *Why Tajikistan is taking a stand against the Taliban*. Retrieved from <https://carnegieendowment.org/posts/2021/10/why-tajikistan-is-taking-a-stand-against-the-taliban?lang=en¢er=russia-eurasia>.
- [61] Uzbek delegation visits Afghanistan. (2023). Retrieved from <https://mf.uz/ru/press/news/2023/delegaciya-uzbekistana-posetila-afganistan---33677>.

- [62] Vellante, A. (2022). [One year after the fall: Assessing the consequences of the Taliban takeover in Afghanistan](#). *EU Policy Review*, 2, 110-121.
- [63] We do what we think is right. Taliban on the construction of the Qushtepa Canal. (2023). Retrieved from <https://podrobno.uz/cat/politic/my-delaem-to-chto-schitaem-nuzhnym-taliby-o-stroitelstve-kanala-kushtepa/>.
- [64] What is the Taliban? (2023). Retrieved from <https://feminist.org/our-work/afghan-women-and-girls/what-is-the-taliban/>.
- [65] Why ISIS is fighting the Taliban and what we don't know about the world's terrorist organisations. (2023). *Center of Political Consulting*. Retrieved from <https://www.cpc.com.ua/articles/chomu-idil-voyue-z-talibanom-ta-chogo-mi-ishe-ne-znaemo-pro-teroristichni-organizacii>.
- [66] Young men with beards were rounded up in Mary province. (2024). Retrieved from <https://turkmen.news/v-maryjskom-velayate-proshli-oblavy-na-molodyh-lyudej-s-borodami/>.

**Журнал
«ЗОВНІШНІ СПРАВИ»**

**Том 34, № 5
2024**

Відповідальний редактор:
Т. Прокопчук

Редагування англomовних текстів:
К. Касьянов

Комп'ютерна верстка:
О. Глінченко

Підписано до друку з оригінал-макета 20.10.2024
Ум. друк. арк. 15,4
Наклад 300 примірників

Видавництво:
Громадська спілка «Редакція журналу «Зовнішні справи»
01001, пров. Рильський, 6, м. Київ, Україна
Тел.: +38 099 178 5370
E-mail: info@uaforeignaffairs.com
<https://uaforeignaffairs.com/uk>

**Journal
“FOREIGN AFFAIRS”**

**Volume 34, No. 5
2024**

Managing Editors:
T. Prokopchuk

Editing English-language texts:
K. Kasianov

Desktop publishing:
O. Glinchenko

Signed to the print with the original layout 20.10.2024
Conventional Printed Sheet 15.4
Circulation 300 copies

Publisher:
Public Union Editorial Board of the Journal “Foreign Affairs”,
01001, 6 Rylskyi Ln, Kyiv, Ukraine
Tel.: +38 099 178 5370
E-mail: info@uaforeignaffairs.com
<https://uaforeignaffairs.com/en>